

Social tryghed i de nordiske lande

Omfang, udgifter og finansiering



Social tryghed i de nordiske lande 2012/13

Social tryghed i de nordiske lande 2012/13

Omfang, udgifter og finansiering

Social tryghed i de nordiske lande 2012/13
Omfang, udgifter og finansiering

Version 57:2014

© Nordisk Socialstatistisk Komité 2014

Udgivet af Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO)

Artillerivej 5, DK 2300 København S

Tlf. +45 32 68 51 48

E-mail: nom-nos@ssi.dk

Website: nowbase.org

Redaktør: Jesper Munk Marcussen

Layout og grafik: Lene Kokholm

ISBN 978-87-90248-65-9

Forord

Nordisk Socialstatistisk Komité (NOSOSKO) er en komité under Nordisk Ministerråd, der har til formål dels at koordinere de nordiske landes statistik på det sociale område og dels at foretage sammenlignende udredninger og beskrivelser af de sociale trykhedsforanstaltningers indhold og omfang.

Komitéen er sammensat således, at hvert land har tre repræsentanter og et antal suppleanter. Formandskabet går på skift mellem landene og følger formandsrækkefølgen i Nordisk Ministerråd. I perioden 2014-2015 er det Danmark, som har formandskabet.

NOSOSKO offentliggør sine resultater vedrørende den løbende udvikling i de sociale forhold i rapporten Social tryghed i de nordiske lande. I 2005 blev Færøerne fuldgældigt medlem af komitéen, og data for Færøerne indgår i publikationen fra og med 2003-udgaven.

De nordiske lande er som følge af EU-medlemskab eller som deltagere i EØS-samarbejdet forpligtet til at indrapportere data om social sikring til EUs statistiske kontor, EUROSTAT. Derfor har NOSOSKO valgt at følge opstillingerne og definitionerne i EUROSTATs nomenklatur, ESSPROS.

Rapportens data er de senest tilgængelige i foråret 2014, dvs. data fra 2013, hvor det er muligt, og ellers fra 2012. Lovgivningsmæssigt og med hensyn til satser for ydelserne refereres der til den gældende lovgivning og satserne i 2013.

I forbindelse med udfærdigelsen af rapporten har NOSOSKO nedsat en redaktionsgruppe til at bistå Komitéens sekretariat med arbejdet. Desuden har en arbejdsgruppe vedrørende typetilfælde og indkomstdistribution bidraget med beregninger. På nowbase.org findes en oversigt over NOSOSKOs medlemmer og arbejdsgrupper.

Indholdsfortegnelse

Bogens formål og struktur	7
Kort introduktion til begreber anvendt i bogen	8
Datakilder	9
Kapitel 1. Ændringer i den nordiske socialpolitik i 2012 og 2013	10
Kapitel 2. Befolkning og indkomstfordeling	19
Kapitel 3. Familier og børn	34
Kapitel 4. Arbejdsløshed	69
Kapitel 5. Sygdom	96
Kapitel 6. Ældre, funktionshæmmede og efterlevende	120
Kapitel 7. Boligydelser	182
Kapitel 8. Andre sociale ydelser	190
Kapitel 9. De sociale udgifter	206
Bilag 1. Metode	227
Bilag 2. Grundlaget for reguleringen af de sociale ydelser	237
Bilag 3. Den nordiske socialpolitik	240
Bilag 4. Yderligere informationer	244
Publikationer udgivet af NOSOSKO	246

Symboler anvendt i tabellerne:

Oplysninger foreligger ikke	..
Tal kan ifølge sagens natur ikke forekomme	.
Mindre end halvdelen af den anvendte enhed	0 eller 0,0
Nul	-

Bogens formål og struktur

Det grundlæggende formål for Social tryghed i de nordiske lande er at give oversigter over tilgængelig statistik for det sociale område i en form, der gør det muligt at sammenligne landene. De nordiske landes sociale systemer kan grundlæggende ses som variationer over samme model, og netop derfor kan meget læres ved at sammenligne mellem landene.

Indledende kapitler

Efter herværende afsnit følger to ligeledes korte tekster om henholdsvis begreber og datakilder. Disse er tænkt til indføring i bogen og har til formål at gøre det lettere for læseren at få udbytte af de efterfølgende tabeller og figurer.

Kapitel 1 giver en oversigt over ændringer i den nordiske socialpolitik siden sidste udgave.

Kapitel 2 viser data for befolkning og indkomstfordeling som basis for beskrivelsen af de sociale systemer i de efterfølgende kapitler.

ESSPROS

Skelettet i resten af bogen er EUROSTATs nomenklatur, ESSPROS (European System of integrated Social PROtection Statistics). Alle nordiske lande, undtagen Færøerne, indrapporterer data om social sikring til EUROSTAT, og ESSPROS er derfor et etableret fælles grundlag. Dette gør det muligt især at sammenligne udgifter på de forskellige områder.

Inddelingen i bogen fra kapitel 3 til 8 følger således underkapitlerne i ESSPROS. Rækkefølgen i Social Tryghed er dog traditionelt anderledes, idet Familier og børn og Arbejdsløshed behandles først. Kapitel 6 sammenstiller de tre grupper ældre, funktionshæmmede og efterlevende for at samle alle beskrivelser af pensioner i et kapitel.

I kapitlerne beskrives regler for og størrelse af sociale ydelser på hvert enkelt område, statistik over ydelsesmodtagere og landenes udgifter hertil.

Kapitel 9 dækker de samlede sociale udgifter.

Bilag

I bilag findes en mere udførlig metodebeskrivelse, efterfulgt af to bilag med en oversigt over det grundlag landene anvender for løbende regulering af de sociale ydelser. Herefter kommer en generel beskrivelse af den nordiske socialpolitik, hvordan den er organiseret i hvert nordisk land og endelig en liste over de centrale relevante institutioner i de enkelte lande, på hvis hjemmesider man kan søge yderligere information.

Kort introduktion til begreber anvendt i bogen

Denne introduktion er tænkt som en kort indføring i centrale begreber, der skal gøre det lettere at bruge bogen. En udførlig beskrivelse af metoder findes i Bilag 1.

Sociale hændelser

En stor del af bogen omhandler diverse sociale hændelser - fødsel, arbejdsløshed, sygdom, funktionshæmning og alderdom. De enkelte kapitler beskriver regler og sociale ydelser i forbindelse med disse hændelser.

Kompensationsgrad i typetilfælde

For hver af de sociale hændelser er der beregnet kompensationsgrad i typiske tilfælde. Kompensationsgraden forstås som indkomst efter den sociale hændelse i procent af indkomst før den sociale hændelse - f.eks. hvor meget tjener man ved arbejdsløshed i forhold til, hvor meget man tjente, før man blev arbejdsløs.

Typetilfældene benævnes efter husstandens størrelse. Det kan således f.eks. være erstatningsniveau for en enlig uden børn ved arbejdsløshed eller et par med to børn ved sygdom.

Ved fødsel anvendes ækvivaleret kompensationsgrad - her tages hensyn til husstandens størrelse, fordi husstanden er større efter fødslen.

AW

Typetilfældene er desuden graderet efter indtjening før den sociale hændelse. Her anvendes begrebet *Average Wage Earner*, forkortet AW. AW er defineret som den gennemsnitlige indkomst for en lønarbejder. Erstatninger beregnes ved indtjening af forskellige procentsatser af AW. Således er AW 75% en lønindkomst (før den sociale hændelse) på 75% af AW. (Se desuden afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2.)

Disponibel indkomst i KKP

Kompensationsgraden kan anvendes til at sammenligne de sociale ydelser i forhold til lønindtjening. Men da det grundlæggende lønniveau varierer mellem landene, anvendes også købekraftpariteter, forkortet KKP. KKP er et udtryk for købekraften for hver enkelt valuta. Disponibel indkomst omregnet til KKP kan således bruges til at sammenligne købekraften i de sociale ydelser. Vi anvender EU-standarden KKP-Euro, hvor den samlede købekraft for EU er sat til 1. Også her anvendes i visse tilfælde ækvivalerede data, hvor der tages hensyn til husstandens størrelse, for at kunne sammenligne forhold for forskellige husstandstyper.

Datakilder

Generelt kommer NOSOSKOS data enten direkte fra de nationale myndigheder i de forskellige lande, eller de er hentet i de internationale databaser, hvortil alle landene indberetter.

De nordiske lande har et stærkt dokumentationsgrundlag og stærke, centrale statistikmyndigheder. Også modtagelse af statslige ydelser registreres nøje, hvad der danner baggrund for meget data.

Desuden er tilstedeværelsen af personlige id-numre i de nordiske lande en stor styrke. Det gør det muligt at gruppere ydelser efter køn og alder. Samtidig giver skattesystemet mulighed for oversigter over indkomstfordeling og udregning af gennemsnitsindtægt.

Centralt i data står NOSOSKOS beregninger over sociale ydelser i typiske tilfælde. Disse er direkte baseret på landenes lovgivning, som definerer ydelserne.

Endelig stammer tal for de sociale udgifter fra de nationale regnskaber.

De links, der findes herunder, giver adgang til yderligere data eller baggrundsdata for NOSOSKOS beregninger.

[EUROSTAT - database](#)

[EU-SILC database](#)

[Society at a Glance - OECD Social Indicators](#)

[Baggrundstabeller på NOSOSKOS hjemmeside](#)
(Kompensation i typetilfælde og Sociale udgifter)

Kapitel 1

Ændringer i den nordiske socialpolitik i 2012 og 2013

DANMARK

Økonomi: Væksten i Danmark var i 2012 negativ med -0,4 pct., mens den i 2013 var på 0,4 pct. I 2014 ventes en vækst på 1,4 pct., mens den i 2015 ventes at være på 2 pct.

Beskæftigelsen voksede med 10.000 personer fra 2012 til 2013. I 2014 og 2015 forventes en beskæftigelsesfremgang på 16-17.000 personer om året. Beskæftigelsesfremgangen forventes især i den private sektor. Fremgangen i beskæftigelsen har været medvirkende til, at ledigheden er den laveste i fire år. Ledigheden i målt i procent af arbejdsstyrken faldt fra 7,7 pct. i 2012 til 7,1 pct. i 2013.

Underskuddet på de offentlige finanser faldt fra 71,9 mia. kr. (3,9 pct. af BNP) i 2012 til 15,8 mia. kr. (0,9 pct. af BNP) i 2013. Den store forskel fra 2012 til 2013 skal ses i sammenhæng med den ekstraordinære tilbagebetaling af efterlønsbidrag, som udgjorde 28 mia. kr. Underskuddet ventes i 2014 at udgøre 1,3 pct. af BNP og i 2015 2,9 pct. af BNP. Inflationen faldt fra 2,4 pct. i 2012 til 0,8 pct. i 2013, hvilket var det laveste niveau siden 1953. Det forventes, at inflationen vil stige i 2014 til mellem 1 og 2 pct.

Socialpolitik/velfærdspolitik: I 2012-2013 er der sket flere ændringer på det social- og beskæftigelsespolitiske område i Danmark.

Som led i udmøntningen af finanslovsaftalen for 2013 er en række socialpolitiske ændringer vedtaget. Blandt andet er der sket ændringer i børnetilskudsloven og i lov om en børne- og ungedydelse, således at børn af selvvalgte eneforsørgere fra og med 2014 kan modtage særligt børnetilskud på lige fod med børn af andre eneforsørgere, uanset om eneforsørgerrollen er frivillig eller ej. Derudover er der sket en tilpasning af optjeningsprincippet for ret til børne- og ungedydelse og børnetilskud gældende fra januar 2013. Det betyder, at flygtninge undtages fra optjeningsprincippet, og at perioder med bopæl eller beskæftigelse i Grønland og Færøerne sidestilles med perioder med bopæl eller beskæftigelse i Danmark i relation til optjeningsprincippet.

Herudover er der også blevet indført mulighed for øget tilskud til tandpleje for økonomisk vanskeligt stillede og hjælp til betaling af husleje for udsættelsestruede lejere. Hjælpen skal dog være midlertidig og kan derfor ikke indgå som en permanent hjælp til huslejen.

Som led i udmøntningen af finanslovsaftalen for 2014 har et flertal i Folketinget afsat 280 mio. kr. på Finansloven i perioden 2014-2017 til en samlet forebyggelses-

indsats, der skal sikre en tidlig og målrettet indsats over for børn og unge, der vokser op i udsatte familier.

I juni 2013 vedtog Folketinget lov om socialtilsyn, som trådte i kraft 1. januar 2014. Loven skal sikre en bedre kvalitet på anbringelsessteder, botilbud og andre sociale døgntilbud for udsatte og handicappede børn og voksne. Tilsynsopgaven bliver varetaget af fem tilsynskommuner, som har myndigheden i forhold til godkendelse og driftsorienteret tilsyn med plejefamilier og tilbud på socialområdet. Som led i loven har Socialstyrelsen en særlig auditfunktion, som skal understøtte, at Socialtilsynets opgaveløsning udføres i overensstemmelse med lovens formål.

I september 2013 fremlagde regeringen ni sociale 2020-mål, som skal fungere som målsætninger på socialområdet frem til 2020. Fire af målene er rettet mod udsatte børn og unge, og fem af målene er rettet mod udsatte voksne. Målene skal skabe fælles fokus på den sociale indsats blandt stat, kommuner, regioner, organisationer, institutioner, sociale tilbud samt frivillige aktører. Ud over de ni mål har regeringen sat mål for nedbringelse af tvang i psykiatrien og igangsat et arbejde med at forbedre datakvalitet inden for alkoholbehandling med henblik på at opstille mål for indsatsen. Ligeledes er der sat et arbejde i gang for at forbedre datagrundlaget på prostitutionsområdet med henblik på at overveje på sigt at fastsætte mål på området.

På beskæftigelsesområdet vedtog Folketinget i december 2012 lov om ændring af lov om en aktiv beskæftigelsesindsats, lov om ansvaret for og styringen af den aktive beskæftigelsesindsats, lov om aktiv socialpolitik, lov om social pension og flere andre love, (Reform af førtidspension og fleksjob, herunder indførelse af ressourceforløb, rehabiliteringsteams, fleksløntilskud m.v.), som trådte i kraft 1. januar 2013. Med de nye regler kan der som udgangspunkt ikke tilkendes førtidspension til personer under 40 år. For at forebygge tilkendelse af førtidspension tilbydes ressourceforløb, der består af en individuelt tilrettelagt helhedsorienteret og tværfaglig indsats, som skal bringe borgeren tættere på arbejdsmarkedet. Reglerne om fleksjob er derudover blevet ændret, så personer med en lille restarbejdsevne får mulighed for at blive visiteret til fleksjob og dermed undgå førtidspension. Rehabiliteringsteam i kommunerne bestående af repræsentanter fra beskæftigelsesområdet, sundhedsområdet, socialområdet, undervisningsområdet (ved borgere under 30 år) samt en sundhedskoordinator udarbejder indstillinger om indsatser for den enkelte borger, som kommunen træffer afgørelse på baggrund af.

Som led i udmøntningen af aftalen om finansloven for 2012, blev de lave ydelser i kontanthjælpssystemet (herunder starthjælpen, loftet over kontanthjælpen, 225 timers-reglen og introduktionsydelsen) afskaffet med virkning fra 1. januar 2012. Ligeledes blev loftet over børne- og ungeydelsen afskaffet.

I april 2013 blev et bredt politisk flertal enig om en ny kontanthjælpsreform med virkning fra 1. januar 2014. Reformen skal bidrage til en effektiv beskæftigelsesindsats, som skal få flere ledige i uddannelse og job. Reformen indebærer blandt andet, at matchkategorierne bliver afskaffet til fordel for en ny kategorisering i visitationsgrupper. Derudover vil unge under 30 år uden uddannelse fremover modtage uddannelseshjælp, svarende til SU, frem for kontanthjælp med det formål at få dem i gang med en uddannelse. Allerede 1. oktober 2013 startede kommunerne med at indplace-

re alle kontanthjælpsmodtagere i de nye visitationsgrupper og træffe afgørelser om den enkeltes ydelsesniveau fra 1. januar.

I maj 2013 trådte en ny indfasning af dagpengereformen fra 2010 i kraft, hvilket indebar, at den særlige uddannelsesyndelse blev forlænget frem til udgangen af 2013, og at der i forlængelse heraf er indført en midlertidig arbejdsmarkedsyndelse. Den midlertidige arbejdsmarkedsyndelse bliver gradvist udfaset frem mod 2. halvår 2016.

Organisatoriske ændringer: I november 2012 blev der indgået aftale om en ny struktur for statsforvaltningerne, som trådte i kraft 1. juli 2013. Den nye struktur skal sikre ensartet sagsbehandling og hurtigere afgørelser. De fem hidtidige regionale statsforvaltninger blev nedlagt til fordel for én samlet ledelse og administration fordelt på ni afdelinger rundt i landet. Derudover blev de sociale nævn og beskæftigelsesnævne nedlagt som klageinstans, hvorved alle klager over kommunale afgørelser på social- og beskæftigelsesområdet fremover er samlet under Ankestyrelsen.

I 2012 og 2013 blev der også gennemført en større administrativ samling af visse kommunale myndighedsopgaver på det sociale område i den nyetablerede myndighed Udbetaling Danmark. Der er fastsat regler om den fremtidige administration på sagsbehandlingsområder, hvor afgørelserne hovedsageligt træffes på baggrund af objektive kriterier. Samlingen i Udbetaling Danmark omfatter de større ydelsesområder folkepension, boligstøtte, barseldagpenge, børnetilskud, børne- og ungeydelse samt udbetaling/opkrævning af forskudsvisse børnebidrag m.v. Dertil kommer udbetalinger af førtidspensioner, idet tilkendelser af førtidspensioner fortsat ligger i kommunerne.

Pr. 1. juni 2013 blev de myndighedsopgaver, der indtil da var forankret i Pensionsstyrelsen, overført til Udbetaling Danmark. Det drejer sig blandt andet om behandling af konkrete sager om dansk pension i udlandet og udenlandsk pension i Danmark, behandling af sager om social sikring, ved arbejde i udlandet samt deltagelse i forhandlinger om udarbejdelse og gennemførelse af aftaler om social sikring med andre lande. Pensionsstyrelsen blev herefter nedlagt.

FÆRØERNE

Økonomi: Den færøske økonomi viser fremgang, målt på udviklingen i BNP. Udviklingen viser en vækst på 5 pct. fra 2012 til 2013, og alt tyder på at denne udvikling vil fortsætte, dog i lidt mindre skala. Arbejdsløsheden ligger generelt også lavt, med nuværende niveau på 4,2 pct. af alle lønmodtagere. Færøerne har, modsat de øvrige nordiske lande, haft en ungdomsarbejdsløshed i perioden siden 2008-09, der har ligget på samme niveau som den generelle arbejdsløshed. En mulig årsag til den generelt lave arbejdsløshed kan findes i omkring 3.000 færinger arbejder i udlandet, hvilket svarer til knap 1 af 6 hustande i landet.

En udfordring for landets økonomi er udviklingen i befolkningssammensætningen. Samtidig med en stigende andel af ældre borgere, har samfundet oplevet en stagnering og fald i det samlede indbyggertal. Fra 2011 til 2013 har været et fald i befolkningstallet i starten af året på næsten 1 pct, hvor tallet for 2014 indtil videre viser en stigende tendens. Udviklingen har politisk bevågenhed, og der arbejdes med flere initiativer til at ændre udviklingen.

Socialpolitik/velfærdspolitik: I 2013 blev der vedtaget en ny lovgivning om tilknytning til arbejdsmarkedet. Loven omhandler arbejdsfremmende tiltag, og loven samler og regulerer indsatsen rettet mod personer, der skal have styrket tilknytningen til det færøske arbejdsmarked. Samtidig blev der gennemført en omlægning af forsorgsydelser fra nettoydelse til bruttoydelse, for at disse kan sammenlignes med lønniveauet. Dagpengesatsen anvendes som udgangspunkt for ydelser i begge tilfælde.

Arbejdet med at gennemføre en reformering af den almene pensionsordning har været undervejs i nogen år, og et delresultat af dette arbejde blev gennemført med virkning fra 2014. Der er tale om en gennemgribende ændring af den måde, hvorpå den færøske befolkning opsparer bidrag til pensionsårene. Ordningen indebærer en tvunget mindstesats for opsparing af lønindkomst, og kravet er blandt andet at opsparingen skal finde sted i en national pensionskasse eller pengeinstitut. Minimumsatsen vokser med 1 pct. til 15 pct. i 2028. Hovedparten af de faglige organisationer har allerede aftaler om pensionsopsparing, der indebærer højere sats end nuværende minimumsats, hvorimod særligt timelønnede og dele af det private arbejdsmarked ikke har faste aftaler om pensionsopsparing.

Loven om tvungen opsparing til pensionsårene medfører en omlægning af beskattningen af pensionsopsparingen, således denne beskattes ved indbetaling med 40 pct., og efterfølgende udbetales som netto-ydelse.

I 2014 er der gennemført en lovændring, der medfører, at barselsperioden for begge forældre er blevet forlænget.

Organisatoriske ændringer: I løbet af 2014 er lovgivning nødvendig for omlægning af ældreplejen fra landet til kommunerne blevet gennemført. Lovændringen træder i kraft i starten af 2015. Lovændringerne giver grundlag for kommunernes administration og varetagelse af ældreplejen og fordrer i nogle tilfælde, at kommunerne indgår i samarbejdende enheder for at kunne løfte opgaven.

FINLAND

Økonomi: Bruttonationalproduktens volym minskede med 1,2 procent år 2013. År 2012 var minskningen av BNP 0,8 procent. Lågkonjunktoren fortsätter med en svag 0,2 procents tillväxt år 2014 och därefter med 1,4 - 1,6 procent per år fram till 2016. Inflationen var 1,6 procent år 2013 och förutspås ligga runt 1,5 procent de närmaste åren.

Sysselsättningen var något lägre år 2013 än 2012. Arbetskraften minskade med 27.000 men ökade med 10.000 i åldersgruppen 60+. Antalet långtidsarbetslösa personer fortsatte att öka markant med en fjärdedel. Årsgenomsnittet för arbetslöshetsgraden var 8,2 procent (7,7 året innan). Arbetslöshetsgraden bland ungdomar i åldern 15 - 24 förblev på hög nivå, årstrenden låg på drygt 19 procent.

De sociala utgifterna år 2013 var uppskattningsvis 63 miljarder, vilket med beaktande av inflationen är tre procent högre än året innan. Utgifterna ökade också i relation till bruttonationalprodukten och nådde närmare 31 procent.

Socialpolitik/velfærdspolitik: De tre prioriteringsområdena i regeringsprogrammet 2012-2015 innehåller ett tvärsektorielt åtgärdsprogram för att minska social utslagning, fattigdom och hälsoproblem. Programmet skapar under innevarande regerings-

period en permanent verksamhetsmodell för ur främjandet av hälsa och välfärd samt åtgärder mot ojämlikhet integreras i allt samhälleligt beslutsfattande. Programmet utgör ett paraply för över 30 spetsprojekt som stöder dessa mål i regeringsförklaringen.

Social- och hälsovårdsministeriet genomför det nationella KASTE- programmet, som godkänts av statsrådet. Detta utvecklingsprogram för social- och hälsovården består av sex delprogram och innehåller de centrala målen för verksamheten, deras finansiering och andra medel för att uppnå målen. Skillnaderna i befolkningens välfärd och hälsa ska minska samt strukturerna och tjänsterna inom social och hälsovården ordnas på ett klintorienterat sätt.

Ett av regeringens spetsprojekt är samhällsgarantin för unga, som syftar till att främja sysselsättningen och förebygga social utslagning bland unga. Reformen trädde i kraft i början av 2013 och innebär att alla unga under 25 år och nyutexaminerade under 30 år erbjuds en arbets-, praktik-, studie-, ungdomsverkstads- eller rehabiliteringsplats senast inom tre månader från det att de anmält sig som arbetslösa arbetsökande. Ungdomsgarantin omfattar också en utbildningsgaranti, som ger rätt till en utbildningsplats för alla ungdomar som nyligen slutfört den grundläggande utbildningen.

Inom utkomstskyddet för arbetslösa har smärre tekniska ändringar genomförts under år 2013 i syfte att förenkla lagstiftningen och öka incitamenten att ta emot arbete i fall den sökande erhåller någon mindre socialförmån.

Lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (s.k. äldreservicelagen) trädde i kraft den 1 juni 2013. Lagen förbättrar de äldres möjligheter att påverka och stärker deras rätt att få omsorgstjänster av hög kvalitet.

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om gränsöverskridande hälso- och sjukvård enligt EU:s patientdirektiv behandlades under hösten 2013, och lagen trädde i kraft den 1 januari 2014.

En omfattande översyn av socialvården förbereds under år 2013 i syfte att slutföra arbetet i tre steg. Under våren 2014 skickas lagförslaget till ny socialvårdslag på remiss. I början av hösten lämnas propositionen tillsammans med ändringar av barnskyddslagen till riksdagen. En reform av handikapplagstiftningen förbereds fram till årsskiftet.

I november 2013 beslöt statsrådet att starta ett omfattande strukturpolitiskt program i syfte att minska statens utgifter, effektivisera verksamheten och minska det s.k. långsiktiga hållbarhetsunderskottet i de offentliga finanserna. Social- och hälsovårdsministeriet har en betydande roll i genomförandet av programmet när det gäller att förlänga deltagandet i arbete och att effektivisera ordnandet av social- och hälsovårdens tjänster.

Organisatoriske ændringer: Ansvar för styrningen av dagvården och småbarnsfostern överfördes vid ingången av 2013 till undervisnings- och kulturministeriet. I och med överflyttningen av huvudmannaskapet är dagvården inte längre en socialtjänst. Förmåner som hör till dagvårdssystemet (stöd för hemvård av barn och stöd för privat vård) administreras dock fortfarande av social- och hälsovårdsministeriet.

Beredningen av lagstiftning som gäller ordnande, utveckling och tillsyn av social- och hälsovården har framskridit som en omfattande helhet under denna regerings period. Ett centralt mål för reformen är en omfattande integration av social- och hälsovården, så att bas- och specialservicen bildar en sammanhängande service-helhet. I den nya modellen separeras ordnandet och produktionen av tjänster. Ansvaret för att ordna vården ankommer på fem social- och hälsovårdsområden (vårdområden, vilka geografiskt baserar sig på f.d fem upptagningsområden för de största universitetssjukhusen). Ansvaret för produktionen av vården ankommer på en kommun eller samkommun. Vårdområden - beställare av tjänster - kan också köpa in service, till exempel av företag och organisationer och med hjälp av servicesedlar.

Kommunerna finansierar vårdområdenas verksamhet enligt kapitationsprincipen (invånarantalet), som beaktar behovsrelaterade faktorer såsom åldersstruktur och sjukfrekvens. Vårdområdena finansierar i sin tur produktionen av servicen. Statens styrning stärks genom att mellan social- och hälsovårdsministeriet och vårdområdena skapas ett förhandlingsförfarande där parterna avtalar om genomförandet och uppföljningen av servicen. I detta förhandlingsförfarandet bekräftar ministeriet vårdområdets beslut om ordnandet av vården. Lagförslaget är på remiss och propositionen ska ges till riksdagen under hösten 2014. Avsikten är att lagen träder i kraft 2015.

ISLAND

Økonomi: I år 2013 var den økonomiske vækst i Island større end vi har set fra året 2007, og også i sammenligning med år 2012. Inflationen er gået lidt op på samme tid. Island har befundet sig i lavkonjunktur fra starten af den økonomiske krise i oktober 2008, men i året 2013 var den økonomiske vækst 3,3 pct. sammenlignet med 1,6 pct. i år 2012. Inflationen var 4,2% i år 2013, mindre end i år 2012, hvor den var 4,8 pct. i gennemsnit sammenlignet med 4,0% i år 2011 og 5,4% i år 2009. I år 2014 forventes inflationen at være 2,5 pct.

BNP forventes at vokse med 3,1 pct. i 2014, hvilket er højere end i år 2013, som er et af tegnene på, at Island er på vej ud af krisen. Usikkerhed efter krisen gjorde at økonomien er vokset meget langsomt og privatforbrug er vokset langsomt, 1,2% i år 2013 pga. højt gælds niveau blandt islandske familier og firmaer og usikkerhed i økonomien. Investeringsniveauet har været meget lavt og faldt med 3,4% i 2013 og forventes ikke at vokse meget i år 2014.

Island har traditionelt haft lav arbejdsløshed selv i sammenligning med de andre nordiske land. Arbejdsløsheden ændrede sig enormt efter finanskrisen i 2008 fra at være 1 pct. eller lavere, til 8 pct. i år 2009, hvor den var højest. Arbejdsløsheden er langsomt faldet igen, og i år 2013 var den i gennemsnit 4,4 pct., mens den var 6 pct. i året 2012. Arbejdsløsheden er på vej ned, selvom den endnu er høj sammenlignet med, hvad man har været vant til i Island. Selvom arbejdsløsheden endnu er højest i aldersgruppen 24 år og yngre er den 1,9 pct. Lavere i 2013 end 2012. Der er ingen forskel procentvis mellem arbejdsløshed for kvinder og mænd i 2013. Arbejdsløshed er højere i Reykjavik og hovedstadsregionen end i andre deler af landet, og mennesker med lav uddannelse udgør hovedparten af dem, som er uden arbejde. Mange projekter og programmer er blevet lanceret i samarbejde med kommuner, fagfor-

eninger og arbejdsmarkedets parter for at modvirke arbejdsløshed og for at muliggøre uddannelse for arbejdsløse grupper.

Velfærdsvagten blev opsat efter at krisen for at overvåge velfærden, og se hvilken indflydelse krisen har på familier og individer. Den er stadigvæk i operation og nylig har man valgt nye medlemmer til styrelsen af velfærdsvagten. Der er særlig fokus på børn og familier, og de som er værst stillet i samfundet. Velfærdsvagten publicerede i år 2011 „sociale indikatorer“, som måler den sociale og helsemæssige status i landet og skal være barometer på velfærd i Island. Hagstofa Islands (Islands statistik) har ansvar for opbevaring og opdatering af indikatorerne. Man bruger de „sociale indikatorer“ som et vigtigt socialpolitisk redskab, som skal publiceres regelmæssigt på linje med økonomiske indikatorer.

Der har været fremlagt handlingsplaner fra regeringen om initiativer for at lette gældsbyrden af individer og familier efter finanskrisen. Den sidste plan, som er udgivet i maj 2014, angår de gældstyngede, som har lån med indbygget forhøjelser pga. prisindeks, disse kan søge om at få ophævet en del af deres gæld ifølge regler derom. Til efteråret 2014 bliver det synlig, hvor mange der får ophævelse, men det kommer bl.a. an på, hvor mange ansøgninger der kommer, dersom en vis sum er regnet til ophævelsen som deles ud til ansøgere.

Leveomkostninger i Island har været stigende de sidste år målt i pristal og realindkomsten er steget med 2 pct. mellem 2012 og 2013, sammenlignet med 0,1% fald mellem 2011 og 2012.

Socialpolitik/velfærdspolitik: I år 2013 blev alle sociale ydelser forhøjet med 3,6 pct. for at følge prisindexets forhøjelser.

I juli 2013 blev der ændringer i lovgivning så opsparet arbejdspension ikke fratrækkes grundpension, hverken hos førtidspensionister eller alderspensionister, så pensionisters og invalidepensions grundtillæg fra Trygdeetaten vil ikke være forringet pga. betalinger fra pensionskasser. Reformen indeholder også en større mulighed for anden indkomst hos pensionister uden at indkomsten reducerer pensionstillæg. Pensionister har nu lov til at have større indtægter pga. arbejde, uden at det vil have en indflydelse på, hvor høj en alderspension de får betalt fra staten. Ellers var der ikke store ændringer i velfærdssystemet i 2013, men en arbejdsgruppe på Velfærdsministeriets vegne arbejder med et forslag til reform af pensionssystemet.

Organisatoriske ændringer: Ved altingsvalg i Island i juni 2013 valgtes en ny regering og Velfærdsministeriet, som har haft med velfærd og sundhed at gøre fra 1. januar 2011 med en velfærdsminister, har nu fået to ministrere, en velfærds- og boligminister og en sundhedsminister.

NORGE

Økonomi: Norge har en åben økonomi, en høyt uddannet befolkning og store naturressurser. På lang sikt er det særlig vekstevnen i fastlandsøkonomien som bestemmer velferdsutviklingen i Norge. Verdien av framtidige arbeidsinnsats utgjør den største delen av nasjonalformuen.

Siden årtusenskiftet har veksten i norsk økonomi vært høy sammenliknet med de fleste andre industriland. Prisen for olje og for andre varer som selges til utlandet

har steget kraftig. Samtidig har prisene vært lave på mange av varene importeres. Denne bedringen i bytteforholdet mot utlandet har bidratt til sterk vekst i Norges realinntekter, og gjort det lettere for bedrifter å leve med et høyere kostnadsnivå enn hos Norges handelspartnere. Epperspørselen er i tillegg trukket opp av lave realrenter og en langvarig lånebølge i husholdningene.

Veksten i norsk fastlandsøkonomi dempet seg gjennom 2013. For 2014 anslås det nå en vekst i BNP Fastlands-Norge på knapt 2 pst., om lag på linje med resultatet for fjoråret. Omslaget i retning av sterkere økonomisk utvikling hos flere av Norges handelspartnere kan bidra til at veksten blir litt høyere i 2015. Anslagene for veksten i norsk økonomi er likevel noe lavere enn lagt til grunn i fjor høst og under gjennomsnittet for de siste 40 årene. Sysselsettingen ventes å vokse mer moderat de nærmeste par årene. Ledigheten kan gå litt opp gjennom inneværende og neste år, fra 3½ pst. nå til om lag 3¾ pst. Det er likevel nærmere ½ prosentenheter lavere enn gjennomsnittet for de siste 25 årene.

Socialpolitik/velfærdspolitik: Arbeidsinnsatsen er viktig for den økonomiske veksten og bærekraften i offentlige finanser. Norge har høy sysselsetting, men den gjennomsnittlige arbeidstiden er lav, slik at arbeidsinnsatsen per innbygger ikke er høyere enn gjennomsnittet for EU-landene. Samtidig har Norge mange på trygd. Andelen som står utenfor arbeidslivet som følge av sykdom og nedsatt arbeidsevne, er høyere i Norge enn i mange andre land.

Aldring av befolkningen vil framover gi markert høyere utgifter til pensjoner og helse- og omsorgstjenester. Bare en mindre del av de økte utgiftene kan finansieres av inntektene fra pensjonsfondet. Pensjonsreformen, som er utformet for å gi betydelige langsiktige innsparinger og økt arbeidstilbud, er ikke tilstrekkelig til å lukke gapet mellom statens utgifter og inntekter på lang sikt.

Høy sysselsetting og lav arbeidsledighet er sentrale mål. Regjeringen går nå gjennom lover og regelverk for å inkludere flere i arbeidslivet og øke arbeidsinnsatsen bl.a. ved forenkling og økt fleksibilitet. Et ekspertutvalg skal i løpet av året vurdere virksomheten i NAV med sikte på å gjøre etaten mer oversiktlig og brukervennlig. I den nye avtalen om et inkluderende arbeidsliv som ble inngått i år, er reglene for oppfølging av sykmeldte gjort enklere.

Organisatoriske endringer: Regjeringens politikk bygger på en mest mulig effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Effektiv ressursbruk handler både om å gjøre de riktige tingene og om å gjøre dem på riktig måte. Det pågår et arbeid med å reformere kommunestrukturen i Norge. Arbeidet med kommunereformen vil bli nærmere omtalt i 2015.

SVERIGE

Økonomi: Etter en mycket svag utveckling av den ekonomiska tillväxten under 2012 ökade tillväxten något kraftigare under 2013, men låg fortfarande kvar på en låg nivå. De första preliminära uppgifterna visar på en ökning av BNP på 1,5 procent för 2013. Att hushållens konsumtionsutgifter ökade var den starkast bidragande orsaken till den positiva BNP-utvecklingen. Bland hushållens utgifter var det utgifter för boende, personliga tjänster och konsumtion i utlandet ökade kraftigast. Sveriges eko-

nomi är starkt beroende av export, vilken minskade i början av 2013. I slutet av året tog dock exporten fart och sista halvåret 2013 var exporten positivt. Exporten var dock negativ för helåret 2013.

Under 2013 var i genomsnitt 4.705.000 personer i åldern 15-74 år sysselsatta i Sverige, vilket är en ökning med 48 000 personer jämfört med 2012. Det är främst bland utrikes födda och ungdomar som ökningen är störst. Ökningen av antalet sysselsatta var något större bland män än kvinnor. Arbetslösheten var 8,0 procent under 2013, vilket inte är någon statistiskt säkerställd skillnad jämfört med 2012. Arbetslösheten var något högre bland män än bland kvinnor och bland utrikes födda än bland inrikes födda. Ungefär 30 procent av de arbetslösa klassades som långtidsarbetslösa, alltså arbetslösa i minst ett halvår.

Socialpolitik/velfærdspolitik: Antalet helårsekvivalenter vilka försörjdes med sociala ersättningar och bidrag såsom sjukpenning, sjuk- och aktivitetsersättning, arbetsmarknadsstöd och ekonomiskt bistånd ökade med 2,5 procent under 2013. Detta efter tre år med sjunkande antal helårsekvivalenter. En helårsekvivalent motsvarar en person som försörjs med full ersättning ett helt år, dvs. två personer som varit arbetslösa i ett halvt år var blir en helårsekvivalent tillsammans. Nivån på antalet helårsekvivalenter är dock fortfarande historiskt låg sedan uppgifterna började redovisas 1990. Antalet försörjda med sjukpenning ökade för tredje året i rad, denna gång med 9,7 procent. Ersättning vid arbetslöshet och ekonomiskt bistånd ökade också något under 2013. Sjuk- och aktivitetsersättning var den ersättningsform som minskade under 2013, då med 4,1 procent.

Skatten för pensionärer sänktes från och med 1 januari 2013 i och med att grundavdraget höjdes. Detta betydde en skattelättnad på mellan 45 och 60 SEK per månad. Ogifta pensionärer fick ytterligare ekonomiska lättnader genom att bostadstillägget för dessa höjdes 170 SEK per månad.

Föräldraförsäkringen ändrades för de som saknar inkomst eller har tjänat mindre än 106.000 SEK på ett år. För dessa höjdes ersättningen per dag med sjukpenningnivå från 180 till 225 SEK.

Socialtjänstlagen har ändrats så att en del av inkomsten inte ingår vid beräkning av försörjningsstöd. Detta gäller både biståndsmottagaren och hemmaboende barn i syfte att stimulera till ytterligare arbete.

Prisbasbeloppet höjs med 500 SEK till 44.500 SEK, vilket medför höjningar av bland annat sjukpenning, föräldrapenning, vårdbidrag samt pensioner.

Organisatoriske ændringer: Myndigheten Inspektionen för vård och omsorg (IVO) startades under 2013. Myndigheten utövar tillsyn över verksamheter inom social tjänsteområdet och hälso- och sjukvården, samt över hälso- och sjukvårdspersonal. Inspektionen för vård och omsorg ansvarar också för viss tillståndsprövning inom dessa områden. Myndigheten har ca 600 medarbetare och verksamheten bedrivs vid sex regionalkontor runt om i Sverige och tre myndighetsövergripande avdelningar i Stockholm. Under 2013 startades även ersättningsnämnden som är en myndighet som prövar rätten till ersättning för de som var barn och omhändertogs i samhällsvård mellan 1920 och 1980 och då utsattes för allvarliga övergrepp eller försummelser.

Kapitel 2

Befolkning og indkomstfordeling

Tabel 2.1 Samlet fertilitetskvotient i EU, Færøerne, Island og Norge 2012

Danmark	1,73	Belgien	1,79	Italien	1,43	Slovakiet	1,34
Færøerne	2,53	Bulgarien	1,50	Letland	1,44	Slovenien	1,58
Finland	1,80	Cypern	1,39	Litauen	1,60	Spanien	1,32
Island	2,04	Estland	1,56	Luxemburg	1,57	Storbritannien	1,92
Norge	1,85	Frankrig	2,01	Malta	1,43	Tjekkiet	1,45
Sverige	1,91	Grækenland	1,34	Polen	1,30	Tyskland	1,38
		Holland	1,72	Portugal	1,28	Ungarn	1,34
		Irland	2,01	Rumænien	1,53	Østrig	1,44

Kilde: EUROSTAT; Færøernes Statistik 5-årigt gennemsnit

Befolkning

Befolkningernes sammensætning er noget forskellig fra land til land, hvilket har betydning, både når det gælder pasningsbehovet for småbørn, aktiviteter for børn og unge, størrelsen og alderssammensætningen af de arbejdsløse, antallet af alderspensionister og behovet for omsorg og pleje i de ældste aldersklasser.

Den samlede fertilitetskvotient, som ses ovenfor i tabel 2.1, har været relativt stabil i de seneste år i de nordiske lande, med de højeste fertilitetskvotienter på Færøerne og i Island.

Samtidig er antallet af personer i de ældste aldersklasser øget i alle landene og dermed også behovet for omsorg og pleje. Der er dog markante forskelle både fra land til land og mellem de to køn. Det gælder for alle landene, at der i de ældste aldersklasser er flest kvinder, hvilket medfører at mange ældre kvinder lever alene i de sidste år af deres liv.

Blandt de nordiske lande har Sverige og Finland den ældste befolkning, mens Island og Færøerne har den yngste.

Udviklingen i fertiliteten, den forventede middellevetid og migrationen fremgår af tabel 2.3. Det skal bemærkes, at der er forskelle med hensyn til de forudsætninger, som de enkelte lande lægger til grund for beregningen af tallene i tabel 2.3. Af figur 2.1 fremgår udviklingen af de nordiske befolkninger frem til 2050 ud fra de nationale befolkningsfremskrivninger.

Tabel 2.2 Middelfolketallet efter køn og alder 2013

	Danmark		Færøerne		Finland		Island		Norge		Sverige	
	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.	1.000	Pct.
<i>Mænd</i>												
0-6 år	226	8	2	9	217	8	16	10	225	9	412	9
7-17 "	380	14	4	16	334	12	23	14	352	14	585	12
18-24 "	259	9	2	10	242	9	17	10	242	9	468	10
25-49 "	923	33	8	31	877	33	54	34	904	35	1.604	33
50-64 "	535	19	5	19	562	21	29	18	470	18	878	18
65-79 "	374	13	3	12	352	13	16	10	279	11	655	14
80- "	86	3	1	3	89	3	7	4	81	3	188	4
I alt	2.783	100	25	100	2.673	100	161	100	2.551	100	4.790	100
<i>Kvinder</i>												
0-6 år	215	8	2	9	207	8	17	10	213	8	390	8
7-17 "	362	13	4	16	320	12	24	15	335	13	553	11
18-24 "	249	9	2	9	231	8	17	11	230	9	445	9
25-49 "	910	32	7	30	838	30	55	34	855	34	1.545	32
50-64 "	537	19	4	19	573	21	29	18	454	18	870	18
65-79 "	407	14	3	12	414	15	15	9	301	12	698	15
80- "	147	5	1	6	181	7	5	3	140	6	310	6
I alt	2.826	100	23	100	2.765	100	162	100	2.528	100	4.810	100
<i>Mænd og Kvinder</i>												
0-6 år	441	8	4	9	424	8	32	10	438	9	802	8
7-17 "	742	13	8	16	653	12	47	15	686	14	1.138	12
18-24 "	508	9	4	9	473	9	34	10	472	9	912	10
25-49 "	1.833	33	15	31	1.716	32	109	34	1.760	35	3.149	33
50-64 "	1.071	19	9	19	1.135	21	58	18	924	18	1.748	18
65-79 "	781	14	6	12	767	14	31	9	580	11	1.352	14
80- "	233	4	2	4	271	5	12	4	221	4	498	5
I alt	5.609	100	48	100	5.439	100	324	100	5.080	100	9.600	100

Kilde: DK, Danmarks statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

Tabel 2.3 Oversigt over forudsætningerne for befolkningsfremskrivningen for de nordiske lande

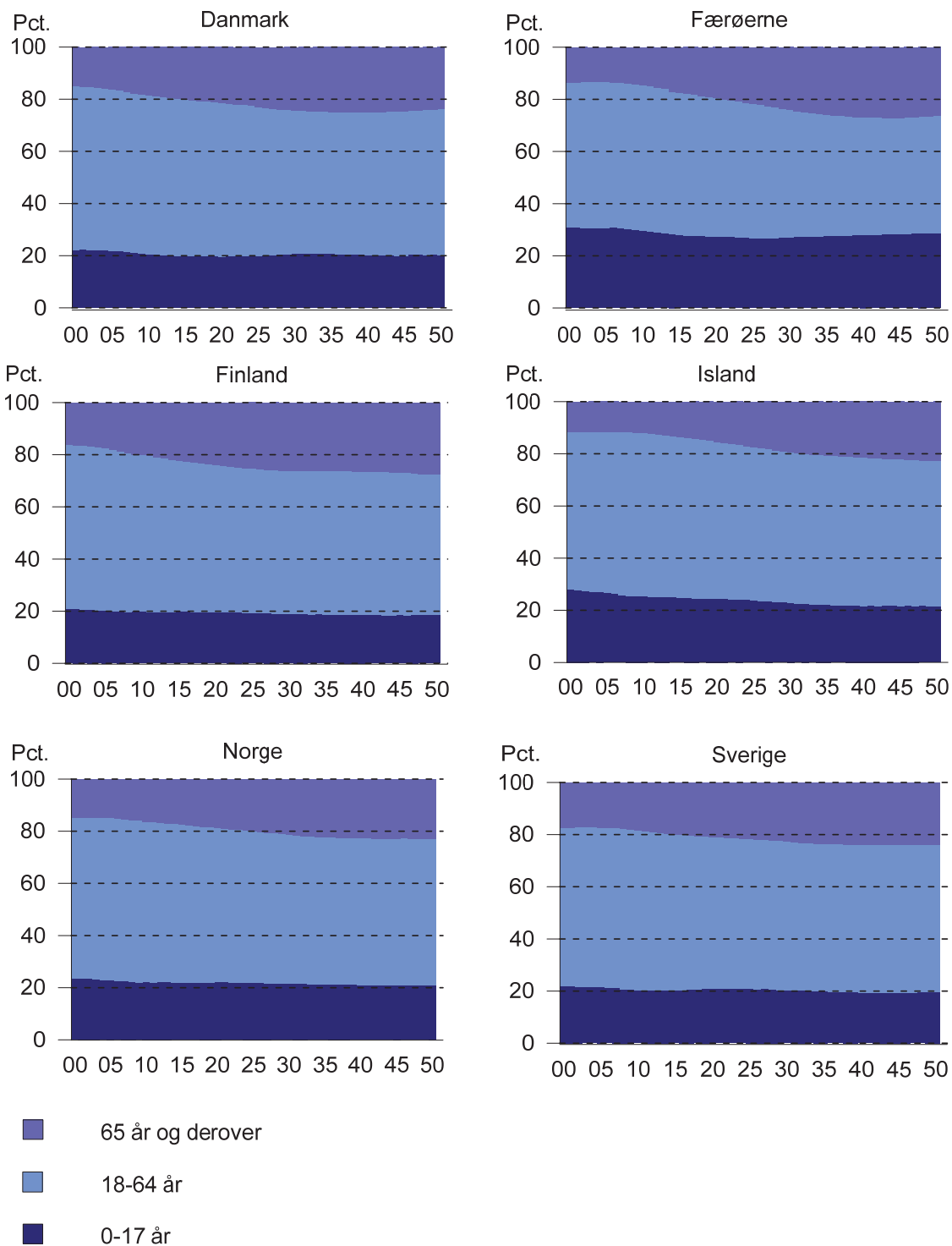
	Danmark ¹⁾		Færøerne		Finland		Island		Norge		Sverige	
	2013	2050	2013	2050 ²⁾	2013	2050	2013	2050	2013	2050	2013	2050
<i>Middelleveetid</i>												
- Mænd	78,0	85,8	79,6	..	77,8	85,7	80,9	86,7	79,7	84,8	80,2	85,7
- Kvinder	81,9	87,9	84,6	..	83,8	89,9	83,9	88,1	83,6	88,0	83,9	87,9
Fertilitetskvotient	1,7	1,9	2,5	..	1,8	1,8	2,1	2,0	1,8	1,9	1,9	1,9
Antal fødte børn i 1.000	55,9	67,7	1	..	58,0	62,0	4,6	4,9	59,0	76,3	113,6	131,7
Netto migration i 1.000	29,9	8,2	0	..	18,0	17,0	0	0,8	40,0	11,7	61,0	17,0

Kilde: DK, Danmarks statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

1 Kun fertilitet for personer med dansk oprindelse

2 Datagrundlag under befolkningsfremskrivning er ikke tilgængeligt for Færøerne

Figur 2.1 Middelfolketallet procentvis fordelt på aldersgrupper 2000-2014 og fremskrivning 2014-2050



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

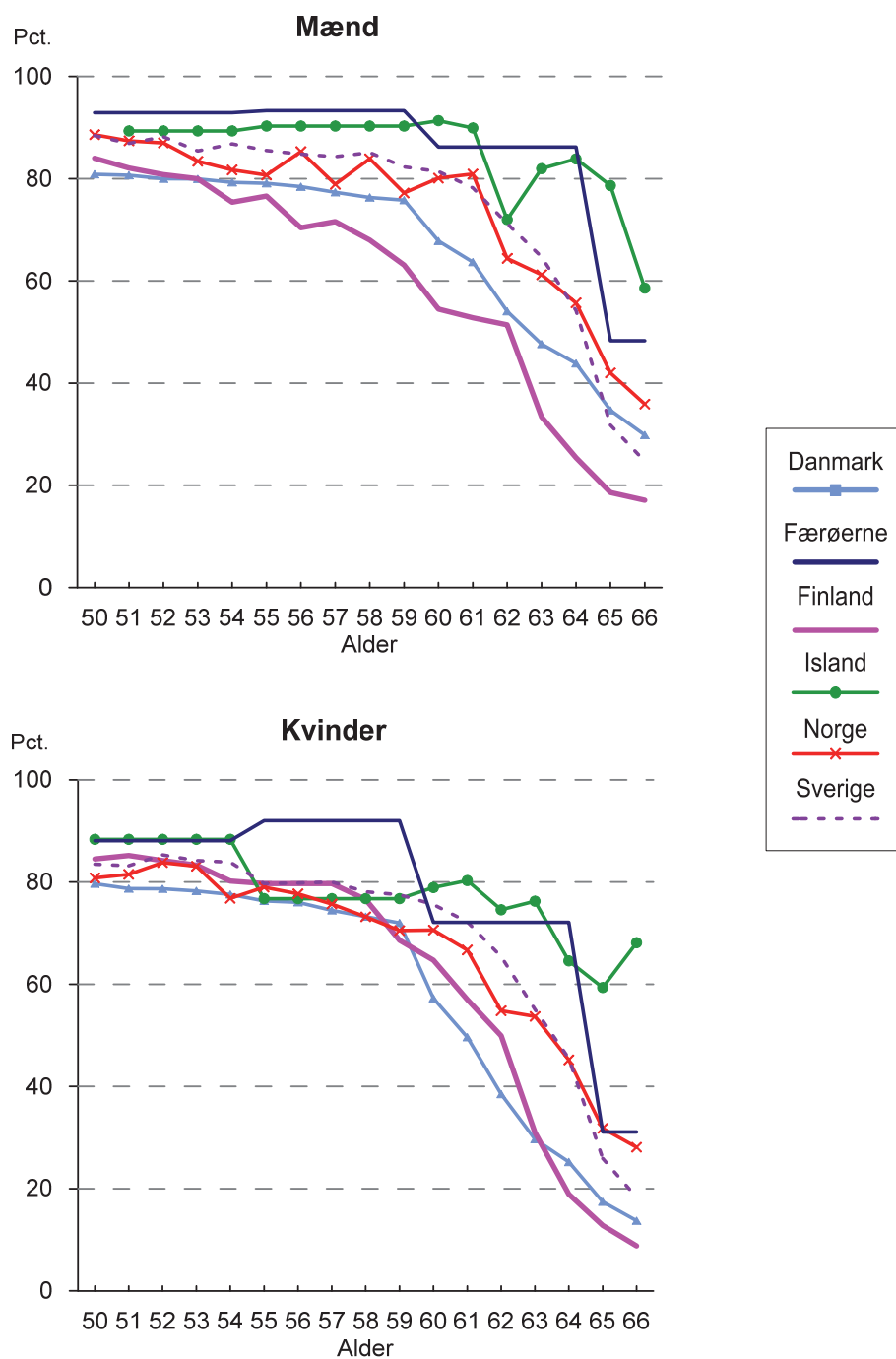
Tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet

Det som spiller en betydelig rolle i forhold til udgifterne til de ældre og de funktionshæmmede er især, hvor lang tid de erhvervsaktive forbliver på arbejdsmarkedet.

Figur 2.2 viser beskæftigelsesgraden for mænd og kvinder i alderen 50-66 år i 2013, og figur 2.3 og 2.4 viser udviklingen i beskæftigelsen for henholdsvis 60- og 64-årige mænd og kvinder i perioden 2000 til 2013.

Som det ses af Figur 2.2, har mændene generelt set en højere beskæftigelsesgrad end kvinderne. For både mænd og kvinder falder beskæftigelsesfrekvensen markant med alderen i alle de nordiske lande. Der er dog også store forskelle mellem landene. Forklaringer skal hovedsageligt søges i forskellige erhvervsstrukturer med deraf følgende konsekvenser for lønmodtagernes helbred, forskelle i arbejdsløsheden. Væsentligt er også forskelle i de muligheder, der findes for at trække sig tidligt tilbage fra arbejdslivet med offentlige indkomsterstattende ydelser herunder den gældende pensionsalder i de forskellige lande.

Figur 2.2 Personer i beskæftigelse i pct. af befolkningen. Fordeling efter alder og køn 2013^{1, 2)}



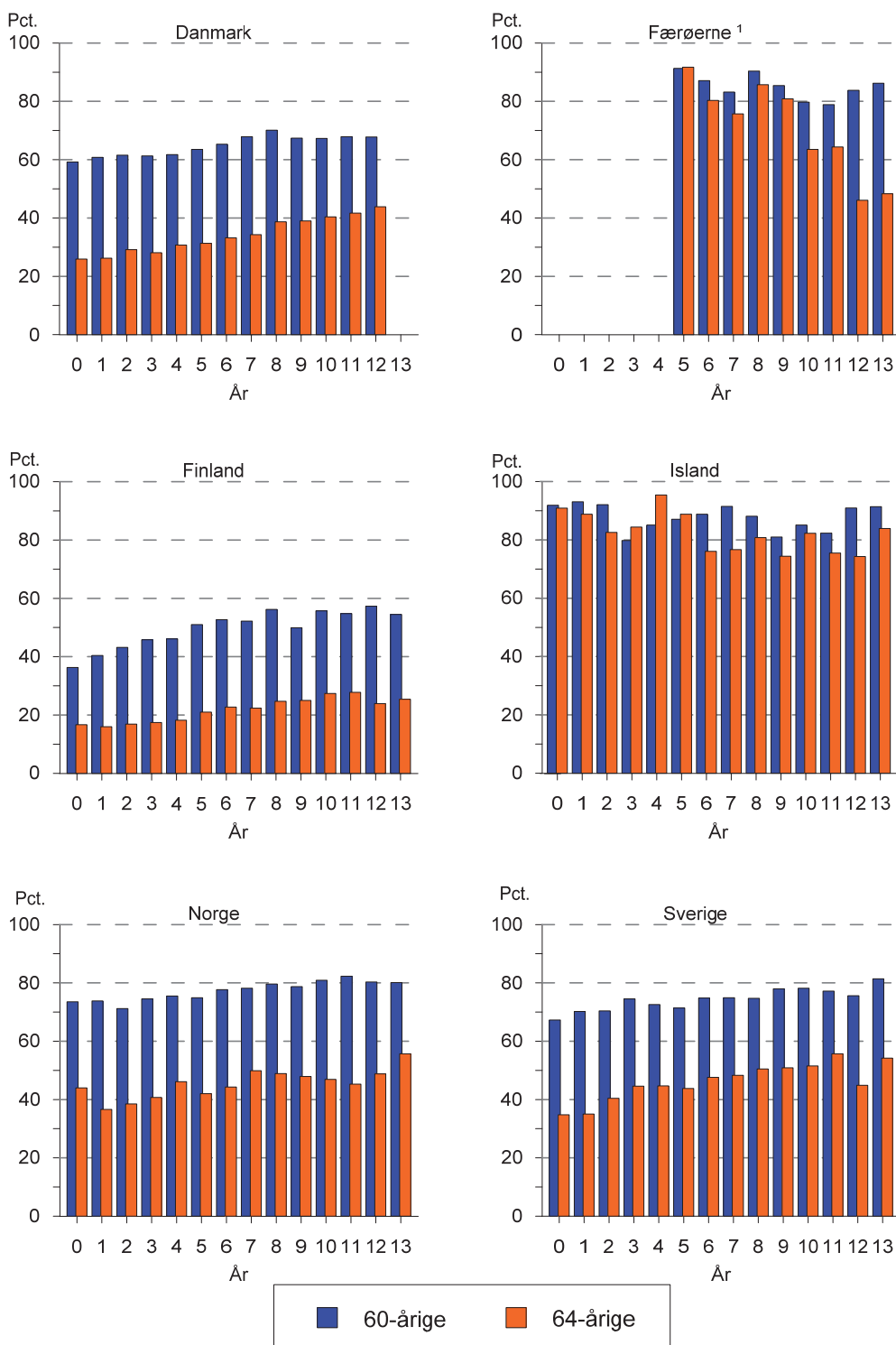
Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

1 Danmark 2011

2 Færøerne: Oplysninger vedrørende 2011 er fra folketælling. Oplysninger fra 2012 og frem er efter revision af opgørelsesmetode af AKU

Den tidlige tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet er mest udbredt i Danmark og Finland. Disse to lande har de mest omfattende offentlige tilbagetrækningsordninger. På Færøerne er der ikke andre offentlige tilbagetrækningsordninger end helbreds-betinget førtidspension. I Island er der ikke andre offentlige tilbagetrækningsordninger end helbreds-betinget førtidspension, med undtagelse af sømænd der får offentlig pension fra 60 års alderen. Sverige indtager en midter-position, hvad angår tilbagetrækningsalderen.

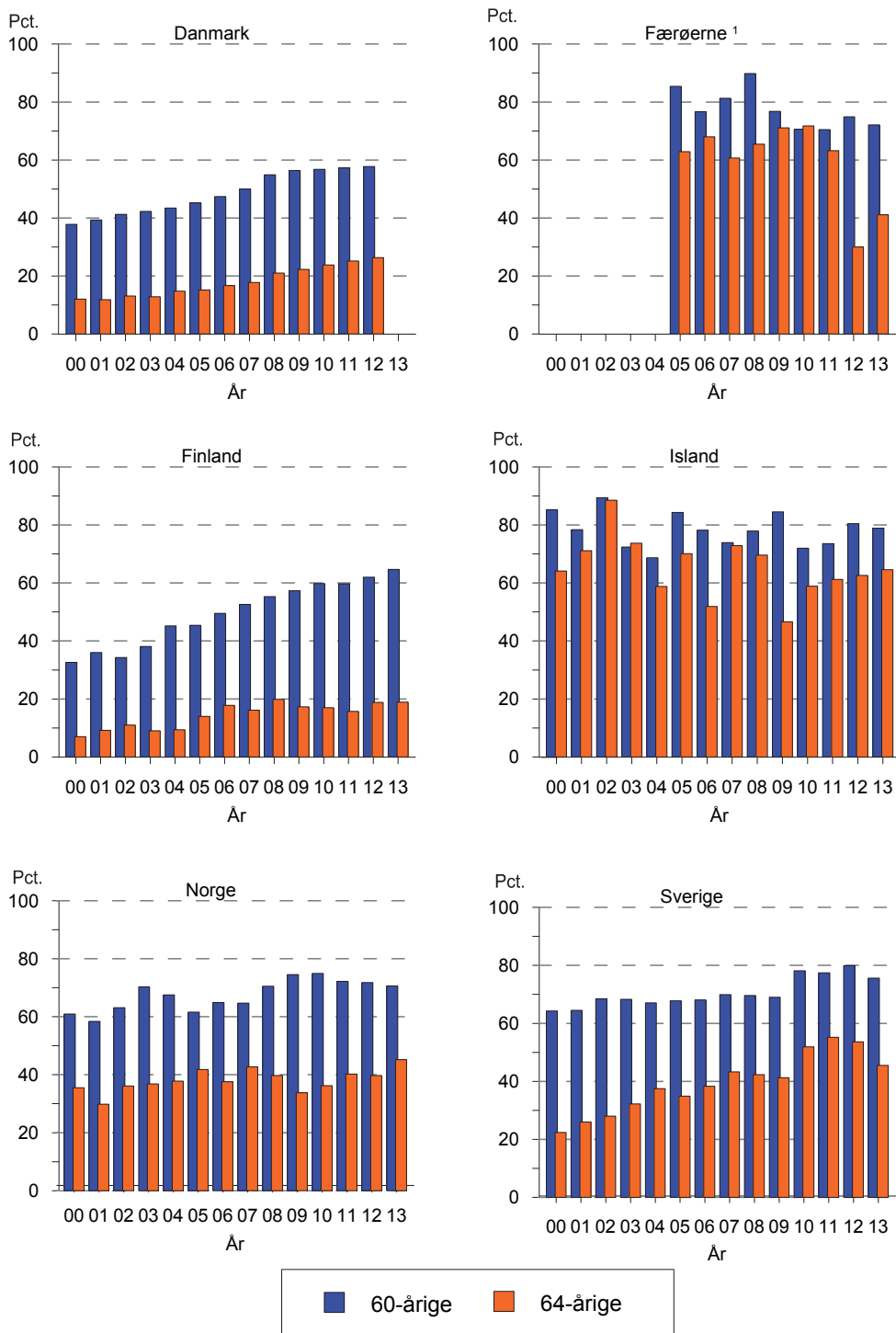
Som det fremgår af figur 2.3 og 2.4, er der markante forskelle mellem landene i beskæftigelsesfrekvensen for de 60- og 64-årige mænd og kvinder. Udviklingen i løbet af perioden 2000-2012 varierer også mellem landene. Især i Finland, Danmark og Sverige, har der i de senere år været en stigende beskæftigelsesfrekvens for de 60-årige og i mindre grad for de 64-årige. Dette gælder for både mænd og kvinder. Udviklingen i Norge har vist sig at være mere jævn, hvorimod tilsvarende i Island og på Færøerne viser store udsving. I Island er særligt de ældre kvinder blevet berørt i årene 2008-2009.

Figur 2.3 Andel beskæftigede blandt 60- og 64-årige mænd. Pct. 2000-2013


Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

1 Oplysninger vedrørende 2011 er fra folketælling. Oplysninger fra 2012 og frem er efter revision af opgørelsesmetode af AKU

Figur 2.4 Andel beskæftigede blandt 60- og 64-årige kvinder. Pct. 2000-2013



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

1 Færøerne: Oplysninger vedrørende 2011 er fra folketælling. Oplysninger fra 2012 og frem er efter revision af opgørelsesmetode af AKU

Indkomstfordeling

I de efterfølgende kapitler vil man finde tilbagevendende afsnit som beskriver kompensationsgrader ved sociale ydelser for forskellige familietyper og indkomstniveauer. Indkomstniveau måles her i forhold til AW, som er gennemsnitslønnen for en fuldtidsansat lønarbejder i den private sektor. I illustrationer vil det ses, at vi anvender kompensationsgrad ved 75 procent af AW for enlige, og 75 procent / 100 procent af AW for par, som "standardmål" for sociale ydelser. Data over fordeling af lønindtægter i samfundet tyder på, at hovedparten af lønarbejdere tjener mellem 50 og 100% af AW. Vi vurderer derfor, at 75 procent af AW er mest repræsentativt for den befolkning, de sociale ydelser er rettet imod. At det ikke er 100 procent af AW skyldes dels, at AW beregnes for fuld tid, dels at AW er en gennemsnitsberegning. Høje indkomster trækker derfor AW op, også selvom de er relativt få.

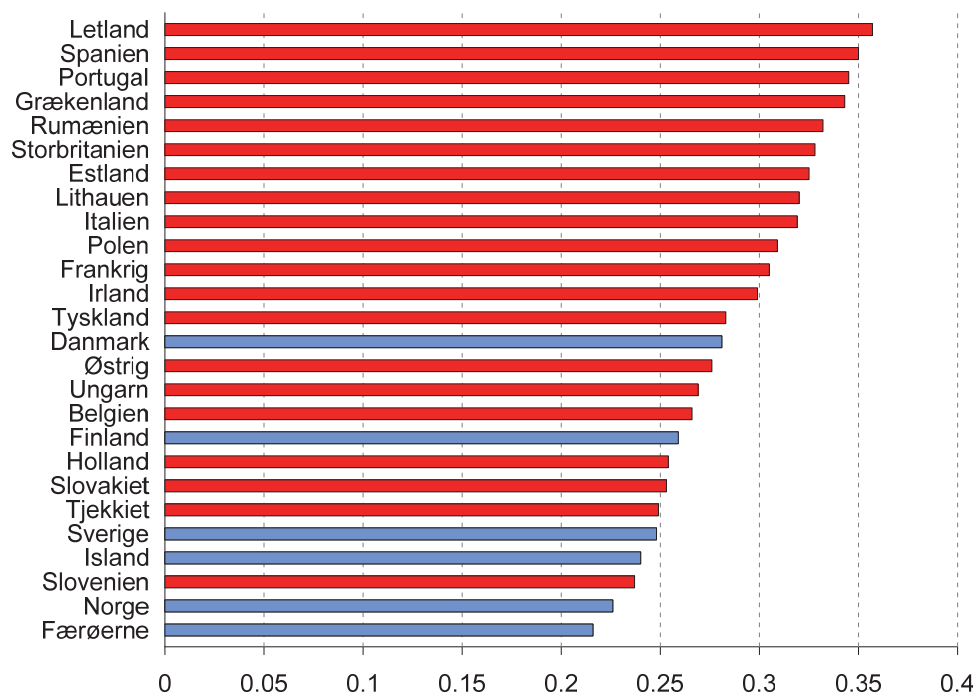
Vi vil gerne publicere de lønfordelingsdata, som ligger til grund for denne vurdering, men har indtil videre valgt at undlade dette på grund af usikkerhed om den eksakte sammenlignelighed imellem landene. Der er dog ingen tvivl om at tendensen peger på 75 procent af AW som det bedste standardmål.

Figur 2.5 viser indkomstfordelingen udtrykt ved Gini-koefficienter for de nordiske lande og udvalgte EU lande i 2012 (Gini-koefficienten er et spredningsmål for graden af ulighed i f.eks. en indkomstfordeling. Ved en helt lige fordeling er værdien 0 og ved den mest ulige fordeling er værdien 1).

Sammenlignet med andre lande er indkomstforskellene i de nordiske lande små. Forskellene er mindst på Færøerne, i Norge, i Island og Sverige og noget større i Finland og specielt i Danmark.

Ligheden i indkomstfordelingen i de nordiske lande er et resultat af mange faktorer. Indkomstoverførslerne og beskatningen har uden tvivl stor betydning for ligheden.

Figur 2.5 Gini koefficienter for de nordiske lande og udvalgte EU lande i 2012^{1,2)}



Kilde: EU- SILC; FO, Hagstova Føroya

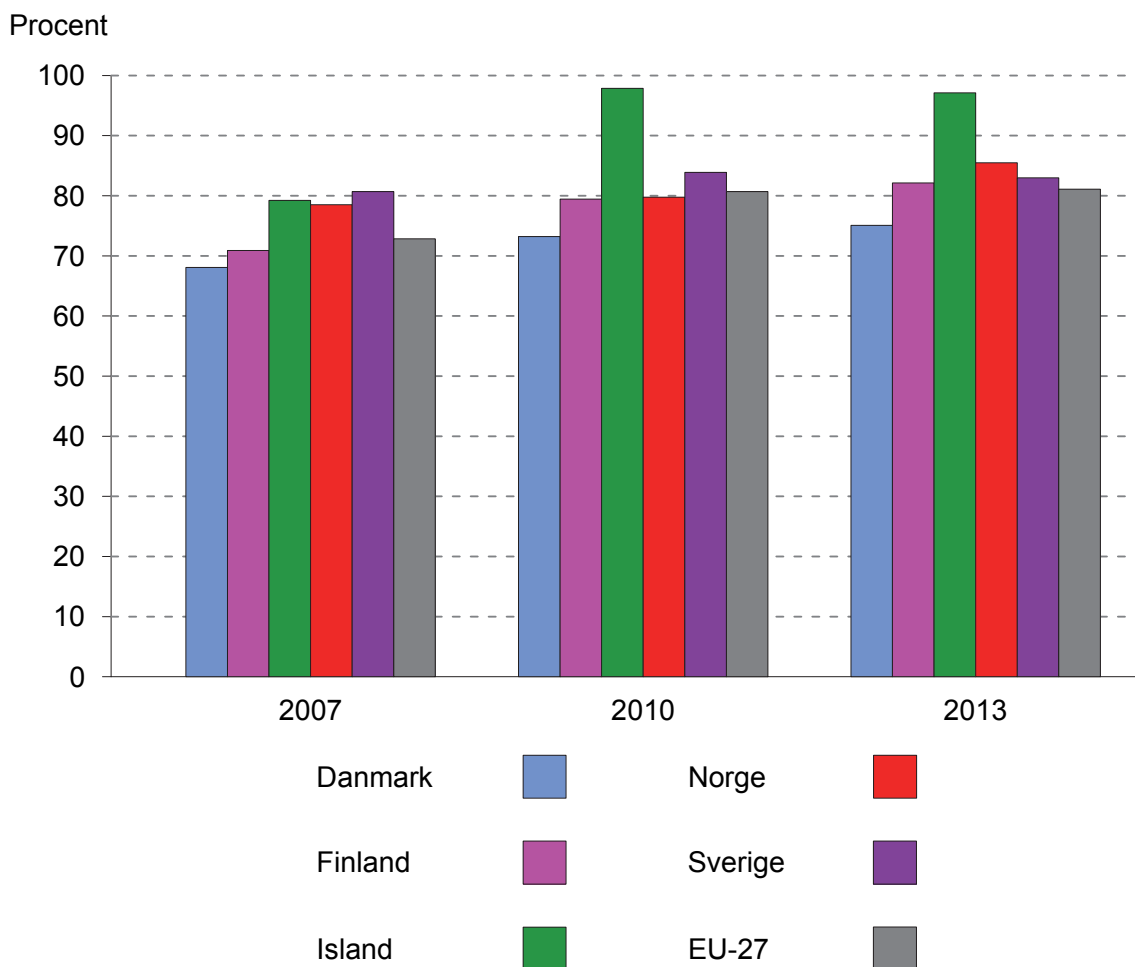
- 1 Den reelle indkomst er 2011, fordi 2012-tal er baseret på 2011-indkomst
- 2 Færøerne 2011

Pensionisters indkomst sammenlignet med andre husstande

Figur 2.6 viser den disponible indkomst for par, hvor mindst den ene i husstanden er 65 år eller derover. Indkomsten er vist i pct. af den disponible indkomst for par under 65 år.

Som det fremgår af figur 2.6, har par på 65+ år i alle de nordiske lande en lavere gennemsnitlig disponibel indkomst end par, der er under 65 år. Det ses også, at indkomsten for par over 65 år over de seneste år er kommet nærmere indkomsten for par under 65 år, især i Island.

Figur 2.6 Indkomster for par på 65+ år i pct. af indkomster for par under 65 år, 2007-2013¹⁾



Kilde: EU- SILC

1 Beregningsgrundlag for hvert år er indkomst året før

Risiko for fattigdom

Indkomstmotoden er den internationalt mest anerkendte metode til måling af risiko for fattigdom på tværs af landegrænser. Der er tale om opgørelse af disponibel husholdningsindkomst, og i udgangspunktet sætter indkomsten således en øvre grænse for husholdningens forbrugsmuligheder og afledt heraf husholdningens velfærdsniveau. Traditionelt har nordiske lande foretaget opgørelse af 50 pct. af medianen af ækvivaleret disponibel indkomst, hvortil EU har stået bag tilsvarende 60 pct. af medianen i sine analyser.

Tabellerne 2.4 og 2.5 viser andelen af befolkningen, der lever i husholdninger med en indkomst under henholdsvis 50 og 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst i 2012.

Det skal dog bemærkes, at beregninger af risiko for fattigdom er sensitive i forhold til de definitioner, der anvendes. Det er især for enlige med børn, for enlige ældre og for par, hvor mindst den ene er fyldt 65 år, der er de største forskelle mellem landene og i forhold til EU-gennemsnittet.

At måle risiko for fattigdom ved hjælp af indkomstmotoden indebærer nogle udfordringer. Først og fremmest viser analyser baseret på denne metode, at nogle familier har lavere indtægt end andre. Hvorvidt de familier, der lever under niveauet for fattigdomsrisiko, lever et rimeligt liv, oplyser metoden intet om. Tilsvarende anvendes gælds- og ejendomsforhold ikke i opgørelsen, og derfor siger metoden heller intet om, hvorledes disse forhold påvirker familiernes mulighed for at leve et rimeligt liv.

Indkomstmotoden egner sig til at gøre sammenligninger af risiko for fattigdom mellem landene, da den ækvivalerede indkomst måles i forhold til medianen i hvert enkelt land. Imidlertid må andre metoder til måling af risiko for fattigdom anvendes ved sammenligning af levefod eller opfyldelse af sociale behov. Disse metoder beskrives ikke nærmere her.

Tabel 2.4 Andel der lever i husholdninger med en indkomst på under 50 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct. 2012¹

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige	EU27
Enlige med børn	9,9	25,4	8,3	16,3	8,5	19,6	19,8
Enlige under 65 år	23,9	14,4	17,0	18,1	20,6	16,4	19,3
Par under 65 år	4,0	4,4	5,2	4,4	3,6	4,5	7,2
<i>Par med børn:</i>							
- par med et barn	3,0	2,3	2,8	4,3	3,2	4,6	7,8
- par med to børn	1,7	3,5	2,3	3,6	1,0	4,1	9,8
Enlige 65+	5,4	4,0	12,3	4,4	3,7	13,0	11,8
Par hvor mindst den ene er 65+	2,4	2,1	1,3	1,8	0,8	2,0	6,1
Alle husholdninger	7,5	4,2	6,0	5,4	5,7	7,6	10,3

Kilde: EU-SILC

1 Den reelle indkomst er 2011, fordi 2012-tal er baseret på 2011-indkomst

Indkomstmotoden viser generelt effekten af ordningerne i de nordiske lande, hvor særlige udsatte grupper kan modtage økonomisk støtte. Et formål med økonomisk omfordeling i de nordiske velfærdsstater, er at reducere befolkningsandelen, der

befinder sig i en økonomisk udsat position, selvom det kun er få af landene, der har udarbejdet målinger til at definere fattigdomsrisikoen nærmere.

Tabel 2.4 viser at enlige med børn i alle lande ligger under EU-gennemsnittet, mens tallet er noget højere på Færøerne, til forskel for gruppen af enlige under 65, hvor flere nordiske lande ligger over EU-gennemsnittet. Støtteordninger rettet mod familier med børn, som beskrevet i kapitel 3, kan forklare en del af denne forskel.

Ydermere viser tabel 2.4, at der i Finland og i Sverige forekommer en højere andel af enlige ældre i husholdninger med lav indkomst. Forhold der kan forklare dette, er nærmere beskrevet i kapitel 6.

Generelt viser opgørelsen at andelen af husholdninger, der består af par, ligger lavt i alle nordiske lande.

Tabel 2.5 Andel der lever i husholdninger med en indkomst på under 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct. 2012¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige	EU27
Enlige med børn	20,8	46,5	21,9	28,4	19,1	35,9	34,5
Enlige under 65 år	30,3	20,9	29,3	25,2	27,3	26,7	27,1
Par under 65 år	6,3	7,9	8,8	5,8	5,2	7,3	10,9
<i>Par med børn:</i>							
- par med et barn	5,4	4,8	6,6	6,8	6,0	8,6	12,7
- par med to børn	4,6	5,9	6,2	6,9	2,9	6,6	15,9
Enlige 65+	20,6	50,3	38,4	7,7	26,8	35,7	23,7
Par hvor mindst den ene er 65+	11,2	4,3	6,3	2,7	1,4	6,6	12,6
Alle husholdninger	13,0	9,3	13,7	9,2	10,5	14,0	16,8

Kilde: EU-SILC; FO, Hagstova Føroya

1 Den reelle indkomst er 2011, fordi 2012-tal er baseret på 2011-indkomst

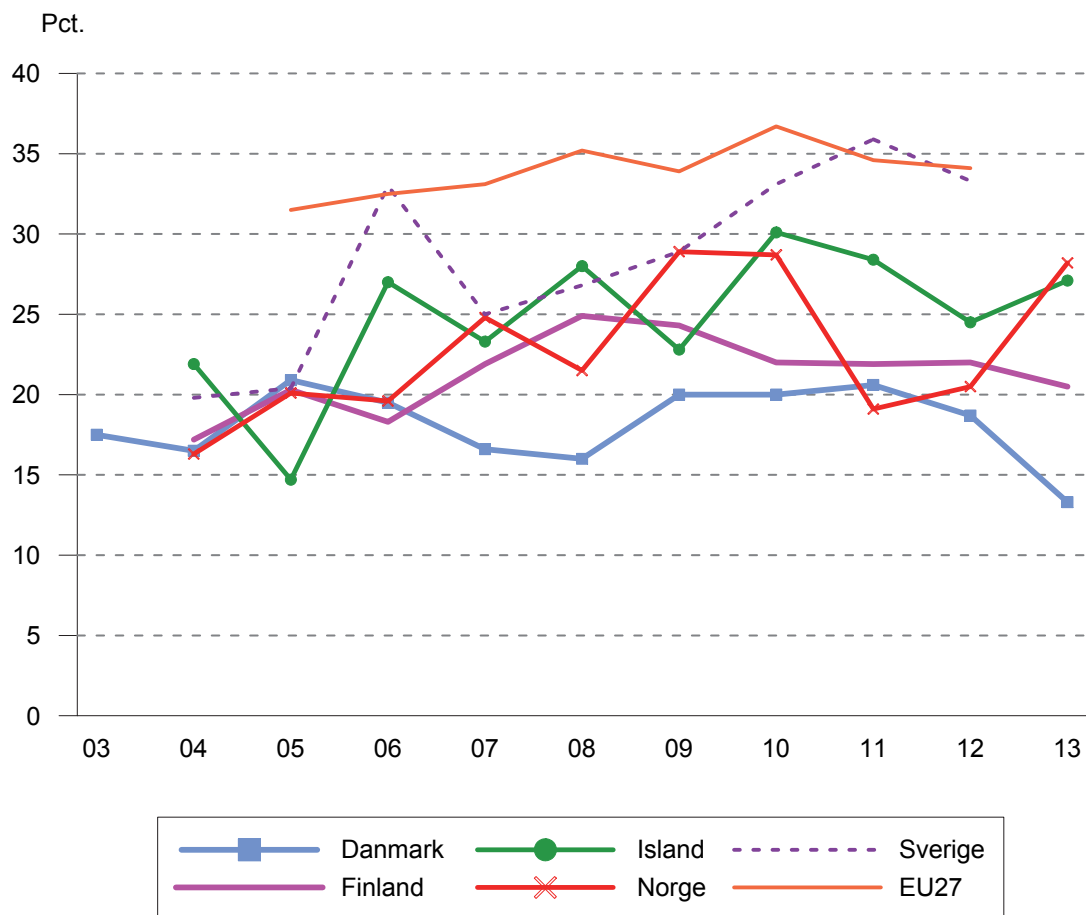
Andelen af husholdningerne, som vist i tabel 2.5, repræsenterer en større indkomstgruppe end tabel 2.4, og derfor naturligt også større andel af husholdningerne i de nordiske lande. For gruppen enlige med børn er andelen på Færøerne og i Sverige højere end EU-gennemsnittet, og øvrige lande ligger noget under. For den øvrige gruppe af enlige under 65 år, ligger alle lande omkring EU-gennemsnittet, bortset fra Færøerne der ligger under, og Danmark og Finland, der ligger over.

Sammenlignet med tabel 2.4, er der i tabel 2.5 ikke samme forskel mellem de to husholdningstyper, og det kan kun i nogen grad argumenteres for, at sociale overførsler til familie og børn, kan forklare dette. For Færøerne er effekten af fripladsordningen til børneinstitutioner med til at præge dette forhold.

I de nordiske lande er andelen af husholdninger med par i risiko for fattigdom, lav i forhold til EU-gennemsnittet.

En særlig gruppe er enlige over 65 år, hvor der er stor forskel mellem landene. Højest er Færøerne, og lavest er Island. De øvrige lande ligger omkring eller over EU-gennemsnittet. Regelbeskrivelsen i kapitel 6 vedrørende ældre kan i nogen grad forklare dette forhold, herunder opgørelse af andelen af ældre i de nordiske lande, der modtager laveste socialpension.

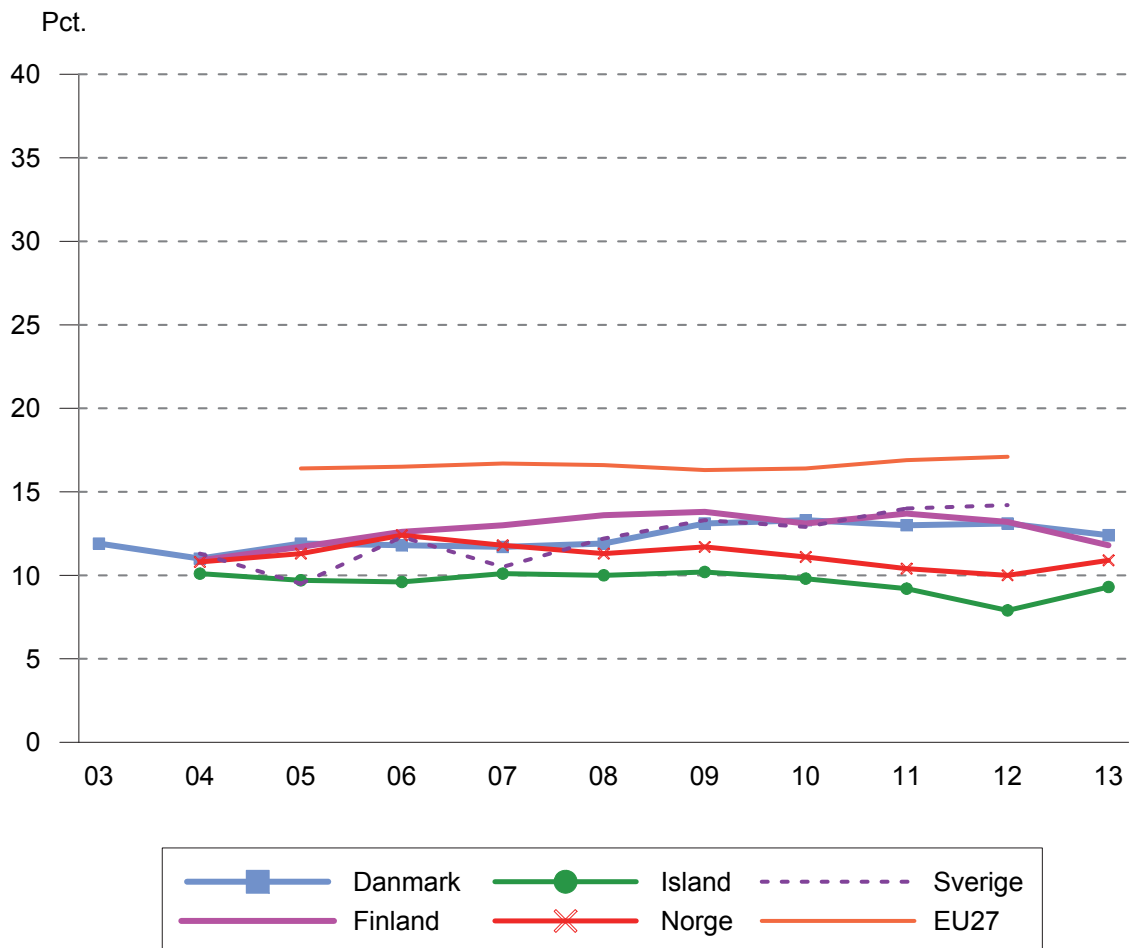
Figur 2.7 Enlige med børn, der lever i husstande med en indkomst på under 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct., 2003-2013



Kilde: EU-SILC

For husstande i samme indkomstniveau, der alene består af enlige med børn, viser udviklingen i figur 2.7 et lignende stabilt niveau i Danmark og Finland. Derimod er niveauet i Sverige vokset kraftigt og ligger på niveau med gennemsnittet i EU-landene og dermed med den højeste andel af alle nordiske lande. Udviklingen i Norge og Island har vist en faldende tendens de senere år og dermed en reduktion i antallet af berørte husstande.

Figur 2.8 Den samlede befolkning, der lever i husstande med en indkomst på under 60 pct. af medianen af den ækvivalente disponible indkomst, pct., 2003-2013



Kilde: EU-SILC

Udviklingen vist i figur 2.8 for husstande med ækvivaleret disponibel indkomst på under 60 pct. af medianindkomsten i de nordiske lande viser, at alle lande er under det generelle niveau i EU, og dermed er færre husstande i risiko for fattigdom. I Danmark, Finland og Sverige er niveauet nogenlunde stabilt, hvor det i Norge og Island har været faldende siden 2009.

Kapitel 3

Familier og børn

Dette kapitel beskriver familiesammensætningen i de nordiske lande samt regler om og antal modtagere af forskellige ydelser i forbindelse med børnefødsler. Der beskrives derudover forskellige typer af børnepasning for børn i førskole- og skolealderen.

Mens de nordiske lande anvender næsten samme andel af de sociale udgifter i pct. af BNP til familier og børn, er der en noget større forskel på EU-landenes udgiftsmønstre.

Tabel 3.1 Udgifter til familier og børn i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2011

Danmark	4,1	Belgien	2,2	Italien	1,4	Slovakiet	1,8
Færøerne	5,5	Bulgarien	1,9	Letland	1,1	Slovenien	2,2
Finland	3,3	Cypern	2,0	Litauen	1,7	Spanien	1,4 ¹⁾
Island	2,8	Estland	2,0	Luxemburg	3,6	Storbritannien	1,9 ¹⁾
Norge	3,1	Frankrig	2,5	Malta	1,2	Tjekkiet	1,2
Sverige	3,1	Grækenland	1,8	Polen	1,3	Tyskland	3,1
		Holland	1,2	Portugal	1,2	Ungarn	2,8
		Irland	3,4	Rumænien	1,5	Østrig	2,8

1 Foreløbige data

Kilde EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts ; FO, Almanamálaráðið

De nordiske lande adskiller sig fra de øvrige europæiske lande ved, at kvinder har en høj erhvervsfrekvens (jf. kapitel 4). Dette øger behovet for pasningstilbud til børnene, mens forældrene er på arbejde. Desuden er pasning af børn placeret under uddannelsessystemet i det øvrige Europa, og derfor er tallene i tabel 3.1 ikke helt sammenlignelige.

Et karakteristisk træk ved de nordiske familier er, at der er relativt mange enlige forældre med børn. I alle landene er der betydeligt flere enlige kvinder med børn end enlige mænd med børn. De mange enlige med børn skyldes de hyppigt forekommende opbrud i familieforholdene.

Tabel 3.2 Antal husholdninger fordelt efter familietype, 2013

	Danmark ⁴⁾	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige ^{2,3)}
<i>Antal husholdninger familier med børn i alderen 0-17 år (1.000)</i>					
	771,9	575,7	49,0	636,0	1.113,2
- i pct. af alle familier	26,5	19,1	39,2		19,4
Heraf (pct.):					
- Gifte	59,1	60,5	56,3	53,7	77,5
- Samboende	17,3	19,0	24,3	24,8	
- Enlige	23,6	20,6	19,5	21,5	22,5
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Fordelingen af børn (pct.)</i>					
- 1 barn	41,9	43,5	40,8	45,1	43,4
- 2 børn	42,3	38,3	38,9	39,0	42,0
- 3 eller flere børn	15,8	18,2	20,2	15,9	14,5
Gennemsnitligt antal børn pr. husholdning	1,8	1,8	1,6	1,7	1,7
<i>Antal husholdninger uden børn (1.000)</i>					
	2.128,8	2.437,7	75,2	1.722,0	4.623,3
Heraf (pct.):					
- Gifte	26,7	25,2	46,5	29,7	26,8
- Samboende	8,6	9,0	5,2	7,5	
- Enlige	64,7	65,8	48,3	62,9	73,2
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Enlige med børn (pct.):</i>					
Mænd	18,1	13,7	8,9	19,9	23,0
Kvinder	81,9	86,3	91,1	80,1	77,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Enlige uden børn (pct.):</i>					
Mænd	50,5	51,2	49,3	49,6	49,0
Kvinder	49,5	48,8	50,7	50,4	51,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>Gennemsnitligt antal personer pr. husholdning</i>					
	1,9	1,8	2,5	2,2	1,7

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

- 1 Tallene er hentet fra Hagstofa Islands udvalgsundersøgelse vedrørende levevilkår (EU-Silc)
- 2 Tallene er fremskrevet med hjælp af simuleringsmodellen FASIT og bygger på SCB's udvalgsundersøgelse vedrørende husstandenes økonomi
- 3 Samboende inkluderet i gifte
- 4 Herudover er der 15.940 familier bestående af ikke-hjemmeboende børn under 18 år. Hjemmeboende børn i alderen 0-24 år

Figur 3.1 viser de gennemsnitlige disponible indkomster fordelt på familietyper målt i KKP-euro i 2012. Indkomsten er justeret (ækvivalent indkomst) i forhold til husstandens størrelse og sammensætning for at gøre de forskellige husholdningsstørrelser mere sammenlignelige (se bilag 1).

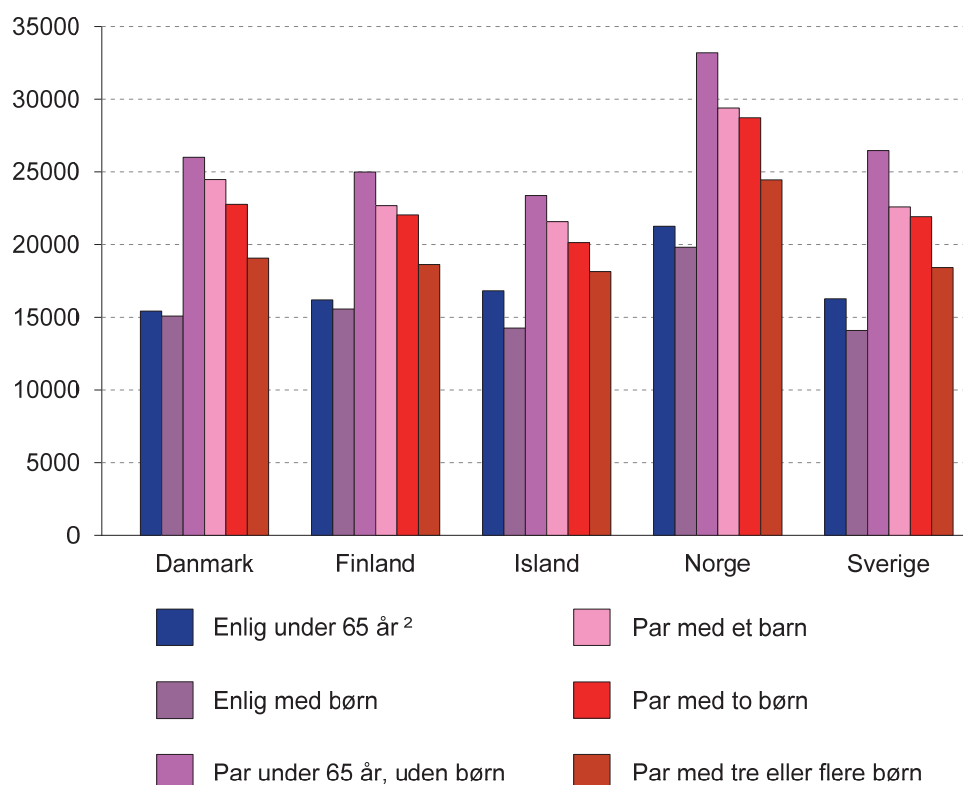
Formålet med figur 3.1 er at sammenligne forskellige husholdninger efter familietyper, hvor figuren viser den disponible indkomst for de voksne i husstanden, hvorfor

husstande uden børn kun omfatter husstande uden ældre medlemmer. Især under enlige husstande er der mange studenter og andre, der ikke er i kontinuerligt arbejde. Dette forklarer delvist de relativt lave indkomster for enlige voksne husstande. I alle landene har enlige forsørgere de laveste indkomster.

I alle landene har par med mange børn en lavere indkomst end par uden børn eller et par med et barn. Antallet af børn forøger den divisor, der er anvendt til at beregne den ækvivalente indkomst.

Desuden er der adskillige andre faktorer, der bidrager til niveauet i indkomsterne for de forskellige husholdninger efter familietyper. Beskæftigelsesgraden og uddannelse vil variere for de forskellige husholdninger efter familietyper, ligesom den gennemsnitlige lønindtægt stiger med alderen.

Figur 3.1 Ækvivalente gennemsnitlige disponible indkomster fordelt på familietyper KKP-Euro 2012¹⁾



Kilde: EU-SILC data. Gennemsnitlig ækvivalent nettoindkomst i KKP

1 Den reelle indkomst er 2011, fordi 2012-tal er baseret på 2011-indkomst

2 2010

Kontantydelse til familier og børn¹

Dagpenge ved fødsel og adoption

I alle nordiske lande ydes der kompensation ved indkomstbortfald i forbindelse med fødsler de sidste uger før og mindst de første måneder efter fødslen. Der gives i alle landene en tilsvarende ydelse ved adoption.

I alle landene beror ydelsens størrelse på den tidligere løn, men ydelsen beror også på orlovsperiodens længde.

I alle lande kan der gives fuld løn i henhold til kollektive aftaler.

I Danmark er det en forudsætning for at opnå ydelsen, at man opfylder beskæftigelseskravet, dvs. at man enten har arbejdet i 120 timer inden for de seneste 13 uger, er berettiget til dagpenge, har afsluttet en erhvervmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed inden for den sidste måned eller er elev i lønnet praktik.

På Færøerne er det også en forudsætning for at opnå ydelsen, at man er tilknyttet arbejdsmarkedet som lønmodtager eller selvstændig erhvervsdrivende, eller personen modtager arbejdsløshedsdagpenge. Andre personer modtager behovsprøvet socialhjælp.

I de øvrige nordiske lande modtager personer, som ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet, også en ydelse. I Finland, Island og Sverige er der dog tale om et mindre beløb (et grundbeløb) og i Norge om en éngangsydelse, som hovedsagelig udbetales til mødre.

I alle landene kan moderen få kompensation for indkomstbortfald, hvis hun på grund af arbejde, der giver risiko for svangerskabet, eller hvis graviditeten har et sygeligt forløb, bliver nødt til at afslutte arbejdsforholdet tidligt i svangerskabsperioden. Reglerne for dette viser variation mellem landene, hvor der i nogle lande udbetales barselsdagpenge, i nogle tilfælde sygedagpenge og i andre en særlig ydelse.

¹ Ydelse der udbetales til børn som har mistet én eller begge forældre, omtales i kapitel 6.4. Særlige ydelser, der gives som supplerende sociale ydelser til familier og børn, er omtalt i kapitel 8

Tabel 3.3 Reglerne for udbetaling af indkomsterstattende kontantydelse ved fødsel 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser	Barselsdagpenge	Basils-gjald	Föräldradagpenning		Foreldre-penger ved fødsel	Föräldrapenning
<i>I erhverv (lønmodtagere)</i>						
Den maksimale periode (uger), hvori der kan ydes fødselsdagpenge	50 ²⁾	52	53	39	49/59 ⁵⁾	69
Fødselsdagpenge til mor før fødslen (i uger) ¹⁾	4	4-8	5-8	4	3	9
Fødselsdagpenge (i uger):						
- Kun mor	18	14	18	13	14	8
- Kun far	.	4	9	13	14	8
- Enten mor eller far	32 ²⁾	30	26 ⁴⁾	13	18/28	52
<i>Derudover:</i>						
Far sammen med mor	2	2	3	-	2 ⁶⁾	2 ⁸⁾
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja
<i>Uden for erhverv</i>						
Det maksimale antal uger, hvori der kan ydes fødselsdagpenge	53	39	59	69
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Nej ⁷⁾	Ja
Kan orlovsperioden deles med faderen?	Ja for max. 26 uger	Ja	5)	Ja

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almanamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Vinnulastofnun; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 De uger, moderen kan få dagpenge før fødslen, indgår i det samlede antal uger, moderen kan få fødselsdagpenge
- 2 Den fælles orlovsperiode på 32 uger kan forlænges med 8 eller 14 uger til 40 eller 46 uger. Den samlede orlovsperiode bliver hermed 58 eller 64 uger. Ved forlængelse af orlovsperioden sker der en nedsættelse af dagpengene, således at det samlede beløb for de 40 eller 46 uger svarer til dagpengene for de 32 uger
- 3 En far der modtager forældredagpenge i de sidste 12 hverdage af forældredagpengeperioden har ret til fædredagpenge i yderligere 24 hverdage (såkaldte bonus fridage)
- 4 Hvis flere børn fødes samtidigt forlænges fødselsdagpengene med 60 dage for det andet og hvert derpå følgende barn
- 5 49 uger med 100 pct. erstatning eller 59 uger med 80 pct. erstatning
- 6 Faderen har ret til 2 ugers ulønnet orlov i forbindelse med fødslen. De to ugers orlov kan enten holdes lige før barnet bliver født eller umiddelbart efter fødslen. I det offentlige og i store dele af den private sektor findes der imidlertid kollektivaftaler der giver lønkomensation i de to uger
- 7 Hvis moderen ikke har optjent ret til dagpenge udbetales et engangsbeløb, som er skattefrit. Faderen har ret til et engangsbeløb hvis moderen er død og/eller han har overtaget forældreansvaret alene
- 8 Man kan modtage fødselsdagpenge samtidigt for 4 uger, men disse dage er inkluderet i den samlede antal dage med fødselsdagpenge. Derudover kan en anden forsikret end moderen kan modtage 2 ekstra ugers ydelse i forbindelse med barnets fødsel

Tabel 3.4 Størrelsen af de indkomsterstøttende kontantydelse ved fødsel 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser	Barselsdagpenge	Barsilsgjald	Föräldradagpenning		Foreldrepenger ved fødsel	Föräldrapenning
<i>I erhverv (lønmottagere)</i>						
Fødselsdagpengenes størrelse (pr. uge) pct. af tidligere indkomst	100 ²⁾	100	70-90 ⁴⁾	75-80 ⁵⁾	80/100	77,6/80 ¹⁰⁾
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation, national valuta ¹⁾	Intet loft	6.250	Intet loft	89.147		8.534
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation, KKP-Euro ¹⁾				488,43		721,52
Minimumsbeløb pr. uge, national valuta			143	22.079 ⁶⁾	820 ⁸⁾	1.260 ¹¹⁾
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro			115,05	120,97	63,50	106,53
Maksimumsbeløb pr. uge, national valuta	4.005	6.250 ³⁾		81.395	9.836 ⁹⁾	6.623
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	371,63			489,79	761,70	559,9
<i>Uden for erhverv</i>						
Dagpengenes størrelse (pr. uge), national valuta			143	13.352 ⁷⁾	⁸⁾	1.260
Dagpengenes størrelse (pr. uge) i KKP-Euro	115,05			73,16		106,53

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almannamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Vinnulastofnun; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst) som fødselsdagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande
- 2 Ved forlængelse af den fælles orlovsperiode på 32 uger til 40 eller 46 uger sker der en nedsættelse af dagpengene, således at de i 40-ugersperioden svarer til 80 pct. og i 46-ugersperioden til ca. 70 pct.
- 3 Maksimumbeløb pr. uge er fraregnet bidrag til feriepenge på 12 pct.
- 4 For de 56 første dage moderen har orlov er det 90 pct. af arbejdsindkomsten op til 54.552 Euro pr år. Indtægter over 54.552 Euro 32,5 pct. For de følgende 49 dage 70 pct. af arbejdsindkomsten op til 35.457 Euro per år
- 5 Indtægter de sidste 12 måneder før fødsel bestemmer kontantydelsen på følgende måde: de er 80 pct. af arbejdsindkomsten op til 46.512 ISK per uge, men 75 pct. af ugeløn over det og til indkomstloftet (69.767 ISK)
- 6 Minimumsbeløbet udbetales når beskæftigelsen har været 25 til 49 pct. Minimumsbeløbet når beskæftigelsen har været 50 til 100 pct. er 29.637 ISK pr. uge. Der udbetales 29.637 ISK pr. uge til hel-tidsstuderende
- 7 Udbetales også når beskæftigelsen er mindre end 25 pct.
- 8 For mødre der ikke har oparbejdet ret til fødselsdagpenge kan der gives et engang beløb på 35.263 NOK per barn
- 9 Beregnet som fødselsdagpenge for erhvervsaktive bliver maksimalbeløbet 9.836 NOK per uge ved 100 pct. kompensation i 49 uger, eller 7.869 NOK ved 80 pct. kompensation i 59 uger.
- 10 Kompensationsgraden er 80 pct., men omregningsfaktoren for den tilgrundliggende indkomst gør at kompensationen bliver 77,6 pct.
- 11 Ydelser på det laveste niveau (i alt 90 dage) gælder både for forældre i og uden beskæftigelse

På Færøerne, i Finland og Sverige kan faderen desuden modtage dagpenge i et antal uger umiddelbart efter fødslen, samtidig med at moderen modtager dagpenge. I Norge har faderen ret til 2 ugers ulønnet orlov i forbindelse med fødslen. I det offentlige og i store dele af den private sektor findes der imidlertid kollektivaftaler, der giver lønkomensation i de to uger.

I Danmark har faderen ret til 2 ugers orlov med dagpenge i forlængelse af fødslen eller modtagelse af barnet. De to uger kan efter aftale med arbejdsgiver dog udskydes til afholdelse på et senere tidspunkt inden for de første 14 uger efter fødslen.

I Finland er orlov for faderen højst 54 hverdage, dvs. ca. 9 uger. Faderen kan afholde 1-18 dage (ca. 3 uger) samtidig med at moderen modtager barsels- eller forældredrydelser. Resten kan anvendes efter barselsdagpengeperioden. Faderens orlov skal afholdes inden barnet fylder 2 år. Enten barnets mor eller far kan afholde forældreorlov.

I Island er 13 uger af fødselsorloven forbeholdt faderen, 13 uger er forbeholdt moderen og derudover har forældrene 13 uger, som de frit kan dele mellem sig.

I Norge er 14 uger forbeholdt faderen.

For børn født 1. juli 2013 eller senere, er fødselsdagpengeperioden øget til 49 uger med 100 procent dækning eller 59 uger med 80 procent dækning. Fra samme tidspunkt er der indført en tredeling af fødselsdagpengeperioden. Dette indebærer, at hver forælder har 14 uger efter fødslen (mødre- og fædre kvote). Resten af tiden efter fødslen (18 eller 28 uger afhængig af valgt dækningsgrad), bestemmer de selv fordelingen af.

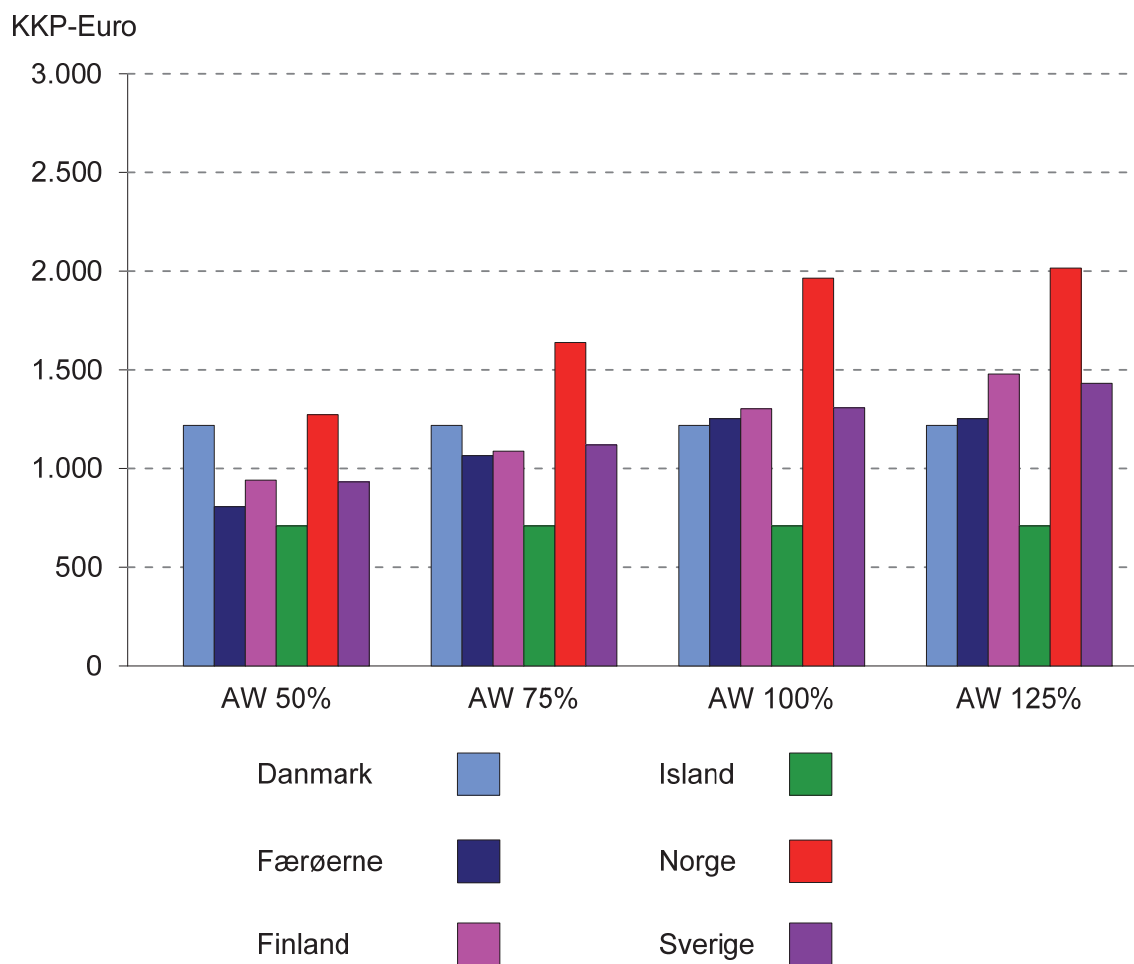
Den periode, hvori der kan modtages dagpenge ved fødsel og adoption, er generelt relativt lang i de nordiske lande. Barselsorloven er imidlertid betydeligt længere i Sverige end i de andre lande. Antal dage med forældredagpenge udgør 480 dage per barn. Hvis forældrene tager ligelig del i pasningen har hver af forældrene ret til halvdelen af disse.

I Danmark er barselsorloven på et år og meget fleksibel. Forældrene kan bl.a. frit fordele de sidste 32 ugers orlov mellem sig og holde orlov enten på skift, i forlængelse af hinanden eller samtidig. De 32 uger kan forlænges med 8 eller 14 uger, dog uden det samlede dagpengebeløb ændres. Forældrene kan endvidere udskyde dele af orloven til senere afholdelse inden barnet fylder 9 år.

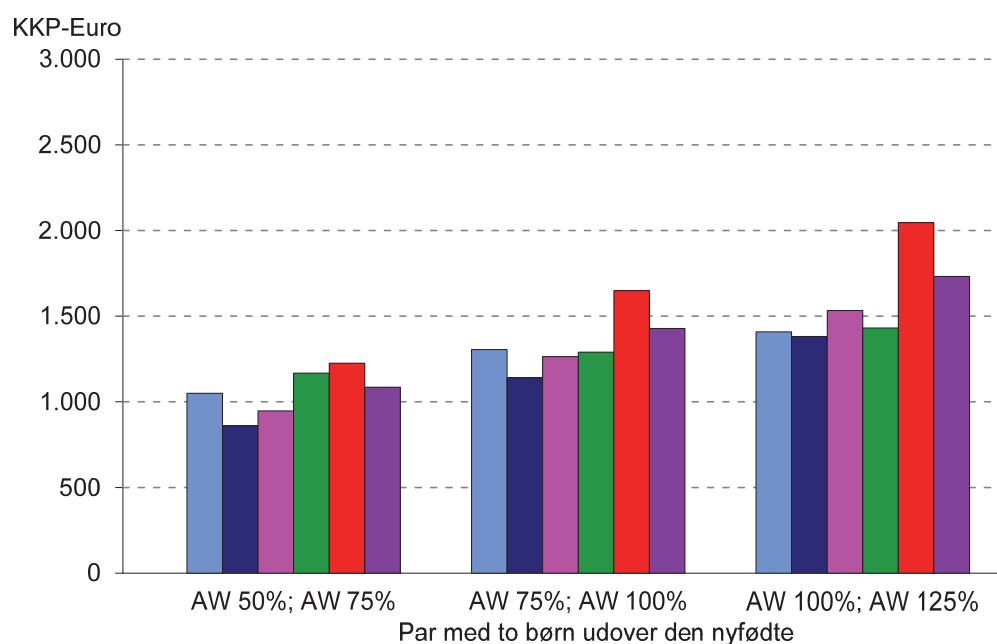
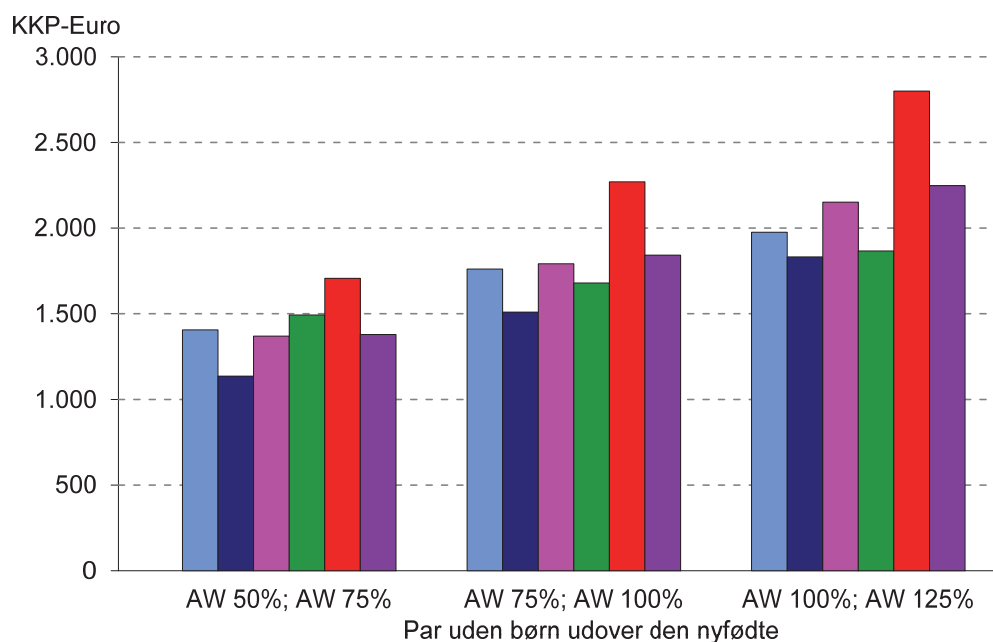
Ækvivalent disponibel indkomst og kompensationsgrader ved modtagelse af fødselsdagpenge

Figur 3.2 viser den ækvivalente disponible indkomst på fire indkomstniveauer for en enlig med et nyfødt barn, som modtager fødselsdagpenge. Figuren viser, at Norge er det land, hvor en enlig med et nyfødt barn modtager den højeste sats for fødselsdagpenge. For alle lande, med undtagelse af Danmark og Færøerne, stiger satsen af fødselsdagpenge, jo højere indkomstniveauet er.

Figur 3.2 Ækvivalent disponibel indkomst for en enlig ved modtagelse af fødselsdagpenge pr. måned (december) 2013 i KKP-Euro

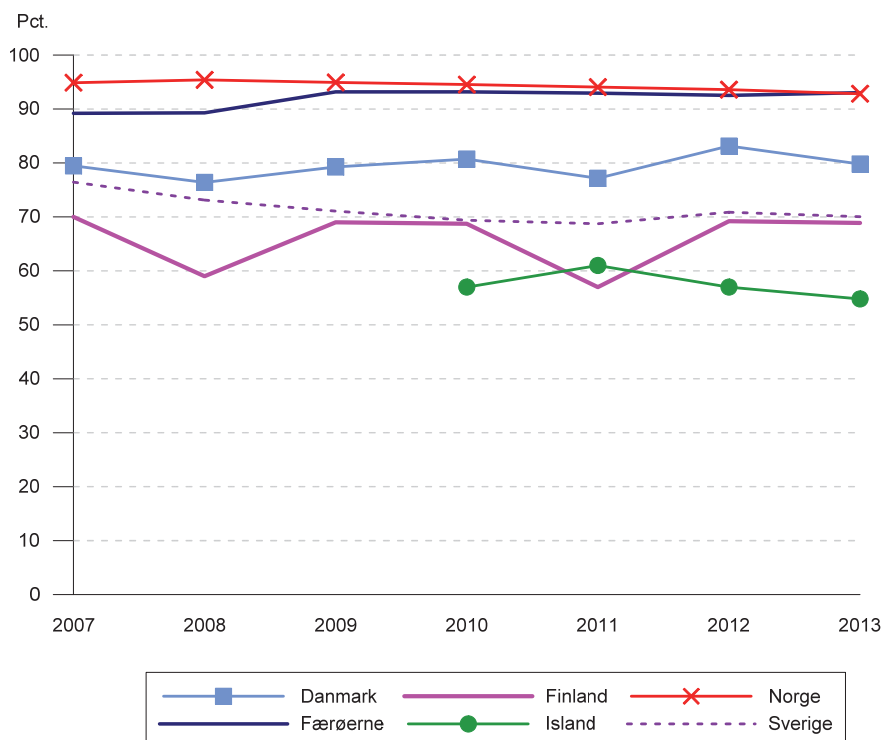


Figur 3.3 Ækvivalent disponibel indkomst for et par, når den der tjener mindst før fødslen modtager fødselsdagpenge, pr. måned (december) 2013 i KKP-Euro



Figur 3.3 viser den ækvivalente disponible indkomst på tre indkomstniveauer for et par med et nyfødt barn, der henholdsvis er uden andre børn og som i forvejen har to børn. Definitionen på de ækvivalente indkomster fremgår af bilag 1. Figuren viser, at den ækvivalerende indkomst er lavere for parret med 2 børn ud over det nyfødte barn end parret med det nyfødte barn i alle lande. Parret AW50/AW75 med to børn ud over det nyfødte og kun med et nyfødt barn har en ækvivalerende indkomst på omkring det samme niveau i alle lande. Hvorimod parret AW100/AW125 har en højere ækvivalerende indkomst i Norge sammenlignet de andre nordiske lande.

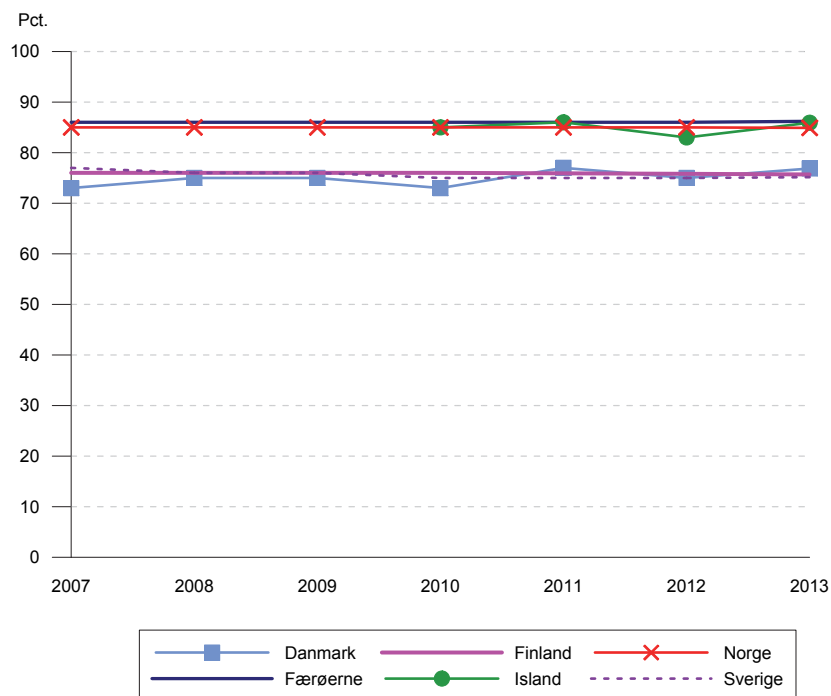
Figur 3.4 Ækvivalent kompensationsgrad for en enlig med et nyfødt barn ved modtagelse af fødselsdagpenge, AW 75 pct. 2007-2013¹⁾



¹ AW 75 pct. anvendes som standardmål for enlige ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring

Figur 3.4 og 3.5 viser udviklingen i kompensationsgraderne over de seneste år. Som det fremgår af tabel 3.5, er kompensationen noget forskellig i de nordiske lande for en enlig, der modtager fødselsdagpenge. Den højere kompensation i Danmark, Færøerne og Norge for AW (gennemsnitslønnen for en arbejder) = 75 pct. skyldes primært børnetilskuddet til det nyfødte barn, men hænger også sammen med, at boligstøtten er højere til familier med børn end til familier uden børn.

Figur 3.5 Ækvivalent kompensationsgrad for par med to børn ud over den nyfødte ved modtagelse af fødselsdagpenge, AW 75/100 pct. 2007-2013¹⁾



1 AW 75 pct. / 100 pct. anvendes som standardmål for par ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring.

Tabel 3.5 Ækvivalent kompensationsgrad for en enlig uden børn ud over den nyfødte, når denne modtager fødselsdagpenge, i pct. af disponibel indkomst ved arbejde (december) 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
AW 50%	101	100	80	74	102	85
AW 75%	80	93	69	55	93	70
AW 100%	64	84	66	43	87	63
AW 125%	53	67	63	36	74	58

Tabel 3.6 Ækvivalent kompensationsgrad for et par ved fødselsdagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde, når den der tjener mindst før fødslen modtager dagpenge 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Par uden børn</i>						
<i>ud over den nyfødte</i>						
AW 50%; AW 75%	67	87	75	99	85	77
AW 75%; AW 100%	77	86	76	86	85	75
AW 100%; AW 125%	69	83	75	78	85	74
<i>Par med to børn</i>						
<i>ud over den nyfødte</i>						
AW 50%; AW 75%	77	91	72	105	90	82
AW 75%; AW 100%	68	90	75	94	89	80
AW 100%; AW 125%	64	87	75	86	89	79

Mænd og kvinders brug af dagpengeordningerne

Det er karakteristisk at flere og flere mænd gør brug af dagpengeordningerne i forbindelse med fødsel og adoption. Der er dog store forskelle fra land til land, både når der ses på antallet af modtagere og på antallet af dage, hvori der modtages fødselsdagpenge.

Tabel 3.7 Antal dage med dagpenge ved graviditet, fødsel og adoption i løbet af året 2000-2013

	Danmark ^{1,2)}	Finland	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
<i>Antal dage (1.000), hvori der er modtaget fødselsdagpenge</i>					
2000	13.150	15.232	696	10.910	37.100
2005	20.281	15.751	1.122	11.017	44.254
2010	21.238	16.668	1.236	12.748	51.451
2012	19.582	16.627	1.067	12.784	52.496
2013	16.538	16.445	1.062	12.763	53.189
<i>Heraf mænd i pct.</i>					
2000	5,5	4,2	2,9	6,9	13,7
2005	5,9	5,5	32,7	8,8	20,5
2010	7,1	7,1	31,7	14,5	23,9
2012	..	8,7	28,4	19,8	25,1
2013	10,2	8,8	28,5	21,2	25,5
<i>Antal dage, hvori der er modtaget fødselsdagpenge, pr. nyfødt barn</i>					
2000	196	268	161	184	410
2005	316	273	262	194	463
2010	335	273	252	207	508
2012	336	279	235	212	469
2013	296	283	246	216	468

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Vinnumalastofnun; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Seneste ændring af lovgivningen skete i 2002
- 2 Oplysningerne gælder nettodage med forældredagpenge, graviditetsydelse og midlertidig forældredagpenge i forbindelse med fødsel og adoption Tabellen er blevet genberegnet for årene 2000-2013
- 3 Antallet af dage for årene 2010 og 2011 er blevet reviderede og derved sat ca. 8 pct. Ned Tallene omfatter forældrepenger ved fødsel og adoption samt under graviditet
- 4 Oplysningerne gælder nettodage med forældredagpenge, graviditetsydelse og midlertidig forældredagpenge i forbindelse med fødsel og adoption

Dette afspejler dels forskelle i, hvor mange der er omfattet af ordningerne, dels forskelle i længden af den periode, hvori man er berettiget til ydelsen. I Danmark blev barselsorloven udvidet til et år i 2002. I Island blev den nye lov vedrørende barselsorlov, med virkning fra 2001, helt udbygget i 2003, hvorved fædre fik en selvstændig ret til orlov på 13 uger, ligesom moderen. Disse ændringer afspejler sig i statistikken, der viser, at der er betydeligt flere mænd end tidligere, der modtager fødselsdagpenge.

I Norge blev ordningen med eksklusiv ret for fædre til en del af ydelsesperioden (fædrekvoten) udvidet fra fire til fem uger i 2005, seks uger i juli 2006, 10 uger i juli 2009 og 12 uger i juli 2011. Fra 1. juli 2013 er kvoten 14 uger. Hidtil har udvidelsen vist sig i statistikken ved at fædre tager flere dage med fødselsdagpenge. Fædres ret til fødselsdagpenge, ud over fædrekvoten, er fortsat afhængig af at moderen efter fødslen er i arbejde, tager en offentlig godkendt uddannelse eller på grund af sygdom eller skade er afhængig af hjælp til at tage sig af barnet.

De svenske tal er ikke sammenlignelige med de øvrige landes, da ydelsen udbetales i flere dage pr. barn end i de øvrige lande. Desuden kan forældredagpenge udbetales indtil barnet fylder 8 år.

Adoptionstilskud

Adoptivforældre får stort set de samme ydelser som biologiske forældre. Hvis et barn adopteres fra et andet land gives et tilskud, som delvist dækker de udgifter, som adoptionen indebærer. Adoptionsbidraget er et skattefrit engangsbeløb og varierer fra land til land.

Der er dog visse forskelle de nordiske lande imellem, men i alle lande er det en offentlig myndighed, som godkender forældre til adoption.

I Danmark kan man få adoptionstilskud, hvis man har adopteret sit barn fra udlandet gennem en af de godkendte adoptionsorganisationer, og hvis man har fast bopæl i Danmark.

På Færøerne varetager Rigsombudsmanden sager om adoption. Adoptionstilskudet udbetales af den færøske socialforvaltning, når dokumentation for hjemtagelse foreligger. Bidraget udbetales kun til bosiddende på Færøerne.

I Finland kan man ansøge om adoptionsbidrag når et internationalt adoptionsinstitut har udset et barn under 18 år til placering hos adoptivforældrene og adoptionsnævnet har godkendt adoptionen. For at få adoptionsbidrag må adoptivforældrene være bosat i Finland.

I Island er det en forudsætning, at barnet er født af udenlandske medborgere, som ikke er bosat i Island, når barnet bliver adopteret. Adoptivforældrene skal være bosat i Island, og barnet må ikke være i familie med adoptivforældrene.

I Norge skal man være godkendt af de norske myndigheder for at kunne adoptere fra udlandet. Godkendelsen, der kaldes forhåndssamtykke, gives for en periode af tre år, med mulighed for at forlænge op til et år. Forhåndssamtykket kan kun gives for børn op til fem år. Adoption af børn over fem år skal vurderes af et fagligt udvalg.

I Sverige er det en forudsætning at barnet er født af udenlandske medborgere, som ikke er bosat i Sverige når barnet bliver adopteret. Desuden må barnet heller ikke være fyldt 10 år.

Tabel 3.8 Nytilkomne adopterede børn i løbet af året, der modtager adoptionstilskud 2005-2013

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	..	7	1.000
2005	625	9	607	976
2010	397	11	161	31	344	692
2012	253	6	179	35	264	484
2013	212	3	140	33	171	378

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS; Vinnumalastofnun; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassa

- 1 Forældre med nytilkomne adopterede børn. Bemærk tallene for tidligere år er ændret pga. ny beregningsmetode

Tabel 3.9 Adoptionstilskuddets størrelse 2013, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland ¹⁾	Island ²⁾	Norge	Sverige
I alt	49.233	75.000	4.136	590.871	45.330	40.000
KKP	4.568	6.959	3.328	3.237	3.510	3.382

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS; Vinnumalastofnun; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 I Finland er adoptionstilskuddet afhængigt af, hvilket oprindelsesland barnet har. Forældre, der adopterer børn fra Estland, får 1.900 EUR, fra Kina, Colombia, Sydafrika og Kenya får 4.500 EUR, fra Etiopien, Filippinerne og Rusland får 3.800 EUR og forældre der adopterer børn fra øvrige lande modtager 3.000 EUR i adoptionstilskud
- 2 I Island udbetales adoptionstilskuddet som et engangstilskud efter ansøgning. Hvis flere børn er adopteret på samme tid, betales et adoptionstilskud, som er 20% af dette for hvert ekstra barn

Forældreydelser ved pasning af børn

I Danmark er reglerne om børnepasningsorlov, i forbindelse med udvidelsen i 2002 af barselsorloven til ét år, blevet ophævet med virkning fra 2011.

På Færøerne og i Island findes der ingen ordninger om forældreydelse ved pasning af børn.

I Finland har forældrene efter en forældredagpengeperiode ret til at vælge mellem en kommunal daginstitutionsplads eller tilskud til pasning af små børn. Tilskuddet kan enten gives som et tilskud til pasning i hjemmet eller som tilskud til privatpasning. Tilskud til pasning i hjemmet gives, hvis familien har et barn under 3 år.

Forældrene kan også vælge at nedsætte deres arbejdstid, hvis de har børn under 3 år. I den situation har de ret til et delvist pasningstilskud på 96 EUR pr. måned.

I Norge er det muligt at modtage forældrepengeydelsen graderet. Ordningen gælder ved fødsel eller adoption og giver mulighed for, at en del af fødselsdagpengene kan udbetales i kombination med arbejdsindtægt over en længere periode end den ordinære. Forældreydelsen skal benyttes inden 3 år efter fødslen eller efter omsorgsovertagelsen ved adoption.

Der gives kontantstøtte til børn som ikke går i en heldagsbørnehave. Fra 1. august 2012 bortfaldt kontantstøtte for toårige børn. For børn i alderen 13-18 måneder er

satsen for fuld kontantstøtte 5.000 NOK pr. måned. For børn i alderen 19-23 måneder er satsen 3.303 NOK pr. måned. Ydelsen er uden behovs- eller indtægtsprøvnin g og er skattefri. Der gives et halvt beløb i det tilfælde, at barnet har en deltidsbørnehaveplads på indtil 19 timer pr. uge.

I Sverige blev der 1. juli 2008 indført et frivilligt kommunalt pasningsbidrag. En kommune kan give et pasningsbidrag på højst 3.000 SEK for børn, der er mellem et og tre år og som ikke benytter børnepasningsordningerne. Pasningsbidraget kan ikke kombineres med forældrepenge for bidragsmodtageren eller dennes sambo eller ægtefælle. Pasningsbidraget er skattefrit.

Der findes desuden ordninger, som giver forældre ret til at blive hjemme uden løn for at passe børn i Norge, Finland og Sverige.

Tabel 3.10 Reglerne for orlovsordninger for pasning af børn pr. december 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Nationale betegnelser for ydelser			Hemvårdsstöd		Forældrepenge	Vårdnadsbidrag
Findes der orlovsordninger for personer i erhverv	Nej ¹⁾	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Orlovsperiodens længde	-	-	Frem til barnet fylder 3 år	-	¹⁾	Fra barnet fylder 1 år til det fylder 3 år
Tilskuddets størrelse i national valuta	-	-	337 pr. måned + 101 for følgende børn under 3 år + 65 for hver følgende barn under 7 år + indkomst prøvet tillæg max. 180	-		Op til 3.000 pr. måned pr. barn
Tilskuddets størrelse i KKP			419; 126; 81; 224			254
Antal børn der er omfattet af ordningen	²⁾		92.210			7.473 ³⁾

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almanamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Perioden for at modtage forældredagpenge kan forlænges indtil barnet er fyldt 3 år i kombination med deltidsarbejde
- 2 Dage kan tages til barnet er 8 år eller slutter første klasse
- 3 Antal børn som fik kommunal omsorgsstøtte i løbet af 2012

Pasning af syge børn

I alle nordiske lande har forældre i et vist omfang mulighed for at blive hjemme for at passe et sygt barn. I Norge og Sverige er dette reguleret ved lov, i de øvrige lande efter overenskomst.

I alle landene gælder det, at forældrene selv vælger, om det er moderen eller faderen, som skal blive hjemme for at passe barnet. I Sverige er det også muligt, at overlade det til en anden forsikret person end forældrene at holde fri for at passe et sygt barn og modtage dagpenge. I Norge har enlige forsørgere ret til 20 dages fravær, og par har ret til 10 dages fravær hver for at passe et sygt barn.

For så vidt angår længden af den periode, hvori man har ret til at blive hjemme for at passe et sygt barn, er ordningen mest generøs i Sverige med 120 dage pr. år pr. barn og mindst i Danmark, på Færøerne og i Island.

I Danmark, på Færøerne, i Island og i Norge gives der til gengæld fuld lønkompen- sation ved pasning af børn med kortvarig sygdom.

For Finland gælder samme regler som ved sygedagpenge. For visse brancher kan man få fuld kompensation for pasning af børn med kortvarig sygdom.

I Sverige gives en kompensation svarende til knap 80 pct. af arbejdsindkomsten op til et vist indkomstniveau (der svarer til loftet på sygedagpenge).

I alle landene er der desuden særlige regler for pasning af kronisk eller alvorligt syge børn.

Børnetilskud

I alle lande ydes der tilskud til børn. Ydelserne er skattefrie og uafhængige af foræl- drenes indkomst, på nær i Island, hvor børnetilskuddet er indkomstprøvet. I Island betales der fra 2001 dog et fast beløb uafhængig af indkomsten som et ekstra tillæg for alle børn under 7 år. I Danmark, Færøerne, Island og Norge gives ydelsen, indtil barnet er fyldt 18 år, i Finland indtil barnet er fyldt 17 år og i Sverige indtil barnet er fyldt 16 år - dog 20 år, hvis barnet er under uddannelse. I alle landene, med undta- gelse af Færøerne, er det staten, der finansierer børnetilskuddet. På Færøerne fi- nansierer kommunerne knap halvdelen af udgifterne til børnetilskud. Der er tale om fradrag i skat til den ene forælder. Hvis fradraget ikke benyttes fuldt udbetales rest- beløbet til pågældende forælder.

Tabel 3.11 Regelgrundlaget for børnetilskuddet 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Børne- og ungedydel- se (børne- check)	Barna- afdråttur	Barnbidrag	Barna- bætur	Barne- trygd	Barnbidrag
Er børnetilskuddet indkomstreguleret	Nej ¹⁾	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Er børnetilskuddet skattefrit	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Gives der samme tilskud for børn i alle aldersklasser	Nej/Ja ²⁾	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Gives der tillæg når der er flere børn	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja
Gives der ekstra børnetilskud til enlige	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej
Gives der særlig børnetilskud til særlige grupper?	Ja ³⁾	Nej	Nej	Nej	Nei ⁴⁾	Nej

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Islands; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Det særlige børnetilskud, der ydes når en eller begge barnets forældre modtager førtidspension, som er tilkendt før 1. januar 2003, eller folkepension, er dog indkomstreguleret. Børnetilskud til særlige grupper af uddannelsessøgende er ligeledes indkomstreguleret
- 2 Børne- og ungedydelser er aldersafhængig, de øvrige børnetilskud reguleres ikke pga. alder
- 3 Flerbørns tilskud til børn født ved flerbørns fødsler
- 4 Der gives et særskilt tillæg til "Barnetrygden" i Norge for børn der er bosat i Finnmark, enkelte kommuner i det nordligste Troms og på Svalbard

Tabel 3.12 Børnetilskuddets årlige størrelse 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	DKK ⁽¹⁾	DKK	EUR	ISK ⁽²⁾	NOK ⁽³⁾	SEK
Par med:						
1 barn	13.608	12.616	1.250	-	11.640	12.600
2 børn	27.216	25.232	2.632	57.959	23.280	27.000
3 børn	40.824	37.848	4.395	133.790	34.920	45.048
Enlig med:						
1 barn	24.076	19.144	1.833	302.490	23.280	12.600
2 børn	42.868	38.288	3.797	563.245	37.920	27.000
3 børn	61.660	57.432	6.143	824.001	46.560	45.048
Tilskuddet i KKP-EURO						
Par med:						
1 barn	1.263	1.171	1.006	-	901	1.065
2 børn	2.525	2.341	2.118	318	1.803	2.283
3 børn	3.788	3.512	3.536	733	2.704	3.809
Enlig med:						
1 barn	2.234	1.776	1.475	1.657	1.803	1.065
2 børn	3.978	3.553	3.055	3.086	2.937	2.283
3 børn	5.722	5.329	4.942	4.515	3.606	3.809

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Íslands; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Der er regnet med en børnefamilieydelse for de 3-6-årige på 13.500 DKK pr. år til såvel enlige som par. Ydelsen for de 0-2-årige udgjorde 17.064 DKK pr. år og for de 7-14-årige 10.632 DKK pr. år. Ungeydelsen for de 15-17 årige udgjorde 10.632 DKK
- 2 I Island er børnetilskuddet reguleret både efter hvor mange børn der er i familien og i forhold til indkomsten. Det maksimale tilskud til et par med et barn i alderen 1-18 år 167.564 ISK og til enlige 279.087 ISK. For hvert barn, ud over det første, betales maksimalt 199.455 ISK til samboende og 286.288 ISK til enlige. Desuden betales der et ikke indkomstprøvet tillæg på 100.000 ISK for børn i alderen 0-6 år. Hvis et pars årsindtægt (i 2012) er over 4.800.000 ISK og en enlige årsindtægt er over 2.400.000 ISK sker der en reduktion i tilskuddet med 3 pct. af den løn der overstiger maksimumsbeløbet for et barn, 5 pct. for to børn og 7 pct. for tre eller flere børn. Reduktionen for tillægget for børn i alderen 1-6 år er 3 pct. for et barn, 6 pct. for to børn og 9 pct. for 3 børn eller flere. I tabellen er der regnet med et barn under 7 år i hvert tilfælde og den gennemsnitlige årsindtægt for par med børn og enlige med børn
- 3 Småbørnstillæg (Barnetrygd) til enlige forsørgere med små børn i alderen 0-3 år, modtager som et supplement 7.920 NOK uanset hvor mange børn vedkommende har. I tillæg gives der 3.840 NOK pr. barn for modtagere, som bor i Nord-Troms, Finnmark og på Svalbard

Bidragforsku til børn

Til børn, hvis forældre ikke lever sammen, vil der som regel blive ydet et underholdsbidrag fra den af forældrene, der ikke har barnet hos sig. Fastsættelse af underholdsbidrag til børn indgår i vilkårene ved ophævelse af ægteskab og som led i retshandlinger ved fødsel uden for ægteskab. Bidraget fastsættes enten efter aftale mellem forældrene, ved domstolsbeslutning eller ved afgørelse i socialforvaltningerne.

Både i Danmark, Finland og Sverige kan personer med en høj indkomst blive pålagt at betale et højere beløb end normalbidraget.

I Norge bygger bidragets størrelse på princippet, at både moderen og faderen deler udgifterne til forsørgelsen af barnet i forhold til deres økonomiske evne. Fordelingen mellem forældrene tager hensyn til samvær mellem bidragsyder og børn, således at forældre, der har meget samvær betaler mindre bidrag. Retten til bidragsforskud afhænger af modtagerens indtægt.

Betaler den bidragspligtige ikke til tiden, kan den bidragsberettigede i alle de nordiske lande få bidragene forskudsvis udbetalt af det offentlige. Det er dog højest normalbidraget, der bliver forskudsvis udbetalt i Danmark, på Færøerne, i Island og Finland. I Norge er bidragsforskuddet indtægtsreguleret. Aldersgrænsen for forskudsvis udbetaling af underholdsbidrag er 18 år. I Island, Finland og Sverige kan perioden udvides til 20 år, hvis barnet er under uddannelse.

Tabel 3.13 Bidragsforskuddenes størrelse i 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
Maksimalt beløb pr. barn pr. år, i national valuta	14.964	12.888	1.822	302.100	17.220	15.276
Maksimalt beløb pr. barn pr. år i KKP-Euro	1.389	1.196	1.466	1.655	1.334	1.291

Kilde: DK, Vejledning om regulering pr. 1. januar 2013 af satser på Social- og Integrationsministeriets område; FO, Almannamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun Ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

1 Maksimalt bidragsforskud (årligt gennemsnit). Der er tre forskellige forskudssatser, afhængig af modtagerens indtægt. National betegnelse barnebidrag

Tabel 3.14 Antal børn med bidragsforskud i pct. af befolkningen under 18 år 2000 - 2013

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ²⁾
2000	14	9	10	19	18	16
2005	13	9	9	19	14	13
2010	17	8	9	18	11	12
2012	17	..	9	18	10	11
2013	.	12	9	18	10	11

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun Ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

1 Statistikken indeholder kun antal børn under 18 år. Statistikken om børnebidrag er ophørt pr. 2012
2 Antal børn under 19 år

Andre ydelser

I Norge suppleres det almindelige børnetilskud med skattelettelser for pasning af børn. Udgiften hertil indgår dog ikke i den sociale udgiftsstatistik. Enlige forsørgere kan desuden af Folketrygden få tilkendt en såkaldt overgangsydelse til underhold, økonomisk støtte til pasning af barnet samt tilskud til uddannelse.

Børnepensionen ydes til børn, hvis den ene eller begge forældre er afgang ved døden.

I Finland, Island, Norge og Sverige er der indført børnepension i form af grundpension og tillægs-/arbejdspension. I Danmark gives der et særligt børnetilskud. Børnepension omtales nærmere i kapitel 6.

Serviceydelser til familier og børn

I de nordiske lande har man valgt at give børn og familier en omfattende daglig service. Ansvaret for driften af disse servicetilbud påhviler i første omgang kommunerne, som skal sørge for daginstitutionstilbud til børn og unge, børnehaveklasser, familiedagpleje, børnepasning i hjemmene samt børne- og ungdomsforsorg.

Fysisk og psykisk udviklingshæmmede børn integreres så vidt muligt i de normale pasningstilbud.

I alle landene kan børnefamilier i ekstraordinære tilfælde få tildelt hjemmehjælp. Det gælder for eksempel, hvis den person, der tager vare på hjemmet og børnene, ikke kan sørge for hjemmet på grund af sygdom, fødsel eller lignende.

Familier kan desuden få hjælp til at forebygge, at børn og unge anbringes uden for hjemmet.

Daginstitutioner og familiedagpleje

Daginstitutioner for børn op til skolealderen

Børn i førskolealderen modtages i daginstitutioner. I alle landene findes der både hel- og deltidspadser.

Både i Danmark, Finland og Norge kan forældre, efter lidt forskellige ordninger, modtage et kontantbeløb for helt eller delvist selv at passe barnet i eget hjem.

I alle landene er det kommunerne, som skal sørge for, at der udbydes et tilstrækkeligt antal pladser, dog findes der også private pasningsordninger.

I Danmark blev der i 2004 indført en pasningsgaranti, der indebærer, at kommunerne har pligt til at anvise plads i et alderssvarende dagtilbud til alle børn i aldersgruppen over 26 uger og indtil barnets skolestart.

Herudover har forældre ret til at vælge en plads i et dagtilbud i en anden kommune. Kommunerne kan dog beslutte at lukke ventelisten for optagelse af børn fra andre kommuner af kapacitetsmæssige årsager.

På Færøerne er kommunerne ikke forpligtet, via lov, til at tilbyde en børnehavplads til alle børn.

I Finland har alle børn under 7 år ret til plads i en kommunal daginstitution eller i familiedagpleje. Forældre har endvidere mulighed for at få passet børnene privat med kommunalt tilskud. Folkpensionsanstalten betaler beløbet direkte til den institution/privatperson som passer barnet/børnene.

I Island tilbyder nogle kommuner et tilskud til pasning af små børn i familiedagpleje, hvis de venter på en plads i kommunal dagpleje. Regler og beløb varierer.

I Norge er kommunerne forpligtiget til at tilbyde børnehavpladser. Børn som fylder et år inden udgangen af august har efter ansøgning ret til en plads i børnehave fra august samme år. Barnet har ret til plads i den kommune, barnet er bosat i.

I Sverige er førskoleaktiviteter en samlet betegnelse for aktiviteter, der henvender sig til børn fra et år og frem til skolestarten. Den findes i form af "førskole", familiedagpleje og daginstitutioner med førskoleaktiviteter. Kommunerne er forpligtiget til at tilbyde førskoleaktiviteter eller familiedagpleje til:

- Børn, hvis forældre arbejder eller studerer
- Børn, hvis forældre er arbejdsløse eller på forældreorlov. Her skal børnene tilbydes mindst 3 timer per dag eller 15 timer per uge
- Børn, der har et eget behov for aktiviteterne

Pladserne skal tilbydes uden unødvendig forsinkelse, hvilket vil sige inden for fire måneder efter at forældrene har tilmeldt barnet. Kommunerne skal tage passende hensyn til forældrenes ønsker om pasningsformen og pladsen skal tilbydes så nær barnets hjem som muligt. Desuden skal alle børn tilbydes mindst 525 timer uden brugerbetaling i førskolen fra og med det efterår barnet fylder tre år (den såkaldte almindelige førskole). Fra den 1. juli 2009 erstattes familiedaghjem til pædagogisk omsorg. Det udgør et samlebegreb for familiedagpleje i flere varianter.

Familiedagpleje

Der findes kommunal familiedagpleje i alle nordiske lande. Den omfatter fortrinsvis børn i førskolealderen. De kommunale dagplejere er ansat og lønnet af kommunerne og modtager børnene i deres eget hjem. Som ved ophold i daginstitutioner betaler forældrene for børns ophold i familiedagpleje. I alle landene findes der desuden privat familiedagpleje, som, med undtagelse af i Norge, drives uden offentlige tilskud. Disse pasningsformer er ikke omfattet af den nordiske socialstatistik, dog findes der statistik på området i Sverige.

Børnehaveklasser

I flere af landene er der indrettet særlige skoleforberedende klasser, men efter lidt forskellige regelsæt. Efter skoletid har børnene mulighed for at være i fritidshjem, skolefritidsordninger eller daginstitutioner.

I Danmark er børnehaveklassen omfattet af undervisningspligten. Det årlige time-tal er mindst 600 klasses timer, svarende til 20 timer ugentlige lektioner af mindst 45 minutter fordelt på 200 skoledage.

I Danmark, Island og Norge er alle 6-årige skolepligtige. På Færøerne, i Finland og Sverige er skolepligten fra 7 år.

På Færøerne er der få skoler med tilbud om skoleforberedende klasser.

I Finland har 6-årige ret til førskoleplads uden betaling. Ordningen omfatter 700 timer per år. Ordningen er ikke obligatorisk for børnene, men næsten alle af de 6-årige deltager i skoleforberedende foranstaltninger.

I Sverige er det kommunerne, som er forpligtede til at tilbyde alle 6-årige mindst 525 timer i førskoleklasse. I efteråret 2013 gik 96 pct. af alle 6-årige i førskoleklasse, mens 1 pct. allerede havde påbegyndt grundskolen. Alle 6-årige har ret til at begynde i grundskolen, hvis forældrene ønsker det. Efter skoledagen - i førskoleklassen eller i grundskolen - kan de børn, der har behov for det, forblive i skolepasningsordningen.

Børn i skolealderen

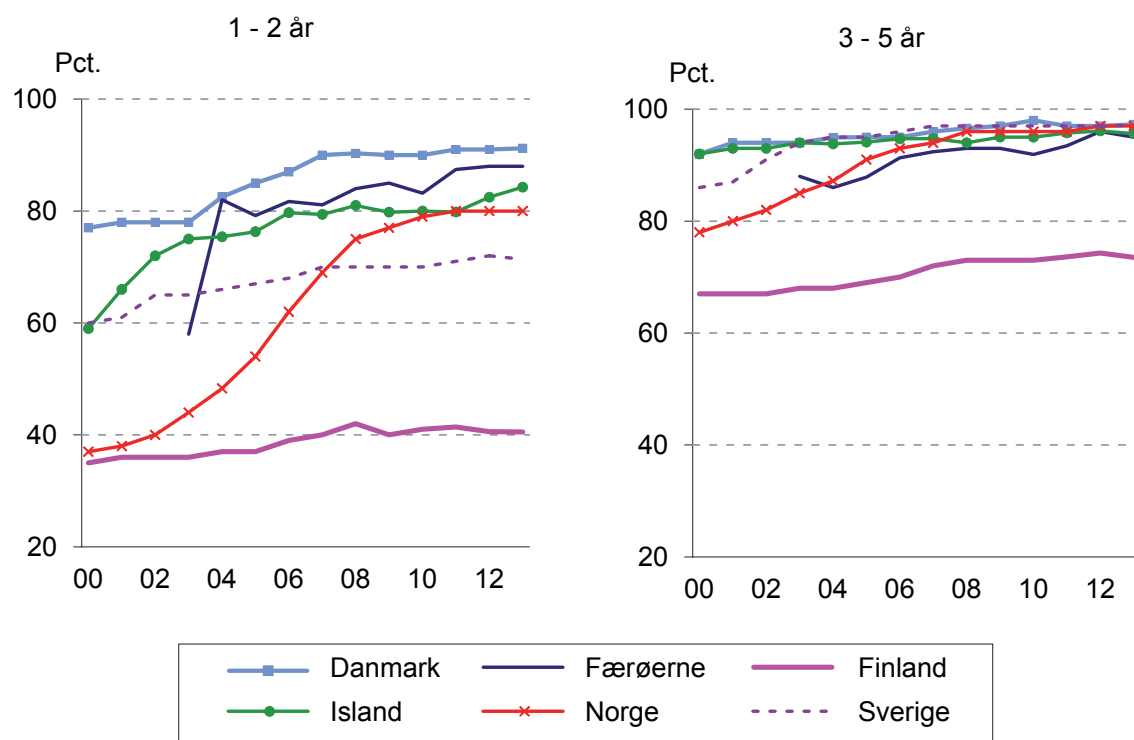
I samtlige lande er der pasningsmuligheder for børn i skolealderen. Pasningen kan enten foregå i særlige fritidshjem for børn i skolealderen, eller være integreret i daginstitutionernes pasning af børn i førskolealderen. I Norge er ansvaret for udviklingen af skolefritidsordninger lagt ind under skolesektoren. Dette gælder i vidt omfang også i Danmark, Island og Sverige. Omfanget af tilbud varierer fra kommune til kommune.

Der er forskellige øvre aldersgrænser for tildelingen af pladser på fritidshjem/skolefritidsordninger. I Danmark er den 10 år i nogle kommuner og 14 år i andre. I princippet kan en dansk skolefritidsordning omfatte børn i hele aldersspektret af klassetrin ved den pågældende skole, dvs. også klublignende tilbud for de ældre skolebørn. På Færøerne giver de største kommuner skolefritidsordninger til og med 2. klassetrin. I mindre kommuner anvendes dagplejeordninger indtil tilsvarende alderstrin. I Finland er der normalt ingen aldersgrænse, men den kan dog i særlige tilfælde være 10 år. I Island er den 9 år, i Norge 10 år og i Sverige 12 år. I Norge skal kommunen give et tilbud om skolefritidsordninger for børn i 1-4 års skolealderstrin og for børn med særlige behov fra 1-7 års skolealderstrin.

Børn i daginstitutioner og offentlig finansieret dagpleje

Der er betydelige forskelle fra land til land, på hvor mange børn der er omfattet af pasningsordninger i daginstitutioner og familiedagpleje. Af årsager hertil kan nævnes arbejdsløshedens omfang, og at de yngste skolebørn i børnehaveklasser i Danmark også opholder sig i fritidshjem og skolefritidsordninger efter og mange steder også før skolens undervisning. De lave rater for 1-2-årige i Finland hænger sammen med muligheden for at få tildelt hjemmepasningsstøtte. I Sverige spiller den lange barselsperiode også en rolle.

Figur 3.6 Børn 1-5 år indskrevet i dagsinstitutioner og offentlig finansieret dagpleje i pct. af aldersgruppen 2000-2013



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Statistikcentralen og Folkpensionsanstalten; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Skolverket

- 1 For Danmark og Finland er tallene inklusive børn i privat og selvejende pasning med offentligt tilskud
- 2 For Danmark gælder det, at børn i heldagsskole, SFO, fritidshjem og klub også medregnet
- 3 Norges tal inkluderer børn i offentlige og private børnehaver

Tabel 3.15 Reglerne for pasning af børn i offentlig daginstitution og familie-dagpleje 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Dagtilbud	Forelddragjald	Barndagvården		Foreldrebetaling i barnehage	Föräldraavgift
Børn i førskolealderen						
Har alle børn ret til en plads i en daginstitution/familiedagpleje?	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja ⁵⁾	Ja ^{2,4)}
Findes der centralt fastsatte regler for egenbetaling?	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Findes der et loft over egenbetalingens størrelse?	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja ⁶⁾	Ja
Muligheder for hel eller delvis friplads?	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Børn i skolealderen						
Har alle børn ret til en plads i fritidshjem/skolefritidsordning?	Ja ¹⁾	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja ³⁾⁴⁾
Findes der centralt fastsatte regler for egenbetaling?	Ja	Ja	Ja	Nej	Kan kun kræve dækning for de faktiske udgifter	Ja
Findes der et loft over betalingen størrelse?	Ja	Nej	Ja	Nej	Bestemmes af kommunen	Ja
Muligheder for hel eller delvis friplads?	Ja	Ja	Ja	Bestemmes af kommunen	Bestemmes af kommunen	Ja
Aldersgrænsen for pasning af børn i skolealderen	Indtil 14 år	Ingen	Børns specielle behov skal tilgodeses	6-9 år	Til og med 10 år og 12 år for børn med særskilt behov	6-12 år

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; IS, Hagstofa Íslands; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Skolverket

- 1 Alle børn har ret til at blive skrevet op til en plads, og kommunen skal tilbyde et passende antal pladser, men der er ikke tale om en pasningsgaranti som for børn i 0-6 års alderen
- 2 Skal tilbydes børn, hvis forældre arbejder, studerer, har forældreorlov eller er arbejdsløse Børn, som af fysiske, psykiske eller andre årsager behøver særlig støtte i sin udvikling skal også tilbydes plads
- 3 Skal tilbydes hvis forældrene arbejder eller studerer
- 4 Skal tilbydes hvis barnet har særligt behov på grund af familiens situation i øvrigt, eller hvis barnet af fysiske, psykiske eller andre årsager behøver særlig støtte i sin udvikling
- 5 For børn, som fylder 1 år senest inden udgangen af august det år, der søges om børnehaveplads
- 6 2.330 pr. måned for familiens 1. barn, 70 pct. af dette for familiens 2. barn og 50 pct. for det 3. eller flere børn

Tabel 3.16 Børn indskrevet i daginstitutioner og kommunal familiedag-pleje i pct. af aldersgruppen 2000-2013

	Danmark ¹⁾²⁾	Færøerne	Finland ¹⁾	Island	Norge ³⁾	Sverige
2000						
< 1 år	15	..	2	7	2	.
1-2 år	77	..	35	59	37	60
3-5 år	92	..	66	92	78	86
0-5 år i alt	75	..	46	68	52	66
6 år	90	..	67	.	.	77
0 - 6 år i alt	77	..	49	.	.	68
7-10 år	63	..	3	.	.	51
2005						
< 1 år	15	21	1	6	3	-
1-2 år	85	79	37	76	54	67
3-5 år	95	88	69	94	91	95
0-5 år i alt	79	74	47	73	64	71
6 år	88	83	67	.	.	84
0-6 år i alt	80	75	50	.	.	73
7-10 år	63	28	1	.	.	61
2010						
< 1 år	17	15	1	7	4	.
1-2 år	90	83	41	80	79	70
3-5 år	98	92	73	95	96	97
0-5 år i alt	82	76	50	75	75	74
6 år	92	98	71	.	.	86
0-6 år i alt	84	79	53	.	.	75
7-10 år	76	32	3	.	.	69
2012						
< 1 år	19	23	1	7	4	.
1-2 år	91	88	41	82	80	72
3-5 år	97	96	74	96	97	97
0-5 år i alt	83	82	51	77	76	75
6 år	94	94	71	.	.	86
0-6 år i alt	85	84	54	.	.	77
7-10 år	78	37	2	.	.	71
2013						
< 1 år	19	20	1	6	3	0
1-2 år	91	88	41	84	80	71
3-5 år	97	95	74	96	97	97
0-5 år i alt	83	81	51	78	76	75
6 år	94	.	71	.	.	85
0-6 år i alt	85	.	54	.	.	76
7-10 år	78	38	2	.	.	71

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Statistikcentralen og Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Skolverket

- 1 Tallene er inklusive børn i privat og selvejende pasning med offentligt tilskud
- 2 Børn i heldagsskole, SFO, fritidshjem og klub også medregnet
- 3 Inkluderer børn i offentlige og private børnehaver

Tabel 3.17 Børn indskrevet i daginstitutioner og kommunal familiedag-pleje (1.000) i pct. af aldersgruppen 2000-2013

	Danmark ^{1 2)}	Færøerne	Finland ¹⁾	Island ¹⁾	Norge ³⁾	Sverige
2000						
< 1 år	10	..	1	-	1	-
1-2 år	103	..	40	5	44	111
3-5 år	192	..	122	12	144	242
0-5 år i alt	306	..	163	17	189	353
6 år	65	..	44	.	.	81
0 - 6 år i alt	370	..	207	.	.	434
7-10 år	171	..	8	.	.	255
2005						
< 1 år	10	0	1	0	2	-
1-2 år	110	1	41	7	62	136
3-5 år	189	2	117	12	159	271
0-5 år i alt	310	3	159	19	223	407
6 år	60	1	38	.	.	76
0 - 6 år i alt	369	4	197	.	.	484
7-10 år	176	1	3	.	.	238
2010						
<1 år	11	0	1	0	3	.
1-2 år	118	1	49	8	99	158
3-5 år	192	2	131	13	175	317
0-5 år i alt	322	3	180	21	277	475
6 år	61	1	41	.	.	91
0-6 år i alt	382	4	222	.	.	566
7-10 år	202	1	2	.	.	275
2012						
<1 år	11	0	1	0	2	.
1-2 år	114	1	50	8	100	166
3-5 år	192	2	135	14	183	331
0-5 år i alt	316	3	185	22	286	497
6 år	62	1	43	.	.	95
0-6 år i alt	378	4	228	.	.	592
7-10 år	202	1	1	.	.	300
2013						
<1 år	11	0	1	0	2	0
1-2 år	109	1	50	8	99	163
3-5 år	191	2	136	14	186	339
0-5 år i alt	311	3	185	22	287	503
6 år	61	.	43	.	.	96
0-6 år i alt	372	.	228	.	.	599
7-10 år	205	1	1	.	.	309

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen og Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Skolverket

1 Tallene er inklusive børn i privat og selvejende pasning med offentligt tilskud

2 Inkluderer børn i offentlige og private børnehaver

3 Børn i SFO, fritidshjem og klub også medregnet

Børne- og ungdomsforsorg

I samtlige nordiske lande findes der forskellige former for forebyggende initiativer til fremme af børns og unges opvækst under trygge og gode forhold. Det kan både dreje sig om almene foranstaltninger og foranstaltninger mere specifikt rettet mod det enkelte barn eller den unge.

Landenes lovgivning giver også muligheder for, at det offentlige griber ind og yder støtte, eller anbringer barnet uden for eget hjem, hvis der er behov for det efter omstændighederne.

Forebyggende foranstaltninger

Der findes forebyggende foranstaltninger i alle de nordiske lande over for familien eller barnet. Forebyggende foranstaltninger kan være i form af konsulentbistand, praktisk pædagogisk støtte i hjemmet, familiebehandling, døgnophold for både forældre og børn, kontakt eller støttepersoner for hele familien eller økonomisk støtte med henblik på at undgå anbringelse af børn uden for hjemmet.

Tabel 3.18 Børn og unge der modtog støtteforanstaltninger i løbet af året

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island ²⁾	Norge ³⁾	Sverige ²⁾
	2013	2013	2012	2013	2012	2013
0-17 år	12.493	348	77.577	4.358	33.866	24.784
i % af aldersgruppen	1,0	2,8	7,2	5,0	3,0	1,3
18-22 år	2.050	76	9.619	111	2.122	4.302
i % af aldersgruppen	0,6	2,2	4,8	1,0	0,6	1,2

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Barnaverndarstova Føroya; FI Institutet för hälsa och välfärd; IS, Barnaverndarstofa; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

1 Indeholder børn (netto), der kun har modtaget forebyggede foranstaltninger

2 Årstal: 0-17, 18-20

3 Tal for Norge viser her støtteforanstaltninger for børn som ikke er anbragt. Der kan ikke opgives alder for 24 personer, disse er uoplyst

Anbringelse uden for eget hjem

I alle landene kan det komme på tale at anbringe et barn uden for hjemmet. Årsagen kan for eksempel være, at forældrene behøver hjælp til opdragelse af barnet, eller at barnets sundhed eller udvikling udsættes for fare på grund af manglende pasning. Der kan også foretages indgreb, hvis unge udsætter deres egen sundhed eller udvikling for alvorlig fare, for eksempel på grund af kriminalitet, alkohol- og/eller narkotikamisbrug.

De fleste anbringelser af børn uden for eget hjem sker efter frivillig aftale med forældrene. I Norge er de fleste placeringer uden for hjemmene formelt set ufrivillige i og med, at de foretages af fylkesnævne.

I alle landene kan børn også anbringes uden for eget hjem uden forældrenes samtykke. I Finland og Sverige sker dette efter en retlig afgørelse. I Danmark og Island er det et særligt børne- og ungeudvalg i kommunerne, der tager beslutning om tvangsanbringelse af barnet. I Norge er det det statslige fylkesnævn, som afgør, om børne-

værnet skal overtage omsorgen for et barn og anbringe barnet uden for eget hjem. Men loven tillader også, at et barn kan anbringes uden for hjemme, uden at der træffes beslutning i nævnet om omsorgsovertagelse. På Færøerne er det hovedbørneværnet, der træffer beslutning efter indstilling fra det lokale børneværn.

Andelen af børn anbragt uden for eget hjem varierer fra land til land, og andelen er blevet højere de seneste år for Finland, Norge og Sverige. I Finland er anbringelsehyppigheden en del større end i de øvrige nordiske lande.

Især i de ældste aldersklasser anbringes der flere drenge end piger uden for eget hjem, mens forskellene i de yngste aldersklasser er betydeligt mindre.

I Danmark er der et varieret udbud af anbringelsessteder, og en femtedel af de anbragte børn og unge i alderen 0-17 år er anbragt andre steder end familiepleje og døgninstitutioner. Disse andre steder omfatter primært socialpædagogiske opholdssteder, men også eget værelse, kostskoler, efterskoler og lignende.

På Færøerne anvender myndighederne anbringelsestilbud i Danmark. Andelen af færøske børn og unge, anbragt på institution i Danmark udgør ca. 2 pct. af det samlede antal jfr. Tabel 3.20.

Det gælder til en vis grad også Finland og Sverige. I kategorien Andet sted indgår også muligheden for at anbringes i eget hjem og på eget værelse med støtte i Finland og i eget hjem, eget værelse eller børnepsykiatrisk klinik i Sverige.

Tabel 3.19 Børn og unge anbragt uden for eget hjem efter alder pr. 1.000 indbyggere i de respektive aldersgrupper 2000-2012

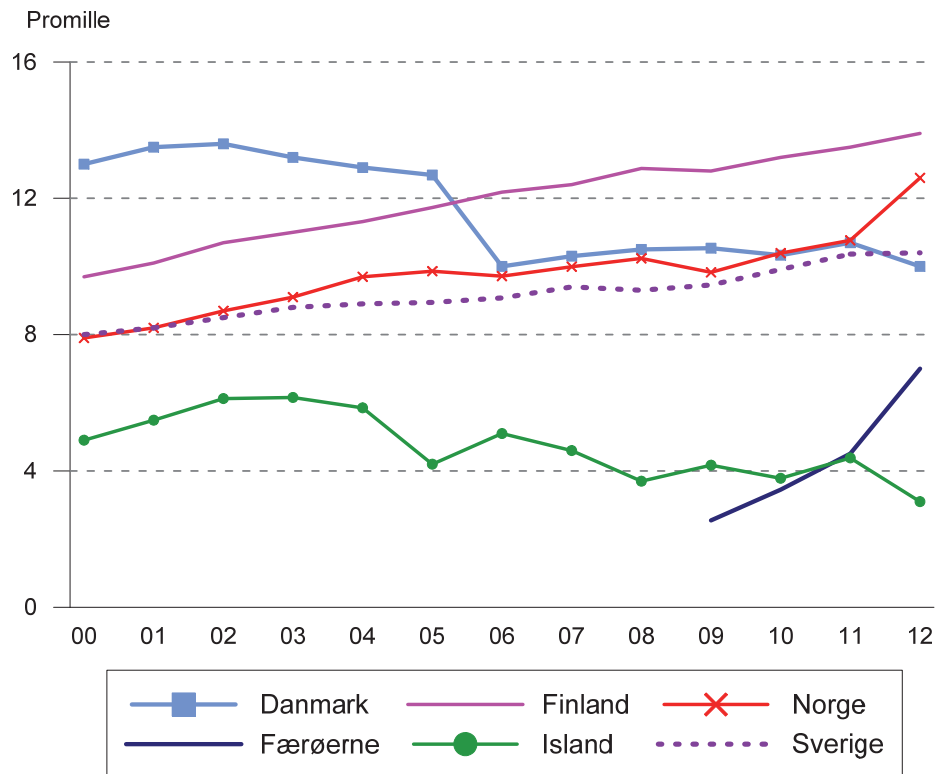
	2000	2005	2010	2012		
				I alt	Drenge	Piger
<i>Danmark¹⁾</i>						
0-6 år	4,0	3,3	4,2	4,1	4,2	4,1
7-14 år	11,6	10,9	10,7	9,8	10,5	9,1
15-17 år	26,8	25,9	26,0	22,8	23,8	21,6
0-17 år	10,6	10,3	10,9	10,0	10,5	9,4
<i>Færøerne</i>						
0-6 år	0,6	3,5	3,8	3,2
7-14 år	4,0	7,5	9,0	5,8
15-17 år	8,1	8,5	7,3	9,8
0-17 år	3,4	7,0	7,8	6,0
<i>Finland</i>						
0-6 år	5,7	6,7	7,3	7,5	7,7	7,2
7-14 år	9,6	11,1	13,2	13,8	15,1	12,6
15-17 år	16,1	20,9	25,9	28,7	27,7	29,8
0-17 år	9,2	11,4	13,2	13,9	14,3	13,5
<i>Island²⁾</i>						
0-6 år	2,5	0,6	0,5	1,2	1,1	1,2
7-14 år	4,5	2,9	3,0	2,6	2,6	2,6
15-18 år	8,3	12,5	15,7	11,6	10,8	11,2
0-20 år	4,8	4,1	3,8	3,1	3,0	3,0
<i>Norge</i>						
0-6 år	3,6	4,1	4,8	6	5,8	5,7
7-14 år	7,9	8,8	10,5	12	12,1	10,8
15-17 år	17,4	18,0	22,5	23	23,5	21,4
0-19 år	13	13,3	11,7
<i>Sverige</i>						
0-6 år	3,6	3,9	4,1	4,6	4,6	4,6
7-14 år	7,1	7,7	8,4	9,0	9,5	8,5
15-17 år	16,8	17,1	24,6	33,9	43,4	23,8
0-17 år	10,4	11,7	9,0

1 Inkl. børn og unge med nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne. Tallene er beregnet på grundlag af antal børn og unge anbragt uden for eget hjem pr. 31. december og befolkningstal pr. 1. januar året efter. Tal fra 2007 og derefter kan ikke sammenlignes med tal fra tidligere år på grund af ændret opgørelsesmetode

2 Før 2008 er aldersgrupperne 0-6 år, 7-14 år, 15-18 år og 0-18 år

Kilde: DK, Ankestyrelsen; Danmarks Statistik; FO, Barnaverndastova Føroya; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Barnaverndarstofa; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

Figur 3.7 Børn og unge 0-17 år anbragt uden for eget hjem i promille af samtlige 2000-2012¹⁾



Kilde: FO, Barnaverndastova Føroya; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Barnaverndarstofa
1 Island 0-20 år, Norge 0-19 år

Tabel 3.20 Anbragte børn og unge pr. 31. december i året fordelt på anbringssted i pct.

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge ^{3,4)}	Sverige ⁵⁾
	2013	2013	2012	2012	2012	2013
Familiepleje	58	77	59	54	69	61
Døgninstitution	21	23	31	24	15	37
Andet sted	21	0	10	25	16	2
I alt	100	100	100	100	100	100

Kilde: DK, Ankestyrelsen; FO, Almannamálaráðið; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Barnaverndarstofa; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

1 Foreløbige tal for 3. kvartal 2013

2 Island i løbet af året

3 Fra 2007 indgår egen bolig og bolig med opfølgning i kategorien "Andet sted"

4 Norge 0-22 år

5 1. november 2012. Familiepleje inkluderer jour- og beredskabshjem samt netværkshjem. Døgninstitution inkluderer bolig- og omsorgshjem og hjem med særligt tilsyn

Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn

Forskelle og ligheder i udgifterne til familier og børn

Der er stor forskel på, hvor meget de nordiske lande anvender til familier og børn målt i KKP pr. barn 0-17 år. Danmark og Norge anvender mest, og Finland, Island og Sverige anvender mindst. Men det skal dog bemærkes, at det kun er Finland og Færøerne, som har medregnet løn i forbindelse med fødsel og adoption i de sociale udgifter.

Ses der på fordelingen på de enkelte ydelsesområder, findes der et noget mere nuanceret billede.

Sverige og Norge, som har de største udgifter til dagpenge ved fødsel og adoption, har også de længste orlovsordninger. Forældreydelser ved pasning af børn omfatter i Danmark orlovsordninger til pasning af børn, i Finland er det ydelser til pasning af børn i hjemmet. Beløbet for Norges vedkommende dækker udgifter til en ordning om pasning af børn. Dette er en målrettet ordning til enlige forsørgere, som får et økonomisk tilskud til pasning af børn, hvor tilskuddet skal medvirke til at den enlige forsøger kan være erhvervsaktiv. Tilsvarende ydelser findes ikke i de andre lande.

Udgifter til andre kontantydelse er fortrinsvis det offentliges udlæg af bidragsfor-skud til børn, hvor Island anvender det største beløb.

I Danmark er udgifterne til daginstitutioner og til døgninstitutioner, forebyggende foranstaltninger m.v. væsentligt højere end i de andre lande. Der er en vis parallelitet i udgifterne til daginstitutioner og dækningsgraden i de enkelte lande. Da udgifterne til skolefritidsordningerne ikke indgår i de sociale udgifter, er der dog ikke nogen direkte sammenhæng mellem udgifterne og dækningsgraden.

De væsentligt højere udgifter til døgninstitutioner, forebyggende foranstaltninger m.v. i Danmark end i de øvrige lande skyldes bl.a., at antallet af børn og unge anbragt uden for hjemmet er relativt højt i Danmark.

Ændringer i de sociale udgifter til familier og børn fra 2011 til 2012

I Danmark faldt udgifterne til såvel kontantydelse som serviceydelse fra 2011 til 2012. Det samlede fald var på ca. 1.656 mia. DKK, svarende til et fald på 2,2 pct. Det største fald vedrørte udgifterne til serviceydelse, som faldt med 1.035 mia. DKK, svarende til et fald på 2,3 pct. Det er især udgifterne til fødselsdagpenge, som er faldet. Udgifterne til kontantydelse faldt med 622 mio. DKK, svarende til et fald på 2,1 pct. Her er faldet især sket ved udgifterne til daginstitutioner og familiedagpleje.

På Færøerne faldt de sociale udgifter udgifter til familier og børn fra 2011 til 2012 med 1,6 pct., svarende til et fald på 12 mio. kr. Dette fald dækker over en stigning i udgiften til dagpenge og forsørgelsestilskud, modsvarende en fald i udgiften til daginstitutioner og familiedagpleje. I Finland steg udgifterne med 1,9 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse faldt med 0,3 pct., mens udgifterne til serviceydelse steg med 4,1 pct.

I Island faldt de sociale udgifter til familier og børn fra 2011 til 2012 med 4,1 pct. målt i faste priser. Udgifter til kontantydelse faldt med 8,7 pct. i faste priser, hvilket både skyldes et fald i dagpenge ved fødsel med 8,7 pct. og et fald i tilskud til forsørgelse af børn på 11,2 pct. Udgifter til serviceydelse faldt med 0,6 pct.

. I Norge steg udgifterne totalt med 5,5 pct. til familier og børn fra 2011 til 2012, målt i faste priser. Kontant ydelserne udgjorde 41,1 pct. af de totale udgifter til familier og børn i 2012. Af disse øgedes udgifterne til dagpenge ved fødsel og adoption med 5,2 pct. Stigningen i udgifterne til serviceydelser (daginstitutioner og familie-dagpleje) var på 6,0 pct.

I Sverige steg udgifterne til børn og familier med 2,2 pct. målt i faste priser. Kontant ydelser steg med 0,5 pct., udgifterne til dagpenge til forældre ved fødsel og adoption steg mens udgifterne for tilskud til forsørgelse af børn faldt. Mellem 2011 og 2012 er det udgifterne for serviceydelser som er steget mest, 3,7 pct. i faste priser.

Tabel 3.21 Udgifter til og finansiering af ydelser til familier og børn 2012, i national valuta

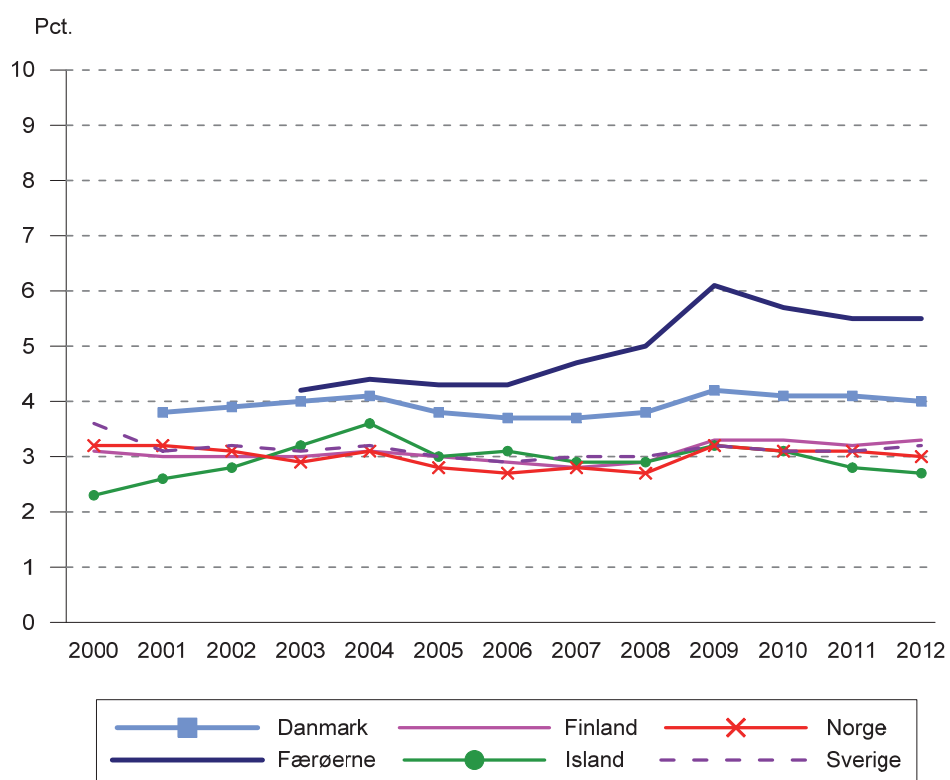
	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontant ydelser, mio.</i>						
A. Dagpenge ved fødsel og adoption	9.220	196	1.082	7.786	16.090	26.541
B. Ydelser ved fødsel	-	0	12	-	352	19
C. Forældreydelse ved pasning af børn (orlovsordninger m.v.)	55	-	386	-	1.265	130
D. Tilskud til forsørgelse af børn	19.379	145	1.490	8.561	15.059	24.281
E. Supplerende ydelser	-	-	-	-	-	-
F. Øvrigt	559	13	86	2.809	3.463	2.064
a. Heraf bidragsforskud til børn	-	2	86	1.183	474	2.064
Kontant ydelser i alt	29.213	355	3.061	19.156	36.229	53.035
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Daginstitutioner og familiedagpleje	26.506	297	2.195	16.315	35.796	38.711
B. Døgninstitutioner (børne- og ungdomsforsorg)	8.972	89	663	4.264	9.548	11.188
C. Hjemmehjælp til familier	-	-	23	476	1.281	3.118
D. Øvrigt	8.787	7	447	6.007	5.388	5.909
Serviceydelser i alt	44.265	392	3.327	27.062	52.012	58.926
Udgifter i alt, mio.	73.479	748	6.388	46.218	88.240	111.961
Udgifter i pct. af BNP	4,0	5,5	3,3	2,7	3,0	3,2
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	100,0	86,0	84,1	78,4	83,7	75,5
- Arbejdsgivere	0,0	6,8	11,6	21,6	9,5	23,8
- Forsikredes præmier og særskatter	0,0	7,3	4,3	0,0	6,7	0,8
<i>Ændringer 2011-2012 i 2012-priser</i>						
- Mio.	-1.656	-12	121	-1.999	4.190	2.364
- Pct.	-2,2	-1,6	1,9	-4,1	5,0	2,2

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

Tabel 3.22 Udgifter til ydelser til familier og børn i KKP 2012

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	485	683	463	339	572	474
- Pr. barn 0-17 år	2.265	2.649	2.319	1.364	2.561	2.347
Serviceydelse i alt pr. capita	735	754	503	480	821	527
- Pr. barn 0-17 år	3.432	2.926	2.520	1.927	3.677	2.608
Familier og børn i alt pr. capita	1.219	1.437	966	819	1.393	1.001
- I alt pr barn 0-17 år	5.697	5.575	4.839	3.291	6.238	4.955

Figur 3.8 Udgifter til ydelser til familier og børn 2000-2012, i procent af BNP



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

Egenbetaling for pasning af børn

I alle nordiske lande betaler forældrene selv en del af udgifterne til pasning af børn i daginstitutioner og dagpleje. Ved beregning af forældrenes egenbetaling tages der hensyn til familiens indkomst, ligesom der gives søskenderabat, hvis forældre har søskendebørn i dagtilbud, fritidshjem og skolefritidsordning. Børn af forældre, som har meget lav indkomst, kan i alle landene, på nær i Sverige, opnå fuld friplads, så pladsen i daginstitution eller dagpleje er gratis. I ingen af landene kan betalingen overstige de faktiske udgifter til pladsen.

I alle landene, på nær Island, er der centralt fastsatte regler for egenbetalingen for pasningen af børn.

På Færøerne fastsætter landet regler og niveau for tildeling af friplads, og kommunerne administrerer og finansierer ordningen.

I Finland er det op til kommunerne, om de vil tildele fripladser.

I Island udgjorde egenbetalingen for pladser i kommunale daginstitutioner 15,4 pct. af de samlede driftsudgifter og egenbetalingen til skolefritidsordninger udgjorde ca. 35,5 pct. af de samlede driftsudgifter.

Private og kommunale børnehaver i Norge er finansieret på en lidt anderledes måde. Forældrebetalingen udgør 14 pct. af udgifterne i offentlige børnehaver, mens den udgør 17 pct. af finansieringen i de private.

I Sverige er det mest almindeligt, at forældrene betaler en takst, som tager hensyn både til indkomst og den tid barnet er i institutionen, men der kan også være tale om en fast takst, uafhængig af indkomst og tid. Egenbetalingen for pasning i en af de private pasningsordninger bør i princippet være den samme som i de kommunale. Kommunerne kan frit udforme deres regler inden for de af staten fastsatte rammer.

I Danmark er egenbetalingen i daginstitutioner og dagpleje maksimalt 25 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter. For børn i fritidshjem er forældrebetalingen maksimal 30 pct. af de budgetterede bruttodriftsudgifter. Dog er der ikke loft for skolefritidsordninger.

Tabel 3.23 Regler og størrelse for egenbetaling 2013, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ³⁾	Norge	Sverige
Fastsat centralt eller lokalt	Centralt	Centralt	Centralt	Kommuner	Centralt	Centralt
Størrelsen på den maksimale egenbetaling	I daginstitutioner og dagpleje maksimalt 25 pct. af bruttodriftsudgifterne. For børn i fritidshjem er forældrebetalingen maksimal 30 pct. af bruttodriftsudgifterne ¹⁾	.	For familiens første barn 264 og for følgende børn 238 per barn/måned i kommunal dagpleje	.	2.330 per måned	For familiens første barn 1 260 pr. måned i førskole og for familiens første barn 840 pr. måned i fritidshjem
Er beløbet indkomstprøvet	Nej, men det er det for hel eller delvis friplads	Nej, men det er det for hel eller delvis friplads	Ja	.	Nej ⁴⁾	Ja
Gives der søskenderabat	Ja	Ja	Ja	.	Ja	Ja
Muligheder for en friplads	Ja	Ja	Ja	.	Ja	Nej
Egenbetalingens andel af de samlede driftsudgifter	22 pct. ²⁾	30 pct.	14 pct.	15 pct.	14 pct.	7 pct.

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; IS, Hagstofa Íslands; NO, Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet; SV, Skolverket

1 Dog er der ikke loft for skolefritidsordninger

2 Omfatter dagpleje, vuggestue, børnehave, aldersintegrerede institutioner, skolefritidsordninger samt fritidshjem

3 Egenbetalingens andel af de samlede udgifter 2012

4 Men alle kommuner skal have ordninger som kan tilbyde børnefamilier med en lav tilbagebetalingsevne en reduktion eller fritagelse for forældrebetalingen

Kapitel 4

Arbejdsløshed

I dette kapitel præsenteres hvor stor og hvilken del af befolkningen der er arbejdsløse, samt udviklingen over tid. Her beskrives regler for og hvilken hjælp de arbejdsløse har ret til. Her præsenteres også i hvilken udstrækning disse tilbud udnyttes, både i form af service og kontantydelse.

Reglerne for såvel indkomsterstøttede ydelser til arbejdsløse som omfanget af aktiverende foranstaltninger for arbejdsløse varierer betydeligt landene imellem. Arbejdsløshedens omfang og udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed er derfor ikke direkte proportionale.

Tabel 4.1 Udgifter til arbejdsløshed i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2011

Danmark	1,8	Belgien	3,7	Italien	0,8	Slovakiet	0,8
Færøerne	3,0	Bulgarien	0,6	Letland	0,7	Slovenien	0,8
Finland	2,1	Cypern	1,2	Litauen	0,6	Spanien	3,7 ¹⁾
Island	1,6	Estland	0,5	Luxemburg	1,2	Storbritannien	0,7 ¹⁾
Norge	0,7	Frankrig	1,9	Malta	0,5	Tjekkiet	0,7
Sverige	1,2	Grækenland	2,1	Polen	0,3	Tyskland	1,3
		Holland	1,5	Portugal	1,4	Ungarn	0,8
		Irland	3,7	Rumænien	0,3	Østrig	1,5

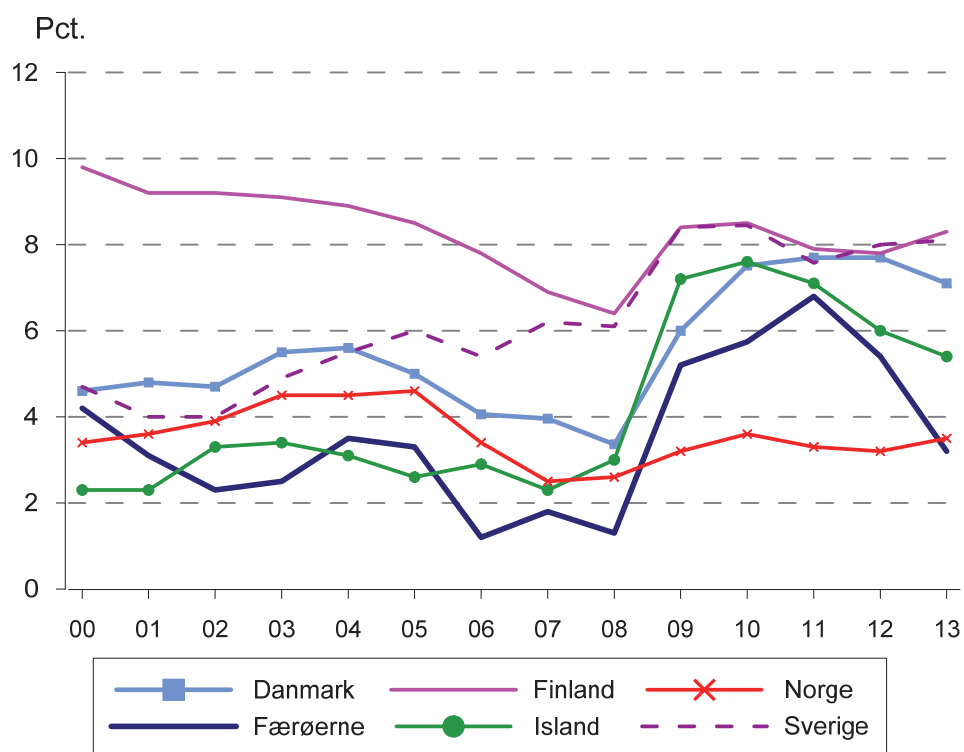
1 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT, Database for Social Protection Expenditure and Receipts; FO, Almannamálaráðið

Generelt har de nordiske lande en høj erhvervsfrekvens, dog med betydelige forskelle fra land til land jf. Tabel 4.2.

Efter et fald i de fleste lande over nogle år steg ledigheden kraftigt fra 2008. Fra 2010 til 2011 synes ledigheden stabiliseret eller faldende. Finland og Sverige har høj ledighed. I alle landene på nær på Færøerne er ledigheden blandt de 16 til 24-årige dog betydeligt højere end for den øvrige del af befolkningen, jf. Tabel 4.3.

I alle de nordiske lande er arbejdsmarkedet præget af store omstillinger, hvorfor der i højere grad end tidligere stilles øgede krav til arbejdskraftens kvalifikationer, fleksibilitet og mobilitet.

Figur 4.1 Udviklingen i arbejdsløsheden 2000-2013¹⁾

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen Arbetskraftsundersökning; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

1 I 2005 blev en ny EU-harmoniseret arbejdskraftundersøgelse (AKU) introduceret i Sverige. Fra 2005 og tidligere er data derfor ikke helt sammenlignelige. I 2007 ændredes den officielle arbejdsløshedsdefinition. I lighed med EU's forordninger indgår nu også heltidsstuderende som arbejdssøgende i gruppen arbejdsløse

Tabel 4.2 Befolkningen 16-64 år fordelt efter køn og aktivitet 2013

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland ¹⁾	Island	Norge ¹⁾	Sverige ²⁾
<i>Mænd</i>						
I alderen 16-64 år (1.000)	1.822	15	1.775	101	1.717	3.058
Heraf i pct.:						
Beskæftigede i alt	75,0	88,3	69,2	79,0	77,0	77,5
- Fuldtid	64,0	73,5	63,0	52,0	67,0	67,6
- Deltid	11,0	14,8	6,1	27,0	10,0	9,8
Arbejdsløse	5,6	3,8	6,9	5,0	3,0	7,1
Uden for arbejdsstyrken	19,4	7,9	24,0	16,0	20,0	15,4
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Kvinder</i>						
I alderen 16-64 år (1.000)	1.795	14	1.733	104	1.632	2.960
Heraf i pct.:						
Beskæftigede i alt	70,0	84,4	67,8	83,0	74,0	73,5
- Fuldtid	45,5	36,6	54,6	73,0	45,0	45,9
- Deltid	24,5	47,8	13,2	10,0	29,0	27,6
Arbejdsløse	5,6	2,5	5,6	6,0	3,0	6,3
Uden for arbejdsstyrken	24,4	13,1	26,6	11,0	24,0	20,2
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Mænd og Kvinder</i>						
I alderen 16-64 år (1.000)	3.616	29	3.508	204	3.349	6.018
Heraf i pct.:						
Beskæftigede i alt	72,6	86,5	68,5	82,0	76,0	75,5
- Fuldtid	54,8	55,8	58,9	63,0	56,0	56,9
- Deltid	17,7	30,7	9,6	19,0	19,0	18,6
Arbejdsløse	5,6	3,1	6,2	5,0	3,0	6,7
Uden for arbejdsstyrken	21,9	10,4	25,3	13,0	22,0	17,8
I alt	100	100	100	100	100	100

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

1 Befolkningen 15-64 år

2 Fra og med år 2007 ændredes den svenske definition på arbejdsløshed i AKU. I overensstemmelse med EU's regler indgår nu også fuldtidsstuderende, som søgte arbejde, i gruppen 'arbejdsløse', og dermed i arbejdsstyrken. Tidligere indgik disse i gruppen 'uden for arbejdsstyrken'

Tabel 4.3 Udviklingen i arbejdsløsheden efter køn 2000-2013

	Gennem- snitligt antal arbejdsløse	Arbejdsløse i pct. af arbejdsstyrken					
		I alt	Mænd	Kvinder	16-24-årige		
					I alt	Mænd	Kvinder
<i>Danmark¹⁾</i>							
2000	131.000	4,6	4,0	5,2	6,5	6,5	6,5
2005	143.000	5,0	4,6	5,5	8,6	8,5	8,8
2010	218.347	7,5	8,3	6,6	13,7	15,7	11,6
2012	218.412	7,7	7,7	7,7	14,1	14,7	13,5
2013	201.951	7,1	6,9	7,4	13,0	14,2	11,8
<i>Færøerne²⁾</i>							
2000	1.000	4,2	2,5	6,6
2005	930	3,3	2,9	3,9	9,5	9,2	9,8
2010	374	1,3	1,0	1,7	1,0	0,9	1,1
2012	1.490	5,4	4,8	6,3	5,5	5,3	5,7
2013	1.213	3,2	2,5	3,9	4,1	3,2	5,2
<i>Finland³⁾</i>							
2000	253.000	9,8	9,1	10,6	21,4	21,1	21,6
2005	220.000	8,5	8,3	8,7	20,1	20,6	19,5
2010	224.000	8,5	9,3	7,7	21,4	23,8	19,0
2012	206.000	7,8	8,5	7,1	19,0	19,9	18,0
2013	219.000	8,3	9,0	7,6	19,9	22,9	17,1
<i>Island⁴⁾</i>							
2000	3.700	2,3	1,8	2,9	4,7	5,7	3,6
2005	4.300	2,6	2,6	2,6	7,2	8,5	6,0
2010	13.700	7,6	8,3	6,7	16,2	18,4	14,1
2012	10.900	6,0	6,4	5,7	13,6	14,7	12,4
2013	10.000	5,4	5,1	5,7	10,7	7,8	13,6
<i>Norge⁵⁾</i>							
2000	81.000	3,4	3,6	3,2	10,2	9,9	10,6
2005	111.000	4,6	4,8	4,4	12,0	12,5	11,5
2010	94.000	3,6	4,1	3,0	9,3	10,8	7,7
2012	86.000	3,2	3,6	2,7	8,6	10,0	7,2
2013	95.000	3,0	3,7	3,3	9,2	10,6	7,7
<i>Sverige⁶⁾</i>							
2000	203.100	4,7	5,0	4,2	8,1	8,6	7,4
2005	270.400	6,0	6,2	5,7	14,3	15,9	12,7
2010	408.800	8,4	8,6	8,3	25,0	26,4	23,4
2012	393.600	8,0	8,4	7,7	23,2	24,8	21,7
2013	403.000	8,1	8,4	7,9	23,3	24,6	21,8

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

- 1 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne, der omfatter 15-66-årige
- 2 2005 tallene er baseret på årlig arbejdskraftundersøgelse i november. Omfatter 16-64-årige
- 3 Aldersgruppen for Finland er 15-24-årige i stedet for 16-24 år
- 4 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne (AKU)
- 5 Oplysningerne er baseret på arbejdskraftundersøgelserne (AKU). Fra 2006 blev den nedre aldersgrænse for at være med i AKU sænket fra 16 til 15 år
- 6 Fra og med år 2007 ændredes den svenske definition på arbejdsløshed i AKU. I overensstemmelse med EU's regler indgår nu også fuldtidsstuderende, som søgte arbejde, i gruppen 'arbejdsløse', og dermed i arbejdsstyrken. Tidligere indgik disse i gruppen 'uden for arbejdsstyrken'

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed

Det er fælles for alle de nordiske lande, at arbejdsmarkedspolitikken har haft en vigtig rolle i den generelle økonomiske politik, hvor høj beskæftigelse og lav arbejdsløshed har været et centralt mål og en vigtig forudsætning for de nordiske velfærdsstater. Når der opstår arbejdsløshed, skyldes det enten en generel lav efterspørgsel i økonomien, eller at arbejdsmarkedet fungerer for dårligt, hvilket benævnes strukturel arbejdsløshed. Arbejdsmarkedspolitikken i de nordiske lande skal især bidrage til at reducere den strukturelle ledighed, herunder via aktive tiltag frem for passiv forsørgelse af de ledige.

Der er dog stor forskel i den måde, hvorpå de enkelte lande har tilrettelagt deres arbejdsmarkedspolitiske tiltag i retning af aktive foranstaltninger, (beskæftigelsesforanstaltninger m.v.) og passive ydelser (arbejdsløshedsdagpenge og lignende).

Dagpenge ved arbejdsløshed er i alle de nordiske lande en rets-baseret ydelse til personer, der bliver arbejdsløse. Dagpenge skal kompensere for indtægtstab og bidrage til at opretholde en rimelig levestandard for personer, der er blevet arbejdsløse. Kompensationsgraden og tidsbegrænsninger for ydelserne skal samtidig sikre, at de arbejdsløse tilskyndes til at søge og tage arbejde. Dagpengeordningerne har dermed også en arbejdsmarkedspolitisk funktion. I alle landene er der desuden knyttet pligter til at modtage dagpenge, herunder at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, aktivt at søge arbejde, tage imod formidlet arbejde og aktiveringstilbud.

Ydelser ved arbejdsløshed

Det er et særkende for de nordiske lande, at de fleste arbejdsløse har ret til kontantydelse ved arbejdsløshed. Arbejdsløshedsforsikringen er obligatorisk for lønmodtagere på Færøerne og i Norge. I Island er alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende ved lov forsikret mod arbejdsløshed. Arbejdsløshedsdagpengene er administreret af arbejdsmarkedsetaten, og er helt finansieret af socialforsikringsafgifter som betales af arbejdsgiverne. I alle tre lande er der dog visse vilkår der skal være opfyldt for at modtage ydelsen. De, der ikke opfylder betingelserne, kan modtage en indkomstprøvet socialhjælp.

I Danmark, Finland og Sverige er arbejdsløshedsforsikringen frivillig. I disse lande har ikke-forsikrede ledige dog ret til kontantydelse, som normalt er lavere end arbejdsløshedsdagpengene. I Danmark modtager ikke-forsikrede kontanthjælp (socialhjælp), som administreres af arbejdsløshedskasser.

På Færøerne har selvstændige erhvervsdrivende og andre mulighed for at tegne frivillig forsikring. Arbejdsløshedsdagpenge administreres af en fond, hvortil der indbetales 1 pct. af henholdsvis arbejdsindkomsten og lønudgifter til forsikringen.

I Island administreres arbejdsløshedsforsikringen af Arbejdsetaten. Der findes et fastsat grundbeløb, som afhænger af tidligere arbejdsmarkedsdeltagelse, fra 25 -100 pct. deltagelse. Er man ikke forsikret, har man ikke ret til arbejdsløshedsdagpenge. Arbejdsløshedsdagpenge er indkomstbaserede beroende på tidligere løn i en bestemt

periode før arbejdsløshed indtræffer, men aldrig højere en 70% af tidligere lønindtægt. I Island har selvstændige erhvervsdrivende ret til arbejdsløshedsdagpenge, hvis de har nedlagt deres virksomhed, betalt skat af løn, og opfylder andre krav som arbejdsløse lønmodtagere må opfylde for at få arbejdsløshedsdagpenge.

I Finland består dagpengene af et grundbeløb (grund dagpenge) og en ydelse, der er baseret på tidligere indtægt (indkomstrelaterede dagpenge). Det er A-kasserne der udbetaler de indkomstbaserede dagpenge, mens grundbeløbet udbetales af Folk-pensionsanstalten. Ikke-forsikrede i Finland og personer, der har modtaget indkomstrelaterede dagpenge eller grundbeløbet i den maksimale periode, får udbetalt en såkaldt arbejdsmarkedsstøtte, der er indkomstprøvet, men i udgangspunktet er beløbet på samme niveau som grundbeløbet i dagpengeordningen. Grundbeløbet finansieres af statsbudgettet. Dagpenge finansieres via forsikringsafgifter baseret på tidligere indtægt og er frivillig.

I Norge er arbejdsløshedsforsikringen finansieret over statsbudgettet og administreres af Arbejds- og velfærdsetaten.

I Sverige består arbejdsløshedsforsikringen af en grundforsikring og en frivillig arbejdsløshedsforsikring. Ikke-forsikrede, som i øvrigt opfylder kravene (og er over 20 år), har ret til et grundbeløb. Både grundbeløbet (grundforsikringen) og det indkomstafhængige beløb (arbejds-løshedsforsikringen) administreres af arbejdsløsheds-kasserne. Den udbetalte arbejdsløshedsforsikring finansieres af arbejdsløsheds-kassernes medlemsafgifter, gennem finansierings- og arbejdsløshedsafgifter til staten samt af den arbejdsmarkedsafgift, som betales af arbejdsgivere og selvstændige via arbejdsgiverafgiften til staten.

Betingelserne for at modtage dagpenge

Forudsætningerne for retten til at modtage dagpenge fra arbejdsløshedsforsikringen varierer fra land til land:

I Danmark kræves der ét års medlemskab af en arbejdsløshedskasse. Første gang et fuldtidsforsikret medlem anmoder om dagpenge, skal vedkommende have haft arbejde som lønmodtager i 1.924 timer (svarende til 52 ugers fuldtidsbeskæftigelse) inden for de seneste tre år forud for ledigheden eller i en tilsvarende periode have drevet selvstændig virksomhed i væsentligt omfang. Deltidsforsikrede skal have haft arbejde som lønmodtager i 1.258 timer. Dagpengeperioden er 2 år inden for en periode på 3 år. Der optjenes løbende ret til en ny dagpengeperiode, når medlemmet har haft 1.924 timers ny beskæftigelse i dagpengeperioden, eller i en tilsvarende periode har drevet selvstændig virksomhed i væsentligt omfang. Deltidsforsikrede skal have haft 1.258 timers ny beskæftigelse i dagpengeperioden. Som nyuddannet kan man få dagpenge med en særlig dimittendsats, hvis man har meldt sig ind i en arbejdsløshedskasse senest 14 dage efter afsluttet studie.

På Færøerne er arbejdsløshedsdagpenge baseret på den gennemsnitlige lønindkomst de forudgående 12 måneder, og dermed er der ingen krav om medlemskab eller beskæftigelsesperiode. Den samlede dagpengeperiode er 648 dage inden for de seneste 3 år, hvorefter man ikke har ret til dagpenge de efterfølgende 24 måneder. Ansatte i fiskerindustrien på land har særlige vilkår, som betyder, at man får udbe-

talt arbejdsløshedsdagpenge ved midlertidige arbejdsophør i særlige tilfælde. For fiskere er der indført en ordning der sikrer ret til arbejdsløshedsdagpenge i forbindelse med, at fiskeskibe med fangstilladelse undergår reparation.

I Finland bliver arbejdsløshedsdagpenge udbetalt til personer, som har været i beskæftigelse mindst 34 uger i de seneste 28 måneder og arbejdet minimum 18 timer om ugen. Tilsvarende gælder, hvis man har været selvstændig erhvervsdrivende i mindst 18 måneder over de seneste 48 måneder. For at modtage indkomstrelaterede arbejdsløshedsdagpenge skal den arbejdsløse være medlem af en arbejdsløshedskasse. Dagpenge betales i maksimalt 500 kalenderdage.

Arbejdsløse, som er født i 1950-54, kan få ydelsen forlænget, til de er 65 år, hvis de fylder 59 år, før dagpengeretten udløber, og de har været beskæftiget mindst 5 år over de seneste 20 år. Arbejdsløse, som er født i 1955 og derefter, kan få ydelsen forlænget til de er 65 år, hvis de fylder 60 år, før dagpengeretten udløber, og de har været beskæftiget mindst 5 år over de seneste 20 år. I stedet for dagpenge kan personen vælge at afgå med alderspension, når de fylder 62 år. I dette tilfælde er der intet førtids-fradrag i pensionen.

I Island skal man have haft fuldtids arbejde i mindst 3 måneder i de sidste 12 måneder for at have ret til dagpenge. 12 måneders fuldtidsbeskæftigelse giver ret til fuld dagpengeydelse. Dagpengene udbetales for hverdage. I alt kan der udbetales dagpenge i 3 år. Den første periode, hvori der udbetales arbejdsløshedsdagpenge, er baseret på tidligere, regulært arbejde. En rekvalificering til en ny dagpengeperiode kan opnås for aktiviteter, som kan sidestilles med arbejde. Det kan for eksempel være en arbejdsmarkedsuddannelse, en periode i beredskabsarbejde, en ansættelse med vikartilskud eller en periode, hvor man har fået tilskud til at påbegynde egen virksomhed.

I Norge er det en forudsætning for at være berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, at man før arbejdsløsheden indtræder har haft en lønindkomst i det sidste kalenderår eller de sidste tre år, se tabel 4.4 for minimum lønindkomst. Den maksimale støtteperiode varierer afhængig af størrelsen på den tidligere indtægt. Som udgangspunkt er støtteperioden på 104 uger, afhængig af tidligere lønindkomst, dog på 52 uger. For at have ret til dagpenge må arbejdstiden have været reduceret mindst 50 pct. af arbejdstiden forud for arbejdsløsheden.

I Sverige skal man fra 1. januar 2007 have haft erhvervsarbejde i mindst 6 måneder og været i arbejde i mindst 80 timer pr. kalendermåned, eller haft erhvervsarbejde i mindst 480 timer i en sammenhængende periode på 6 kalendermåneder og været i arbejde i mindst 50 timer pr. måned i alle 6 måneder inden for en 12 måneders periode, før man er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge (det såkaldte arbejdsvilkår). Siden juli 2007 er ydelsesperioden 300 dage til personer uden børn og 450 dage til forældre med børn som ved dagpengeperiodens afslutning har børn under 18 år. Fra april 2008 gælder en begrænsningsregel for at modtage arbejdsløshedsdagpenge i forbindelse med deltidsarbejde. Der kan maksimalt udbetales dagpenge i 75 dage per periode i forbindelse med deltidsarbejde (delvis arbejdsløshed). Resterende dage kan kun anvendes for uger, hvori der ikke udføres arbejde.

Ud over de regler, der tidligere er nævnt, er retten til dagpenge i alle lande desuden betinget af, at personen er anmeldt som arbejdssøgende hos arbejdsformidlingen og kan påtage sig arbejde. Herudover er der i nogle af landene en karenperiode, hvori man ikke får udbetalt arbejdsløshedsdagpenge.

I Danmark og Island er der ingen karenperioder, på Færøerne er der 1-10 karenperioder alt afhængig af tidligere indtjening, i Norge er der tre karenperioder, mens der i Finland og i Sverige er syv.

Tabel 4.4 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte i forbindelse med arbejdsløshed pr. december 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Dagpenge	Arbejdsloysisstuðul	Inkomstrelaterad dagpenning och Grunddagpenning (forsikrede); Arbetsmarknadsstöd (ikke-forsikrede)		Dagpenger Under arbejdsløshed	Arbetslöshet-sersättning
Forsikrede						
Betingelserne for at opnå retten til arbejdsløshedsdagpenge	1.924 løntimers arbejde inden for 3 år. 1 års medlemskab af en akasse. 1.258 løntimer for deltidsansatte	Gennemsnitlig lønindkomst de forudgående 12 mdr. Ingen krav om medlemskab eller beskæftigelsesperioder	Mindst 34 ugers arbejde (mindst 18 timer om ugen) i de forudgående 28 måneder	Beskæftigelse mindst 25 pct. i mindst 3 måneder i de sidste 12. 12 måneders fuldtidsbeskæftigelse giver ret til fuld dagpengeydelse	Et fald i arbejdstiden på mindst 50 pct. samt en årsindkomst på mindst 127.868 de sidste år eller mindst 255.735 de sidste tre kalenderår	Mindst 6 måneders arbejde, med mindst 80 timer om måneden. Eller mindst 480 timers arbejde i sammenhæng i perioden samt arbejde mindst 50 timer om måneden. Dette krav gælder 12 måneder før arbejdsløsheden opstår
Aldersgrænse for retten til at modtage arbejdsløshedsdagpenge	19-64 år ¹⁾	16-66 år	17-67 år ²⁾	18-69 år	16-66 år	16-64 år ³⁾
Antal karensgange	-	10	7	-	3	7 dage
Maksimalt antal understøttelsesdage	520 inden for 3 år (5 understøttelsesdage pr. uge i 2 år)	648 inden for seneste 3 år (5 understøttelsesdage pr. uge)	500 (5 understøttelsesdage pr. uge)	260 pr. år i 3 år	52/ 104 uger á 5 dage	300/450 ⁴⁾
Kan ydelsen genopnås?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Under hvilke betingelser?	Ved at opfylde kravet om 1.924 udstøttede løntimer inden for de sidste 3 år, 1.258 timer for deltidsforsikrede ⁵⁾	Kan ikke få dagpenge før 2 år er gået og skal have været på arbejdsmarkedet det sidste af de to år	Ved at opfylde kravet om 34 ugers arbejde inden for 28 måneder	Ved at opfylde kravet om 6 måneders arbejde på fuld tid inden for de sidste 24 måneder	Genopnås når den forsikrede på ny opfylder kravene til mindsteindtægt	Ved at opfylde de nye arbejdsvilkår (se ovenfor) under igangværende erstatningsperiode
Er dagpengene skattepligtige?	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Ydes der tillæg for børn?	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej

Tabellen fortsættes

Tabel 4.4 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte i forbindelse med arbejdsløshed pr. december 2013, fortsat

<i>Ikke-forsikrede</i>	Kontanthjælp					
Aldersgrænse for retten til at modtage ydelsen	18-64 år	.	17-67 år ²⁾	18 år og ældre	.	20-64 år ³⁾
Maksimal ydelsesperiode	300/450 ⁴⁾

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almannamálaráðið; IS, Vinnumalastofnun; NO, Arbeids- og Velferdsdirektoratet; SV, IAF

- 1 Personer i alderen 18-63 år har ret til at blive medlemmer af en arbejdsløhedskasse, men dagpenge- retten gælder for personer i alderen 19-64 år
- 2 65-67-årige der er fratrukket eller hvis arbejde er blevet afbrudt på grund vejrforhold eller ansattes forhold, der ikke er afhængig af arbejdsvilkårene eller arbejdsforholdene
- 3 Retten til dagpenge ophører ved månedsskiftet før den arbejdsløse fylder 65 år
- 4 For personer med børn under 18 år

Tabel 4.5 Kontantstøttens størrelse i forbindelse med arbejdsløshed pr december 2013, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	For forsikrede: Dagpenge For ikke forsikrede: Kontanthjælp	Arbejdsloysisstuðul	Inkomstrelaterad dagpenning och Grunddagpenning (forsikrede); Arbetsmarknadsstöd (ikke-forsikrede)		Dagpenger under arbejdsløshed	Arbetslöshet-sersättning
Forsikrede						
Arbejdsløshedsdagpengenes størrelse (pr. uge, national valuta)	90 pct. af hidtidig arbejdsindkomst i 5 dage pr. uge, dog højst 801 pr dag (4.095 pr. uge). Deltidsforsikrede 534 pr dag (2.670 pr. uge)	75 pct. af arbejdsindkomst,	Indkomstrelerede dagpenge: Gennemsnitligt 70 pct. af tidligere arbejdsindkomst. Grunddagpenge: 162,30 + børnetillæg: 26,20-49,60	Fast beløb de første 10 dage, derefter dagpenge (70 pct. af lønindkomst sidste 6 måneder) derefter fast beløb igen + børnetillæg ²⁾	62,4 pct. af arbejdsindkomsten, beregningsgrunnlaget er begrenset opp til 9.836	80 pct. af arbejdsindkomsten ³⁾ de første 200 dage, derefter 70 pct
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation, national valuta¹⁾	4.095	Intet loft	Intet loft	63.786	9.836	4.250/uge de første 200 dage, derefter 4.857/uge
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation i KKP-Euro¹⁾	379,98			349,48	761,70	359/pr. uge de første 200 dage, derefter 72/pr. uge
Minimumsbeløb pr. uge, national valuta	3.285			9.957	1.023	1 600 ⁴⁾
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	304,82		-	54,55	79,22	135,27 ⁵⁾
Maksimumsbeløb pr. uge, national valuta	4.095	4.038	-	39.827	6.138	3.400
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	379,98	374,69		218,21	475,33	287,45
Ikke-forsikrede						
Ydelsens størrelse pr. uge, national valuta	"Normal ydelse: 2.625, forsørgere: 3.488	Socialhjælp	162,30 + børnetillæg 26,20-49,60 pr. uge	Indkomstprøvet socialhjælp	.	1.600 ^{4,5,6)}

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almannamálaráðið; IS, Vinnumalastofnun; NO, Arbeids- og Velferdsdirektoratet; SV, IAF

- 1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst), som arbejdsløshedsdagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande
- 2 Kontantstøtten øges med 4 pct. for hvert barn under 18 år
- 3 Fra og med juli 2009 kan kun visse socialforsikringsudgifter medregnes
- 4 Hvis den søgende tidligere har arbejdet fuld tid
- 5 Hvis den søgende tidligere har arbejdet fuldtid uden fravær under rammetiden (12 kalender måneder)
- 6 Mindst 20 år. Desuden skal man have været i arbejde mindst 6 måneder før arbejdsløsheden indtraf. Ved deltidsarbejde modtages et reduceret beløb

Ækvivalent disponibel indkomst og kompensationsgrader ved arbejdsløshed

Figur 4.2 viser den ækvivalente disponible indkomst på to indkomstniveauer for et par, når den person, der har den laveste arbejdsindkomst, overgår til arbejdsløshedsdagpenge. Figur 4.3 viser den ækvivalent disponible indkomst ved arbejdsløshed for enlige med et barn og enlige uden børn opgjort på tre indkomstniveauer. Figur 4.4, 4.5 og 4.6 viser udviklingen i kompensationsniveauerne over de seneste år. I figur 4.6 vises den disponible indkomst for ikke-forsikrede. Tabel 4.6, 4.7 og 4.8 viser kompensationsgraden i pct. af den tidligere lønindkomst. Som det ses af figurerne og tabellerne, er kompensationen for forsikrede ledige generelt betydeligt større end for ikke-forsikrede ledige. For enlige med et barn i den laveste indkomstgruppe er kompensationen dog lidt lavere for forsikrede ledige end for ikke-forsikrede ledige i Island. Dette skyldes i Island, at beregningerne for forsikrede tager hensyn til beskæftigelsesgraden. Hvorimod der for ikke-forsikrede ikke tages hensyn til tidligere indkomster, da socialhjælpen er et fast beløb.

Den marginalt lavere kompensation for forsikrede ledige i Danmark hænger sammen med, at dagpengene udgør 90 pct. af en relativ lav løn, og at den forsikrede ledige i modsætning til den ikke-forsikrede betaler arbejdsløshedskassebidrag.

Den lavere kompensation for ikke-forsikrede ledige i forhold til forsikrede ledige gælder især for enlige, som tidligere har haft en høj indkomst, og generelt for enlige uden børn.

Kompensationsgraden for forsikrede afhænger for det første af dagpengenes størrelse set i forhold til den tidligere indkomst. Det er højest i Danmark og mindst i Island. I Island udbetales der et fast dagpengebeløb, uafhængig af den tidligere indkomst i de første 10 dage, derefter et beløb beregnet ud fra den tidligere indkomst op til et bestemt niveau i max 3 måneder, derefter igen et fast dagpengebeløb. For det andet afhænger kompensationsgraden af maksimumsbeløbenes størrelse, der er højest i Norge. I Finland er der ingen øvre grænse for dagpengenes størrelse. Men når indkomsten overstiger et vist niveau, er kompensationen dog kun 20 pct.

For familier med børn spiller det en rolle, om der gives et tillæg for børn, hvilket er tilfældet i Finland, Island og Norge. Dertil kommer, at størrelsen af såvel boligydelsen som betalingen for daginstitutioner reguleres i forhold til indkomstens størrelse. Dette har betydning for kompensationsgraden hos både forsikrede og ikke-forsikrede og er især medvirkende til at give enlige med børn en højt kompensationsgrad.

Tabel 4.6 Kompensationsgrad for et arbejdsløshedsforsikret par, hvor laveste AW modtager arbejdsløshedsdagpenge, i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Par uden børn</i>						
AW 50%; AW 75%	86	93	85	82	86	89
AW 75%; AW 100%	99	92	82	83	86	81
AW 100%; AW 125%	91	86	81	80	85	74
<i>Par med to børn</i>						
AW 50%; AW 75%	87	93	84	86	87	89
AW 75%; AW 100%	90	92	79	87	86	81
AW 100%; AW 125%	88	86	79	86	85	74

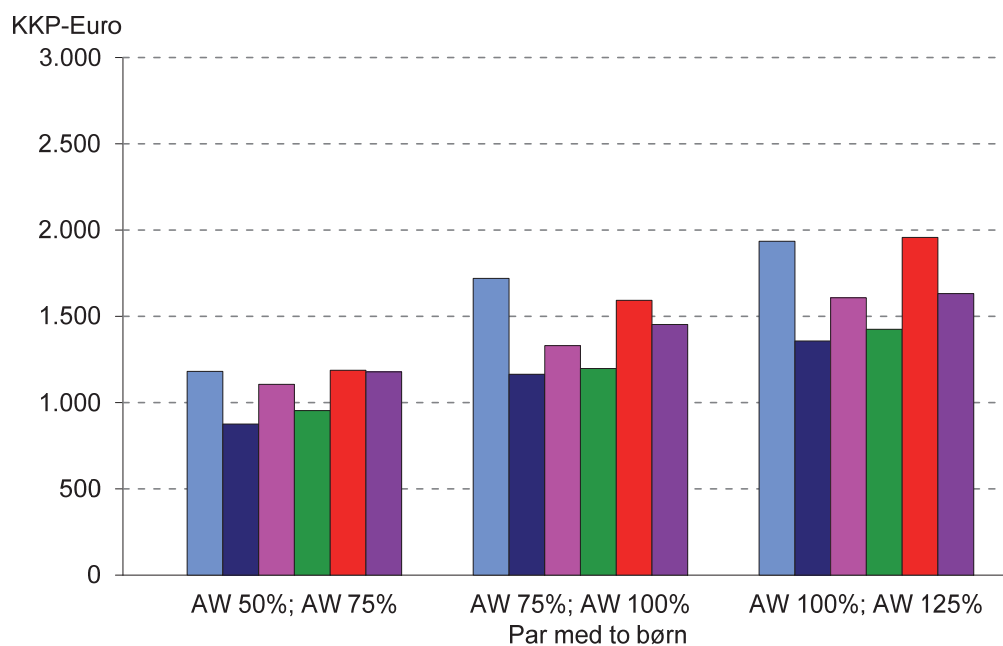
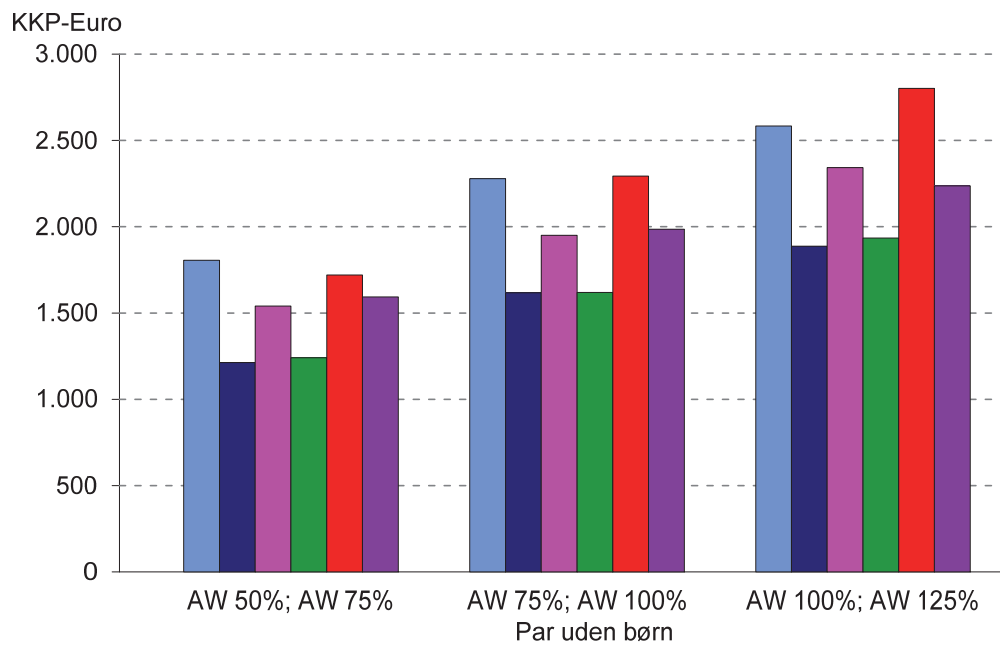
Tabel 4.7 Kompensationsgrad for en enlig ved arbejdsløshedsdagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Enlig uden børn</i>						
AW 50%	92	83	78	66	86	72
AW 75%	73	82	66	66	67	56
AW 100%	58	68	59	59	66	43
AW 125%	48	54	54	42	57	37
<i>Enlig med et barn</i>						
AW 50%	102	87	88	72	96	84
AW 75%	84	85	85	71	78	71
AW 100%	69	79	76	64	71	57
AW 125%	59	65	65	50	61	49

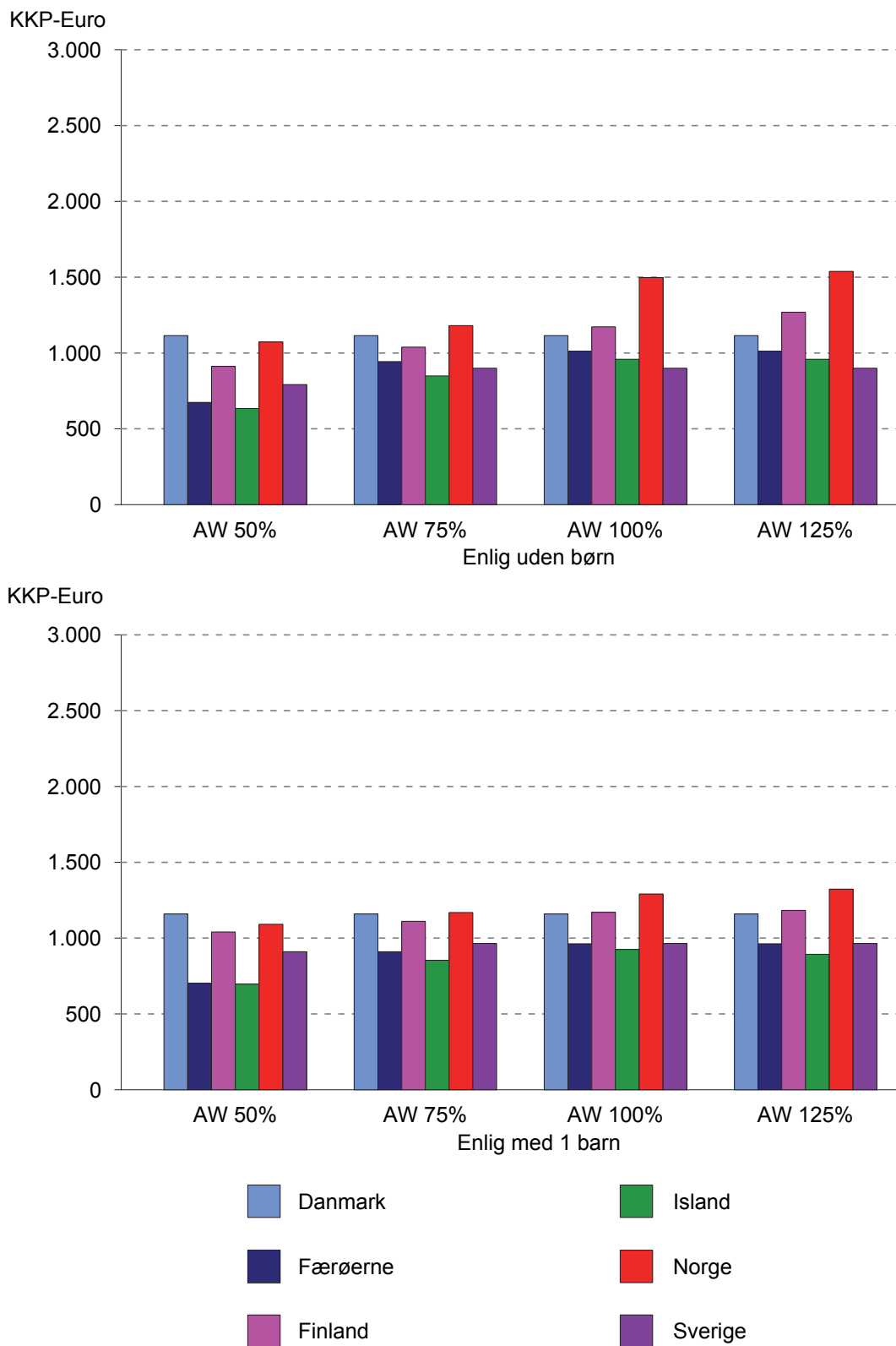
Tabel 4.8 Kompensationsgrad for en ikke-forsikret enlig uden børn i forbindelse med arbejdsløshed pr. måned (december) 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Sverige
AW 50%	60	93	66	85	67
AW 75%	47	66	49	63	46
AW 100%	38	51	39	50	35
AW 125%	31	40	33	35	30

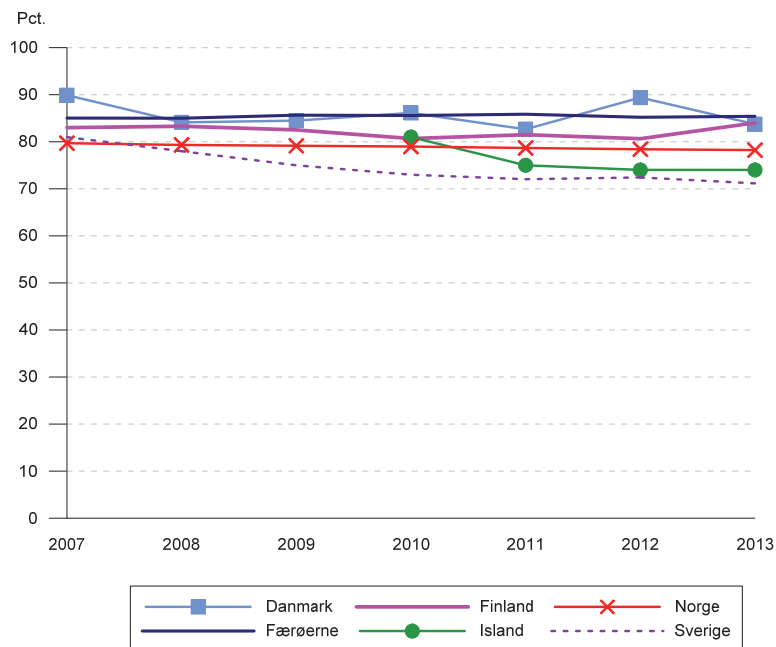
Figur 4.2 Ækvivalent disponibel indkomst pr. måned for et arbejdsløshedsforsikret par, når den der tjener mindst modtager arbejdsløshedsdagpenge i 2013



Figur 4.3 Ækvivalent disponibel indkomst for en enlig ved modtagelse af arbejdsløshedsdagpenge, pr. måned (december) 2013 i KKP-Euro

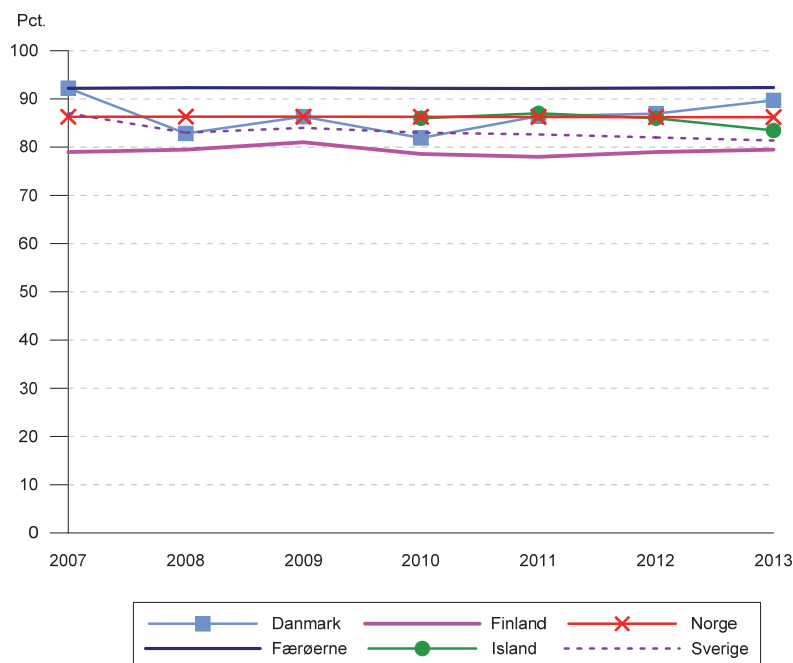


Figur 4.4 Kompensationsgrad for en enlig med et barn ved modtagelse af arbejdsløshedsdagpenge, AW 75 pct. 2007-2013¹⁾



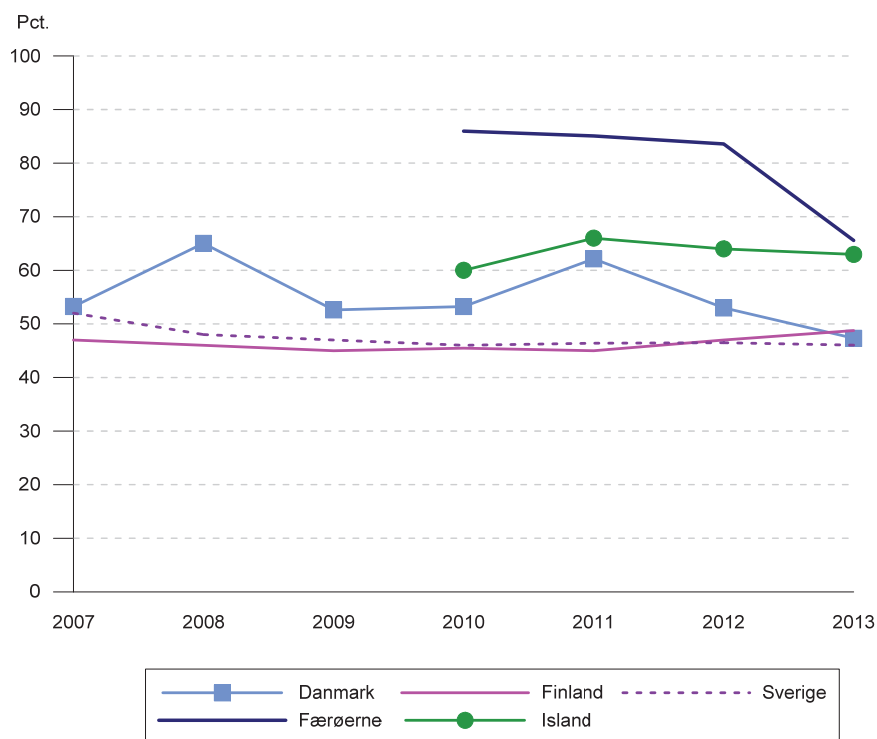
1 AW 75 pct. anvendes som standardmål for enlige ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring.

Figur 4.5 Kompensationsgrad et par med to børn, når den der tjener mindst modtager arbejdsløshedsdagpenge, AW 75/100 pct. 2007-2013¹⁾



1 AW 75 pct. / 100 pct anvendes som standardmål for par ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring.

Figur 4.6 Kompensationsgrad for en ikke-forsikret enlig uden børn i forbindelse med arbejdsløshed, AW 75 pct. 2007-2013^{1, 2)}



- 1 AW 75 pct. anvendes som standardmål for enlige ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring
- 2 For Færøerne skyldes fald, at figuren viser teoretisk behovsprøvet maksimalydelse indtil 2012, og efterfølgende aktuel skattepligtig ydelse til samme modtagergruppe

Tabel 4.9 viser antal personer berørt af arbejdsløshed i mindst én dag i de respektive år. En sammenligning af tabel 4.3 og 4.9 indikerer således, at relativt mange arbejdsløse finder beskæftigelse igen inden for mindre end ét år, men der er også forskelle mellem landene i længden af ledighedsperioderne.

Tabel 4.9 Antal personer (1.000), som har modtaget kontantydelse i mindst én dag i forbindelse med arbejdsløshed 2000-2013

	Danmark	Færøerne	Finland ¹⁾	Island ²⁾	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
2000						
Forsikrede	490	2	340	7	165	629
Ikke-forsikrede	70	1	287	.	.	65
I alt	560	3	603	7	165	681
I alt i pct. af arbejdsstyrken	20	12	23	4	7	16
2005						
Forsikrede	470	3	329	10	172	523
Ikke-forsikrede	73	0	241	.	.	92
I alt	543	3	549	10	172	601
I alt i pct. af arbejdsstyrken	20	10	21	6	7	13
2010						
Forsikrede	330	1	408	27	170	327
Ikke-forsikrede	95	0	199	.	.	38
I alt	421	2	580	27	170	359
I alt i pct. af arbejdsstyrken	16	7	22	15	7	7
2012						
Forsikrede	327	1	333	23	133	254
Ikke-forsikrede	94	0	217	39
I alt	421	1	522	23	133	286
I alt i pct. af arbejdsstyrken	16	5	20	13	5	6
2013						
Forsikrede	329	1	367	19	132	267
Ikke-forsikrede	116	-	243	38
I alt	445	1	615	19	132	298
I alt i pct. af arbejdsstyrken	17	5	23	10	5	6

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Folkpensionsanstalten og Finansinspektionen; IS, Vinnulastofnun; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, IAF

- 1 Som følge af ændringer i loven omkring kompensation for arbejdsløse indgår der i tallene fra 2010 også personer i beskæftigelsesfremmende tiltag, som ikke modtager arbejdsløshedsdagpenge. Tidligere indgik kun personer, der modtog arbejdsløshedsdagpenge (hvoraf nogle har deltaget i beskæftigelsesfremmende tiltag)
- 2 Beregnet ud fra antal godkendte dagpengeansøgninger
- 3 Beregnet ud fra antal godkendte dagpengeansøgninger. Ny tiltags gruppering gældende fra og med januar 2009, med yderligere ændringer fra og med marts 2010
- 4 Der kan forekomme dobbeltregninger idet en person i løbet af et år både kan være talt med som forsikret og ikke forsikret. I 2011 var ca. 6.000 personer talt med både som forsikret og ikke forsikret. I 2012 fik ca. 7.000 personer både indkomstrelateret og grundbeløb

Jobtræning og aktivering

I alle de nordiske lande lægges der vægt på aktivering. Aldersgrænsen for iværksættelse af arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger er 18 år i Finland og 16 år i Island.

I Norge er aldersgrænsen 16 år med undtagelse af brugen af arbejdsmarkedsoplæring, hvor aldersgrænsen er 19 år og oplæring i form af ordinær uddannelse, hvor aldersgrænsen er 26 år. I Danmark er aldersgrænsen 15 år for visse tilbud. I Sverige varierer aldersgrænsen, afhængigt af foranstaltningen. Formålet med aktiveringen er primært at opkvalificere de ledige med henblik på ordinær beskæftigelse, men også at motivere dem til selv at søge beskæftigelse eller uddannelse.

I Danmark spiller aktivlinjen i arbejdsmarkeds- og socialpolitikken en stadigt større rolle.

Ledige dagpengemodtagere under 30 år har senest efter 13 ugers ledighed ret og pligt til beskæftigelsestilbud i form af opkvalificering, virksomhedspraktik eller ansættelse med løntilskud.

Ledige dagpengemodtagere mellem 30 og 60 år har senest efter 9 måneders ledighed ret og pligt til beskæftigelsestilbud i form af vejledning og opkvalificering, virksomhedspraktik eller ansættelse i løntilskud. Ledige dagpengemodtagere, der er fyldt 60 år, har ret og pligt til beskæftigelsestilbud senest efter 6 måneders ledighed. Alle dagpengemodtagere har endvidere ret og pligt til et nyt beskæftigelsestilbud, når de har modtaget offentlige forsørgelsesydelse i sammenlagt 6 måneder efter afslutning af det første beskæftigelsestilbud. Kontanthjælpsmodtagere under 25 år skal have et påbud om at gennemføre en uddannelse på ordinære vilkår. Kontanthjælpsmodtagere under 30 år har senest efter 13 uger ret og pligt til at tage imod et tilbud om vejledning og opkvalificering, virksomhedspraktik eller ansættelse med løntilskud. Kontanthjælpsmodtagere på 30 år og derover skal have et aktiveringstilbud senest efter 19 måneder på kontanthjælp. Alle kontanthjælpsmodtagere, bortset fra personer fyldt 30 år, der ikke alene modtager hjælp på grund af ledighed, har desuden ret og pligt til et nyt aktiveringstilbud, når de har modtaget kontanthjælp i 6 måneder efter afslutning af det første aktiveringstilbud.

Ydelserne under beskæftigelsestilbuddene er dagpenge eller kontanthjælp.

På Færøerne har der ikke været aktivering siden midten af 90'erne, hvor arbejdsløsheden var over 12 pct.

I Finland er de aktive foranstaltninger, som forbedrer beskæftigelsen, en vigtig del af den finske arbejdsmarkedspolitik. Ved hjælp af disse foranstaltninger skaber man arbejdspladser, forbedrer mulighederne for de langtidsledige samt forbedrer mulighederne for at få de unge ind på arbejdsmarkedet. Desuden skal foranstaltningerne forebygge langtidsarbejdsløshed samt reducere de regionale forskelle i arbejdsløsheden. Man hjælper desuden ledige, som vil starte egen virksomhed.

Service til de, som er til rådighed for arbejdsmarkedet, udgør den vigtigste del af den aktive arbejdsmarkedspolitik. De typer af service, som bureauerne tilbyder, er arbejdsformidling, erhvervsvejledning, erhvervsrettede voksenuddannelser, information om uddannelse og erhverv samt erhvervsrettet revalidering.

I Island yder Arbejdsløshedsforsikringsfonden, foruden at varetage sin hovedopgave med udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge, tilskud til forskellige kurser for arbejdsløse, aktiveringsprogrammer og beskæftigelsesforanstaltninger.

I Norge er hovedformålet med arbejdsmarkedspolitikken at tilrettelægge en høj erhvervsdeltagelse og en god udnyttelse af arbejdskraften gennem et velfungerende arbejdsmarked og med et inkluderende arbejde. Det er arbejdsmarkeds- og velfærdsetaten, der har ansvaret for at gennemføre de arbejdsmarkedspolitiske tiltag. Hovedsigtet er at få en ensartet opfølgning, der giver støtte til, at personer kan komme i arbejde. For arbejdsløse lægges der vægt på en aktiv jobsøgning i hele ledighedsperioden, og der findes en række serviceforanstaltninger for både jobsøgende og arbejdsgivere, blandt andet en database over ledige job, hvori den jobsøgende også kan placere deres CV.

Arbejds- og velfærdsetaten bistår med formidling af tilgængelige jobs, samt information og vejledning og opfølgning på den enkelte ved overgangen til arbejde. De arbejdsrettede tiltag skal sikre enten at få eller bibeholde et arbejde. Tiltagene skal normalt iværksættes, hvis det ikke har været muligt at få et ordinært arbejde og skal indrettes efter den enkeltes forudsætninger og behov og i lyset af situationen på arbejdsmarkedet. Unge skal prioriteres ved tiltag på det ordinære arbejdsmarked. Der eksisterer tre forskellige garantiordninger i Arbejds- og velfærds-etaten, som skal sikre ungdommen et godt tilbud om opfølgning og bistand.

I Sverige er arbejds- og kompetencelinjen hovedhjørnesteinen i den aktive arbejdsmarkedspolitik. Dette indebærer, at en arbejdsløs person, som ikke direkte kan få arbejde, i første omgang skal tilbydes en uddannelse eller en anden lempelig foranstaltning, som har til formål at personen skal kunne få et regulært arbejde.

Der findes en jobudviklingsgaranti, der retter sig mod den, der er eller risikerer at blive langtidsarbejdsløs. Formålet med job- og udviklingsgarantien er væsentligt at forbedre de arbejdsløses muligheder for at få et regulært job på arbejdsmarkedet. Inden for garantien udarbejdes der individuelle handlingsplaner, der specificerer hvilke foranstaltninger, som arbejdsformidlingen kan tilbyde, samt hvad der kræves af deltagerne.

Personer med behov for arbejdslivsindrettet revalidering eller særlig vejledning kan få hjælp hos arbejdsformidlingen og et arbejdsmarkedsinstitut. Institutterne har særlige ressourcer og kompetence inden for arbejdsprøvning, praktisk arbejdsorientering, tilpasning af arbejdspladser m.v.

De konjunkturafhængige programmer og indsatser, der tilbydes, omfatter bl.a. arbejdsmarkedsuddannelser, der har til formål at forøge den enkelte arbejdssøgendes muligheder for at komme i arbejde samt at gøre det nemmere for arbejdsgiverne at ansætte personer med en passende arbejdskompetence. Desuden findes der praktikordninger, som skal give erhvervsorientering, praktik og erhvervs erfaringer til ledige, der søger arbejde gennem arbejdsformidlingen. Der findes en jobgaranti for unge mellem 16 og 24 år. Formålet med jobgarantien er at tilbyde særlige tiltag på et tidligere stadium, for at unge skal få et arbejde eller påbegynde en uddannelse.

Derudover gives der tilskud til arbejdsgivere, hvor tilskuddet har til formål at stimulere arbejdsgiveren til at ansætte en arbejdsløs, ved at man delvis dækker arbejdsgiverens udgifter ved at ansætte en person, som har behov for en udvidet introduktion eller uddannelse. Desuden kan personer, som er arbejdsløse eller risikerer at blive arbejdsløse, i visse tilfælde få tilskud til at starte egen virksomhed. For personer med nedsat arbejdsevne findes der foranstaltninger, som gør det muligt at de pågældende kan arbejde med løntilskud enten hos offentlige eller private arbejdsgivere.

Tabel 4.10 Antal aktiverede i 2000-2013

	Antal aktiverede i løbet af året		Antal aktiverede på opgørelsestidspunktet / gennemsnitligt antal aktiverede		Aktiverede i pct. af arbejdsstyrken på opgørelsestidspunktet / i løbet af året	
	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige
<i>Danmark</i>						
I alt 2000	221.534	34.828	87.239	10.507	3,2	2,6
I alt 2005	244.818	32.041	70.159	7.580	2,5	2,1
I alt 2010	392.036	67.607	101.999	16.192	3,8	4,5
I alt 2012	406.461	71.399	89.803	15.682	3,4	4,3
I alt 2013	374.396	60.642	76.463	13.059	2,9	3,6
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	168.783	23.590	35.249	4.362	1,3	1,2
- Uddannelse	303.571	53.375	41.213	8.698	1,6	2,4
- Andet ¹⁾
<i>Finland²⁾</i>						
I alt 2000	226.077	62.748	83.660	18.873	3,2	5,6
I alt 2005	213.683	58.404	79.531	16.152	3,0	5,0
I alt 2010	263.249	63.534	100.146	18.118	3,7	5,7
I alt 2012	253.967	59.718	107.492	16.829	4,0	5,1
I alt 2013	264.185	61.610	107.588	19.083	4,0	5,8
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	78.532	16.802	31.808	6.474	1,2	2,0
- Uddannelse	41.423	6.857	26.193	4.368	1,0	1,3
- Andet	144.230	37.951	49.587	8.241	1,9	2,5
<i>Island³⁾</i>						
I alt 2000	3.811	764	2,4	2,6
I alt 2005	6.325	1.271	3,8	4,5
I alt 2010	15.208	4.095	8,4	13,6
I alt 2012	15.877	3.609	8,8	11,6
I alt 2013	12.267	1.832	6,6	5,7
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	3.044	391	1,6	1,2
- Uddannelse	6.537	842	3,5	2,6
- Andet	2.686	599	1,5	1,9
<i>Norge⁴⁾</i>						
I alt 2000	11.439	3.520	0,5	1,1
I alt 2005	59.622	..	13.150	4.087	0,5	1,3
I alt 2010	63.555	..	16.119	5.162	0,6	1,4
I alt 2012	66.330	..	16.822	5.353	0,6	1,4
I alt 2013	63.917	..	16.313	5.036	0,6	1,3
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse	1.482	..	0,1	..
- Uddannelse	4.904	..	0,2	..
- Andet	9.927	..	0,4	..

Tabellen fortsætter

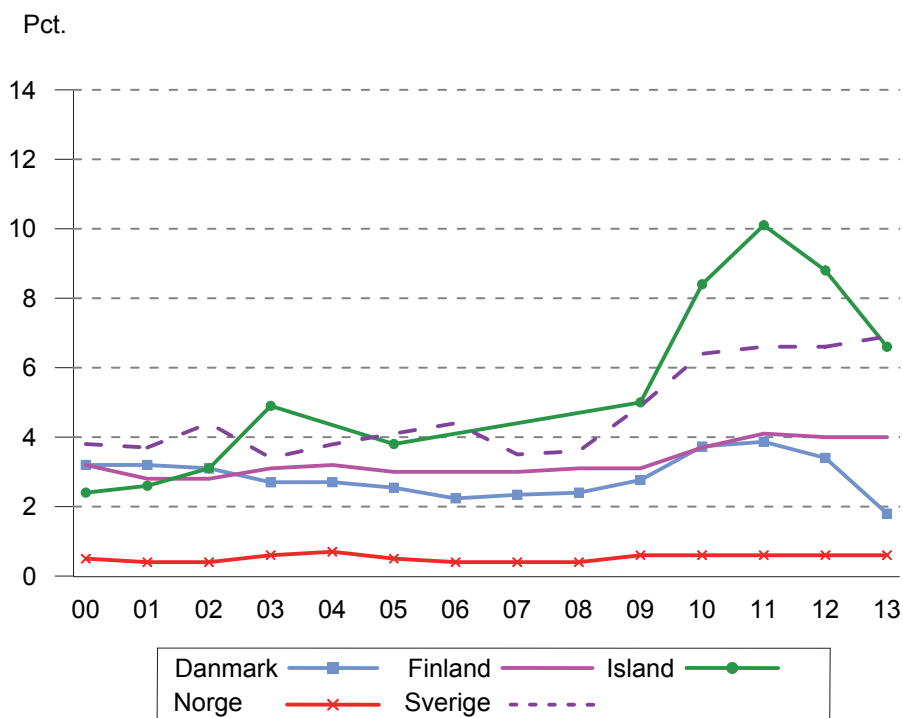
Tabel 4.10 Antal aktiverede i 2000-2013, fortsat

	Antal aktiverede i løbet af året		Antal aktiverede på opgørelsetidspunktet / gennemsnitligt antal aktiverede		Aktiverede i pct. af arbejdsstyrken på opgørelsetidspunktet / i løbet af året	
	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige	I alt	16-24-årige
<i>Sverige</i>						
I alt 2000	470.970	..	166.159	..	3,8	..
I alt 2005	595.138	..	185.986	..	4,1	..
I alt 2010	309.679	..	6,4	..
I alt 2012	305.706	..	6,6	..
I alt 2013	403.679	..	6,9	..
Heraf:						
- Støttet beskæftigelse
- Uddannelse
- Andet ¹⁾

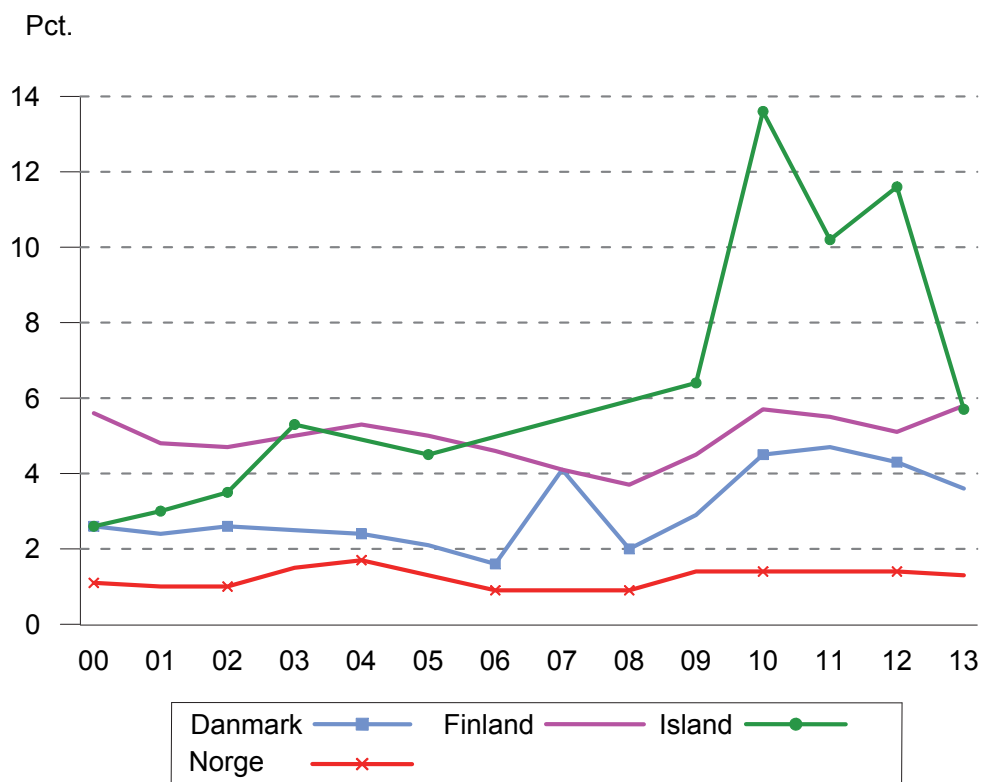
Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Arbets- och näringsministeriet, Statistikcentralen; IS, Vinnulastofnun NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialdepartementet

- 1 De grupper, der lå under "andet", er lagt sammen med uddannelse, da flere ydelser ikke længere kan opdeles
- 2 På grund af ændringer i statistiksystemet, er de tal, som beskriver aktiveringstiltag forandrede siden år 2008. Tallene for de seneste år er mere dækkende, eftersom de indeholder aktiveringstiltag
- 3 Aktiverede i pct. af arbejdsstyrken i løbet af året
- 4 Fra 2006 er arbejdsstyrken for 15-24 år. Der gælder en ny tiltagsgruppering fra og med januar 2009, med yderligere ændringer fra og med marts 2010

Figur 4.7 Udviklingen i aktiveringen i pct. af arbejdsstyrken på opgørelsetidspunktet 2000-2013



Figur 4.8 Udviklingen i aktiveringen i pct. af 16-24 årige på opgørelsestidspunktet 2000-2013



Serviceydelser i forbindelse med arbejdsløshed

De servicetilbud, der ydes i forbindelse med arbejdsløshed, omfatter først og fremmest arbejdsformidling, men i alle landene gives der også mobilitetsfremmende ydelser i form af bl.a. flyttehjælp og hjælp til dobbelt husførelse.

Arbejdsformidling

I alle de nordiske lande findes der arbejdsformidling, der fungerer som et serviceorgan for både arbejdssøgende og arbejdsgivere.

I Danmark har kommunerne driftsansvaret for jobcentrene, der varetager beskæftigelsesindsatsen over for borgere og virksomheder. Jobcentrene er en særskilt del af kommunernes forvaltning, der alene står for beskæftigelsesindsatsen. På regionalt niveau er det beskæftigelsesregionernes opgave at følge op på resultaterne af beskæftigelsesindsatsen i de 91 jobcentre. Dette sker bl.a. ved en systematisk dialog med jobcentrene og gennem samarbejde om metodeudvikling. Det overordnede ansvar for beskæftigelsesindsatsen har Beskæftigelsesministeren, der udstikker rammerne for indsatsen gennem love og regler. Hovedarbejdsopgaven for arbejdsformidlingerne og jobcentrene (i Danmark) er vejledning om beskæftigelse og uddannelse, formidling af arbejde til ledige og andre arbejdssøgende samt service til virksomheder i forbindelse med rekruttering af arbejdskraft.

På Færøerne har arbejdsanvisningen til opgave at formidle kontakten mellem arbejdsgivere og arbejdstagere.

I Norge er arbejdsmarkeds-, ”trygde”sikrings- og pensionspolitikken fra 2006 organiseret sammen i Arbejds- og velfærdsetaten, som sammen med dele af kommunale service er organiseret i fælles NAV-kontorer.

Formidlingen mellem arbejdsgivere og arbejdstagere er placeret i NAV-kontorerne.

Som hovedregel skal ledige være tilmeldt arbejdsformidlingen, NAV-kontorerne eller jobcentret, være aktivt arbejdssøgende og i det hele taget stå til rådighed for arbejdsmarkedet. De ledige skal således deltage i aktiverende foranstaltninger og tage imod et formidlet job fra arbejdsformidlingen, NAV-kontorerne eller jobcentret for at bevare retten til arbejdsløshedsdagpenge eller andre lignede ydelser. I det omfang den ledige ikke selv kan finde beskæftigelse, hjælper arbejdsformidlingen eller jobcentret den ledige med jobsøgningen for eksempel i form af jobsøgningskurser. Arbejdsformidlingen, NAV-kontorerne eller jobcentret formidler desuden job til de ledige og varetager aktiveindsatsen for de ledige efter de regler, som er gældende i de enkelte lande.

Som nævnt er det også en vigtig opgave for arbejdsformidlingen, NAV-kontorerne eller jobcentret at hjælpe virksomheder til at finde personer med de rigtige kvalifikationer til ledige stillinger.

I dag pågår den største del af jobformidlingen mellem arbejdsgiver og arbejdstager dels gennem arbejdsformidlingens eller statens IT-baserede jobbørser, hvor arbejdssøgende kan indskrive deres jobprofil og dels gennem private jobbørser, med tilsvarende jobsøgningsmuligheder.

Langt hovedparten af jobomsætningen foregår dog ved, at virksomheder og medarbejder selv finder hinanden uden arbejdsformidlingens, NAV-kontorerne eller jobcentrets medvirken.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed

Forskelle og ligheder i udgifterne til arbejdsløshed

Udgifterne til arbejdsløshed afspejler dels omfanget af ledigheden, dels dagpengenes størrelse og dels omfanget af aktiverende foranstaltninger til de ledige.

Her skal det dog bemærkes, at der i Finland gives en række tilskud til arbejdsgiverne til aktivering. Disse udgifter er ikke medregnet som sociale udgifter i denne rapport. De høje udgifter i Danmark skyldes dels dagpengenes størrelse samt omfanget af aktiveringen/jobtræning. Norge har den laveste ledighed efterfulgt af Færøerne, hvilket også afspejler sig i lave udgifter, jfr. Tabel 4.11.

Ændring i udgifterne til arbejdsløshed fra 2011 til 2012

I Danmark steg udgifterne fra 2011 til 2012 med 539 mio. DKK svarende til en vækst på 1,6 pct. Stigningen skyldtes primært øgede udgifter til dagpengesikring.

På Færøerne faldt udgifterne fra 2011 til 2012 med 22,4 pct, svarende til et fald på 79 mio. kr. Årsagen er en normalisering af arbejdsløsheden, efter et par år med høj ledighed og deraf høje udgifter for arbejdsløshedsfonden. Udgiftsfaldet dækker over en mindre stigning i offentlige udgifter til arbejdsløshed for ikke-forsikrede, for personer uden ret til dagpenge.

I Finland steg udgifterne til arbejdsløshed med 1,7 pct. målt i faste priser, og udgifterne til kontantydelse steg med 3,4 pct. Arbejdsløsheden var på 7,8 pct. i 2011 og 7,7 pct. i 2012. Stigningen i udgifterne skyldtes hovedsagelig en øgning af de grundlæggende arbejdsløshedsdagpenge og arbejdsmarkedstilskuddet. Udgifterne til serviceydelser faldt med 8,5 pct.

I Island faldt udgifterne til arbejdsløshed totalt med 13,5 pct. fra 2011 til 2012 målt i faste priser som følge af fald i arbejdsløshed. Udgifter til kontantydelse faldt med 12,3 pct., og udgifter til serviceydelser faldt med 28,3 pct. fra 2011, hvor man øgede udgifterne til aktivering af unge arbejdsløse.

I Norge faldt udgifterne til arbejdsløshed med 4,2 pct. fra 2011 til 2012 målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse faldt med 7,8 pct., mens udgifterne til serviceydelser øgedes med 3,4 pct. Kontantydelse udgjorde 64,4 pct. af de totale udgifter til arbejdsløshed i 2012, mod 67,0 pct. i 2011. Udgifter til dagpengesikring faldt med 8,4 pct. fra 2011 til 2012 og i samme periode (årgennemsnit) faldt arbejdsløsheden fra 3,3 pct. af arbejdsstyrken til 3,2 pct. (arbejdsstyrkeundersøgelse AKU).

I Sverige steg udgifterne i forbindelse med arbejdsløshed i 2012. I faste priser steg udgifterne med 7,1 pct. Både kontantydelse og serviceydelser steg i 2011 efter et kraftigt fald året forinden.

Tabel 4.11 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med arbejdsløshed 2012, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Dagpengesikring	20.067	244	3.189	-	10.221	14.828
B. Delvis dagpengesikring	-	-	120	-	-	-
C. Pension af arbejdsmarkeds- mæssige årsager	-	-	135	-	55	-
D. Kontantydelse ved jobtræning	-	22	100	-	1.057	15.724
E. Kompenserende ydelser	-	-	-	1.074	-	2.733
F. Øvrigt	3.647	-	-	21.954	-	36
Kontantydelse i alt	23.714	266	3.545	21.954	11.334	33.321
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Mobilitetsydelser	-	-	2	-	-	72
B. Serviceydelser ved jobtræning	-	-	351	-	861	6.727
C. Øvrigt	9.741	-	159	1.195	5.389	3.529
a. Heraf arbejdsformidling	-	-	159	1.195	5.389	3.397
Serviceydelser i alt	9.741	-	512	1.195	6.251	10.328
Udgifter i alt, mio.	33.455	266	4.057	23.149	17.584	43.649
Udgifter i pct. af BNP	1,8	2,0	2,1	1,4	0,6	1,2
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	65,2	19,6	66,1	0,4	58,2	12,9
- Arbejdsgivere	0,0	0,0	23,7	99,4	24,6	76,6
- Forsikredes præmier og særskatter	34,8	80,4	10,1	0,4	17,3	10,5
<i>Ændringer 2011-2012 i 2012-priser</i>						
- Mio.	529	-79	69	-3.555	-762	2.904
- Pct.	1,6	-22,9	1,7	-13,3	-4,2	7,1

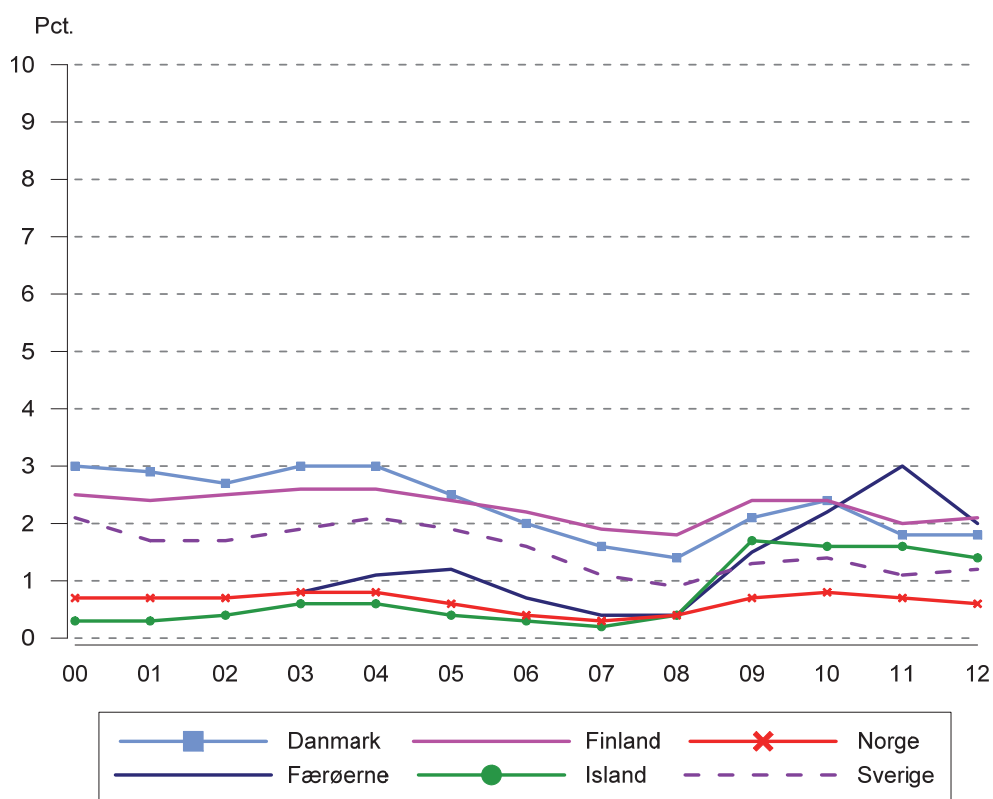
Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

1 Fra og med 2008 er særlige arbejdsmarkedstiltag for funktionshæmmede (yrkeshemmede) slået sammen med ordinære tiltag. Desuden er kontantydelse ved jobtræning rapporteret under kontantydelse

Tabel 4.12 Udgifter til ydelser i forbindelse med arbejdsløshed i KKP 2012

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	417	542	537	369	195	307
- Pr. person i alderen 16-64	1.948	2.105	2.690	1.483	871	1.518
Serviceydelse i alt pr. capita	171	-	77	20	107	95
- Pr. person i alderen 16-64	800	-	388	81	480	471
Udgifter til arbejdsløshed i alt pr. capita	588	542	614	389	302	402
- Pr. person i alderen 16-64	2.748	2.105	3.078	1.563	1.352	1.989

Kilde: DK, Danmarks Statistik; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

Figur 4.9 Udgifter til ydelser til arbejdsløshed 2000-2012, pct. af BNP

Kilde: DK, Danmarks Statistik; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

Kapitel 5

Sygdom

I dette kapitel beskrives de regler, der findes for udbetaling af indkomstersttende ydelser ved sygdom, samt størrelsen på ydelser og antallet af modtagere. Her præsenteres også regler for læge- og tandtægebehandling.

Der er stor forskel på, hvor stor en andel udgifterne ved sygdom udgør målt i pct. af BNP.

Tabel 5.1 Udgifter i forbindelse med sygdom i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2011

Danmark	6,9	Belgien	8,3	Italien	7,0	Slovakiet	5,4
Færøerne	7,8	Bulgarien	4,5	Letland	3,2	Slovenien	7,8
Finland	7,5	Cypern	5,1	Litauen	4,5	Spanien	7,1 ¹⁾
Island	8,4	Estland	4,4	Luxemburg	5,6	Storbritannien	9,0 ¹⁾
Norge	7,6	Frankrig	9,2	Malta	5,4	Tjekkiet	6,3
Sverige	7,5	Grækenland	7,5	Polen	4,3	Tyskland	9,4
		Holland	10,9	Portugal	6,3	Ungarn	5,6
		Irland	12,8	Rumænien	4,1	Østrig	7,4

1 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts; FO, Almanamálaráðið

Betalt fravær ved sygdom

Opbygningen af løn- og dagpengeordninger ved sygdom varierer meget fra land til land. I princippet er alle, der er i arbejde, berettiget til kompensation på grund af indkomstbortfald. Reglerne for kompensation er afhængige af, hvilken position man har på arbejdsmarkedet. Lønmodtagere er som regel bedre dækket ind end selvstændige erhvervsdrivende, og der findes særlige regler for arbejdsløse.

Tabel 5.2 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte¹ til lønmodtagere og selvstændige i forbindelse med sygdom pr. december 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Sygedagpenge	Sjúkradagpening	Sjukdagpening		Sykepenger	Sjukersättning
Betingelserne for at have ret til sygedagpenge for lønmodtagere	Dagpenge fra arbejdsgiveren: 8 ugers uafbrudt ansættelse med mindst 74 timers beskæftigelse. Dagpenge fra kommunen: Beskæftigelse i 26 uger med mindst 240 timers beskæftigelse ²⁾	Lønnet arbejde i sammenlagt mindst 120 timer, i en periode på 13 uger. Ved lovligt fravær anvendes seneste 5 uger som grundlag	Har arbejdet i 3 måneder eller 55 dage uden afbrud	Løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden. Efter 1 års ansættelse udbetales der løn i en måned, som stiger til 3 måneder efter 5 års ansættelse	Optjenings-tiden er 4 uger. Indtægtsgrundlaget må udgøre minimum 50 pct. af grundbeløbet (se bilag 2) omregnet til årsindtægt	Forsikret fra den dag man bliver ansat samt at man har en årsindkomst på mindst 10.700
Betingelserne for at have ret til sygedagpenge for selvstændige	Selvstændig virksomhed i væsentligt omfang i 6 måneder inden for de seneste 12 måneder, hvoraf den seneste måned skal ligge umiddelbart forud for sygefraværet	Optjenings-tid er 4 uger under forudsætning af tegning af årlig forsikring	Samme regler som lønmodtagere	Samme regler som lønmodtagere	Samme regler som lønmodtagere ⁸⁾	Private erhvervsdrivende vælger antallet af karensdage og kan således påvirke deres egenbetaling. Jo flere karensdage desto lavere egenbetaling
Den maksimale periode, hvori der kan udbetales sygedagpenge/sygeløn	52 uger inden for 1½ år ³⁾	40 uger	52 uger inden for to år ⁴⁾	52 uger inden for to år	52 uger inden for tre år	364 dage normal niveau og 550 dage på fortsættelse niveau derefter 90 dag uden sygedagpenge
Findes der en karenperiode?	Nej	Nej	Nej ⁵⁾	Ja ⁶⁾	Nej	Ja
Karenperiodens længde	-	-	-	..	-	1, 7, 14, 30, 60 eller 90 dage for selvstændige

Tabellen fortsættes

Tabel 5.2 Reglerne for udbetaling af kontantstøtte* til lønmodtagere og selvstændige i forbindelse med sygdom pr. december 2013, fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Eksisterer der en arbejdsgiverperiode?	Ja	Ja	Ja ⁵⁾	Ja	Ja	Ja
Arbejdsgiverperiodens længde	30 dage	2 dage	10 hverdage	1 måned ⁷⁾	16 dage	2 uger ⁹⁾
Kan der udbetales løn under sygdom?	Ja, efter funktionærloven eller overenskomst	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
Udbetales der løn under sygdom fastsat ved lov?	Ja, efter funktionærloven	Nej	Ja ⁵⁾	Ja	Ja	Ja
Er der regler for sygemelding på deltid?	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Udbetales der løn under sygdom fastsat efter aftale?	Ja i visse tilfælde	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almannamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Íslands; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Med kontantstøtte menes sygedagpenge eller løn
- 2 Personer, der er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, har afsluttet er en erhvervs-mæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed, er elev i lønnet praktik eller er ansat i fleksjob, har ligeledes ret til sygedagpenge. Før den 2. juli 2012 var beskæftigelseskravet i forhold til kommunen ansættelse i mindst 13 uger og beskæftigelse i mindst 120 timer
- 3 I en række tilfælde er der mulighed for at få forlænget sygedagpengeperioden. Det gælder for eksempel hvis det anses for overvejende sandsynligt, at revalidering, herunder virksomhedspraktik, kan iværksættes, når den sygemeldte er under eller venter på lægebehandling, og når der er påbegyndt en sag om førtidspension. Desuden kan sygedagpengeperioden forlænges ved alvorlig sygdom eller arbejdsskade
- 4 Arbejdstagere eller selvstændige som allerede har modtaget sygedagpenge i den maksimale periode (52 uger), kan få yderligere 50 dages dagpenge på grund af samme sygdom efter at have vendt tilbage til arbejdet i mindst 30 sammenhængende dage.
- 5 Der betales ikke sygedagpenge for den dag den ansatte bliver syg samt de følgende 9 hverdage. I den periode betaler arbejdsgiveren fuld løn i henhold til lovgivningen
- 6 I den offentlige sygesikring
- 7 Ifølge lovgivningen udbetales der løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden. Efter 1 års ansættelse udbetales der løn i en måned som stiger til 3 måneder efter 5 års ansættelse. I de fleste kollektivaftaler findes der aftaler om løn under sygdom ud over de tre måneder
- 8 I tillæg er det en række særbestemmelser for selvstændige
- 9 Inden for arbejdsgiverperioden er der én karenzdag. Dette gælder også for personer der ikke er i et arbejdsforhold. Arbejdsgiverperiodens længde er 2 uger fra 1. januar 2005

Arbejdsgiverperiode i begyndelsen af fraværsperioden

I starten af sygdomsperioden har arbejdsgivere i alle nordiske lande en lovfastsat pligt til at udbetale kompensation enten i form af en lovfastsat sygeløn eller i form af sygedagpenge i arbejdsgiverperioden.

I Danmark udbetales sygedagpengene af arbejdsgiveren i de første 30 dage, hvis lønmodtageren har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver uafbrudt i de sidste 8 uger før sygefraværet og i denne periode har været i arbejde i mindst 74 timer.

På Færøerne er det det offentlige, der fra 1. sygedag udbetaler sygedagpenge, hvorefter arbejdsgiverne refunderer de to første sygedage til landskassen.

I Finland betaler arbejdsgiveren i henhold til lov om arbejdsaftaler fuld løn i perioden, der dækker den dag, hvor man bliver syg og de påfølgende 9 hverdage.

I Island har alle en lovfastsat ret til sygeløn i en periode, der er afhængig af ancienniteten. Efter et års ansættelse har arbejdstageren ret til en måneds sygeløn.

I Norge har lønmodtagere ret til sygedagpenge fra arbejdsgiveren, hvis den syge har været ansat hos den pågældende arbejdsgiver i mindst fire uger. Arbejdsgiverperioden er 16 dage.

I Sverige udbetales der en lovfastsat sygeløn i 14 dage. Dog udbetales der ikke sygeløn for den første sygedag. Sygelønnen svarer til 80 pct. af lønnen.

Tabel 5.3 Størrelsen af sygedagpenge til lønmodtagere pr. december 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Sygedagpenge	Sjúkradagpening	Sjukdagpenning		Sykepenger	Sjukersättning
Dagpengenes størrelse i pct. af arbejdsindkomsten	100	100	70 ²⁾	100 ⁴⁾	100	80/77,6 ⁵⁾
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation, national valuta ¹⁾	Intet loft	4.008	Intet loft	Intet loft	9.836	6400
Indkomstloft pr. uge for fuld kompensation i KKP-Euro ¹⁾	.	372	762	541
Minimumsbeløb pr. uge, national valuta	.	.	143 ³⁾	.	820	161/147
Minimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	115	..	64	14/12
Maksimumsbeløb pr. uge, national valuta	4.005	4.008	.	.	9.836	4.963 /4.655
Maksimumsbeløb pr. uge i KKP-Euro	372	372	762	420/394

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almanamálaráðið; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Íslands; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Indkomstloftet er den indtægtsgrænse (tidligere indkomst), som sygedagpengene er beregnet i forhold til. Beregningen af indkomstloftet sker efter forskellige principper i de enkelte lande
- 2 70 pct. af arbejdsindkomsten op til 35.457 per år, derefter 40 pct. for den del af indkomsten der er mellem 35.458 og 54.552 per år, herefter 25 pct. Del sygedagpenge er 50 pct. af sygedagpengene
- 3 Personer der har en lille eller ingen indkomst kan modtage minimums dagpenge ved uarbejdsdygtighed for perioder der varer mere end 55 dage
- 4 Løn under sygdom afhængig af ansættelsesperioden
- 5 Sygemeldte får 77,6 pct. de første 364 dage, derefter 72,5 pct. i maksimalt 550 dage. For sygemeldte der lider af en langvarig sygdom kan der tildeles 77,6 pct. uden nogen tidsbegrænsning

Sygedagpenge til lønmodtagere er skattepligtige i alle lande, i ingen af landene ydes der i denne forbindelse tillæg for børn.

Sygeløn i henhold til kollektivaftaler og lignende

Som et supplement til den lovfastsatte arbejdsgiver- eller sygeløns periode udbetales der løn under sygdom efter kollektive aftaler eller efter særlige regler for den offentlige sektor. I denne periode udbetales der normalt dagpenge til arbejdsgiveren. I Danmark får offentligt ansatte fuld løn under hele sygefraværet. I den private sektor får funktionærer typisk udbetalt fuld løn under sygdom, mens andre privatansatte lønmodtagere får udbetalt løn i for eksempel de første 9 uger af sygefraværsperioden. I nogle tilfælde er det ikke fuld løn, men kun op til et loft fastsat i overenskomsten.

På Færøerne får offentligt ansatte og størstedelen af funktionærer i den private sektor fuld løn under sygefraværet.

I Finland får ansatte i den offentlige sektor fuld løn i de første to måneder af sygdomsperioden. I den private sektor udbetales der fuld løn i henhold til kollektivaftaler i en periode, der varierer fra branche til branche fra 1 til 3 måneder.

I Island er lønmodtagere gennem kollektivaftaler sikret løn under sygdom i en periode, afhængig af ancienniteten, der er længere end det lovfastsatte minimum. De bedste bestemmelser findes for ansatte i stat og kommuner, hvor der kan udbetales fuld løn i et helt år, hvis man har været ansat i mere end 15 år. Arbejdsgiverne på det private arbejdsmarked har pligt til at indbetale 1 pct. af lønsummen til en supplerende dagpengeordning, der administreres af de respektive fagforeninger. Fra disse ordninger udbetales der dagpenge, efter arbejdsgiverperioden, som regel i 120-150 dage. På grund af denne ordning har dagpenge fra den offentlige sygeforsikring kun en ringe betydning.

I Norge får alle offentligt ansatte, efter aftale, fuld løn under sygdom i form af et supplement til sygedagpengene således, at der kompenseres for differencen mellem maksimumsbeløbet for sygedagpengene og den normale løn. Tilsvarende regler findes også på det private arbejdsmarked i en række tilfælde.

I Sverige får alle ansatte i den offentlige sektor ifølge kollektivaftaler løn som et supplement til sygedagpengene. Sygedagpengene udgør knap 80 pct. af arbejdsindkomsten op til indkomstloftet, og arbejdsgiveren giver yderligere 10 pct., således at alle i den kategori modtager 90 pct. af lønnen i de første 15-90 dage. Personer, der har en løn, der ligger over indkomstloftet, får compensation med et beløb, der svarer til ca. 90 pct. af lønnen. I de tilfælde, hvor sygeperioden er længere end 90 dage, kompenseres offentlige ansatte af arbejdsgiveren med ca. 80 pct. af lønnen, selvom lønmodtageren har en løn, der ligger over indkomstloftet. Også funktionærer inden for den private sektor får i henhold til kollektivaftaler compensation fra arbejdsgiveren. For denne kategori gælder, at arbejdsgiveren efter 90 dage giver en compensation, der svarer til 65 pct. af den løn, der ligger over sygeforsikringens indkomstloft.

Sygedagpenge

Efter den lovfastsatte arbejdsgiverperiode udbetales der enten sygedagpenge fra det offentlige eller fra socialforsikringen. De, der ikke har ret til løn eller sygedagpenge i arbejdsgiverperioden, modtager compensation efter de almindelige regler for sygedagpenge fra begyndelsen af sygdomsperioden.

I Danmark har lønmodtagere ret til sygedagpenge fra kommunen, hvis de har været tilknyttet arbejdsmarkedet uafbrudt i de sidste 26 uger før fraværet og i denne periode har været beskæftiget i mindst 240 timer. Personer, der er berettiget til arbejdsløshedsdagpenge, eller har afsluttet en erhvervmæssig uddannelse af mindst 18 måneders varighed, er elev i lønnet praktik eller er ansat i fleksjob, har ligeledes ret til sygedagpenge fra kommunen. For selvstændige erhvervsdrivende forudsættes det at man har udøvet selvstændig virksomhed i mindst 6 måneder i den seneste 12 måneders periode, heraf den seneste måned forud for sygefraværet. For selvstændige erhvervsdrivende beregnes sygedagpengene på grundlag af arbejdsfortjenesten ved erhvervsvirksomheden.

På Færøerne udbetales der sygedagpenge til lønmodtagere og frivillig forsikrede (selvstændig erhvervsdrivende og hjemmearbejdende). Indkomstgrundlaget for løn-

modtagere er som regel gennemsnitsindtægten de sidste 5 uger før fraværet. For selvstændige erhvervsdrivende er indtægtsgrundlaget arbejdsfortjenesten ved erhvervsvirksomheden det seneste år. Sygedagpengene kan i begge tilfælde ikke være højere end 80 pct. af gældende aftale om løn til ufaglærte arbejdere.

I Finland udbetales der dagpenge både til de, der er i arbejde og til selvstændige, inklusiv de der arbejder for sig selv (for eksempel arbejder i hjemmet eller studerer). Der udbetales ikke indkomstrelaterede sygedagpenge, hvis årsindkomsten har været mindre end 1.361 EUR. Op til en årsindkomst 35.457 EUR er kompensationsgraden på 70 pct., hvorefter kompensationen gradvist reduceres. Personer med små eller ingen indkomster modtager minimums sygedagpenge efter en karenperiode på 55 dage.

I Island har dagpengeordningerne fra det offentlige som nævnt kun ringe betydning. Hjemmearbejdende lønmodtagere og studerende har en særlig ret til offentlige dagpenge. Selvstændige erhvervsdrivende har samme ret som lønmodtagere til sygedagpenge fra det offentlige, men kan også forsikre sig ved sygdom, normalt for en periode på 6 måneder. Efter denne periode er det muligt med udbetalinger fra pensionsordningerne.

I Norge er det en forudsætning for at modtage sygedagpenge fra Folketrygden, at den sygemeldte har været i arbejde i mindst fire uger, umiddelbart før sygdommen indtraf. Indkomstgrundlaget for sygedagpenge skal udgøre mindst 50 procent af grundbeløbet¹ som en årsindkomst. Denne indkomstgrænse gælder ikke for sygedagpenge i arbejdsgiverperioden. Det maksimale beløb der kan udbetales i sygedagpenge er seks gange grundbeløbet². Selvstændige erhvervsdrivende har på samme måde som arbejdstagere ret til sygedagpenge, hvis de mister pensionsgivende indtægt på grund af manglende arbejdsevne enten på grund af sygdom eller skader. Der ydes erstatning fra den 17. sygedag med 65 pct. af sygedagpengegrundlaget, men selvstændige erhvervsdrivende kan tegne en sygedagpengeforsikring enten med 65 eller 100 pct. dækning fra den 1. sygedag eller 100 pct. dækning fra den 17. sygedag. Når der er oppebåret sygedagpenge i 250 dage inden for de sidste 3 år ophører retten.

Karensperioder

Reglerne for karenperioder varierer også mellem landene.

I Danmark er der ingen karenperiode for lønmodtagere, hvor der er en betalt arbejdsgiverperiode. For selvstændige erhvervsdrivende samt personer, der arbejder freelance, er der en karenperiode på 14 dage, som dog kan forkortes med en frivillig forsikring. Der kan tegnes frivillige forsikringer, så den selvstændige har ret til sygedagpenge efter 1. eller 3. fraværsdag. Forsikringspræmien er højere for selvstændige, der vil sikre sig dagpenge fra 1. fraværsdag, end for selvstændige, der vil sikre sig dagpenge fra 3. fraværsdag. For selvstændige, der har tegnet en forsikring, udgør dagpengene mindst 2/3 af det maksimale dagpengebeløb. Selvstændige kan tegne en forsikring (højere præmie), som sikrer det maksimale dagpengebeløb.

På Færøerne er der ingen karenperiode.

I Finland er der i sygeforsikringen indarbejdet en karenperiode for den dag, personen bliver syg samt de følgende 9 hverdage. Denne periode svarer til den lovfaste periode med sygeløn for lønmodtagere. Selvstændige der har en pensionsforsik-

¹ For forklaring af grundbeløbet se bilag 2, Norge

² For forklaring af grundbeløbet se bilag 2, Norge

ring er berettiget til sygedagpenge efter de samme principper som lønmodtagere. Dog er der indarbejdet en karenperiode for den dag, personen bliver syg samt de følgende 3 hverdage.

Landmænd, der er forsikret i henhold til landmændenes pensionslov, er berettiget til sygedagpenge fra og med den 5. hverdag efter den dag, man er blevet syg.

I Island er der en karenperiode på 14 dage for den offentlige forsikring. I Sverige er der mindst en karensdag, hvilket både gælder sygelønnen og sygedagpengene. Dog kan der højst være 10 karensdage i en 12 måneders periode for en ansat. Selvstændige erhvervsdrivende kan vælge mellem en karenperiode på 7, 14, 30, 60 eller 90 dage, afhængig af hvor høj en forsikring der er tegnet.

Øvrige forhold

I Danmark, Finland, Island og Norge udbetales sygedagpengene normalt højst i et år, hvor perioden kan bestå af flere separate sygedagpengeperioder. Dertil kan der i Finland udbetales sygedagpenge delvis for 12-72 hverdage, når man arbejder deltid og er sygemeldt fra et heltidsarbejde. Sygedagpengene er skattepligtige i alle landene.

I Danmark udbetales og administreres sygedagpengene af kommunerne. Staten refunderer kommunernes udgifter til sygedagpenge i de første 4 uger med 100 pct., mens udgifterne fra og med 5. uge til og med 8. uge regnet fra 1. fraværdsdag refunderes med 50 pct. af staten. Fra og med 9. uge til og med 52. uge regnet fra 1. fraværdsdag afholder staten 30 pct. af udgifter til sygedagpenge. Er den sygemeldte, i den forhenværende nævnte periode, vendt gradvist tilbage til arbejde, afholder staten 50 pct. af kommunens udgifter til sygedagpenge fra det tidspunkt, hvor den sygemeldte påbegynder arbejdet gradvist. Kommunerne afholder alle udgifterne til sygedagpenge efter 52 uge. I Danmark kan perioden dog i en række tilfælde forlænges ud over de 52 uger.

På Færøerne udbetales sygedagpenge i højst 40 uger inden for en periode på 12 måneder, herefter kan der modtages behovsprøvet socialhjælp. For modtagere af førtidspension gælder, at den maksimale sygedagpengeperiode er halveret til 20 uger. Modtagere af højeste førtidspension, folkepension eller personer over 70 år er ikke berettigede. På Færøerne udbetales sygedagpenge af Færøernes socialforvaltning.

I Sverige kan der normalt udbetales sygedagpenge i højst 364 dage i en 15 måneders periode. Under visse forudsætninger kan tiden forlænges. Bedømmelsen af nedsat arbejdsevne og retten til sygedagpenge sker efter en såkaldt rehabiliteringskæde. I de første 90 dage sker det i relation til et normalt arbejde. Efter 90 dage bedømmes retten til sygedagpenge på baggrund af den forsikredes arbejdsevne til at udføre et stykke arbejde hos den nuværende arbejdsgiver. Efter 180 dage har den forsikrede kun ret til sygedagpenge, hvis den pågældende ikke kan udføre et eller andet arbejde på arbejdsmarkedet. Der er mulighed for at få udskudt vurderingen af arbejdsevnen, hvis der findes særlige grunde eller hvis det på anden måde er urimeligt. Ændret januar 2010. For selvstændige sker vurderingen frem til 180 dage. Derefter vurderes den pågældende over for det regulære arbejdsmarked. For arbejdsløse vurderes arbejdsevnen i forhold til hele arbejdsmarkedet fra dag 1.

I Finland udbetales sygedagpengene af Folkpensionsanstalten, i Island udbetales de offentlige sygedagpenge af Socialforsikringen, i Norge af Arbejds- og velferdsetaten og i Sverige af Försäkringskassan.

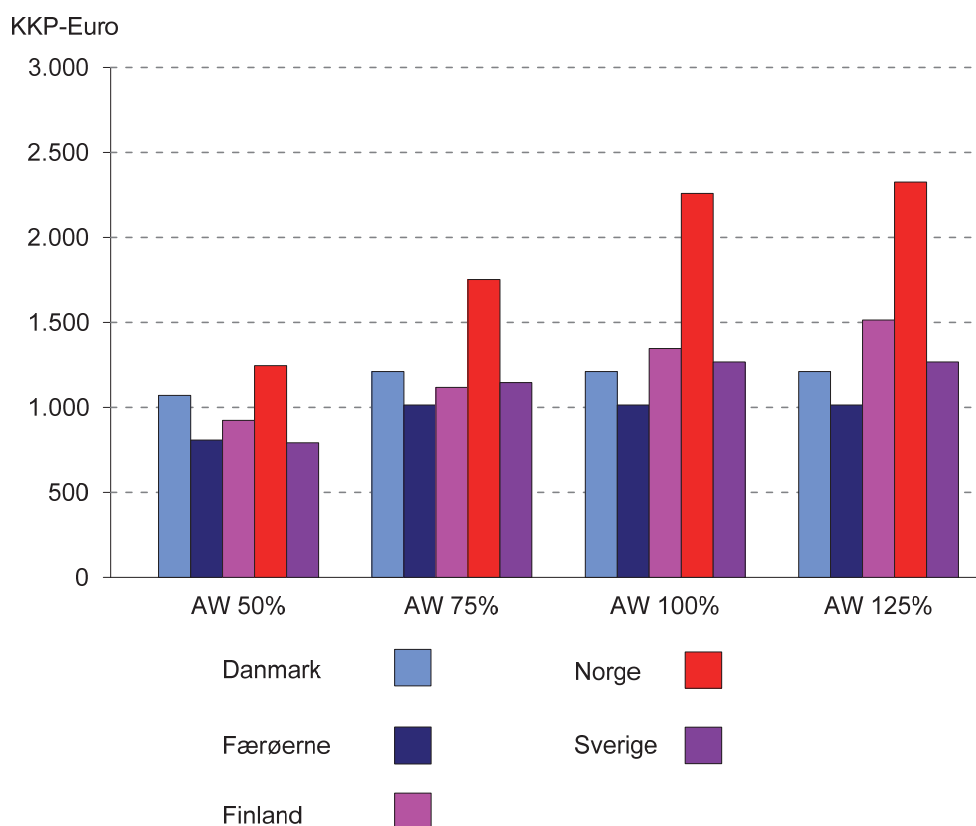
Disponibel indkomst og kompensationsgrader ved sygdom

Figur 5.1 viser den disponible indkomst på tre indkomstniveauer for enlige uden børn, der modtager sygedagpenge. Figur 5.2 viser udviklingen i kompensationsgraden for AW 100% over de seneste år. Tabel 5.4 viser kompensationsgraden på tre indkomstniveauer for en enlig uden børn. I Island er der fuld kompensation ved sygdom (se tabel 5.3).

Som det fremgår af tabel 5.4, er der betydelige forskelle i kompensationsgraderne ved sygdom. I de laveste indkomstgrupper er der fuld kompensation ved sygdom både på Færøerne og i Norge. Forskellene er dels betinget af dagpengenes størrelse målt i forhold til arbejdsindkomsten (de er højest i Danmark, Færøerne og Norge og lavest i Finland), dels af maksimumsbeløbets størrelse, som er relativt lavt i Danmark set i forhold til Sverige og - især - Norge. Endelig har det betydning, at der i Finland ikke er nogen øvre grænse for dagpengenes størrelse. Dog er der kun 25 pct. kompensation ved en årsløn på over 54.552 Euro (2013).

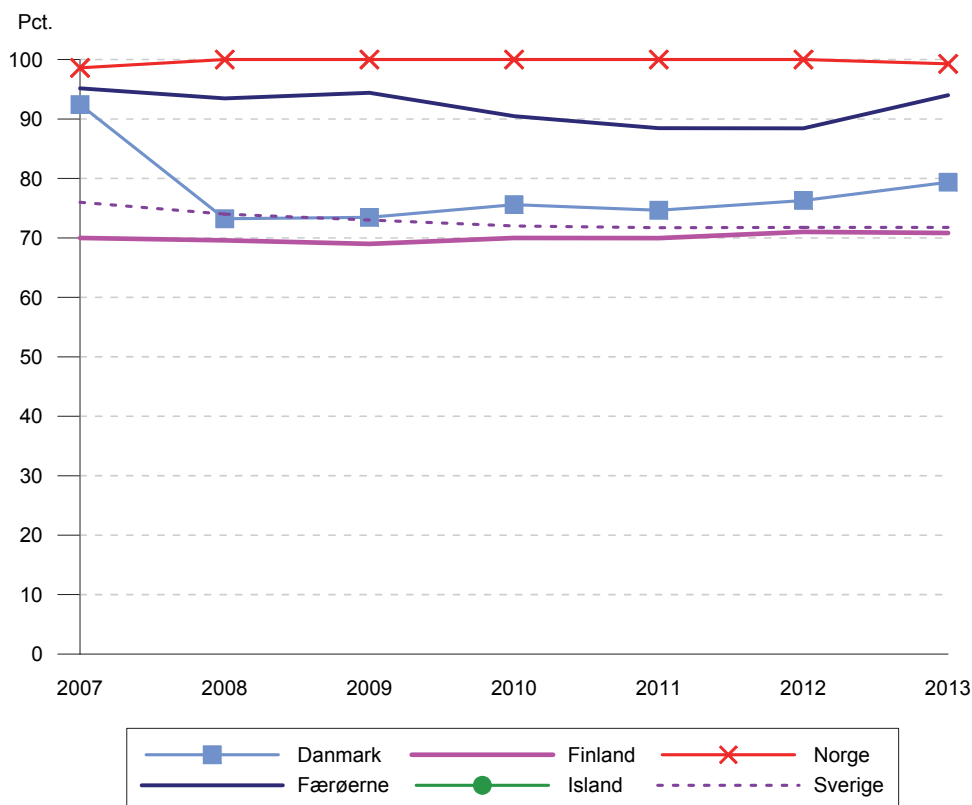
Figur 5.1 viser, at erstatningsniveauet ved sygdom er markant højere i Norge end i de øvrige lande uanset indkomstniveau. I Finland og Norge stiger erstatningsniveauet med stigende indkomstniveau. For de øvrige lande når man loftet for erstatning allerede ved AW75% eller AW100%.

Figur 5.1 Disponibel indkomst pr. måned ved modtagelse af sygedagpenge for enlige uden børn 2013 i KKP-Euro



Figur 5.2 viser, at kompensationsgraden ved sygdom ikke har ændret sig i større udstrækning de seneste år i nogle af de nordiske lande, men forskellene landene imellem er store. Kompensationsgraden er højest i Norge med næsten 100% og lavest i Finland og Sverige, hvor den er ca. 70%.

Figur 5.2 Kompensationsgrad for en enig uden børn ved modtagelse af sygedagpenge, AW 75 pct. 2007-2013¹⁾



1 AW 75 pct. anvendes som standardmål for enlige ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring.

Tabel 5.4 Kompensationsgrad for enlige uden børn ved sygedagpenge i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
AW 50%	89	100	79	100	72
AW 75%	79	89	71	99	72
AW 100%	63	68	68	100	61
AW 125%	53	55	65	86	52

Som det ses af tabel 5.4, falder kompensationsgraden ved sygdom med stigende indkomst i alle de nordiske lande, men ikke lige meget. Faldet er størst på Færøerne, hvor kompensationsgraden er 100% ved en indkomst på AW50%, og kun 55% ved AW 125%.

Varigheden af sygefraværet

Omfanget af sygefraværet varierer en del mellem landene, hvor det er mindst i Island samt størst i Norge. I Danmark og Finland har fraværsmønsteret stort set været uændret. Siden 2003 har der været et væsentligt fald i sygefraværet i Sverige. Nedgangen har blandt andet sammenhæng med regelændringerne og indføring af et aktivitetskrav i sygedagpengeordningen. Ændringen har medført en stigning i deltidssygefraværet.

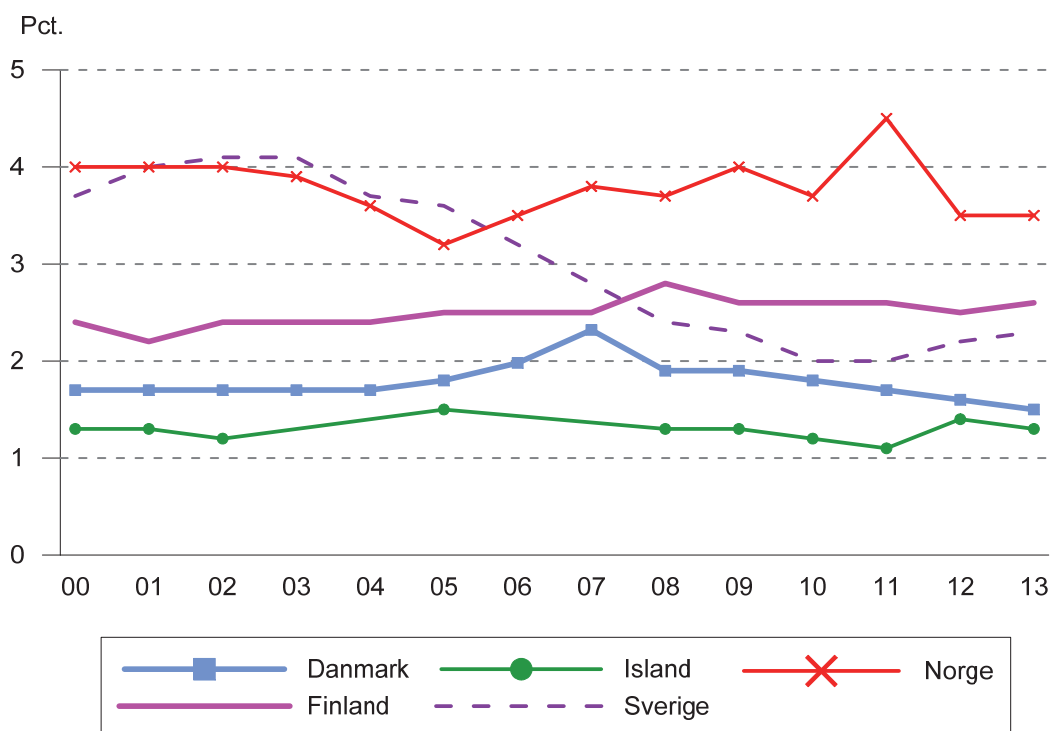
Tabel 5.5 Beregnet fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 2000-2013¹⁾

	Danmark ²⁾	Finland ²⁾	Island	Norge	Sverige
<i>2000</i>					
<i>Mænd</i>	1,4	2,2	1,1	3,4	2,6
<i>Kvinder</i>	2,0	2,5	1,5	4,7	4,9
<i>I alt</i>	1,7	2,4	1,3	4,0	3,7
<i>2005</i>					
<i>Mænd</i>	1,5	2,1	1,2	2,6	2,8
<i>Kvinder</i>	2,2	2,8	1,9	3,9	4,4
<i>I alt</i>	1,8	2,5	1,5	3,2	3,6
<i>2010</i>					
<i>Mænd</i>	1,4	2,4	1,0	3,0	1,5
<i>Kvinder</i>	2,3	2,8	1,5	4,4	2,5
<i>I alt</i>	1,8	2,6	1,2	3,7	2,0
<i>2012</i>					
<i>Mænd</i>	1,3	2,2	1,3	2,8	1,7
<i>Kvinder</i>	2,0	2,9	1,5	4,4	2,7
<i>I alt</i>	1,6	2,5	1,4	3,5	2,2
<i>2013</i>					
<i>Mænd</i>	1,2	2,2	0,9	2,7	1,8
<i>Kvinder</i>	1,7	2,9	1,7	4,3	2,9
<i>I alt</i>	1,5	2,6	1,3	3,5	2,3

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI Statistikcentralen; IS, Hagstofa Islands; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Statistiska Centralbyrån

- 1 Tallene er beregnet ud fra arbejdskraftundersøgelserne som et gennemsnit af tællingerne
- 2 15-64-årige

Figur 5.3 Udviklingen i det beregnede fravær i mindst én uge pga. sygdom blandt beskæftigede i pct. af alle beskæftigede 2000-2013



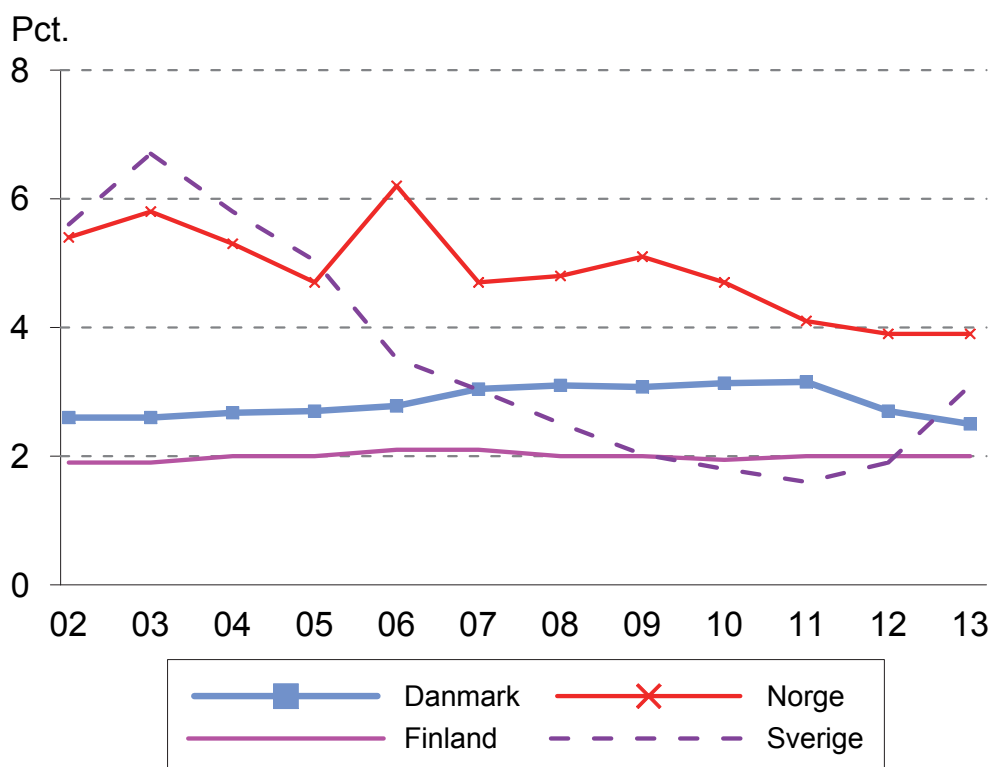
I tabel 5.6 er der medtaget antallet af dage, hvori der er udbetalt sygedagpenge omregnet til helårspersoner og i pct. af arbejdsstyrken. Figur 5.4 viser udviklingen over tid. Der er betydelige forskelle mellem landene med relativt færrest helårspersoner i forhold til arbejdsstyrken på Færøerne, i Finland og Sverige og relativt flest i Norge. Omregnet til helårspersoner er det kvinderne, der i størst omfang modtager sygedagpenge. Der er forskelle på, hvordan landene udbetaler sygedagpenge. I nogle lande udbetales sygedagpengene for 5 dage per uge, i andre lande for 6 eller 7 dage per uge. Dette er der taget hensyn til ved beregningen af antallet af helårspersoner. I nogle af landene er det desuden muligt at være delvis sygemeldt, men da dette ikke bliver registreret i statistikken i alle landene, er beregningen af antallet af helårspersoner foretaget ud fra antallet af dage med sygedagpenge, uanset om personen er helt eller delvist sygemeldt.

Da det kun er dage, hvori der udbetales sygedagpenge, findes der forskelle i, hvor mange sygedage, der kan medregnes, idet arbejdsgiverperiodens længde (hvor der ikke udbetales sygedagpenge) varierer fra land til land. Desuden indeholder de danske, norske og svenske data også sygedagpenge ved en arbejdsskade, mens arbejdsskader og ulykker på Færøerne og i Finland findes i et separat system.

I Danmark udgjorde delvise raskmeldinger/sygemeldinger i 2013 10,2 pct. af alle sygedagpengeforløb, der blev afsluttet i 2013, eller var igangværende ved årets udgang, heraf 11 pct. for kvinder og 9,2 pct. for mænd. I Norge var 33,2 pct. af alle afsluttede sygedagpengeudbetalinger fra Folketrygden i 2011 deltidssygefravær. I

Sverige er fraværet mindre opgjort som nettodage. I de øvrige lande er det ikke muligt at være delvist sygemeldt/raskmeldt.

Figur 5.4 Antal modtagere af sygedagpenge omregnet til helårspersoner i pct. af arbejdsstyrken 2002-2013



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Folkpensionsanstalten; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Statistiska Centralbyrån och Försäkringskassan

Tabel 5.6 Antal modtagere af sygedagpenge omregnet til helårspersoner i alt og i pct. af arbejdsstyrken fordelt på køn 2013

	Danmark ^{1 2)}	Finland	Norge	Sverige ³⁾
Mænd	28.707	23.192	39.298	45.782
Kvinder	33.716	27.894	66.660	77.727
Mænd og Kvinder	66.416	51.086	105.958	123.509
<i>Pct. af arbejdsstyrken</i>				
Mænd	2,1	1,8	2,7	2,1
Kvinder	3,0	2,2	5,2	4,3
Mænd og Kvinder	2,5	2,0	3,9	3,1

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Folkpensionsanstalten; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Statistiska Centralbyrån och Försäkringskassan

1 Registeret er blevet revideret i 2013

2 Den periode, hvor arbejdsgiveren skal betale sygefraværet, er pr. 1. januar 2012 forlænget fra 21 dage til 30 dage. Sygdom i arbejdsgiverperioden registreres normalt ikke

3 Antal personer med sygedagpenge i december 2013. Antal personer omregnet til helårspersoner er for hele året 2013

Tabel 5.7 Afsluttede sygedagpengeperioder af mindst 15 dages varighed (pct.) 2013

	Danmark ^{1,2)}	Finland	Norge ³⁾	Sverige
<i>Mænd</i>				
<i>Varighed (dage)</i>				
15-29	-	37	35	29
30-89	42	39	33	38
90-179	25	12	14	15
180-359	18	10	11	9
360+	15	3	7	9
I alt	100	100	100	100
<i>Kvinder</i>				
<i>Varighed (dage)</i>				
15-29	-	41	38	30
30-89	39	40	32	37
90-179	26	10	14	14
180-359	20	8	11	9
360+	15	2	6	10
I alt	100	100	100	100
<i>Mænd og Kvinder</i>				
<i>Varighed (dage)</i>				
15-29	-	39	37	30
30-89	40	39	32	38
90-179	25	11	14	14
180-359	19	9	11	9
360+	15	2	6	10
I alt	100	100	100	100

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Folkpensionsanstalten; NO, Arbejds- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Den periode, arbejdsgiveren skal betale sygefraværet for, er pr. 1. januar 2012 forlænget fra 21 dage til 30 dage
- 2 Tabelkriterierne er blevet ændrede fra og med år 2013
- 3 2012. Tallene for Norge omfatter sygedagpengeperioderne for alle grupper af sygedagpengemodtagere. For arbejdstagere er der kun registreret perioder af mindst 17 dages varighed. For andre grupper er der medtaget alle sygedagpengeperioder. Disse bliver hovedsageligt udbetalt fra og med den 15. sygedag

Der er visse variationer i landenes mønster for langvarigt sygefravær (sygefravær i mere end 14 dage). Dette afspejler blandt andet forskellig praksis med hensyn til, hvornår langvarigt syge overgår til at få udbetalt ydelser fra andre dele af det sociale system. Det gælder for eksempel overgangen til revalideringsydelse eller førtidspension.

I Danmark kan der i en række tilfælde udbetales sygedagpenge efter mere end ét års sygefravær.

I Sverige kan der fra 1. juli 2008 udbetales sygedagpenge i 364 dage i en periode på 450 dage (rammetid) Man kan derefter få forlænget perioden til højst 550 dage, men da til et noget lavere beløb. For de der lider af en meget alvorlig sygdom, er der ikke nogen tidsbegrænsning.

I Norge dækker andelen af dagpengeperioder på over 360 dage også personer, som ikke er raskmeldte efter et års (365 dages) sygdom. De modtager ikke sygedagpenge mere end et år, men kan i stedet få udbetalt arbejdsafklaringspenge.

Fraværs mønstret for mænd og kvinder viser et noget uensartet mønster mellem landene, dog har mændene generelt set det største fravær i de lange fraværperioder, med

undtagelse af Danmark, hvor kvinderne ligger noget højere end mændene i fraværsperioder på over 180 dage. Det store antal, der har haft en fraværsperiode på over et år i Sverige, skyldes førtidspensionsreformen, hvor mange sager blev afsluttet, og de pågældende gik derfor over på en anden ydelse end sygedagpenge eller blev raske.

Dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom

I alle lande udbetales der ydelser ved arbejdsskader og erhvervs sygdomme. De kortvarige ydelser kan være sygedagpenge eller ydelser, der svarer til dette.

I Finland udbetales der arbejdsskadedagpenge, almindeligvis svarende til den normale løn.

Serviceydelser

Det er et fællestræk ved de nordiske lande, at de har et veludbygget serviceapparat til såvel forebyggelse som behandling af sygdomme. Der er dog tale om et område, som varierer noget i opbygning fra land til land.

I Danmark, Finland og Sverige er det de kommunale og/eller amtskommunale/regionale myndigheder, der har ansvaret for organiseringen af sundhedsvæsenet, mens det i Island er staten og på Færøerne landsstyret. I Norge har staten ansvaret for det specialiserede sundhedsvæsen (først og fremmest sygehusene), men det er kommunerne, der har ansvaret for det primære sundhedsvæsen. I det nuværende system inden for det primære sundhedsvæsen er nærmest alle, ligesom i Danmark og Færøerne, tilknyttet en fast læge.

Der er etableret bedriftssundhedstjenester i Danmark, Norge og Sverige, som har til formål, at der inden for rammerne af den enkelte arbejdsplads skal kunne iværksættes forebyggende foranstaltninger og udføres helbreds kontrol. Der findes også en lovpligtig bedriftssundhedstjeneste i Finland, som skal sørge for præventive foranstaltninger. For statistikken på området henvises til NOMESKO's publikation Health Statistics in the Nordic Countries, som kan ses på hjemmesiden (www.nowbase.org).

Sygehuse

I samtlige nordiske lande findes der almindelige sygehuse med tilhørende ambulatorier/poliklinikker og skadestuer. Desuden er der højt specialiserede sygehuse, psykiatriske hospitaler og i nogle af landene også hospitaler til langtidspleje. Sygehusene drives hovedsageligt af staten, regionerne/amtskommunerne og kommunerne, men der findes også enkelte private sygehuse.

Det er meget vanskeligt at få sammenlignelige data for kapaciteten i sundhedsvæsenet i de nordiske lande, da området er meget forskelligt organiseret fra land til land. Det er dog en generel tendens, at liggetiderne ved sygehuse over årene bliver kortere, og at flere og flere patienter bliver behandlet ambulant.

Der har i alle landene været en tendens mod at afvikle egentlige psykiatriske hospitaler og i stedet udbygge behandlingen af de psykiatriske patienter i nærmiljøet.

Lægebehandling m.v.

Den almindelige (primære) lægebehandling foregår i de nordiske lande uden for sygehusene. Til det primære sundhedsvæsen er der endvidere knyttet forskellige former for forebyggende sundhedsforanstaltninger.

I Danmark varetages den almindelige lægebehandling udelukkende af privatpraktiserende læger, fuldt finansieret og efter overenskomst med det offentlige.

På Færøerne er alle praktiserende læger offentligt ansat, men betales med et grundbeløb samt efter ydelser.

I Finland foregår ca. 20 pct. af den almene lægebehandling og speciallægebehandlingen hos privatpraktiserende læger. Den resterende del varetages af ansatte læger i offentlige sundhedscentre. Desuden kan sundhedscentrene, i tyndt befolkede områder, have tilknyttet sengepladser.

I Norge varetages ca. 95 pct. af den almindelige lægebehandling af privatpraktiserende læger. Dette gælder kun i ringe grad i de øvrige nordiske lande.

I Sverige skønnes det, at ca. 20 pct. af den almindelige lægebehandling varetages af privatpraktiserende læger.

Der findes speciallægebehandling i alle landene. Den varetages af speciallæger efter overenskomst med det offentlige. Ydelserne gives enten efter generelle eller efter specifikke regelsæt.

På grund af de store forskelle fra land til land i organiseringen af det primære sundhedsvæsen er det dog meget vanskeligt at få sammenlignelige data for antallet af lægebesøg pr. indbygger.

Der findes hjemmesygepleje i alle landene både til familier og børn, såvel som til ældre og funktionshæmmede.

I alle landene tilbydes gravide og småbørn desuden offentlig sundhedspleje. Endvidere er der i alle landene etableret skolesundhedspleje. De fleste børn vaccineres i henhold til det anbefalede vaccinationsprogram. Screeningsprogrammer mod for eksempel brystcancer findes i et vist omfang i alle landene. I alle landene gives der tilskud til transportudgifter i forbindelse med sygdom.

Tandbehandling

Tandlægebehandlingen er veludbygget for alle i de nordiske lande. Med undtagelse af Island, foregår behandlingen af børn og unge i offentlige klinikker, hvor behandlingen er helt eller delvis gratis. I de fleste af landene findes der også særlige rabatordninger for den ældre del af befolkningen. For den øvrige del af befolkningen betaler borgerne selv den største del af behandlingen. Tandbehandling for voksne varetages hovedsageligt af privatpraktiserende tandlæger.

I Finland er befolkning berettiget til tandbehandling, hvor der kan vælges mellem den kommunale eller den private tandbehandling. Der ydes refusion fra sygeforsikringen af udgifterne til den private behandling. Beløbet, patienterne selv skal betale ved den kommunale tandbehandling, er mindre end i privatsektoren.

I Sverige og Norge er det amterne (fylkeskommunerne og landstingene), der organiserer den offentlige tandpleje.

Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom

Forskelle og ligheder i udgifterne til sygdom

Der er en vis forskel i udgifterne i forbindelse med sygdom mellem de nordiske lande målt i KKP pr. capita, hvor Færøerne og Finland bruger mindst og Island mest.

Når det gælder udgifter til betalt fravær ved sygdom, anvender Norge betydeligt mere end de andre nordiske lande målt i KKP pr. capita. Her er det især sygedagpengenes størrelse, som spiller en rolle (jf. Tabel 5.3), men også den lave arbejdsløshed i Norge har en vis betydning for sygdomsfraværet. Det skal dog bemærkes, at det kun er Finland og Island, der medregner løn under sygdom i de sociale udgifter.

Når det gælder udgifterne til service (sygdomsbehandling), er udgifterne målt i KKP pr. capita lavest på Færøerne og højest i Norge.

Det, som blandt andet påvirker udgifterne til sygdomsbehandling, er patienternes egenbetaling for sygdomsbehandling og medicin, hvor egenbetalingen er højest i Finland.

En anden påvirkningsfaktor er gråzonen mellem sundhedssektoren og behandlingen af de ældre og funktionshæmmede, som er noget forskelligt organiseret mellem landene.

Ændringer i de sociale udgifter til sygdom fra 2011 til 2012

I Danmark faldt udgifterne fra 2011 til 2012 med 324 mio. DKK, svarende til et fald på 0,3 pct. Kontantydelse faldt med lidt over en mia. DKK, svarende til et fald på 5,4 pct., hvorimod serviceydelser steg med 722 mio. DKK, svarende til en stigning på 0,7 pct.

På Færøerne forekom et fald i udgiften fra 2011 til 2012 på 4,3 pct., svarende til 46 mio. kr. Der er tale om et mindre fald i det offentlige udgifter til sygedagpenge, samt en reduktion i sundhedsvæsenets samlede udgifter.

I Finland steg de sociale udgifter til kontantydelse i forbindelse med sygdom med 1,9 pct. målt i faste priser. Udgifterne til serviceydelser steg med 2,5 pct. Udgifterne til primær sundhedspleje steg med 2,6 pct., og udgifterne til specialiseret sundhedspleje steg med 3,0 pct.

I Island er de sociale udgifter i forbindelse med sygdom næsten uændret i 2012. Udgifter til serviceydelser er uændret fra 2011, udgifter til kontantydelse steg med 3,7% fra 2011, og betalt fravær ved sygdom steg med 3,8%. Udgifter til serviceydelser udgør 82 pct. af udgifter til sygdom.

I Norge steg udgifterne i forbindelse med sygdom med 4,7 pct. fra 2011 til 2012 målt i faste priser. Kontantydelse øgedes med 1,0 pct. og udgifterne til service-

ydelser steg med 6,5 pct. Kontantydelseerne udgjorde 30,1 pct. af de totale udgifter til sundhed og sygdom i 2012.

I Sverige steg udgifterne i forbindelse med sygdom fra 2011 til 2012 med 2,8 pct. målt i faste priser. Sygefraværet steg i 2012, hvilket medførte, at udgifterne til kontantydelse steg med 13,0 pct. Udgifterne til serviceydelser steg med 1,0 pct. i 2012. Heri indgår ud over sygdomsbehandlingen også udgifterne til lægemidler.

Tabel 5.8 Udgifter til og finansiering af ydelser i forbindelse med sygdom 2012, i national valuta

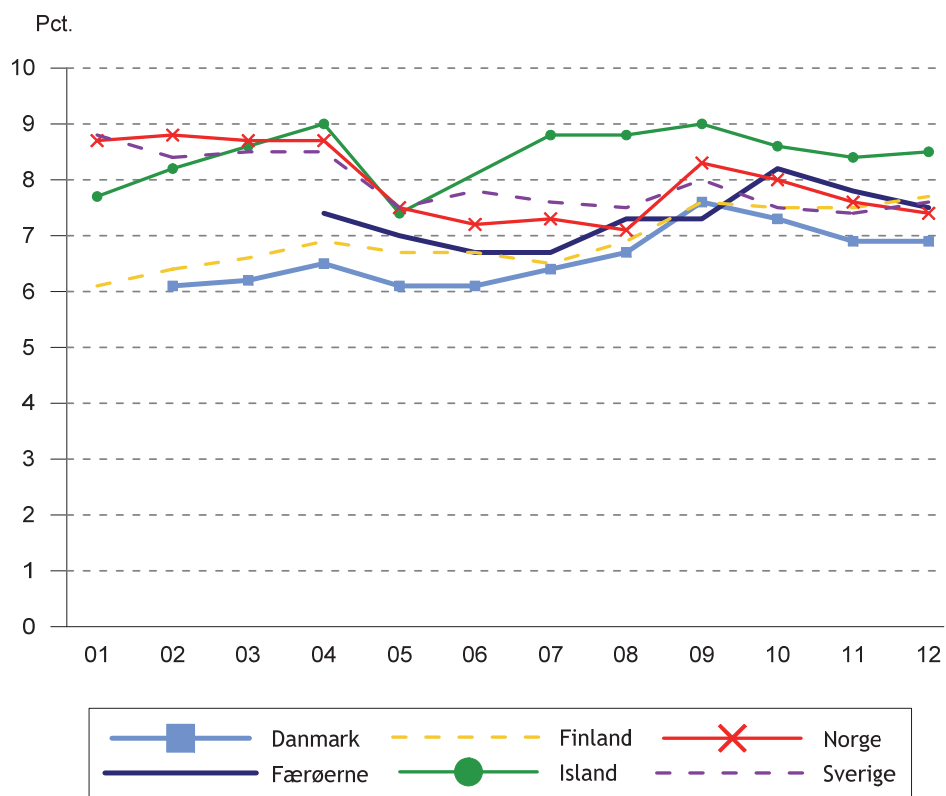
	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Betalt fravær ved sygdom	18.096	58	2.441	25.152	65.640	44.171
Heraf:						-
a. Almindelig dagpengesikring	13.981	54	856	1.606	34.824	27.475
b. Dagpengesikring i arbejdsgiver periode	4.115	3	1.393	-	30.816	15.696
c. Sygeløn	-	-	40	23.122	-	-
d. Særlig dagpengesikring ved arbejdsskade og arbejdsbetinget sygdom	-	4	152	424	-	1.000
B. Øvrigt	153	-	-	171	842	141
Kontantydelse i alt	18.249	62	2.441	25.324	66.481	44.312
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
Serviceydelser i alt	107.680	965	12.395	119.113	149.688	226.595
Udgifter i alt, mio.	125.929	1.027	14.836	144.436	216.169	270.907
Udgifter i pct. af BNP	6,9	7,5	7,7	8,5	7,4	7,6
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	96,0	88,6	70,2	83,0	66,1	82,7
- Arbejdsgivere	3,9	0,3	20,0	17,0	25,7	17,2
- Forsikredes præmier og særskatter	0,1	11,1	9,8	0,0	8,1	0,2
<i>Ændringer 2011-2012 i 2012-priser</i>						
- Mio.	-324	-46	281	458	9.736	-263.652
- Pct.	-0,3	-4,3	1,9	0,3	4,7	-100,0

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Institutet för hälsa ock välfärd; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Statistiska Centralbyrån

Tabel 5.9 Udgifter til ydelser i forbindelse med sygdom i KKP 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt pr. capita	321	125	370	426	1.141	408
Kontantydelse pr. person i alderen 16-64 år	1.499	486	1.853	1.710	5.110	2.019
Serviceydelser i alt pr. capita	1.893	1.965	1.877	2.002	2.569	2.086
Udgifter i forbindelse med sygdom i alt pr. capita	2.214	2.091	2.246	2.428	3.710	2.494

Figur 5.5 Udgifter til ydelser i forbindelse med sygdom 2001-2012, i pct. af BNP



Egenbetaling for sundhedsydelse

Reglerne for egenbetaling af sundhedsydelse er noget uensartede i de nordiske lande. I Finland, Norge og Sverige er der regler om maksimal egenbetaling for sundhedsydelse. Sådanne findes også i Island, men man fritages kun delvist for betaling. I Danmark findes der ikke sådanne regler med undtagelse af medicin.

Maksimal egenbetaling

I Danmark er der et behovsafhængigt tilskudssystem, hvor tilskuddets størrelse afhænger af den enkelte persons forbrug af tilskudsberettiget medicin. I 2013 ydes der ikke tilskud til medicinforbrug under 900 DKK om året, hvorefter tilskuddet gradvist øges til at udgøre 85 pct. af udgifterne over 3.180 DKK om året. For børn under 18 år ydes der dog 60 pct. tilskud til medicinudgifter under 900 DKK. For kronisk syge ydes der 100 pct. tilskud til den del af egenbetalingen, der overstiger 3.710 DKK om året.

I Finland findes der et såkaldt udgiftsloft på 636 EUR i det kommunale social- og sundhedsvæsen. Når loftet overskrides er behandlingen uden egenbetaling. Udgiftsloftet gælder lægebehandling i den primære sektor ved helsecentre, fysioterapi, behandlingsforløb, besøg i ambulatorium, dagkirurgi samt korttidsophold på institutioner inden for social- og sundhedsvæsenet. Udgifterne til transport i forbindelse med behandling betales fuldt ud, hvis udgifterne overstiger 157,25 EUR pr. år.

I Island er den maksimale egenbetaling for ambulat behandling på sygehuse, i det primære sundhedsvæsen samt hos specialist pr. år i 2013 32.300 ISK for personer i alderen 18-66 år og 9.800 ISK for børn under 18 år. For pensionister 70 år og ældre samt førtidspensionister og personer, som har været arbejdsløse i mere end 6 måneder, er den maksimale egenbetaling 8.100 ISK. Når patienten har nået udgiftsloftet, betales en mindre del af satserne. Der findes desuden særlige betalingsregler for fysioterapi, ergoterapi samt anden terapeutisk behandling.

I Norge findes der en maksimal egenbetaling for lægehjælp, psykologhjælp og rejseudgifter i forbindelse med undersøgelse og behandling samt tilskudsberettigede lægemidler, se tabel 5.10. Udgifter udover den maksimale egenbetaling dækkes af staten. Personer under 16 år er fritaget for egenbetaling. Der findes også egenbetalingsloft for fysioterapi, enkelte former for tandbehandling, ophold ved genoptræningsinstitutioner og private rehabiliterings-institutioner, som kan aftale med regionale sundhedstiltag. Dette egenbetalingsloft er noget højere end for lægehjælp, se tabel 5.10. I Sverige findes der dels en maksimal egenbetaling pr. år for almindelig lægebehandling, fysioterapi m.v. og en anden maksimal egenbetaling for medicin. Hvis en eller begge forældre tilsammen har flere børn under 18 år, er børnene fritaget for egenbetaling såfremt udgifterne til lægemidler til dem samlet overstiger det fastlagte maksimum for egenbetaling. For den kommunale omsorg findes der ingen statslige regler for maksimal egenbetaling.

Lægebehandling m.v.**Tabel 5.10 Egenbetaling for lægebesøg 1. januar 2013, i national valuta**

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse	Afvigelser
Danmark	Ja	Ingen	En lille gruppe, der har valgt at have frit lægevalg, betaler mindre beløb for lægebehandling
Færøerne	Ja	Ingen	Ingen
Finland	Ja	Offentlig 13,80 ¹⁾ . 18,90 for besøg mellem kl. 20-8 på hverdage, samt lørdage, søndage og helligdage. Privat mindst 40 pct.	Ingen betaling for børn under 18 år
Island	Ja	1.000 (dagtimer)-3.800 (aften og nat) hos almen læge, andre regler for besøg hos specialist	500 (dagtimer) - 1.850 for børn under 18 år og for pensionister 70-årig og ældre (800 -3.200 for pensionister 67-69 år), funktionshæmmede og langtidsarbejdsløse, og hvis pensionisters udgifter i kalenderåret overstiger 7.000 og barns overstiger 8.900 da 400 (dagtimer) - 900
Norge	Ja	Hos almen læge/almen specialiseret læge 140/186 (dagtimer) 235/277 (aften og nat).	Frikort efter egenbetaling op til 2.105 (egenandelsloft 1) og 2.670 (egenandelsloft 2). Børn under 16 år fritaget i egenandelsloft 1
Sverige	Nej	120-350	Ingen betaling for børn under 18 år

Kilde: DK, Statens Serum Institut; FO, Heilsumálaráðið; IS, Sjúkratryggingar Íslands; NO, Helse- og omsorgsdepartementet; SV, SKL

1 Lægebesøg 13,80 EUR for de første tre besøg i et kalenderår eller et årligt beløb på maksimalt beløb på 27,50 EUR for en 12 måneder beløb afhængig af kommunen

I Danmark er lægebehandling og hjemmesygepleje gratis. En lille gruppe med frit lægevalg betaler dog selv et mindre beløb for lægebehandling. I de øvrige nordiske lande betaler patienterne selv et beløb for behandlingen.

På Færøerne er lægebehandling og hjemmesygepleje gratis.

I Finland betales for midlertidig hjemmesygepleje 13,8 EUR pr. besøg af en læge og af en sygeplejerske 8,70EUR pr. besøg. For kontinuerlig pasning i hjemmet betales der et beløb, som dels er afhængig af pasningens omfang og dels af den pågældendes økonomiske situation.

I Island varierer betalingen for lægebesøg. Som hovedregel betaler børn og pensionister kun 1/3 af den normale egenbetaling. Hjemmesygeplejen er gratis.

I Norge varierer egenbetalingen ved lægebesøg. For dagtimerne er egenbetalingen 136 NOK eller 180 NOK afhængig af lægen er specialist i almen medicin eller ej. For

konsultation uden for dagtimerne og hos lægevagten er egenbetalingen 229 eller 269 NOK. Der er ingen egenbetaling for hjemmesygepleje.

I Sverige varierer egenbetalingen mellem landstingene. Typisk er egenbetalingen for et lægebesøg nogle hundrede kroner, hos en specialist er det noget dyrere og andre kan være noget lavere.

Tandbehandling

I alle landene er tandbehandling for børn og unge enten helt eller delvis gratis. Den øvrige del af befolkning betaler enten selv alle udgifter til behandling, eller de får refunderet en mindre del af dem.

I Finland udgjorde de voksnes egenbetaling i den kommunale tandpleje 21 pct. af udgifterne. Behandling af børn under 18 år er gratis. Sygeforsikringen yder refusion til den private tandbehandling. I gennemsnit udgjorde patienternes egenbetaling 66 pct. af udgifterne.

Sygeforsikringen i Island betaler med en takst for tandbehandling som er bestemt af velfærdsministeriet. Den takst er sædvanligvis forskellig fra den takst, som de private tandlæger bruger, fordi de har lov til at fastsætte deres egen pris. I Island får personer over 67 år samt funktionshæmmede refunderet mellem 50 og 100 pct. af udgifterne (af sygeforsikringens takst), afhængigt af deres indkomst. Børn under 18 år får refunderet gennemsnitligt omkring 66 pct. af totaludgifterne (af sygeforsikringens takst).

I Norge betaler voksne normalt selv for tandbehandling. Unge under 18 år samt visse andre grupper som ældre, langtidssyge og funktionshæmmede får behandling uden egenbetaling. Som et supplement gives der tilskud fra Folketrygden til udgifter for behandling hos en tandlæge for visse typer af tandbehandling og ved visse diagnoser.

I Sverige får alle under 20 år gratis tandbehandling. Fra og med det fyldte 20. år har man ret til tandbehandlingsstøtte. Støtten er delt op i to dele. Dels et behandlingsbidrag som i første omgang er tænkt til undersøgelser og forebyggelse og dels en sikring for maksimal egenbetaling.

Medicin

Tabel 5.11 Egenbetaling for lægemidler (på recept) 1.januar 2012, i national valuta

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse	Afvigelser	Egenbetalingens andel af de samlede udgifter til lægemidler
Danmark	Ja	Tilskud afhængig af størrelsen af den enkelte patients lægemiddelforbrug i primærsektoren	Nej	31 pct. ³⁾
Færøerne	Ja	.	Nej	Ca. 25 pct.
Finland ¹⁾	Ja	65 pct. af beløbet max 670 per år herefter 1,50 per lægemiddel	Ved visse sygdomme betales kun 3 pct. eller 35 pct. af beløbet (sygdomsspecifikt)	ca. 22 pct.
Island ²⁾	Ja	Afhængig af typen af lægemiddel	Pensionister og funktionshæmmede: 800+50 pct. af den resterende pris, dog højst 1.350/1.700	Ca. 31 pct.
Norge	Ja	36 pct. pr. recept	For børn under 16 år og personer som kun modtager mindstepension: ingen egenbetaling. Maksimalt 520 pr. udlevering af et kvantum for tre måneders brug	36 pct. Maks. 2.040 kr/år (egenandelstak 1). Maksgrænsen omfatter også egenandel for undersøgelse og behandling hos lege, psykologer, reiser etc.
Sverige	Ja	0-2.200 per år	-	25 pct.

Kilde: DK, Statens Serum Institut; FO, Heilsutrygd; IS, Sjúkratryggingar Íslands; NO, Helse- og omsorgsdepartementet; SV, FASS

- 1 Sygeforsikringen erstatter 42, 72 eller 100 pct. af udgifterne til receptpligtige lægemidler, som er ordineret med henblik på at behandle en sygdom. For lægemidler, som erstattes 100 pct. betaler klienten dog altid 3 EUR. Af omkostningerne for apotekets dosisdispensering erstattes 42 pct. for personer, som er fyldt 75 år. Der findes en selvrisiko for lægemiddelomkostningerne for hvert kalenderår. Når den såkaldte afgift er nået betaler klienten kun 1,50 EUR per lægemiddel. Afgiftsloftet, eller den årlige selvrisiko, var i 2012 700,92 EUR
- 2 Den 4. maj 2013 blev der indført et nyt tilskudssystem for lægemidler i Island. Systemet ligner tilskudsystemer for lægemidler i de andre skandinaviske lande (Danmark, Norge, Sverige). Ifølge det nye system skal folk betale alle omkostninger for medicin op til en vis grænse (tilskudsgrænse). Derefter falder egenbetalingen trinvis indtil årlige udgifter har nået et bestemt beløb (årligt tag), hvorefter omkostninger kan dækkes fuldt ud. Patienter må selv betale de første 24.075 ISK. Derefter betaler patienten 15% af omkostningerne, indtil andelen er 34.908 ISK. Patienten betaler derefter 7,5% indtil de samlede årlige udgifter når 69.415 ISK. Overskrider lægemiddelomkostningerne det beløb, kan patienter få 100% tilskud. Tilskudsgrænserne for pensionister, handicappede og børn og unge under 22 år er lavere. De betaler selv de første 16.050 ISK og opnår 100 % tilskud, når de samlede udgifter er ISK 46.277
- 3 Tallet dækker over receptpligtige lægemidler, hvor der ydes generelt, enkeltvis, klausuleret eller terminalt tilskud

Tabel 5.12 Egenbetaling for indlæggelse på sygehus per 1. januar 2013

	Er der ensartede regler i hele landet?	Egenbetalingens størrelse beløb i national valuta	Afvigelser	Egenbetalingens andel af de samlede udgifter til indlæggelse på sygehus
Danmark	Ja	-	Nej	-
Færøerne	Ja	-	Nej	-
Finland	Ja	Betaling for indlæggelse er højst 32,60 pr dag. Betaling for ambulans behandling er højst 27,50 mens dagkirurgi er højst 90,30	Betaling for langtidsophold efter betalingsevne, for børn 0-17 år dog max. i 7 dage	Ca. 5 pct.
Island	Ja	-	Nej	-
Norge	Ja	-	Nej	-
Sverige	Nej	0-100/dag

Kilde: DK, Statens Serum Institut; FO, Heilsumálaráðið; IS, Sjúkratryggingar Íslands; NO, Helse- og omsorgsdepartementet; SV, FASS

Indlæggelse på sygehus

Bortset fra i Finland og Sverige er der ingen egenbetaling ved indlæggelse på sygehus.

I Danmark er der egenbetaling på behandling på privathospitaler, dog ikke hvis behandlingen er dækket af det udvidede frie sygehusvalg.

Inden for det somatiske sygehusområde har en patient ret til at vælge et privat sygehus uden egenbetaling, såfremt patienten skal vente mere end en måned på behandlingen på et offentligt sygehus. Der er særlige regler på det psykiatriske område.

Kapitel 6

Ældre, funktionshæmmede og efterlevende

I dette kapitel beskrives regler for udbetaling af alders- og førtidspensioner samt antallet af modtagere af disse udbetalinger. Desuden præsenteres oplysninger om antal af pensionister og funktionshæmmede, som bor på institution og som modtager hjemmehjælp. Antal modtagere og udbetalinger til efterlevende findes sidst i kapitlet.

6.1 Indledning

Både i de nordiske og andre europæiske lande udgør udgifterne til ældre og funktionshæmmede en væsentlig del af de samlede sociale udgifter.

Tabel 6.1.1 Udgifter til ældre, funktionshæmmede og efterlevende i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2011

Danmark	18,3	Belgien	13,8	Italien	19,1	Slovakiet	9,3
Færøerne	12,5	Bulgarien	10,0	Letland	9,5	Slovenien	13,2
Finland	15,2	Cypern	11,6	Litauen	8,8	Spanien	12,9 ¹⁾
Island	9,8	Estland	8,8	Luxemburg	10,9	Storbritannien	14,3 ¹⁾
Norge	12,5	Frankrig	16,4	Malta	10,9	Tjekkiet	11,1
Sverige	16,3	Grækenland	16,4	Polen	12,4	Tyskland	13,6
		Holland	14,4	Portugal	15,8	Ungarn	12,3
		Irland	8,0	Rumænien	10,1	Østrig	16,8

1 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts; FO, Almannamálaráðið

Kapitlets opbygning

Mens de øvrige kapitler har fulgt ESSPROS' kapitelinddeling, er beskrivelsen af ældre, funktionshæmmede og efterlevende her samlet i ét kapitel, fordelt i 4 afsnit; 6.1 Indledning, 6.2 Alderdom, 6.3 Funktionshæmmede og 6.4 Efterlevende. Først gives der en samlet beskrivelse af pensionernes opbygning, antal modtagere og kompensationsgrader. Herefter belyses den sociale service og til sidst de sociale udgifter og egenbetaling.

Antallet af pensionsmodtagere

Opgørelsen i Tabel 6.1.2 er eksklusiv børnepensionister, enke-/enkemandspensionister og delpensionister. I det samlede antal pensionister er der for Danmarks vedkommende medtaget efterlønsmodtagere i alderen 60-64 år. Da enkepension er afskaffet i Danmark og på Færøerne, er antallet af pensionsmodtagere i Danmark og på Færøerne overvurderet i forhold til de andre nordiske lande. Efter lovreformen 2005 i Finland er det muligt at gå på arbejdsrelateret alderspension efter eget valg i alderen 63-68 år, og antallet af alderspensionsmodtagere har været kraftigt stigende siden de første af de store fødselsårsgange nåede alderen 63 i 2008. Der var desuden 20.433 personer i december 2013 i alderen 60-68 år, som modtog deltidspension.

I Sverige er det ikke længere muligt at modtage delpension. Personer med syge- og aktivitetsydelse (som i de andre lande benævnes førtidspension) indgår i det samlede antal pensionsmodtagere.

Alders- og kønssammensætningen af pensionsmodtagerne er noget forskellig mellem landene. Især for de 60-64-årige er der betydeligt flere både mænd og kvinder, der er pensioneret i Danmark og Finland, end det er tilfældet i Island, Norge og Sverige.

Beskatning af pensioner

I Danmark og Island er pension beskattet efter de samme regler som andre indkomster. Dog betaler pensionister ikke arbejdsmarkedsbidrag af deres pensionsudbetalinger. Desuden er dele af førtidspensionsydelsen efter den gamle ordning skattefrit i Danmark.

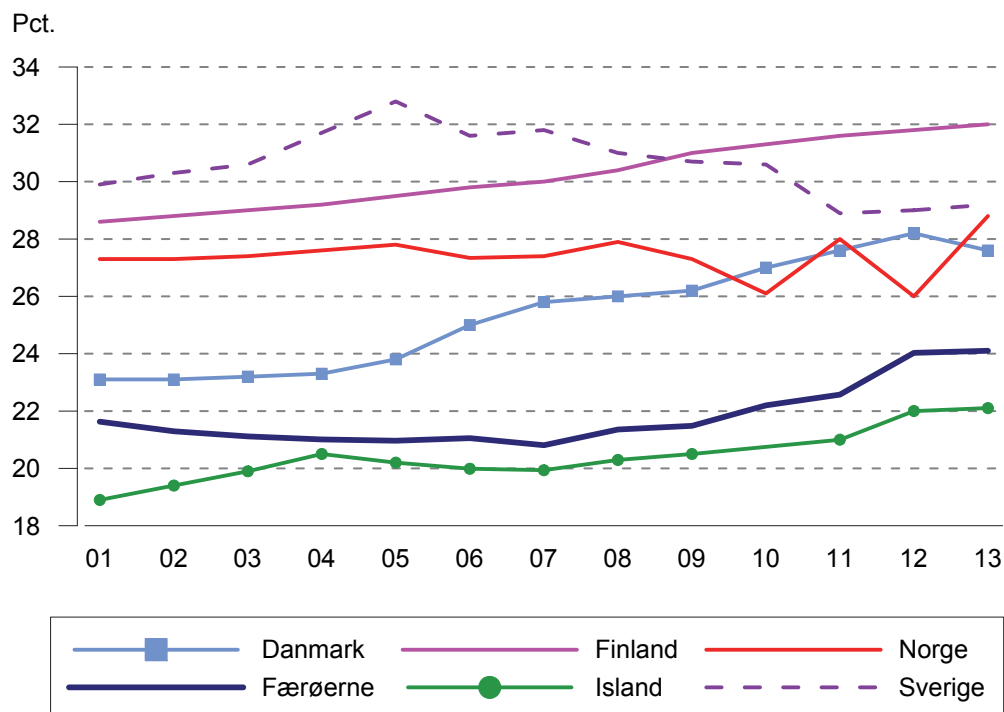
På Færøerne betales skat af den del af alderspensionens grundpension, der modregnes i anden indtægt. Alderspensionister betaler desuden ikke bidrag til barselsordningen, arbejdsløshedsordningen og den solidariske arbejdsmarkedspension. Førtidspensionen er fuldt skattepligtig bortset fra invaliditetsydelsen. Dertil er der gunstige beskatningsregler for førtidspensionister.

I Finland betales der ikke arbejdsløshedsdagpenge og sygeforsikringspræmie af pensionsindkomsten.

I Norge findes der særligt gunstige beskatningsregler for pensionister, og i Finland er pensionister garanteret et vist beløb således, at hvis de kun har den garanterede mindstepension, skal de ikke betale skat.

Boligstøtte til pensionister er skattefrie i alle landene med undtagelse af Island. Børnetillæg til pensionister er skattefrie i Danmark, Færøerne, Finland og Island, men skattepligtige i Norge. I Sverige er der indført et jobfradrag i skatten i 2007 for at få flere i arbejde. Pensionisterne har også fået sænket skatten ved, at grundfradraget er blevet forhøjet. Pensionister i Sverige har fået sænket skatten i 2009 ved, at der fra og med 1. januar 2009 blev indført en skattelettelse i form af et forhøjet bundfradrag for personer over 65 år. Skattelettelsen er størst ved lave indkomster. For yderligere at forbedre de økonomiske vilkår for pensionister blev skatten for tredje gang sænket for de, som er fyldt 65 år den 1. januar 2011. Skattesækningen skete ved, at grundafdraget forhøjedes yderligere for disse personer. Endvidere forhøjedes boligstøtten i 2010 for personer, der modtager syge- og aktivitetsydelser.

Figur 6.1.1 Pensionsmodtagere i pct. af aldersgruppen 16/18 og derover 2001-2013¹⁾



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Pensionskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun rikisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet

1 Danmark januar tal. Ekskl. personer på venteydelse (har fået tilkendt førtidspension, men lever af erhvervsindkomst)

Tabel 6.1.2 Pensionsmodtagere efter alder, i tusinder og i pct. af aldersgruppen, december 2013

	Danmark ¹⁾		Færøerne ²⁾		Finland		Island ³⁾		Norge ⁴⁾		Sverige ⁵⁾	
	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe	1.000	I pct. af hver aldersgruppe
<i>Mænd</i>												
16-39 år	19	2	0	2	18	2	2	4	15	2	29	2
40-49 "	26	6	0	3	18	5	1	7	22	6	25	4
50-54 "	18	10	0	6	17	9	1	9	17	10	22	7
55-59 "	22	12	0	7	32	17	1	11	24	15	31	11
60-62 "	14	14	0	12	35	32	1	12	33	37	38	23
63-64 "	9	14	0	17	60	79	0	15	50	88	53	45
65-66 "	67	90	0	23	75	97	1	49	48	84	107	89
67+ "	371	98	3	103	393	105	16	96	329	106	736	100
I alt	547	25	4	21	647	30	24	19	538	27	1.040	27
<i>Kvinder</i>												
16-39 år	17	2	0	1	14	2	3	5	14	2	27	2
40-49 "	29	7	0	4	15	5	2	11	30	8	38	6
50-54 "	22	12	0	7	15	8	2	15	24	15	33	11
55-59 "	29	16	0	12	29	15	2	17	35	23	47	16
60-62 "	19	19	0	17	35	30	1	21	31	36	49	29
63-64 "	13	19	0	24	60	76	1	24	32	57	60	51
65-66 "	73	97	0	32	81	99	2	60	34	61	112	91
67+ "	468	99	4	103	549	105	19	98	407	104	897	100
I alt	671	30	5	25	799	35	31	25	607	31	1.263	32
<i>Mænd og Kvinder</i>												
16-39 år	36	2	0	1	32	2	5	4	29	2	56	2
40-49 "	55	7	0	4	33	5	4	9	52	7	63	5
50-54 "	40	11	0	6	33	9	3	12	41	13	55	9
55-59 "	50	14	0	10	61	16	3	14	59	19	78	14
60-62 "	34	17	0	14	70	31	2	17	64	37	88	26
63-64 "	23	17	0	20	120	77	1	20	82	73	113	48
65-66 "	140	93	0	28	155	98	3	54	82	72	219	90
67+ "	839	99	7	103	942	105	35	97	736	105	1.632	100
I alt	1.218	28	9	23	1.446	32	55	22	1.145	29	2.303	29

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

- 1 Den første aldersgruppe er 18-39 år for Danmark
- 2 Opgørelsestidspunktet for antallet af pensionister er sidst på året, medens opgørelsen af folketallet er først i året, hvilket forklarer, at der i aldersgruppen 67+ er over 100 pct. Første aldersgruppe er 18-39 år
- 3 2012
- 4 Tallene omfatter både pensionister bosatte i landet og ikke bosatte i landet. Antal modtagere i december 2013
- 5 Den første aldersgruppe er for Sverige 19-39 år. I Sverige kan førtidspension længst bevilges til og med 64 år

Tabel 6.1.3 Pensionsmodtagere, der ikke bor i landet efter alder, i tusinder på tælle tidspunktet 2013

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island ³⁾	Norge ⁴⁾	Sverige ⁵⁾
<i>Mænd</i>						
16-54 år	2,0	0,0	0,5	0,1	..	2,6
55-64 "	0,8	0,0	2,5	0,1	..	63,0
65+ "	21,5	0,1	21,1	0,4	..	65,6
I alt	24,3	0,1	24,1	0,6	..	131,2
<i>Kvinder</i>						
16-54 år	1,3	0,0	0,4	0,2	..	1,7
55-64 "	0,6	0,0	2,9	0,1	..	50,2
65+ "	20,4	0,1	33,0	0,5	..	52,0
I alt	22,3	0,1	36,4	0,9	..	103,9
<i>Mænd og Kvinder</i>						
16-54 år	3,3	0,0	0,9	0,4	..	4,4
55-64 "	1,4	0,0	5,4	0,2	..	113,2
65+ "	41,8	0,2	54,1	0,8	..	117,5
I alt	46,5	0,2	60,4	1,5	..	235,1

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

1 Følgende aldersgrupper er anvendt: 18-59 år, 60-64 år, 65+ år

2 Følgende aldersgrupper er anvendt: 16-54 år, 55-64 år, 65+ år

3 2012

4 Tal kan ikke adskilles for Norge

5 Personer der bor udenlands og modtager syge- og aktivitetserstatning, er ikke medtaget i denne tabel, da det ikke lader sig gøre at adskille dem. Aldersklasse 55-64 år er egentlig 61-64 år

6.2 Alderdom

Tabel 6.2.1 Udgifter til ældre i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2013

Danmark	14,2	Belgien	9,5	Italien	14,9	Slovakiet	6,8
Færøerne	8,4	Bulgarien	7,7	Letland	7,9	Slovenien	9,8
Finland	10,8	Cypern	9,5	Litauen	6,7	Spanien	8,8 ¹⁾
Island	5,7	Estland	6,9	Luxemburg	6,3	Storbritannien	12,2 ¹⁾
Norge	7,9	Frankrig	12,6	Malta	8,4	Tjekkiet	8,9
Sverige	11,9	Grækenland	12,7	Polen	9,0	Tyskland	9,4
		Holland	10,8	Portugal	11,9	Ungarn	9,3
		Irland	6,2	Rumænien	7,9	Østrig	12,7

1 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts; FO, Almanamálaráðið

Alderspensionernes opbygning og indkomstprøvning

Det er et fælles træk for de nordiske landes pensionssystemer, at alle borgere ved lov er garanteret et vist minimum at leve for ved overgangen til pension, den såkaldte mindstepension/grundpension. Dertil kommer lovfastsatte arbejds- eller tillægspensioner for de, der har deltaget i arbejdslivet. Desuden findes der supplerende pensionsordninger indgået ved lov eller ved kollektive aftaler. I alle landene findes desuden forskellige private pensionsopsparinger, som ikke behandles i denne rapport.

Der kan ikke trækkes helt klare grænser mellem de tre pensionssystemer, navnlig ikke mellem tillægspensioner og supplerende pensioner.

Den nordiske statistik adskiller sig derved noget fra den europæiske statistik, hvor grund- og tillægspension/arbejdspension omtales samlet som den første søjle i pensionssystemet og de supplerende pensioner omtales som den anden søjle, mens de private pensioner, som ikke er medtaget i denne rapport, omtales som den tredje søjle i pensionssystemet.

I denne rapport behandles grundpensionerne i Danmark, Færøerne og Island samt den garanterede mindstepension i Finland, Norge og Sverige under ét. Ligeledes behandles arbejds- og tillægspensionerne under ét.

I Finland og Sverige er der vedtaget reformer, der betyder at grund/arbejds- og tillægspension udgør en helhed.

I stedet for todelingen mellem grundpension og tillægspension er alle uanset tilknytning til arbejdsmarkedet garanteret en mindstepension. De personer, der gennem beskæftigelse selv har optjent tilstrækkeligt tillægspension/arbejdspension får ikke den garanterede mindstepension. Selvom dette grundprincip er ens i det finske og svenske system, er pensionssystemerne opbygget vidt forskelligt.

I Danmark består grundpensionen af folkepensionens grundbeløb og pensionstillæg samt den supplerende pensionsydelse (ældreacheken), der alle indtægtsreguleres. Herudover er der mulighed for en række tillæg, hvoraf varmetillæg og helbredstillæg

indtægtsreguleres, mens venteprocenten ved opsat pension ikke indtægtsreguleres. Arbejds-/tillægspension består af ATP (Arbejdsmarkedets tillægspension), som ikke indtægtsreguleres. De supplerende pensioner i form af arbejdsmarkedspensioner indtægtsreguleres heller ikke. Det særlige børnetilskud til pensionister indtægtsreguleres.

For danske alderspensionister indgår dog kun arbejdsindkomster i indtægtsgrundlaget for alderspensionens grundbeløb.

På Færøerne modtager pensionister en pension, hvor ydelsen afhænger af civilstand. En del af pensionen modregnes i den skattepligtige indkomst.

Der findes et tillægspensionssystem, der finansieres af parterne på arbejdsmarkedet. Der er tale om en solidarisk arbejdsmarkedspension, hvor alle personer fra 67 år, får udbetalt en månedlig ydelse. Udbetaling følger ikke af indbetaling, hvorfor denne pension i princippet fungerer som en grundpension, og behandles som sådan i denne publikation.

For pensionister med ingen- eller lav supplerende indkomst udbetales et særligt pensionstillæg. Der ydes desuden andre personlige tillæg til pensionister med forsørgelsespligt over for børn og pensionister med særligt behov for pleje.

I Finland er arbejdspensionen den vigtigste del af pensionssystemet idet 85 pct. af pensionsudgifterne stammer fra arbejdspensionerne. Folkepensionen er helt afhængig af arbejdspensionens størrelse. Der gives ikke folkepension, hvis arbejdspensionen pr. måned overstiger 1.302 EUR for enlige og ca. 1.160 EUR for gifte eller samboende i 2013.

De supplerende pensionsordninger spiller dog en meget lille rolle.

Folkepensionen er helt afhængig af arbejdspensionen, men andre indtægter (ud over pensioner) påvirker ikke folkepensionens størrelse. Siden 2008 er boligstøtten til pensionister ikke en del af pensionssystemet, men en selvstændig ydelse. Der findes ingen indkomstprøvede tillæg i almindelighed til personer, som modtager folkepension (se Tabel 6.2.2). Ydelsen bliver dog højere, hvis man venter med at gå på pension til senere end den ordinære pensionsalder.

I Sverige modtager man garantipension, hvis man har en lav indkomstrelateret pension eller slet ingen indkomstrelateret pension. Den indkomstrelaterede pension kaldes indkomstpension og er baseret på de bidrag, der indbetales i hele den erhvervsaktive tid. Som supplement findes der præmiepension, som er en fondsbaseret pension med fuld valgfrihed mellem forskellige fonde i pensionsmyndighedernes "fondstov" Man kan vælge svenske, udenlandske fonde og rentefonde.

I Island kan den lovfæstede grundpension også falde bort hvis pensionisten har væsentlige andre indkomster over et vist niveau.

I Norge er alle uanset tidligere tilknytning til arbejdsmarkedet garanteret en mindstepension ved funktionshæmning, eller ved opnået alder fra det fyldte 67. år. For at opnå mindstepension uden reduktion forudsættes som hovedregel 40 års bopælstid, som krav på tilstrækkelig tilknytning til den norske socialforsikring. For at modtage pension ud over dette må man (som hovedregel) gennem deltagelse i arbejdslivet have oparbejdet en tilstrækkelig tillægspension.

Tillægspensionssystemet er stadigvæk uændret i Danmark, Island og Norge, mens de supplerende pensionsordninger fortsat er gældende i alle de nordiske lande.

I optjeningsystemet for ny fleksibel alderspension i Norge (pensionsreformen) optjenes der nu indtægtspension, som for de fleste vil afløse tillægspension og grundpension. 1954 er det første årstal, som kan få alderspension (delvis) efter det nye system.

Tabel 6.2.2 Pensionsmodtagere fordelt efter ydelser 2013¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Folkepension	Fólkapensjón		Almannatryggingar	Grunnpensjon	Garantipension
Modtagere af:						
Grundpension/garanteret mindstepension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet i mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Bopælstidens længde for at opnå fuld grundpension	40 år	40 år	40 år	40 år	40 år	40 år
Tillægspension/arbejdspension	Lønmodtagere	.	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige
Supplerende pensioner	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	-	-	Lovfæstet for offentligt ansatte (tjenestemænd)	-
	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler	-	-	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler
	Private kollektive aftaler	Private kollektive aftaler	-	-	Lovfæstet for ansatte i privat næring	Private kollektive aftaler

Kilde: Danmark, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet

1 Blandt andet som følge af tilpasning til reglerne i EØS-aftalen er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet tilnærmelsesvist ens. Overordnet kræves det, at man har været bosat i det pågældende land i mindst 3 år i den erhvervsaktive alder

I Island reguleres grundbeløbet for alderspensionister både i forhold til egen arbejdsindkomst, tillægspensionen og halvdelen af pensionistens kapitalindkomst. Tilsvarende regler gælder også for pensionstillægget.

Arbejdspensionen og kapitalindkomst op til et bestemt niveau tages heller ikke med i reguleringen. Forskellige indkomstgrænser gælder for alderspensionister. Pensionen, både grundbeløb og tillæg, kan falde helt bort hvis pensionisten har væsentlige andre indkomster over en vis indkomstgrænse.

I Norge er indkomstprøvningen af alderspensionen fra Folketrygden i forhold til arbejdsindkomsten for pensionister nu ophørt. For alle pensionister fastsættes grund-

pensionen (grunntytelsene) i forhold til for eksempel civilstand og ægtefællens arbejds- og kapitalindkomst. Ægtefæller og visse grupper af samboende og er som hovedregel ligestillet pensionsmæssig i forhold til niveauet for grundpensionen.

I Sverige er boligtillægget til pensionister indkomstprøvet. I forhold til en ny lov fra 2003 kan boligtillægget udbetales til de, der er bosat i Sverige og har en ydelse i form af fuld alderspension, aktivitets - eller sygedyelse, enkepension, særlig efterlevendepension eller hustrutillæg. De, der har en hel pension eller en invaliditetsydelse fra et andet EU land, kan få boligtillæg.

Aldersgrænsen for pensioner til ældre

Aldersgrænsen for at modtage tillægspension/arbejdspension er i Danmark og Norge den samme som for grundpension, men 63-68 år i Finland og 65-67 år i Island. I det gamle svenske system kunne den indkomstrelaterede pension modtages fra 60- års alderen. I det nye svenske pensionsystem vil der være en fleksibel mulighed for at modtage arbejdspension fra og med 61 år. Garantipensionen kan modtages fra 65-års-alderen, og der er ingen øvre grænse for at modtage alderspensionen.

Aldersgrænsen for at modtage de supplerende pensionsordninger er 60 år i Danmark.

I alle lande ydes alderspension både i form af grundpension/garanteret mindste pension og tillægspension/arbejdspension.

I Danmark er det muligt at udskyde pensionstidspunktet i op til 10 år og derved optjene et livsvarigt tillæg til alderspensionen. For at få tillægget skal man arbejde mindst 1.000 timer om året svarende til godt 19 timer om ugen i den periode pensionen opsættes. ATP forhøjes også, hvis udbetalingen udskydes til et senere tidspunkt end 65 år. ATP kan udskydes til man fylder 75 år.

På Færøerne kan lovfæstet alderspension modtages fra man fylder 67 år. Tilsvarende gælder for solidarisk arbejdsmarkedspension.

I Finland og i det gamle svenske system er det muligt at modtage de lovfæstede alderspensioner før den almindelige pensionsalder (i Finland fra og med 62 år) men da med et lavere beløb (i Finland bliver den optjente pension reduceret permanent med 0,6 pct. for hver resterende måned indtil man fylder 63 år, dvs. maksimalt 7,2 pct.).

I Norge vil man fra 1.1.2011 efter eget valg kunne modtage alderspension fra Folketrygden, når man fylder 62 (nyt pensionsystem), hvis man har oparbejdet pensionsrettigheder som overstiger mindsteniveauet ved 67 år. Det er nu muligt at optjene yderligere pensionspoint, frem til man fylder 75 år.

Man kan også vælge at modtage alderspension fleksible mellem 62 og 75 år. Årlig udbetalt pension bliver højere, jo længere man venter med at gå på pension, som følge af at der er indført levealderjustering af alderspensionen. Reglerne er neutralt udformet, så den forventede sum af alderspension i perioden som pensionist vil være uafhængig af pensioneringstidspunktet.

I Sverige bliver pensionen beroende på indkomst højere, jo længere der ventes med at udtage pensionen.

Grundpension/garanteret mindstepension til ældre

Grundpensionen består i Danmark, Færøerne, Island og Norge (garanteret mindstepension) af et grundbeløb og et tillæg.

I Danmark indtægtsreguleres grundbeløbet for alle pensionsmodtagere i forhold til deres eventuelle arbejdsindkomst. Det almindelige pensionstillæg indtægtsreguleres i forhold til pensionistens egen og eventuelle ægtefælles samlede indtægter ud over grundpensionen.

Derudover kan der ydes helbredstillæg og varmetillæg samt personligt tillæg til pensionister med lave indkomster og høje udgifter. Desuden kan pensionister med lave indkomster og en mindre disponibel formue modtage en supplerende pensionsydelse (den såkaldte ældrecheck), som udbetales én gang årligt i januar måned.

På Færøerne er der ingen indtægtsregulering af grundbeløbet. Det almindelige pensionstillæg reguleres i forhold til den skattepligtige indkomst. Alle alderspensionister modtager samme ydelse fra solidarisk arbejdsmarkedspension. Pensionister med ingen eller lav indkomst kan modtage et årligt skattefrit husstandstillæg.

I Finland er folkepensionen helt afhængig af arbejdspensionen. Betydningen af grundpensionen er blevet mindre efter reformerne i 1996 - 2001. Loven om garantipension trådte i kraft 1.3.2011. Garantipension udbetales kun til dem, hvis samlede øvrige bruttoindkomst fra pensioner er mindre end 732,13 EUR/måned i 2013. Maksimal garantipension er 738,82 EUR/måned i 2013. Garantipensionens størrelse påvirkes af alle øvrige pensioner fra Finland og udlandet. 100 procent af disse fradrages pensionen. Mindste udbetalte garantipension er 6,69 EUR/måned.

I Island reguleres grundpensionen/mindstepensionen, i forhold til andre skattepligtige indkomster efter særlige regler herunder egen indkomst.

I Norge består den garanterede mindste pension af et såkaldt *mindste pensionsniveau*, som er fastsat med flere satser afhængig af civilstand og ægtefælle/samboendes indtægtsforhold. Hvis pensionisten ikke har, eller kun har en begrænset tillægspension, ydes der et pensionstillæg. Pensionstillægget svarer til differensen mellem mindstepensionsniveau og grund- og tillægspensionen. I optjeningssystemet i det nye pensionssystem erstattes grundpension, tillægspension og pensionstillæg af garantipension, som er en garanteret mindsteydelse. Forudsætning for at få tildelt fuld pension er 40 års ophold i landet mellem det fyldte 16. år og 66 år. Det 67. til det 75. år kan også regnes med, hvis der er optjent pensionspoint.

I Sverige er et helt nyt pensionssystem gradvist blevet indført fra og med 1999. Grundpensionen, som var uafhængig af andre ydelser i det gamle system, vil blive erstattet af en garanteret mindstepension, som udbetales til de, der enten ikke har en arbejdspension, eller som tillæg til en lav arbejdspension. Den garanterede mindstepension bliver udbetalt fra og med 2003.

Tabel 6.2.3 Regler for grundpension/alderspension 2013, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Folkepension	Fólkapensjón	Garantipension		Grunnpensjon	Garantipension
Pensionsalder:	65 år	67 år	65 år	67 år	67 år. Fra 62 år hvis tidligere optjening, jfr. tabel 6.2.5	Fra 65 år
Ophold i landet i mindst:	3 år mellem det fyldte 15. og 65. år	3 år i perioden mellem det fyldte 15. og 67. år	3 år efter det fyldte 16 år	3 år mellem det fyldte 15. og 67. år	3 år mellem det fyldte 16 og 66 år	3 år
Forudsætning for at få tildelt fuld pension	40 års bopælstid i landet mellem det fyldte 15. og 65. år	40 års bosiddelse i det danske rige mellem det fyldte 15. og 67. år	40 års ophold i landet mellem det fyldte 15. og 65. år	Efter 40 års ophold i landet mellem det fyldte 15. og 65. år	40 års ophold i landet mellem det fyldte 16. år og 66 år	40 års ophold
Pension på grundlag af opholdets længde?	Ja	Ja	Ja og andre pensioner	Ja og indkomst	Ja	Ja
Pension afhængig af tidligere indkomst?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja
Mindste pension pr. måned i national valuta	1/40 af højeste pension	1/40 af grundbeløb samt solidarisk pensionsbidrag	Intet lovfæstet minimum		350	1/40 af højeste pension
Højeste pension pr. måned i national valuta	Hvis indkomsten ikke overstiger et vist niveau: Pension 11.832 for enlig pensionist, der bor alene; 8.718 for gifte eller samboende pensionister ¹⁾	10.891 for enlige og 8.987 for gifte	738,82	Hvis ingen anden indkomst 218.515 for enlige og 188.313 for gifte eller samboende	13.997	8.089 enlige f. 1937 eller tidligere, 7.207 gifte f. 1937 eller tidligere, 7.899 enlige f. 1938 eller senere, 7.046 1938 eller senere
Tillæg:	Supplerende pensionsydelse, varmetillæg, helbredstillæg og personligt tillæg, samt boligydelse	Børnetillæg og personlige tillæg	Børnetillæg,	Børnetillæg, visse særlige tillæg		Hustrutillæg, boligtilskud
Indeksregulering efter pensionering:	100 pct. af lønudviklingen med en reduktion, hvis stigningen er over 2 pct.	Reguleres efter særlig lov. Solidarisk pensionsbidrag reguleres årligt men ikke efter fast sats	Forbrugerprisindekset 100 pct.	"Lønudviklingen, i det mindste forbrugerpris-		Reguleres efter særlig lov. Solidarisk pensionsbidrag reguleres årligt men ikke efter fast sats

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

1 Finansloven 2014

Tabel 6.2.4 Den månedlige indkomst ved pensionering for enlige, som aldrig har haft en erhvervsindkomst 2013, i national valuta

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island ³⁾	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
<i>Enlige</i>						
- Grundbeløb	5.804	7.019	} 738,82	34.053		
- Tillæg	7.603	3.872		145.200	13.997	7.899
- Boligtilskud	2.470	0	481,5	31.669		4.825
- I alt før skat	15.877	10.891	1220	210.922		12.724
- Efter skat	12.376	9.691	1220	180.691		11.547
- Efter skat i KKP-Euro	1.148	899	982	990	-	976

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Statistiska Centralbyrån

- 1 Tillæg, boligtilskud og indkomstskat ifølge familietypermodellen (familietype 160: Enlig pensionist, lejebolig (J))
- 2 Siden 2008 er pensionstilskuddet ikke mere en del af pensionen
- 3 Ydelsen til enlige, eller pensionister med ægtefælle med lav indtægt eller pension
- 4 Mindste pensionsniveau

Tillægspension/arbejdspension til ældre

Tillægspensionens/arbejdspensionens betydning for den samlede pensionsudbetaling varierer betydeligt mellem de nordiske lande: fra kun at være et mindre beløb i Danmark til at være det væsentligste bidrag i de andre nordiske lande. Forudsætningen for at få udbetalt tillægspension/arbejdspension er i alle landene, at man tidligere har været tilknyttet arbejdsmarkedet.

I Finland er arbejdspensionerne forsikringsbaserede og dækker alle lønmodtagere og selvstændige erhvervsdrivende uden indkomstloft. Fra og med 2005 er pensionen beregnet ud fra al indtjening i hele den tid, man har været i arbejde mellem 18 og 68 år.

Pensionen finansieres med bidrag fra lønmodtagere og arbejdsgivere. I 2012 var det gennemsnitlige bidrag for arbejdsgivere 17,35 pct. af lønindkomsten og 5,15 pct. for lønmodtagere under 53 år og 6,5 pct. for lønmodtagere 53 år og derover.

I Island udgør udbetalingerne fra arbejdspensionens fonde siden 2002 en større andel end det, der bliver udbetalt i grundpension fra det offentlige.

I Norge er tillægspensionen en del af sikringen i Folketrygden og udregnes i forhold til tidligere indtægt. I det nye optjeningsystem erstatter indtægtpensionen det tidligere tillægspensionssystem. Optjent indtægtpension reduceres gradvist i forhold til garantipensionen (80 pct.).

Tabel 6.2.5 Grundlaget for udbetalingen af arbejds pension/tillægspension 2013

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Folkepension	Arbetspension		Tilleggspensjon	Tillægspension
Pensionsalder	65 år	63-68 år	65-67 år	Fra 62 år	Fra 61 år
Højere pension ved senere pensionering?	Ja		Ja	Ja	
Forudsætning for at få tildelt fuld pension	Begrebet "fuld pension" findes ikke	Begrebet "fuld pension" findes ikke	Bidragsperiode på 40 år	40 års beskæftigelse	Begrebet "fuld pension" findes ikke
Pension på grundlag af	Indbetalte bidrag	Aldersafhængig optjeningssats og samlet arbejdsindkomst regnet fra det 18. år	Varighed af medlemskab og betaling af bidrag, optjente pensionspoint	Pensionspoint (20 år med det højeste antal point) og arbejdsindkomst og forventet levealder	Samlet indkomst fra alle arbejdsår, tidspunkt for pensionering, forventet levealder
Tilskrevne perioder	Ingen	Når der modtages indkomstrelaterede forældre-, syge-, revaliderings-, eller arbejdsløshedsdagpenge og uddannelsesstøtte, desuden for aflagt eksamen	Ingen	År med pasning af børn under 7 år, pleje af en funktionshæmmet, syg eller ældre	Pasning af småbørn, militærtjeneste eller lignende, studier, indkomstrelaterede aktiviteter/ sygedagpenge
<i>Indeksregulering:</i>					
- før pensionering:	Nej, Justeres når der er tilstrækkelige midler	Lønindex 80 pct. + pristallet 20 pct.	Lønindex	Lønindex	Indkomstindex
- efter pensionering:	Nej (justeres, når der er tilstrækkelige midler)	Pristallet 80 pct. + lønnen 20 pct.	Pristal. I ældre fonde for offentlige ansatte: løn	Lønindex minus 0,75 procentpoint	Lønindex minus 1,6 procent point
Pensionen justeres første gang for levetid år:	Løbende justering	2010	.	2011	2001

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; IS, Hagstofa Islands; SV, Pensionsmyndigheden

1 Den indkomstrelaterede pension til personer, der er født efter 1953, men før 1963, består ud over tillægspensionen, som stadigvæk udbetales, af indkomstpensionen. For de som er født efter 1962 udgøres hele den indkomstrelaterede pension af indkomstpensionen

Antallet af alderspensionister

Som det fremgår af Tabel 6.2.6 og 6.2.7 er der store forskelle mellem landene på, hvor mange der har både grund- og tillægspension, og hvor mange der kun har en grundpension. Som det fremgår af figur 6.2.1, er antallet af alderspensionister steget kraftigt fra 2004 til 2007 i Danmark som følge af nedsættelsen af pensionsalderen fra 67 til 65 år. I Finland, Sverige og på Færøerne er antallet af alderspensionister steget på grund af, at de ældste aldersgruppers andel af befolkningen er steget. Pensionsalderen er mellem 63 og 68 år. I Norge skyldes stigningen den demografiske sammensætning af befolkningen, og at pensionsreformen fra 2011 gjorde det muligt at vælge at gå tidligt på alderspension fra 62 år. Efter pensionsreformen udbetales AFP inden for den private sektor nu som et livsvarigt tillæg til alderspensionen fra Folketryk-

den.

I den offentlige sektor gælder AFP-ordningen fortsat som en tidlig pensionsordning mellem 62 og 67 år.

Tabel 6.2.6 Alderspensionister totalt, og pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension ved udgangen af årene 2000-2013

	Modtagere af alderspension i alt				Alderspensionister der kun modtager grundpension			
	Mænd (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd, pct.	Kvinder, pct.	Mænd (1.000)	Kvinder (1.000)	Mænd, pct.	Kvinder, pct.
<i>Danmark</i>								
2000	290	416	41	59	49	195	20	80
2005	347	461	43	57	57	170	25	75
2010	407	514	44	56	10	100	9	91
2013	460	562	45	55	49	109	31	69
<i>Færøerne</i>								
2000	3	3	50	50	1	1	43	57
2005	3	3	50	50
2010	3	4	43	57	1	1	54	46
2013	3	4	47	53	1	1	52	48
<i>Finland¹⁾</i>								
2000	339	531	39	61	14	76	16	84
2005	395	569	41	59	12	52	19	81
2010	463	630	42	58	13	46	22	78
2013	524	685	43	57	13	42	23	77
<i>Island</i>								
2000	13	16	45	55	1	2	31	70
2005	14	17	45	55	1	2	31	69
2010	15	19	44	56	1	1	37	63
2012	17	20	46	54	1	1	36	64
2013	17	20	46	54	1	1	36	64
<i>Norge</i>								
2000	258	371	41	59	33	204	14	86
2005	262	367	42	58	24	168	12	88
2010	287	377	43	57	23	162	13	88
2013	378	422	47	53	20	138	13	87
<i>Sverige</i>								
2000	694	910	43	57	24	202	11	89
2005	591	796	43	57	20	141	12	88
2010	872	1.036	46	54	18	94	16	84
2013	955	1.102	46	54	16	74	18	82

Kilde: DK, Danmarks Statistisk; FO, Hagstova Føroya; FI, Pensionskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun rikisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen før tiden samt alderspensionister under 65 år

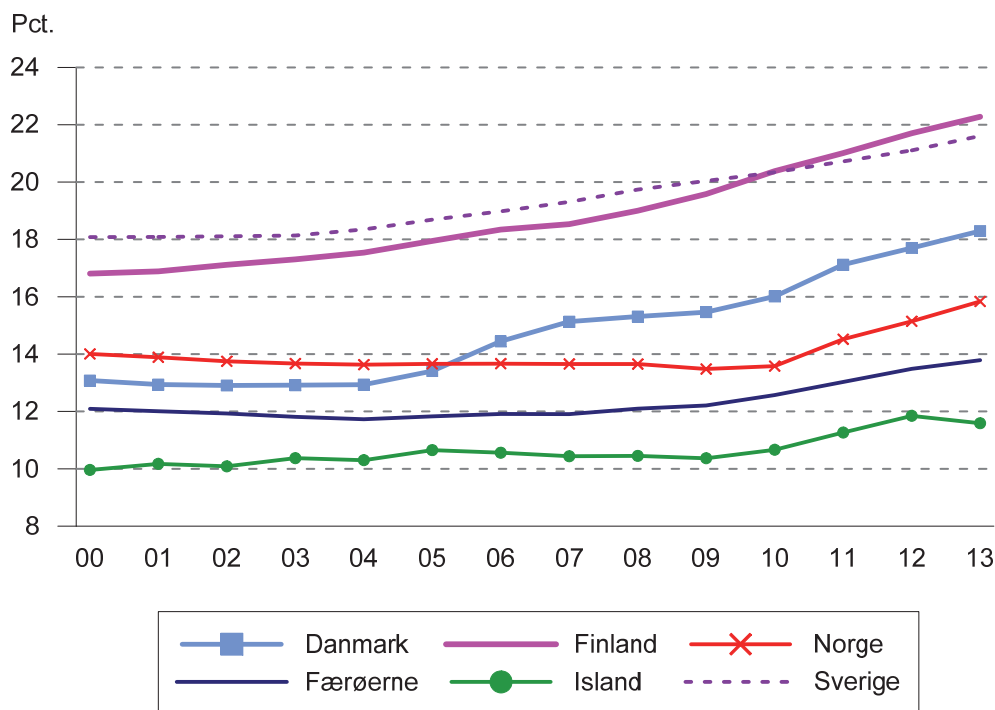
Tabel 6.2.7 Pensionister, der modtager alderspension i form af grundpension/garanteret mindstepension og tillægspension/arbejdspension ved udgangen af årene 2000-2013

	Alderspensionister der både modtager grund- og tillægs-/arbejdspension			Alderspensionister der kun modtager arbejdspension (finske og svenske system)		
	Antal (1.000)	Mænd pct.	Kvinder pct.	Antal (1.000)	Mænd pct.	Kvinder pct.
<i>Danmark</i>						
2000	463	52	48	.	.	.
2005	581	50	50	.	.	.
2010	811	49	51	.	.	.
2013	864	48	52	.	.	.
<i>Finland¹⁾</i>						
2000	683	41	59	97	48	52
2005	417	32	68	457	52	48
2010	424	31	69	611	52	48
2013	427	31	69	728	52	48
<i>Island</i>						
2000	25	44	56	.	.	.
2005	26	44	56	.	.	.
2010	25	41	59	.	.	.
2012	26	42	58	.	.	.
<i>Norge²⁾</i>						
2000	392	58	42	.	.	.
2005	437	55	45	.	.	.
2010	478	55	45	.	.	.
2013	642	56	44	.	.	.
<i>Sverige</i>						
2000	1.378	49	51	.	.	.
2005	1.226	47	53	297	52	49
2010 ³⁾	922	45	55	874	51	49
2013	738	44	56	1.225	50	50

Kilde: DK, Danmarks Statistik, FI, Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

- 1 Tallene indeholder personer som har udtaget alderspensionen før tiden samt alderspensionister under 65 år
- 2 Fra den 1. januar 2011 er der indført en ny pensionsordning for alderspension i Norge. Tallene er derfor ikke helt sammenlignelige med tidligere år
- 3 Pensionister med grund og tillægs/arbejdspension er pensionsmodtagere efter det gamle system, mens pensionsmodtagere efter det nye svenske system er den indkomstbaserede pension evt. i kombination med en anden pension. Pensionister med tillægspension og/eller garantipension respektive antal med indkomstpension (indkomstafhængig pension minus indkomstpension), dvs. tillægspension med eller uden garantipension/indkomstpension (nye system)

Figur 6.2.1 Udviklingen i alderspensionister i pct. af hele befolkningen 2000-2013



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Hagstova Føroya; FI, Pensionskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

Supplerende pension til ældre

De supplerende pensionsordninger er både lovfæstede og aftalebaserede og gælder hovedsagelig for statsligt og kommunalt ansatte. Privatansatte dækkes i varierende omfang af disse ordninger. I Norges dækkes privatansatte eventuelt af egne ordninger.

I Danmark er det ca. 90 pct. af alle fuldtidsbeskæftigede og i Norge næsten 100 pct. (efter indførsel af OTP) obligatorisk tjenestemandspension i den private sektor), mens det i Sverige er så godt som alle lønmodtagerne, der er omfattet af de supplerende pensionsordninger. I Finland er disse pensionsordninger af ringe betydning, da der ikke er lagt loft over arbejdspensionens størrelse.

Størrelsen af alderspensionerne

Tabel 6.2.8 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat alderspension (før skat) pr. måned 2013

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Mænd	Kvinder	Alle	Mænd	Kvinder	Alle
Danmark ¹⁾	9.775	10.680	10.275	907	991	953
Færøerne ²⁾	8.876	9.449	9.176	824	877	851
Finland ³⁾	1.822	1.202	1.471	1.466	967	1.183
Norge ³⁾	20.423	15.261	17.703	1.582	1.182	1.371
Sverige ⁴⁾	13.010	9.757	11.267	1.100	825	953

Kilde: DK, Danmarks Statistik, FO, Almanamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

- 1 Gennemsnitligt udbetalt folkepension til pensionister bosat i Danmark i januar 2013 plus beregnet udbetalt egenpension i form af ATP, der antages at udgøre 1.223 DKK
- 2 Gennemsnitligt udbetalt folkepension i november 2013 og udbetalt særlig grundpension
- 3 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december
- 4 Gennemsnitligt udbetalt beløb i december, inklusive ældreforsørgelsesstøtte

Der er stor forskel i ydelserne til mænd og kvinder. Mens mændene modtager det højeste beløb i Finland, Norge og Sverige på grund af en større optjening af ATP, modtager mændene i Danmark og Færøerne mindst, hvilket skal ses i lyset af, at flere mænd modtager supplerende pensioner, hvilket har indflydelse på grundpensionen.

Disponibel indkomst og kompensationsgrader ved alderspension

Figur 6.2.2 viser den disponible indkomst på fem indkomstniveauer (inkl. den maksimale tillægspension og arbejdsmarkedspension/supplerende pensioner) for en enlig alderspensionist uden børn målt i KKP euro på pensionstidspunktet. Indtægten er vist for en person som går på pension som 65-årig og for en, som går på pension som 67-årig¹. Sammenligner vi landene, findes en del forskelle. Sverige, Norge og Island har højest indtægt blandt alderspensionister, mens Færøerne har lavest disponibel indtægt.

Vi finder også en del forskelle i, hvordan tidligere indkomst påvirker pensionen. I Sverige øges den disponible indkomst fra alderspension relativt meget ved øget arbejdsindtægt fra AW 100% til 125%. I Finland er alderspensionen relativt lav for en, som ikke har haft indtægt. For Danmark og Norge er der relativt lille forskel mellem alderspensionen ved ingen tidligere indtægt og ved AW 125%. Den procentvise forskel i KKP-Euro mellem pensionerne til en person med AW0 og AW125 er kun henholdsvis 21 og 16 pct for Danmark og Norge, mens den i Finland og Sverige er henholdsvis 133 og 83 pct. Som nævnt skyldes disse store forskelle for Finland de relativt lave pensioner for AW0, og for Sverige de relativt høje pensioner for AW 25.

¹ På Færøerne og i Island er det ikke muligt at modtage alderspension som 65-årig, mens der for Norge er forudsætninger for at modtage pension før 67 år, som ikke vil være opfyldt ved indtægter på AW 0% og AW 50%

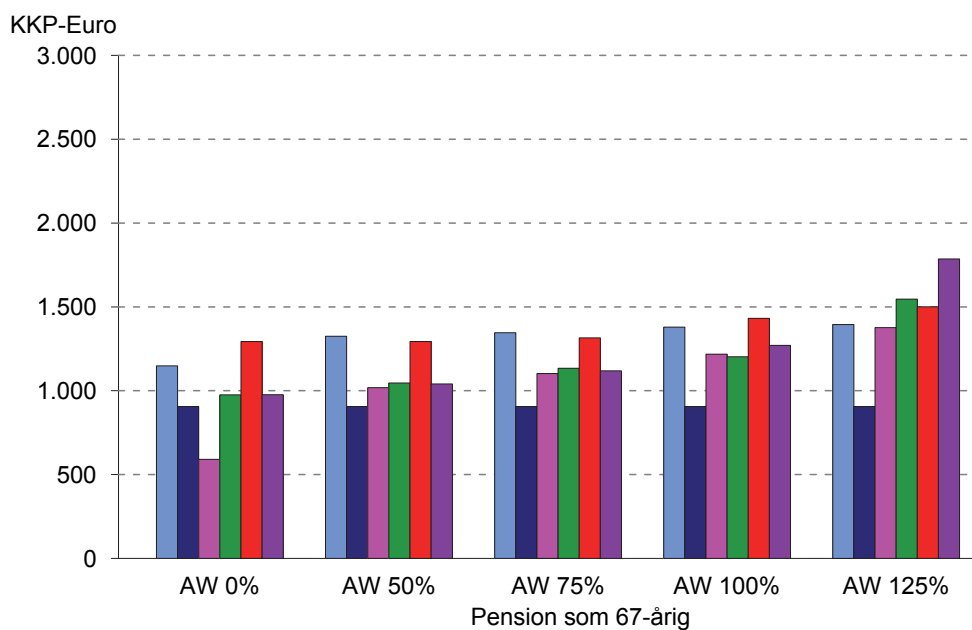
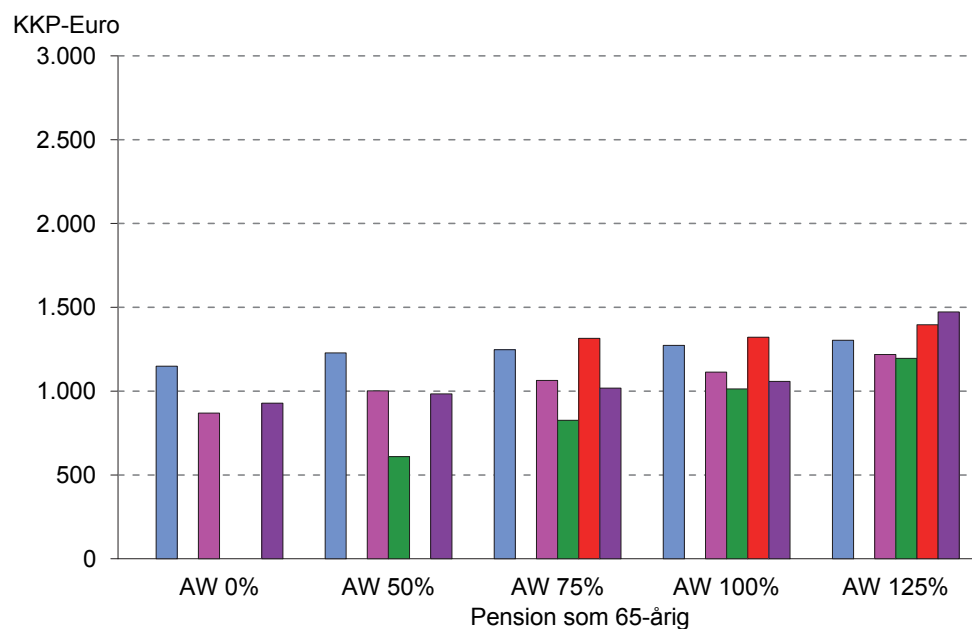
Baggrunden for disse forskelle er forskellige regler for beregning af pensionen, især for hvordan den påvirkes af tidligere indtægt. I Sverige er der for eksempel højere loft for, hvilken indtægt, der medregnes, hvad der giver højere tillægspension for AW125. I Danmark og Norge er mindsteniveauerne relativt høje, hvad der delvis skyldes relativt store boligtilskud. Boligtilskuddet er også relativt højt i Sverige, men dette giver ikke her et højt mindsteniveau.

Figur 6.2.3 og 6.2.4 viser udviklingen i kompensationsniveauerne over de seneste år for personer med en tidligere indtægt på AW75%. Tabel 6.2.9 og 6.2.10 viser kompensationsgrad i forhold til tidligere indtægt for henholdsvis en 65- og en 67-årig.

Kompensationsgraderne ved pension som 67-årig for AW75 lå i 2013 mellem 70 og 90 pct. De er lavest i Sverige og Finland, og højest i Island og Danmark. De fleste lande viser en relativ stabil udvikling i kompensationsgraden i perioden 2007-13.

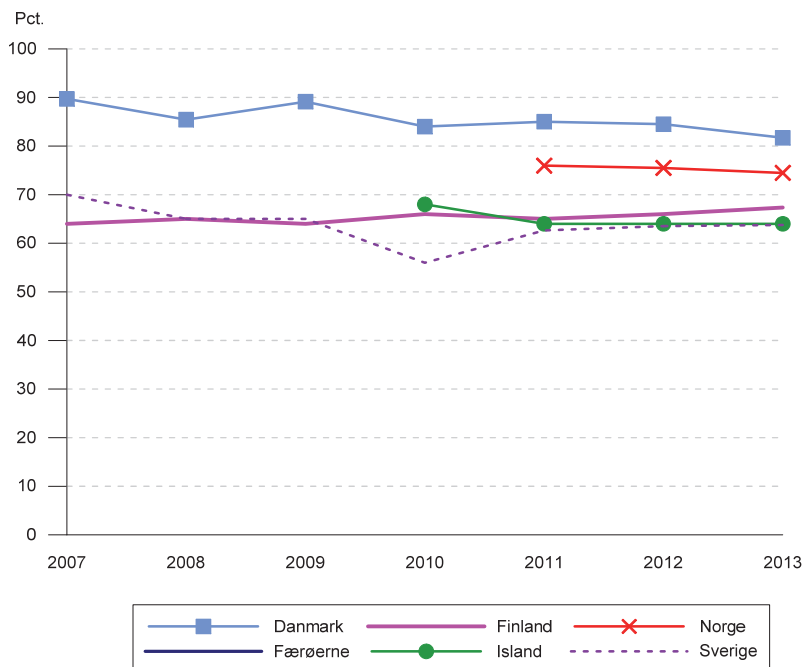
Som det fremgår af figurerne med indkomstniveauer, er der betydelige forskelle på kompensationsgrader ved overgangen til pension. Årsagen hertil er først og fremmest tillægspensionen, som er fuldt udbygget i Sveriges gamle pensionssystem. Noget tilsvarende gælder de islandske tillægspensionsordninger. Årsagen til den høje kompensationsgrad i Island skyldes for det første, at der er regnet med, at modtagerne får fuld kompensation fra tillægspensionen, som er 60 pct. af den tidligere løn. For det andet er påvirkningen af indkomstreguleringen for en gennemsnitlig AW ikke særlig stor. I Norge spiller det også en rolle, at der findes særlige gunstige beskatningsregler for pensionister. Desuden er tillægspensionen generelt høj i Sverige. Alderspensionen i Danmark indeholder både folkepension og supplerende pensioner.

Figur 6.2.2 Disponibel indkomst pr. måned (for enlige uden børn) ved alderspension (inkl. tillægspension) i KKP Euro 2013¹



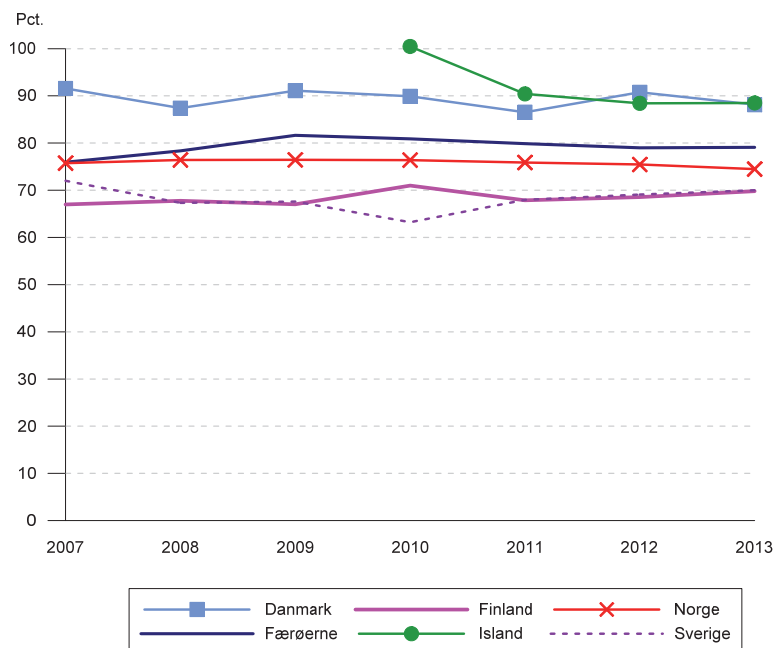
¹ For Norge er de 65-årige ikke inkluderet for AW0 og AW50, fordi det er et krav, at alderspension må være højere end mindste pensionsniveau ved 67 år, for at pension kan modtages før man fylder 67 år. Ved AW0 og AW50 opfyldes dette krav ikke, og de er derfor ikke inkluderet

Figur 6.2.3 Kompensationsgrad for enlige uden børn ved alderspension som 65-årig, AW 75 pct. 2007-2013



1 AW 75 pct. anvendes som standardmål for enlige ved illustration af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring.

Figur 6.2.4 Kompensationsgrad for enlige uden børn ved alderspension som 67-årig, AW 75 pct. 2007-2013



1 AW 75 pct. / 100 pct. anvendes som standardmål for par ved illustration af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring.

Tabel 6.2.9 Kompensationsgrad for enlige uden børn ved pension som 65-årig i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2013

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
AW 50%	102	86	64	..	90
AW 75%	82	67	64	74	64
AW 100%	67	56	62	58	51
AW 125%	57	52	61	52	60

Tabel 6.2.10 Kompensationsgrad for enlige uden børn ved pension som 67-årig i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
AW 50%	110	112	87	112	104	95
AW 75%	88	79	70	89	74	70
AW 100%	72	61	62	77	63	61
AW 125%	61	49	59	69	55	73

Særlige alders- og delpensioner

De særlige alderspensioner omfatter forskellige former for pensioner, der gives til personer i den erhvervsaktive alder, og som ikke kan henregnes til de traditionelle alderspensioner. Det kan være sociale eller helbredsmæssige kriterier og/eller forhold på arbejdsmarkedet eller aftaler, som gør det muligt frivilligt at gå på hel eller delvis pension.

I Danmark drejer det sig om efterløn, som er en frivillig tilbagetrækningsordning for medlemmer af en arbejdsløshedskasse i alderen 60-64 år. I 1999 blev der gennemført en række ændringer af efterlønsordningen, som bl.a. gjorde det mere økonomisk fordelagtigt at udskyde overgangen til efterløn, til man fylder 62 år. Med tilbagetrækningsreformen i 2011 blev der igen foretaget en række ændringer i efterlønsordningen, blandt andet en nedsættelse af efterlønsperioden fra 5 til 3 år og en fremrykning af forhøjelsen af efterlønsalderen.

Ud over efterløn drejer det sig om fleksydelse, som er en frivillig tilbagetrækningsordning for personer i fleksjob i alderen 60-64 år på linje med efterlønsordningen. Delpensionsordningen for 60-64-årige, der ikke er omfattet af efterlønsordningen, er under udfasning og benyttes af ganske få personer.

På Færøerne kan personer i alderen 18 til 66 år tilkendes laveste førtidspension, hvis erhvervsevnen er nedsat med mindst 50 pct., og når sociale og helbredsmæssige forhold taler for det.

I Finland kan arbejdstagere og selvstændige erhvervsdrivende, der er fyldt 62 år, få alderspension. Tidlig udbetaling af alderspensionen reducerer pensionen permanent, også efter man er fyldt 63 år. Alle førtidsalderspensionister er medregnet som alderspensionister. Selvstændige og arbejdstagere, som har været i beskæftigelse længe, kan gå på deltidspension ved 61-års alderen i 2013. Landmænd, som holder op med at drive landbrug før pensionsalderen, kan modtage en særlig pension. For de finske ar-

bejdsløshedspensioner er der for nylig indført den regel, at det kun er personer, der er fyldt 60 år og født før 1950, der er berettiget. Dette omtales i Kapitel 4.

I Island kan fiskere gå på pension fra 60 års alderen, hvis de har været sømænd i 25 år.

I Norge gælder der særlige aldersgrænser for enkelte stillinger. For eksempel har de fleste inden politi- og forsvarsvæsenet en aldersgrænse på 60 år, og de kan under visse forudsætninger få alderspension allerede ved det fyldte 57. år.

En ordning med aftalefastsat pension (AFP) fra 1989 blev væsentlig ændret fra 2011 i privat sektoren. AFP bliver givet som et livsvarig tillæg til alderspensionen. I den offentlige sektor er ordningen beholdt som en tidsbegrænset tidlig pensionsordning (62 - 67 år), som giver de offentlige ansatte uden særaldersgrænse muligheden for at gå på pension fra det fyldte 62. år. Der findes desuden pensionsordninger, som er tilpasset Folketrygden, og disse fungerer som særlige tidlige tilbagetrædelsesordninger for personer frem til det fyldte 67. år. Dette gælder f.eks. pensionsordningen for sømænd og fiskere, hvor der gives alderspension fra det fyldte 60. år.

I Sverige har det siden 2000 ikke været muligt at bevilge nye delpensioner.

Tabel 6.2.11 De gennemsnitlige udbetalte særlige alders- og delpensioner pr. måned før skat, december 2013

	KR/EUR	KKP-Euro
<i>Danmark</i>		
Efterløn ¹⁾	13.385	1.242
Fleksydelse	13.455	1.249
Delpension	9.616	892
<i>Færøerne²⁾</i>		
Laveste førtidspension	10.701	993
<i>Finland³⁾</i>		
Deltidspension	744	599
Særlige pensioner for landbrugere	1.007	810
<i>Norge⁴⁾</i>		
Aftalefastsat pension		
privat sektor, gamle regler	20.113	1.558
Aftalefastsat pension, nye regler	27.798	1.742
Særlig pension til fiskere	6.414	497

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almanamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet

1 Maxydelse i 2013, da der ikke findes statistik på delpension

2 Gennemsnitligt udbetalt pension i november

3 Gennemsnitligt udbetalt pension i december

4 Gennemsnitligt årsbeløb i 2012, divideret med 12. Fra 2011 kan aftalefastsat pension modtages sammen med alderspension.

Tabel 6.2.12 Pensionister, der modtager særlige alders- og delpensioner efter køn og alder 2013

	I alt	-49		50-59		60-64		65-	
		M	K	M	K	M	K	M	K
<i>Danmark</i>									
Almindelig laveste førtidspension	19.492	1.649	1.594	3.722	5.109	2.611	4.807	.	.
Efterløn ²⁾	100.832					42.402	58.430	.	.
<i>Færøerne</i>									
Laveste førtidspension	301	7	19	39	63	39	72	27	35
<i>Finland</i>									
Deltidspension	20.433	8.168	11.559	328	378
Særlige pensioner for landbrugere	18.304	.	.	421	554	1.754	1.944	4.689	8.942
<i>Norge</i>									
Aftalefastsat pension ³⁾	39.265	14.707	4.652	14.502	5.404
Særlig pension til sømænd ²⁾	11.519
Særlig pension til fiskere	1.867

Kilde: DK: Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold og Danmarks Statistik; FO, Almanamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet

1 Antal personer med efterløn ved udgangen af 2013 (trukket direkte fra efterlønsdatabase af PLT)

2 Tallene gælder kun for den private sektor i modsætning til tidligere år, da de også indeholdt den offentlige sektor.

3 Det er ikke muligt at opdele modtagere af særlig pension til sømænd efter køn og alder

Serviceydelser til ældre

Institutioner og hjemmehjælp m.v. for ældre

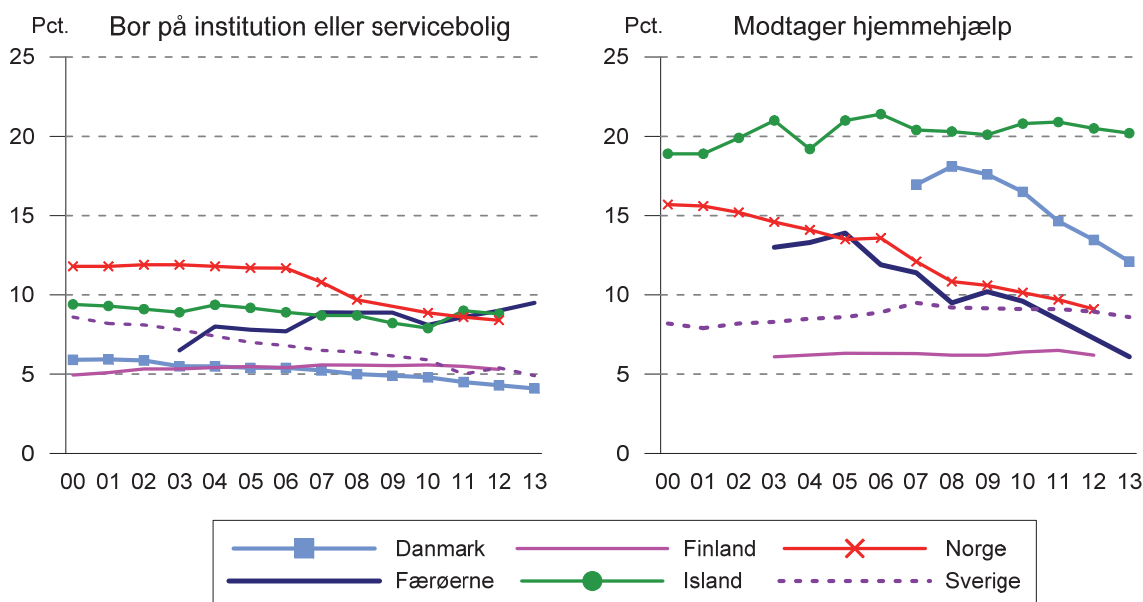
Den overvejende del af ældrebefolkningen bor i almindelige boliger. Kun en mindre del bor i boliger specielt tilpasset ældre. Sådanne boliger findes i alle landene. Deres indretning afhænger af de ældres behov for pleje og kan indeles i:

1. Plejehjem/sygehjem/alderdomshjem.
2. Servicelejligheder/kollektivboliger/omsorgsboliger m.v.

I Finland kan ældre også - i varierende grad - tilbydes langtidsbehandling på sygehusenes sengeafdelinger, som oftest på såkaldte sundhedscentre. I alle landene findes der desuden ved nogle plejehjem særlige afdelinger, hvor ældre, som bor hjemme, kan få et korttidsophold, når der er behov for det. I samtlige lande ydes der hjemmehjælp til ældre. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Med undtagelse af Færøerne er hjælpen et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt eller privat ansatte.

Statistikken om hjemmehjælp i de nordiske lande er vanskelig at sammenligne. Mens tallene for Danmark, Færøerne, Norge, Finland og Sverige er statusopgørelser, indeholder de islandske data oplysninger om, hvor mange der modtog hjælp i løbet af året.

Figur 6.2.5 Personer, som bor på institution eller i servicebolig, samt personer der modtager hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen 65 år eller ældre 2000-2013



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Institutet för hälsa och välfärd; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

Tabel 6.2.13 Personer 65 år og ældre, som bor på institution eller i servicebolig, absolut og i pct. af samtlige ældre, på tællingstidspunktet

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island ³⁾	Norge	Sverige ⁴⁾
	2013	2013	2012	2013	2012	2013
<i>Personer i alderen</i>						
65-74 år	6.117	33	8.044	460	8.830	9.250
75-79 år	5.176	77	7.220	501	7.651	9.900
80+	29.986	523	38.593	2.712	49.856	71.800
I alt 65/67+ år	41.279	633	53.857	3.673	66.337	90.950
<i>I pct. af de respektive aldersgrupper</i>						
65-74 år	1,0	1,0	1,4	2,1	2,0	0,9
75-79 år	3,0	5,7	3,9	6,3	5,9	3,1
80+ år	12,9	24,7	14,4	23,1	22,5	14,4
I alt 65/67+ år	4,1	9,5	5,3	8,8	8,4	4,9

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

- 1 Omfatter beboere på plejehjem, beskyttede boliger, plejeboliger samt længerevarende botilbud (botilbud anvender aldersgruppen over 67 år). Modtagere i pct. af aldersgruppen pr. oktober
- 2 Aldersgrupperne 67-74, 75-79 og 80+ år
- 3 Omfatter beboere på plejehjem og beskyttede boliger. Opgørelse pr. december i året
- 4 Opgørelse 1. oktober i året. I aldersgruppen 65+ år indgår desuden personer på korttids ophold samt servicebolig

Tabel 6.2.14 Personer 65 år og ældre, som modtager hjemmehjælp

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
	2013	2013	2013	2013	2012	2013
<i>Modtagere af hjemmehjælp</i>						
65-74 år	24.152	40	9.878	1.762	12.009	22.950
75-79 år	20.306	59	10.147	1.636	9.250	21.100
80+	79.773	263	42.272	5.268	50.598	116.100
I alt 65+ år	124.230	402	65.297	8.666	71.857	160.150
<i>Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen</i>						
65-74 år	3,9	1,3	1,7	7,4	2,7	2,2
75-79 år	11,3	4,4	5,3	21,5	7,1	6,5
80+ år	34,0	12,5	16,6	44,2	22,8	23,3
I alt 65+ år	12,1	6,1	6,2	20,2	9,1	8,6

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Institutet för hälsa ock välfärd; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

- 1 Hjemmehjælp til beboere i eget hjem bortset fra serviceboliger. Modtagere i pct. af aldersgruppen pr. januar 2014
- 2 Aldersgrupperne 67-74, 75-79 og 80+ år
- 3 Inklusive beboere i serviceboliger som modtager praktisk bistand (hjemmehjælp) og hjemmesygepleje. Modtagere der kun modtager hjemmesygepleje er ikke inkluderet
- 4 Personer som pr.30. september i året havde fået bevilget hjemmehjælp og som bor i egen bolig. Cifrene er afrundet og korrigeret, ikke alle kommuner indrapportere tal

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes pensionister forskellige typer støtteordninger og aktive-rende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbuddet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at ældre kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og -reparation. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde. En del af aktiviteterne kan finde sted i såkaldte ældrecentre.

Derudover findes befordringstjeneste for ældre og funktionshæmmede personer, som har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Udgifter til og finansiering af ydelser til ældre

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til ældre

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre, funktionshæmmede og efterlevende. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKK pr. capita.

Udgifterne til serviceydelser til ældre i Finland skal ses dels i sammenhæng med, at en del af servicen til de ældre gives ved de finske sundhedscentre og dels en relativ høj egenbetaling. Udgifterne i Danmark skyldes et meget højt niveau til hjælp til udførelse af dagliglivets funktioner.

De lave udgifter i Island skyldes både demografi og den høje beskæftigelsesgrad hos de ældre sammenlignet med de andre nordiske lande.

Ændringer i de sociale udgifter til ældre fra 2011 til 2012

I Danmark steg udgifterne fra 2011-2012 med 2,4 mia. DKK, svarende til en stigning på 0,9 pct. Stigningen kan fordeles nogenlunde ligeligt mellem en stigning i kontant-ydelser til ældre samt en stigning i serviceydelser.

På Færøerne er udgiften til ældre næsten den samme fra 2011 til 2012. Den samlede udgift er 0,4 pct. mindre på trods af en stigning i udgiften til kontant-ydelser, modsvarende et fald i udgiften til service.

I Finland steg de sociale udgifter til ældre med 5,2 pct. målt i faste priser. Udgifterne til kontant-ydelser steg med steg med 5,5 pct. Stigningen i udgifterne skyldtes hovedsagelig højere udgifter til alderspensioner. Antallet af pensionister steg med

ca. 48.500, og de nytilkomne pensionister modtog højere pension. Udgifterne til serviceydelser steg med 3,1 pct.

I Island steg udgifterne til ældre med 2,9 pct. fra sidste år målt i 2012 priser. Udgifter til kontantydelse steg med 2,7 pct., udgifter til tillægspensionen steg med 5,2 pct. og udgifter til grundpension er næsten uændret. Udgifter til serviceydelser steg med 4,0 pct. i faste priser. Antallet af modtagere af alderspension steg med 730 personer eller 2,8 pct.

I Norge steg udgifterne til de ældre med 10,1 pct. målt i faste priser. Kontantydelse steg med 11,3 pct., mens udgifterne til serviceydelser steg med 6,6 pct. Kontantydelse udgjorde 75,5 pct. af de totale udgifter til ældre.

I Sverige steg udgifterne til ældre med 4,3 pct. målt i faste priser fra 2011 til 2012. Disse udgifter består hovedsageligt af kontantydelse, idet pensioner steg med 5,1 pct. Udgifterne til serviceydelser var næsten uforandrede.

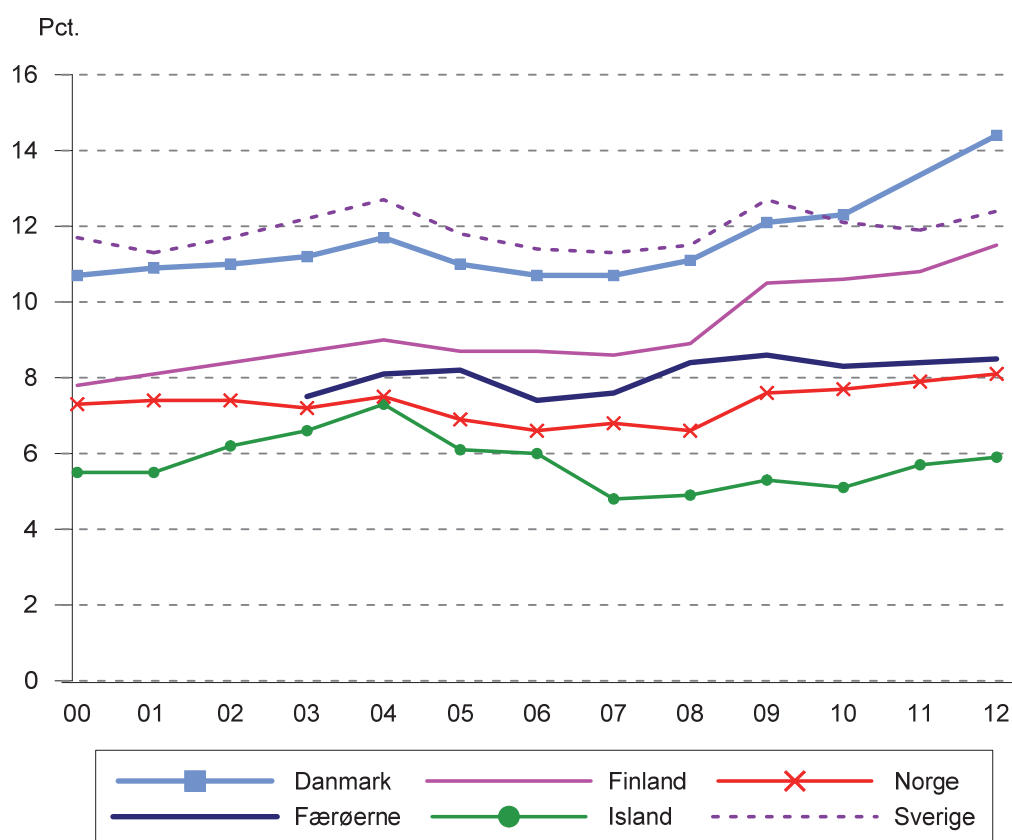
Tabel 6.2.15 Udgifter til og finansiering af pensioner, andre kontantydelse og service til ældre 2012, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Alderspensioner	203.785	748	18.265	92.641	172.685	355.205
Heraf:						
a. Grund/mindstepension	105.679	683	1.590	35.947	58.646	74.669
b. Tillægs-/arbejdspension	11.903	-	16.518	56.694	92.269	179.953
c. Supplerende pension	86.202	61	156	-	19.170	100.583
B. Særlige alderspensioner	19.158	41	1.199	-	5.768	-
C. Delpensioner	22	-	218	-	142	-
D. Øvrigt	-	22	45	-	-	588
Kontantydelse i alt	222.965	811	19.727	92.641	178.594	355.793
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	-	196	713	4.516	31.029	53.326
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	-	133	674	1.702	21.321	26.859
C. Øvrigt	40.670	17	942	2.064	5.561	3.160
Serviceydelser i alt	40.670	345	2.329	8.282	57.911	83.345
Udgifter i alt, mio.	263.635	1.156	22.055	100.922	236.505	439.138
Udgifter i pct. af BNP	14,4	8,5	11,5	5,9	8,1	12,4
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	58,1	71,5	20,4	23,8	45,1	27,4
- Arbejdsgivere	22,9	14,7	60,8	56,6	33,7	50,7
- Forsikrede præmier og særskatter	19,0	13,8	18,7	20,0	21,2	21,9
<i>Ændringer 2011-2012 i 2012-priser</i>						
- Mio.	2.405	-5	1.096	2.797	21.736	-421.140
- Pct.	0,9	-0,4	5,2	2,9	10,1	-100,0

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Institutet för hälsa ock välfärd; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Statistisk Sentralbyrå

Tabel 6.2.16 Udgifter til kontantydelse til ældre i KKP/capita og pr. pensionist 2012

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse pr. capita	3.700	376	2.982	1.642	2.819	3.182
Alderspension pr. pensionist	19.104	9.243	12.722	14.005	17.999	15.052
Serviceydelse pr. person 65 år og ældre	3.153	2.573	1.764	590	4.094	3.688
Samlede ydelser til ældre pr. capita	4.375	2.221	3.334	1.788	3.733	3.927

Figur 6.2.6 Udgifter til pensioner, andre kontantydelse og service til ældre 2000-2012, i pct. af BNP


Kilde: DK, Danmarks Statistik; NO, Statistisk Sentralbyrå

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på plejehjem, institutioner for ældre og for hjemmehjælp foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på plejehjem/alderdomshjem fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Færøerne, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

I Danmark får beboere på plejehjem m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i plejehjemsopholdet. Det drejer sig for eksempel om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring.

Den varige hjemmehjælp er gratis. Derimod betales der for midlertidige hjemmehjælp, afhængigt af indkomsten. Egenbetalingen til plejehjem og hjemmehjælp udgjorde tilsammen 1,7 mia. DKK i 2013, svarende til 4 pct. af de samlede udgifter.

På Færøerne betaler beboere på plejehjem og i bofællesskab husleje efter centralt fastsatte regler. Huslejen består af boligafgift og en serviceafgift. Sidstnævnte består af et grundbeløb og et indkomstreguleret tillæg. Egenbetalingen til hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen til hjemmehjælp udgør ca. 3 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Finland er egenbetalingen for langtidspleje af ældre afhængig af patientens indtægt. Den kan højst udgøre 85 pct. af nettoindkomsten og til personlig brug skal der være mindst 99 Euro per måned. I 2011 udgjorde egenbetalingen for institutionsophold 21 pct. af de samlede udgifter. For kontinuert hjemmepleje kan der opkræves en passende månedsafgift, som bestemmes af ydelsens kvalitet og omfang samt modtagerens betalingsevne og husstandens størrelse. Egenbetalingen udgjorde ca. 18 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp.

I Island er egenbetaling for plejehjem afhængig af indtægten. De, som kun har grundpension, betaler den til deres ophold og får udbetalt et fastsat beløb, som kaldes for "lommepege". Resten af udgifterne betales af staten for dem, som kun har grundpension. De, som har højere indtægter, betaler mere for deres ophold, men der findes et loft, som ikke kan overskrides. Alle ydelser i plejehjemmet er inklusive, med undtagelse af frisør og fodpleje, som kan købes på stedet på nogle af plejehjemmene. Egenbetalingen til hjemmehjælp fastsættes af enkelte kommuner. I Norge er egenbetalingen for institutionsophold afhængig af indtægten og beregnes ud fra centralt fastsatte forskrifter. Egenbetalingen udgør op til 75 pct. af folketrygdens grundbeløb² fratrukket et fribeløb. Af indtægter over folketrygdens grundbeløb betales op til 85 pct. Betalingen skal begrænses således, at alle beholder 25 pct. af folketrygdens grundbeløb i tillæg til fribeløbet. Egenandelen må ikke overstige de reelle opholdsudgifter. National statistik viser, at egenbetaling i institutioner i gennemsnit udgør lidt over 15 pct. af de samlede udgifter til driften af institutionen. Egenbetalingen for hjemmehjælp fastsættes af de enkelte kommuner, men beløbet må ikke overstige de faktiske udgifter. Hvis indtægten er lav, må egenbetalingen ikke overstige et mindre beløb pr. måned. Desuden må der ikke kræves egenbetaling for den del, som er personlig pleje og omsorg eller hjemmesygepleje, aflastnings- eller støttetiltag.

I Sverige har kommunerne en stor frihed til selv at bestemme egenbetalingens størrelse inden for omsorgen for ældre og funktionshæmmede. Der findes også en maksimal egenbetaling inden for ældreomsorgen, men kommunerne har stor frihed til at sætte egenbetalingens størrelse inden for disse rammer.

Hver modtager af social service har ret til at beholde en vis sum til at betale personlige udgifter, som ikke indgår i udgiften til hjælp i hjemmet. Dette kaldes et forholdsbeløb.

² For forklaring af grundbeløbet se bilag 2, Norge

6.3 Funktionshæmmede

Tabel 6.3.1 Udgifter til funktionshæmmede i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2011

Danmark	4,1	Belgien	2,2	Italien	1,6	Slovakiet	1,6
Færøerne	3,9	Bulgarien	1,4	Letland	1,3	Slovenien	1,7
Finland	3,5	Cypern	0,8	Litauen	1,6	Spanien	1,8 ¹⁾
Island	3,5	Estland	1,8	Luxemburg	2,6	Storbritannien	2,0 ¹⁾
Norge	4,3	Frankrig	2,0	Malta	0,8	Tjekkiet	1,5
Sverige	3,9	Grækenland	1,4	Polen	1,5	Tyskland	2,2
		Holland	2,4	Portugal	2,1	Ungarn	1,7
		Irland	1,3	Rumænien	1,5	Østrig	2,2

1 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT, Database for Social Protection Expenditure and Receipts; FO, Almanamálaráðið

Førtidspensionernes opbygning og indkomstprøvning

Det er et fællestræk for de nordiske landes pensionssystemer, at alle borgere ved lov er garanteret et vist minimum at leve for ved overgangen til pension, den såkaldte mindstepension/grundpension. Dertil kommer lovfastsatte arbejds- eller tillægspensioner for de, der har deltaget i arbejdslivet. Desuden findes der supplerende pensionsordninger indgået ved lov eller ved kollektive aftaler. I alle landene findes desuden forskellige private pensionsopsparinger, som ikke behandles i denne rapport.

I Danmark er hovedprincipperne for at modtage førtidspension de samme som for alderspension. Dog får førtidspensionsmodtagere ikke ATP, men de, der har været på arbejdsmarkedet, modtager også supplerende pensioner.

Tabel 6.3.2 Førtidspensionens opbygning 2013¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge ²⁾	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Førtidspension	Fyritíðarpen-sjón	Sjukpension		Uførepensjon	Sjuk-, och aktivitet-sersättning
<i>Modtagere af:</i>						
Grundpension/ garanteret mindstepension	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år	Alle personer bosat i landet mindst 3 år
Bopælstidens længde for at opnå fuld grundpension	4/5 af årene fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra pensionen ydes	4/5 af årene fra det fyldte 15. år til det tidspunkt, hvorfra pensionen ydes	40 år	40 år	40 år	40 år
Tillægspension/ arbejdspension	.	.	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige
Supplerende pensioner	Lønmodtagere og selvstændige	Lønmodtagere og selvstændige
	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler	-	-	Offentlige kollektive aftaler	Offentlige kollektive aftaler
	Private kollektive aftaler	Private kollektive aftaler	-	-	-	Private kollektive aftaler

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Blandt andet som følge af tilpasning til reglerne i EØS-aftalen er reglerne for retten til grundpension i de nordiske lande blevet tilnærmelsesvist ens. Overordnet kræves det, at man har været bosat i det pågældende land i mindst 3 år i den erhvervsaktive alder forud for funktionshæmningen
- 2 Treårsgrænsen gælder ikke ved arbejdsskader

I Island reguleres grundbeløbet for førtidspensionister både i forhold til egen arbejdsindkomst og halvdelen af husstandens kapitalindkomst. Tilsvarende regler gælder også for pensionstillægget, som også reguleres i forhold til egen arbejdspension samt ægtefællens indtægter. Pensionstillægget falder helt bort over en vis indkomstgrænse.

I Norge indkomstprøves førtidspensionen i forhold til arbejdsindkomster over et vist niveau. Grundpensionen fastsættes i forhold til civilstand og ægtefællens arbejds- og kapitalindkomst. Ægtefæller og samboende har samme rettigheder.

I Sverige er boligstillægget til pensionister indkomstprøvet, og kan udbetales til de, der er bosat i Sverige, og har en ydelse i form af fuld alderspension, aktivitets- eller sygedyldelse, enkepension, særlig efterlevendepension eller hustrutillæg. Selv de der har en pension eller en invaliditetsydelse fra et andet EU-land, kan få boligstillæg.

Helbredsbetingsbetinget førtidspension

I alle de nordiske lande kan personer, hvis erhvervsevne er nedsat på grund af fysiske og/eller psykiske årsager, modtage førtidspension. Førtidspensionen benævnes sygepension i Finland og uførepension i Island og Norge.

I Sverige hedder det fra og med 2003 syge- eller aktivitetsydelse. Disse ydelser indgår som en del af sygeforsikringssystemet, mens det tidligere var en del af det almindelige pensionssystem.

Grundlaget for førtidspension

I Danmark var folkepension (alderspension) og førtidspension tidligere integreret i et sammenhængende regelsystem. Efter førtidspensionsreformen i 2003 kan der kun nytilkendes én form for førtidspension. Den nye førtidspension tilkendes personer med en varigt nedsat arbejdsevne af et sådant omfang, at personen ikke kan blive selvforsørgende gennem beskæftigelse på almindelige vilkår eller i fleksjob. 1. januar 2013 blev reglerne for førtidspension og fleksjob ændret. De nye regler betyder som udgangspunkt, at unge under 40 år ikke skal tilkendes førtidspension. I stedet får de en helhedsorienteret indsats i et eller flere ressourceforløb, som skal udvikle arbejdsevnen og hjælpe dem videre i livet. I de tilfælde, hvor det er åbenlyst, at den pågældende ikke kan komme til at arbejde igen, har kommunen dog fortsat mulighed for at tilkende førtidspension. Det gælder fx, hvis man er så syg eller har så betydelige funktionsnedsættelser, at det ikke tjener noget formål at forsøge at udvikle arbejdsevnen. Samtidig blev reglerne om fleksjob ændret således, at selv personer med en meget lille restarbejdsevne kan visiteres til fleksjob. Det betyder, at flere personer vil kunne visiteres til fleksjob fremfor at blive tilkendt førtidspension.

På Færøerne er førtidspensionen sammensat af et grundbeløb, tillæg og invaliditetsbeløb. Tillægget er reguleret efter tilkendelsesniveau. Dertil modtager højeste og mellemste førtidspensionister et invaliditetsbeløb, der ikke indtægtsreguleres eller er skattefrit. Personer med laveste førtidspension modtager særligt skattepligtigt tillæg. I Sverige blev førtidspensionen i 2003 ændret således, at man modtager en syge- eller aktivitetsydelse. Sygeydelsen bliver tidsbegrænset. Førtidspensionen var en del af det almindelige pensionssystem mens syge- eller aktivitetsydelsen er en del af sygeforsikringssystemet. Personer i alderen 30-64 år kan modtage sygeydelse, hvis arbejdsevnen er nedsat. Personer i alderen 19-29 år kan få en ydelse for nedsat aktivitet. Denne ydelse er altid tidsbegrænset til mellem et og tre år.

Ved beregningen af tillægs-/arbejdspensionens størrelse, hvilket sker på baggrund af tidligere arbejdsindkomst, medregnes i Finland, Island og Norge som regel tiden frem til den normale pensionsalder.

I Finland er procentsatsen for førtidspensionister for tiden fra førtidspensioneringen og frem til alderspensionsalderen dog lavere end for alderspensionister. Fra og med 2010 forhøjedes procentsatsen dog også for 50-63-årige fra 1,3 pct. til 1,5 pct. Dertil lægges en engangsforhøjelse af sygepensionen efter fem udbetalingsår for personer med langvarig sygepension. Engangsforhøjelsens maksimum er ved 24-31-års alderen 25 pct. af pensionens beløb og falder med 1,0 pct. for hvert ekstra levet år,

og udbetales ikke efter 55-års alderen. Forhøjelsen betales første gang i 2010, men den gælder også sygepensioner, som begyndte før 2005. Hvis den manglende arbejdsevne begyndte i 2010, anvendes livslængdekoefficienten også på sygepensioner første gang, dog gælder indvirkningen kun på den indtjente pension, ikke på andelen for den resterende tid.

I Island trådte en ny aldersbetinget ydelse til førtidspensionister i kraft den 1. januar 2004. Formålet er, at personer, der bliver førtidspensionister i en ung alder, får en forhøjet grundpension, idet vedkommende ikke har haft mulighed for at deltage i arbejdslivet og derved ikke har kunnet optjene arbejdspension. Ydelsen kan gives fra og med vedkommende fylder 18 år, og ydelsen reduceres i forhold til alderen, når man bliver førtidspensionist. De, som er 18 eller 19 år, når de bliver førtidspensionist, får det dobbelte grundbeløb, som reduceres gradvist til 66-års alderen.

I Norge blev tre forskellige revalideringsydelse den 1. marts 2010 slået sammen til én ydelse (arbejdsavklaringspenge). Den varige førtidspension beregnes som hidtil. Ud over førtidspensionen er det muligt at have arbejdsindkomst op til folketrygdens beløb pr. 2013. Personer, som er delvis funktionshæmmede, kan derudover have indtægt fra deltidsarbejde. Ved højere indkomst revurderes graden af førtidspension. Personer, som er blevet uarbejdsdygtige inden det fyldte 26. år, tildeles ekstra pensionspoint.

Tabel 6.3.3 Regler for grundpension/førtidspension 2013, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Førtidspension	Fýritíðarpen-sjón	Sjukpension		Grunnpensjon	Syge-/aktivitetsydelse
Pensionsalder	18-64 år	18-66 år	16-64 år	16-65 år	18- 66 år	19-64 år
Mindste grad af Graden af arbejdsevne	Varigt meget begrænset arbejdsevne	Manglende arbejdsevne	Intet særligt niveau angivet	50 pct.	50 pct. (i genaktivitetsfasen 20 pct.)	25 pct.
Pension på grundlag af:	Opholdsperiode og indkomst	Opholdsperiode uarbejdsdygtighed.	Opholdets længde og andre pensioner	Graden af arbejdsevne, opholdsperiode og indkomst	Graden af arbejdsevne, forsikringsperiodens længde og familiesituationen	Opholdets varighed, størrelsen af indkomstbaseret syge-/aktivitetsydelse og graden af arbejdsevne
Er indkomst eller beregningsgrundlag afhængig af tidligere indkomst?	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja
Mindste pension pr. måned i national valuta	1/40 of maksimum	1/40 af grundbeløbet	Intet lovfæstet minimum	34.053	14.208 pr.md.	Garanteret pension på mellem 7.788 og 8.900 på baggrund af alder ¹⁾

Tabellen fortsætter

Tabel 6.3.3 Regler for grundpension/førtidspension 2013, fortsat

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Højeste pension pr. måned i national valuta	Hvis indkomsten ikke overstiger et vist niveau: 70.900 kr. pr. år for enlig pensionist, der bor alene; 112.400 kr. pr. år for gifte eller samboende pensionister	For enlige 15.341 og 13.221 for gifte	738,82 pr måned	201.922 til enlige 181.769 for gifte eller samboende	14.208 pr. md. (grundpension + særtillæg)	Maximum for indkomstrelateret syge- eller aktivitetsydelse er 17.800 pr md
Indeksregulering efter pensionering:	Satsreguleringsprocenten	Reguleres efter særlig lovhvert år	Forbrugerprisindekset 100 pct.	Lønudviklingen, i det mindste forbrugerprisindekset	Lønudvikling	Prisindekset 100 pct.
Akkumulering med indkomst fra arbejde, national valuta	Muligt at have anden indtægt. Der sker en gradvis reduktion af pensionen ved indtægter ud over en vis indtægt (se ovenfor under "Højeste pension")	Muligt at have anden indtægt	Hvis en pensionsmodtager påtager sig arbejde, der svarer til hans tidligere beskæftigelse, anses han ikke længere for at være uarbejdsdygtig, og pensionen inddrages. Pensionen kan indstilles i 3-24 måneder, hvis pensionsmodtageren finder arbejde og den månedlige arbejdsindkomst er over 738,38	Mulig, reduktion af ydelser	Ja, op til 85.245	Mulig til nogen del. Personer der har fået bevilget pension i henhold til reglerne før den 1. juli 2008 kan anvende "trinløs afregning". Der er også mulighed for at ansøge om et ophold med tilskud for at forsøge at arbejde

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

1 Garantiniveauet for syge og aktivitetsydelse er baseret på blandt andet på besøgstiden i Sverige. Et lavere beløb kan derfor udbetales til visse personer der ikke har vist sig i længere tid

Tabel 6.3.4 Regler for arbejdsbaseret førtidspension 2013

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge ¹⁾	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel		Fyritidarpension	Sjukpension		Tillegsspension	Syge-/aktivitetsydelse
Pensionsalder		18-66 år	18-62 år	18-66 år	16-66 år	19-64 år
Mindste grad af arbejdsevne		Mindst halvering af arbejdsevne.	Førtidspension 3/5. Delvis førtidspension: 2/5	50 pct.	50 pct. (i genaktiveringsfasen 20 pct.)	25 pct.
Pension på grundlag af:		Manglende arbejdsevne på grundlag af fysisk eller psykisk årsag	Optjeningsbaseret pension øget med optjening for forventet alder ved fratrædelse, indkomst for hvert år, aldersafhængig optjeningsats	Graden af arbejdsevne og optjent pensionsbeløb i overensstemmelse med optjente pensionspoint øget med yderligere optjeningsår lagt til pensionsalderen	Optjeningsbaseret pension	Gennemsnit af de tre højeste årlige indkomster fra en rammeperiode, som går umiddelbart forud det år, hvor invaliditeten opstod, afhængigt af graden af uarbejdsdygtigheden
Referenceindkomst eller beregningsgrundlag		Grundbeløb og tillæg reguleres efter seneste skattemæssige indkomst	På grundlag af årsindkomsten. Intet indkomstloft. For projicerede år er beregningsgrundlaget indkomsten i de fem foregående år. Til en langvarig sygepension lægges efter fem udbetalingsår, en engangsforhøjelse	Indkomst uden loft	Tilskrevne pensionspoint og kommende pensionspoint indtil det fyldte 66. år	Ydelsen baseres på den pensionsgivende indkomst

Tabellen fortsætter

Tabel 6.3.4 Regler for arbejdsbaseret førtidspension 2013, fortsat

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige ²⁾
Højeste pension pr. måned i national valuta	-		Intet lovfæstet maksimum	Intet lovfæstet maksimum		17.800
Indeksregulering						
- før pensionering:	-	Reguleres efter særskilt lov	Lønindex 80 pct. + pristallet 20 pct.	Lønindex	Lønindex	..
- efter pensionering:	-	Reguleres efter særskilt lov	Pristallet 80 pct. + lønnen 20 pct.	Pristal, men i ældre fonde for offentligt ansatte: lønninger	Lønindex	Pristallet 100 pct.
Akkumulering med indkomst fra arbejde	-	Muligt at have anden indtægt	Mulig, hvis indkomsten udgør 40-59 pct. af den pensionsgivende løn, ændres den fulde førtidspension til en delførtidspension. Hvis indkomsten overstiger 60 pct. af den pensionsgivende løn, pensionen ophører hvis ændringerne er midlertidige og inddrages hvis ændringerne bliver ved	..	Ja	Mulig

Kilde: FO, Almannamálaráðið; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

1 Der findes ingen arbejdsbaseret førtidspension i det offentlige pensionssystem i Danmark, men i de fleste overenskomster på arbejdsmarkedet indgår der aftaler om pension, herunder også førtidspension

Forhold, der påvirker antallet af førtidspensionister

I de nordiske lande findes der et antal alternative former for ydelser, som har indflydelse på såvel tilkendelse af førtidspensioner som på antallet af førtidspensionister. Sygedagpenge i de øvrige lande kan maksimalt gives i ét år, dog med mulighed for forlængelse i Danmark. I Sverige er førtidspensionen fra og med 2003 erstattet af en sygdoms- og nedsat aktivitetsydelse.

I Norge er det normalt, at der udbetales arbejdsavklaringspenge, førend der udbetales førtidspension.

Også de øvrige førtidspensionsordninger (som i denne publikation benævnes særlige alderspensioner) kan påvirke antallet af førtidspensionister. At der findes ordninger som for eksempel efterløn i Danmark og arbejdsløshedspension i Finland har bidraget til, at der er færre førtids-/sygepensionister, end der ellers ville have været i disse lande. Ordningen med aftalefastsat pension (AFP) påvirker antallet af førtidspensionister i Norge. Flere undersøgelser er kommet frem til at ca. 20 pct. af AFP-pensionisterne ville have været førtidspensionister, hvis AFP-ordningen ikke fandtes.

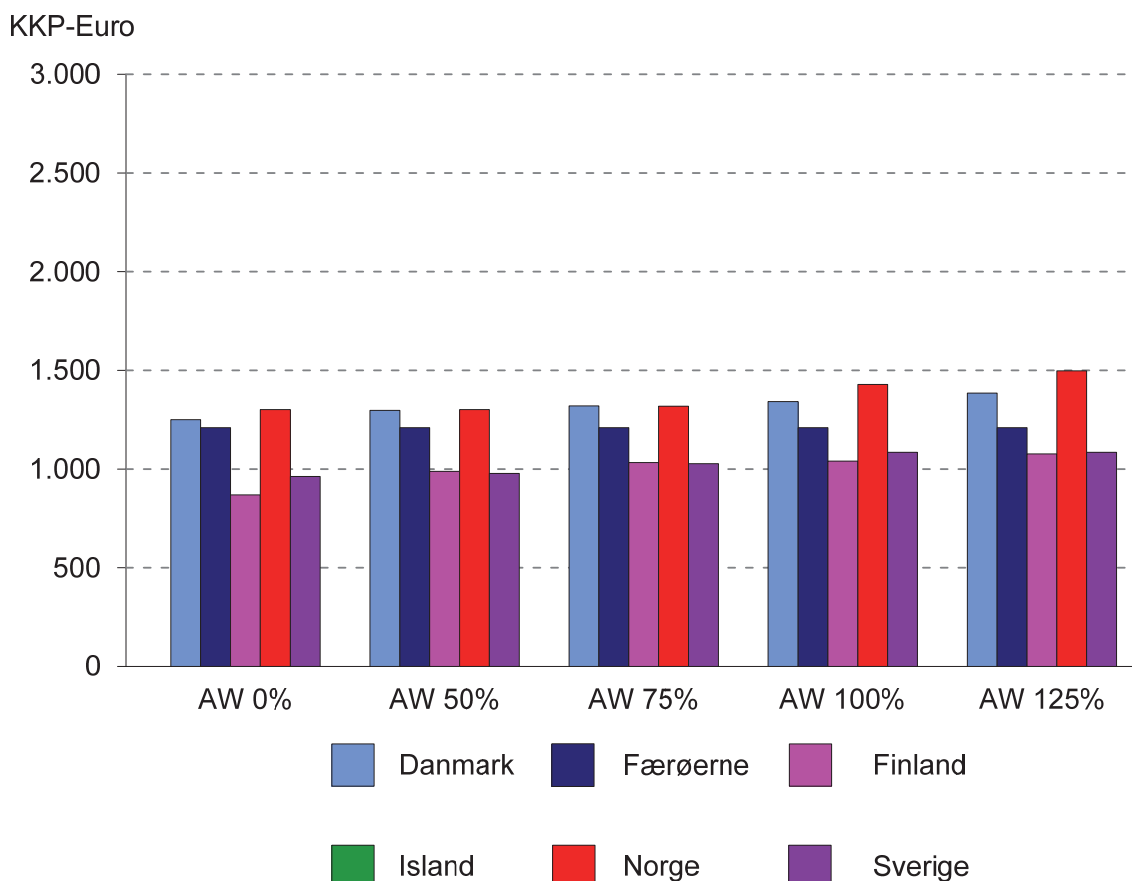
Førtidspension inkl. pensionstillæg er som hovedregel enten højere eller af samme størrelse, som den der tilkendes alderspensionister i alle landene. Dertil kan i Danmark før førtidsreformen i 2003 og Færøerne komme et antal særlige tillæg og i de øvrige lande en tillægspension, som nævnt ovenfor.

Disponibel indkomst og kompensationsgrader ved førtidspension

Figur 6.3.1 viser den disponible indkomst for en enlig 50-årig førtidspensionist, som tidligere har været i arbejde og som helt har mistet sin erhvervsevne på fire indkomstniveauer i KKP-Euro, og figur 6.3.2 viser udviklingen i kompensationsniveauet for AW 75% over de seneste år. Tabel 6.3.5 viser kompensationsgraden i pct. i forhold til tidligere lønindkomst. I Danmark er førtidspensionen uafhængig af tidligere indkomst. Dog findes der i Danmark supplerende ydelser fra aftalebaserede pensionsordninger, som ikke er taget med i beregningen. Førtidspensionen i de andre lande er beregnet i forhold til tidligere arbejdsindkomst.

I alle landene modtager mændene i gennemsnit en højere ydelse end kvinderne. For Finland og Norge skyldes det højere optjening til ATP.

Figur 6.3.1 Disponibel indkomst pr. måned for en enlig 50-årig førtidspensionist ved fuldt tab af erhvervsevne i KKP-Euro 2013



I figur 6.3.1 ses det, at den disponible indkomst ved førtidspension afhænger af tidligere indkomst undtagen for Færøerne. Danmark, Norge og Sverige har et øvre loft for førtidspensionen, Finland har ikke. Sverige når loftet lidt under AW100, som det ses i figuren. Loftet i Danmark og Norge er over AW125.

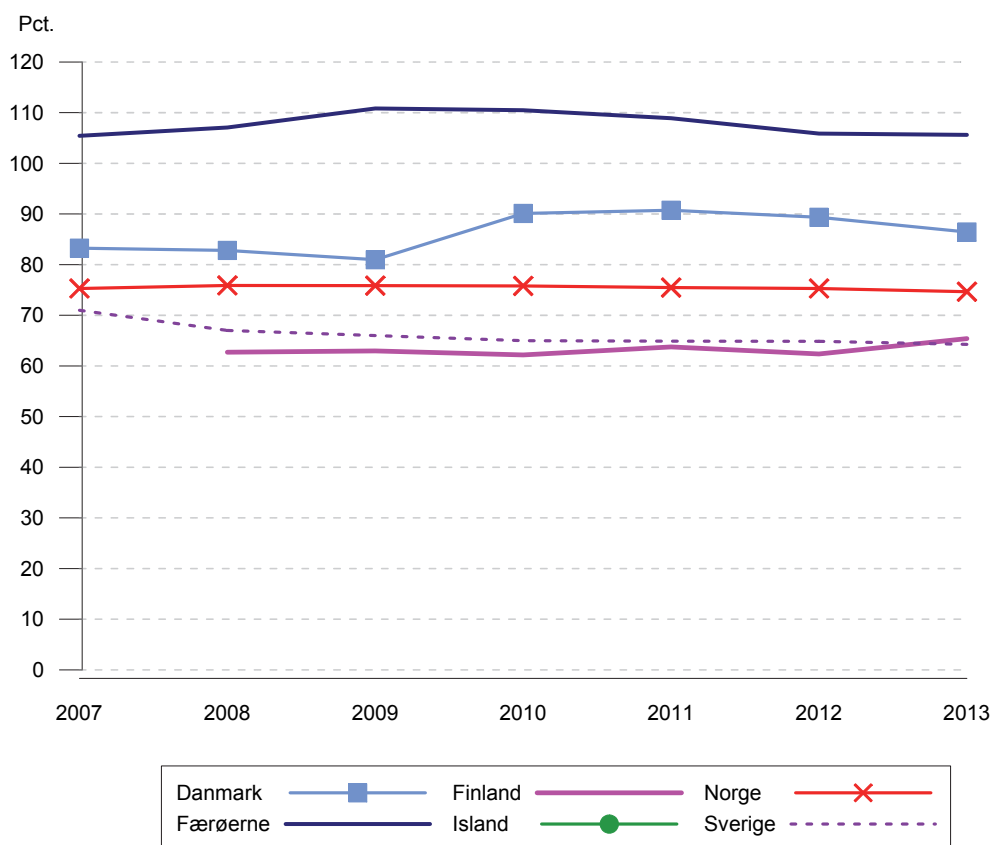
Tabel 6.3.5 Kompensationsgrad for en enlig 50-årig førtidspensionist ved fuldt tab af erhvervsevne i pct. af disponibel indkomst ved arbejde 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Norge	Sverige
AW 50%	108	150	84	104	89
AW 75%	86	106	65	75	64
AW 100%	70	82	53	63	52
AW 125%	60	65	46	55	44

Tabel 6.3.5 viser, at Danmark og Norge har højere kompensationsgrad sammenlignet med Finland og Sverige. Siden førtidspensionen er uafhængig af tidligere indkomst begynder Færøerne med en meget høj kompensationsgrad, men kommer ned

på niveau med Danmark og Norge når indkomsten når AW125 for Danmarks vedkommende og mellem AW100-125 for Norge.

Figur 6.3.2 Kompensationsgrad for en enlig 50-årig førtidspensionist uden børn, AW 75 pct. 2007-2013¹⁾



¹⁾ AW 75 pct. anvendes som standardmål for enlige ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring

Figur 6.3.2 viser, at kompensationsgraden på Færøerne er over 100% på grund af at ydelsen er uafhængig af tidligere indkomst. Stigningen i Finland fra 62 til 65 pct. fra 2011 til 2013 skyldes hovedsagelig, at førtidspensionen stiger så langsomt at den krydser en indkomstgrænse, hvor folkepension bliver tilgængelig. I Sverige er kompensationsgraden faldet ca. 5 procentpoint fra niveauet i 2007.

Tabel 6.3.6 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat førtidspension (før skat) pr. måned 2013

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Mænd	Kvinder	Alle	Mænd	Kvinder	Alle
Danmark ¹⁾	15.130	14.272	14.665	1.404	1.324	1.361
Færøerne ²⁾	15.273	14.429	14.874	1.417	1.339	1.380
Finland ³⁾	1.156	966	1.064	930	777	856
Norge	18.342	14.971	16.401			
Sverige ⁴⁾	10.784	9.504	10.036	1.420	1.159	1.270

Kilde: DK, Danmarks statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Försäkringskassan

- 1 Gennemsnitligt udbetalt beløb for højeste, mellemste, almindelig og forhøjet almindelig førtidspension samt ny førtidspension i januar 2013
- 2 Gennemsnitlig udbetaling i november 2011 for højeste og mellemste førtidspension
- 3 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december
- 4 Gennemsnitligt udbetalt beløb i december inklusive boligtillæg. Aktivitets- eller sygeydelse erstattede fra og med 2003 førtidspension

Antal modtagere af førtidspension

I Danmark kan der efter førtidspensionsreformen i 2003 kun nytilkendes én form for førtidspension. Den nye førtidspension tilkendes personer med en varigt nedsat arbejdsevne af et sådant omfang, at personen ikke kan blive selvforsørgende gennem beskæftigelse på almindelige vilkår eller i fleksjob.

I Danmark har antallet af ny tilkendelser været faldende siden 2010, faldet forventes at tiltage med de nye regler, som trådte i kraft 1. januar 2013.

På Færøerne er der ikke sket væsentlige lovmæssige ændringer, der har haft indflydelse på antallet af nytilkendelser.

I Finland har der været et fald i antallet af førtidspensionsmodtagere, og det falder fortsat svagt.

I Island har der været en gradvis stigning af førtidspensionister på omkring 3 pct. hvert år.

Både i Norge og Sverige er der sket stramning i reglerne for tilkendelse af førtidspension (syge-/aktivitetsydelse).

Tabel 6.3.7 Antal pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension absolut og i pct. 2013

	Danmark ²⁾	Færøerne	Finland	Island ³⁾	Norge	Sverige ⁴⁾
<i>Antal</i>						
18-19 år ¹⁾	1.151	12	1.577	217	984	3.064
20-29 "	11.301	73	12.098	1.841	9.462	29.019
30-39 "	24.156	89	18.314	2.655	19.224	23.439
40-49 "	55.980	177	33.365	3.951	51.636	62.693
50-54 "	92.671	112	31.549	2.370	41.846	55.198
55-59 "	-	118	57.262	2.422	58.782	77.848
60-64 "	57.925	167	87.707	2.821	81.159	112.341
I alt 18-64 år ¹⁾	243.184	748	241.872	16.277	263.093	363.602
65-66 år	.	89	.	1.234	42.793	.
<i>Pct.</i>						
18-19 år ¹⁾	0,5	1,6	0,7	1,3	0,4	0,8
20-29 "	4,6	9,8	5,0	11,3	3,6	8,0
30-39 "	9,9	11,9	7,6	16,3	7,3	6,4
40-49 "	23,0	23,7	13,8	24,3	19,6	17,2
50-54 "	38,1	15,0	13,0	14,6	15,9	15,2
55-59 "	-	15,8	23,7	14,9	22,3	21,4
60-64 "	23,8	22,3	36,3	17,3	30,8	30,9
I alt 18-64 år ¹⁾	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: DK, Danmarks statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 For Finland og Norge starter aldersgruppen ved 16 år og ved 17 år for Island og ved 19 år for Sverige
- 2 Antal modtagere pr. januar 2013. Tal i aldersgrupperne 50-54 år og 55-59 år er slået sammen og står ud for kategorien 50-54 år
- 3 2012
- 4 Antal modtagere i december 2013

Tabel 6.3.8 Modtagere af førtidspension og nytilgang af førtidspensionister efter køn, 2013

	Modtagere	Nytilgang	Nytilgang i pct. af befolkningen i den berettigede alder
<i>Danmark¹⁾</i>			
Mænd	113.759	6.956	0,4
Kvinder	134.013	7.664	0,4
<i>Færøerne</i>			
Mænd	725
Kvinder	815
<i>Finland</i>			
Mænd	125.324	11.269	0,6
Kvinder	116.548	11.691	0,7
<i>Island^{2,3)}</i>			
Mænd	7.250	172	0,2
Kvinder	11.154	323	0,3
<i>Norge⁴⁾</i>			
Mænd	129.748	9.973	0,6
Kvinder	176.138	13.931	1,0
<i>Sverige^{5,6)}</i>			
Mænd	151.041	9.109	0,3
Kvinder	212.561	9.916	0,4

Kilde: DK, Ankestyrelsen; FO, Almannamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun rikisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

1 Antal modtagere er opgjort primo året

2 Pensionsalder 17-66 år

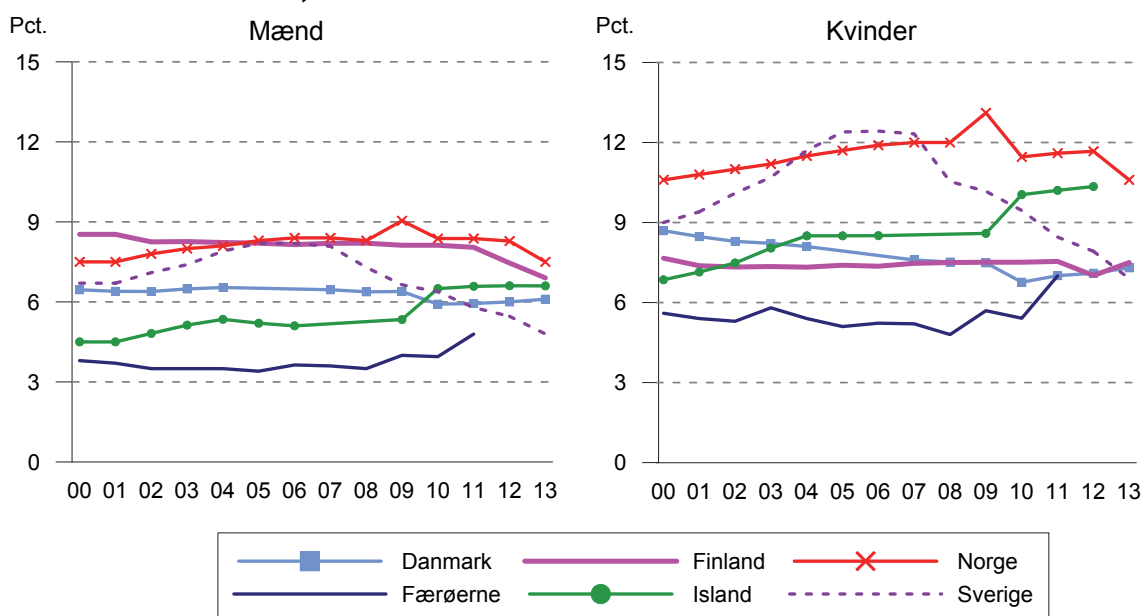
3 2012

4 Pensionsalder 18-67 år. Tilgangen er sett i forhold til den ikke-uføre befolkningen

5 Syge og aktivitetsydelse erstatter fra og med 2003 førtidspensionen

6 Modtagere er for december 2013

Figur 6.3.3 Pensionister, der modtager førtidspension i form af grund-/ mindstepension og/eller tillægs-/arbejdspension i pct. af befolkningen 16/18-64/66 år, 2000-2013^{1, 2)}



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almanamálaráðið; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet

- 1 I Sverige erstatter aktivitets- og sygedyden førtidspensionen fra og med 2003. Nye ydelser gives til personer i alderen 19-64 år
- 2 Norge: Fra 1. marts 2010 blev personer, som modtog tidsbegrænset invaliditetsydelse, overført til en ny ydelse kaldet arbejdsafklaringspenge (revalidering). Herefter viser figuren kun modtagere af varig invalidepension, og antallet er derfor mindre end i 2009

Revalideringsydelse

Personer, hvis erhvervsevne er nedsat af fysiske, psykiske eller sociale årsager, kan få hjælp til uddannelse, optræning og omskoling, når det anses for påkrævet af hensyn til personens fremtidige muligheder for at klare sig selv og forsørge sin familie. Der kan også ydes hjælp til særlige udgifter, der følger af uddannelsen. Uddannelse kan bestå i optræning eller oplæring på det almindelige arbejdsmarked. Hjælpen ydes i form af løn eller løntilskud. Endelig kan der ydes særskilt hjælp til anskaffelse af værktøj og arbejdsredskaber og til iværksættelse af selvstændig virksomhed.

I Danmark ydes hjælpen i form af en fast revalideringsydelse, som svarer til dagpengemaximum. Udbetalingen af revalideringsydelsen forudsætter, at der er iværksat en revalidering efter en fastlagt erhvervsplan. Ydelsen udbetales indtil erhvervsplanen er gennemført, normalt dog højst i 5 år. For unge under 25 år udgør revalideringsydelsen det halve.

På Færøerne er lov om arbejdsfremmende tiltag sat i kraft i 2013. Loven omhandler blandt andet revalidering og arbejdsstræning, og ydelsen i forbindelse med aktiviteter ifølge loven afhænger af alder og forsørgelsespligt.

I Finland er revalideringsdagpenge, som betales fra Folkpensionsanstalten af samme størrelse som sygedagpengene. Dagpengenes størrelse fra ulykkes- og trafikforsikringerne samt fra arbejdspensionsanstalterne er i princippet næsten af den samme størrelse som man skulle have haft i arbejdsindkomst i samme periode.

I Island udbetales en revalideringsydelse af socialforsikringen, når den tilskadedkomne ikke længere har ret til syge- eller arbejdsskadedagpenge. Som regel kan ydelsen højst oppebæres i 12 måneder, eller indtil der er truffet beslutning om den funktionshæmmedes fremtid. Ydelsen svarer til førtidspensionen og tildeles efter de samme kriterier. Ydelsen kan aldrig udbetales i mere end 18 måneder. Alle, der modtager revalideringsydelse, skal gennemgå undersøgelser og behandlinger i den tid, ydelsen modtages.

I Norge blev tre revalideringsydelser slået sammen til én ydelse med virkning fra 1. marts 2010. For at have ret til den nye ydelse, arbejdsavklaringspenge, skal modtageren være under aktiv behandling, deltage på et arbejdsrettet tiltag eller modtage anden opfølgning med det sigte at skaffe sig, eller beholde, et arbejde.

Denne ydelse gives til personer, der som regel har opbrugt deres sygedagpengeret, men hvor arbejdsevnen forsat er nedsat med mindst 50 pct. Ydelsen kan gives i op til 4 år med mulighed for forlængelse i særlige tilfælde, og den beregnes ud fra pensionsgivende indtægt, udbetalt det sidste år, eller som et gennemsnit af de sidste tre år før, arbejdsevnen blev nedsat med mindst 50 pct. Ydelsen udgør 66 pct. af beregningsgrundlaget, som maksimalt kan være seks gange grundbeløbet³ i folketrygden.

I Sverige gives der i forbindelse med revalidering en række erstatninger og ydelser. I forbindelse med revalidering kan der blandt andet gives en revalideringsydelse og særlige ydelser i stedet for sygedagpenge. Revalideringsydelsen gives da til personer, som deltager i erhvervsrettet revalidering, og de særlige ydelser skal dække udgifterne, som der er ved revalideringen for eksempel til rejser. De erhvervsrettede revalideringsforanstaltninger, som kan blive aktuelle, er eksempelvis arbejdsstræning, udredning ved et arbejdsmarkedsinstitut og uddannelse.

³ For forklaring af grundbeløbet se bilag 2, Norge

Tabel 6.3.9 Personer, som har modtaget revalideringsydelse 2013

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland ²⁾	Island ³⁾	Norge ⁴⁾	Sverige ⁵⁾
<i>Personer som har modtaget revalideringsydelse i løbet af året</i>						
Mænd	5.264	265	44.506	737	87.113	7.137
Kvinder	7.416	345	67.732	1.238	123.254	15.415
I alt	12.680	610	112.238	1.957	210.367	22.552
I alt pr. 100.000 indbyggere	226	1.257	2.073	604	4.141	235
<i>Personer som modtog revalideringsydelse pr. december</i>						
Mænd	3.447	91	18.878	444	66.580	2.697
Kvinder	4.780	137	27.476	807	96.612	5.599
I alt	8.227	228	46.354	1.251	163.192	8.296
I alt pr. 100.000 indbyggere	147	470	856	386	3.212	86

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almanamálaráðið; FI, Pensionsskyddscentralen och Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Försäkringskassan

- 1 Modtagere af revalideringsydelse, herunder revalideringsydelse ved virksomhedspraktik
- 2 Omfatter revalideringsdagpenge og service som udbetales fra Folkpensionsanstalten (derudover udbetalte arbejdspensionsanstalterne i løbet af 2013 revalideringspenge/service til 13.016 personer, 6.151 mænd og 6.865 kvinder)
- 3 2012
- 4 Fra 1. marts 2010 blev ydelserne revalideringspenge (attføringspenge) og tidsbegrænset invalidepension indlemmet i Arbejdsavklaringspenge
- 5 Omfatter kun personer med revalideringsydelse. Personer som modtager særlige ydelser kan ikke opgøres

Arbejdsskadeserstatninger

I alle nordiske lande modtager personer, som har været udsat for en arbejdsskade enten sygedagpenge eller en ydelse, som svarer til disse ved midlertidigt tab af erhvervsevne. Ved langvarigt eller permanent tab af erhvervsevne udbetales der førtidspension eller en ydelse, som kan sidestilles med denne.

Ved arbejdsskade forstås ulykkestilfælde på arbejdet og erhvervsbetinget sygdom, som forårsager midlertidigt eller permanent tab af arbejdsevne.

I alle landene er der etableret obligatoriske arbejdsskadeforsikringer, men efter lidt forskellige regelsæt. Fra arbejdsskadeforsikringen udbetales der erstatninger ved mén samt erstatning for den tabte arbejdsevne, enten i form af engangsydelser eller som månedlige ydelser. Normalt dækker arbejdsskadeforsikringen også udgifter til behandlinger, som ikke er dækket af den almindelige sygeforsikring.

I Danmark ydes der erstatning for tabt erhvervsevne, hvis arbejdsskaden har nedsat arbejdsevnen med mindst 15 pct. Der ydes desuden et engangsbeløb, hvis méngraden er 5 pct. og derover. En erstatning for tabt arbejdsevne kan udbetales som en engangserstatning, hvis tab af arbejdsevne bliver fastsat til mindre end 50 pct. Hvis tab af arbejdsevne bliver fastsat på 50 pct. eller derover, bliver erstatningen udbetalt som en løbende ydelse en gang om måneden.

På Færøerne ydes der dagpenge, hvis den tilskadekomne ikke er i stand til at genoptage arbejdet i samme omfang som tidligere. Dagpengene kan maksimalt udgøre 80 pct. af årslønnen. Der kan også ydes invaliditetserstatning, hvis arbejdsskaden har

forringet den tilskadekomnes erhvervsevne med 5 pct. eller derover. I Finland har man ret til pension, hvis arbejdsevnen er reduceret med mindst 10 pct. Den pension, som udbetales til en person, som er helt uarbejdsdygtig udgør 85 pct. af tidligere arbejdsindkomst. Til en delvis (partiel) arbejdsudygtig arbejdstager, udbetales der en del af den fulde pension, som svarer til nedgangen i erhvervsevnen. Erstatningsniveauet for pension på grund af ulykker falder til 70 pct. af arbejdsindkomsten, når den pågældende fylder 65 år. Ulykkespensionen til en delvis uarbejdsdygtig reduceres tilsvarende, når den pågældende fylder 65 år.

I Island er det retten til løn under sygdom (fravær på grund af en ulykke), som har den største betydning for den skadelidte. Men for personer, som ikke har ret til løn, eller når den periode, hvor man kan modtage løn er ophørt, modtager de pågældende dagpenge fra den almene arbejdsskadeforsikring. Denne ydelse er et fast beløb, som er uafhængig af den løn, man havde, da ulykken indtraf. Ydelsen betales normalt ikke i mere end 52 uger. Hvis arbejdsevnen er nedsat med 10-49 pct. betales førtidspension i form af et engangsbetrag, men hvis arbejdsevnen er nedsat 50 pct. eller mere, betales førtidspension efter de almindelige regler.

I Norge kan der opnås uførepension, hvis en erhvervsskade eller arbejdsulykke nedsætter arbejdsevnen med 30 pct., hvor der normalt kræves mindst 50 pct. nedsættelse af arbejdsevnen for at få tildelt uførepension. Der tildeles erstatning ved mén, hvis mén-graden er 15 pct. eller derover.

I Sverige ydes der erstatning i form af livrenter, såfremt arbejdsevnen er varigt nedsat med mindst en femtededel (6,6 pct.). Livrenten beregnes normalt på grundlag af den forsikredes sygedagpengeberettigede indkomst. Livrenten beregnes ved at sammenligne den forventede indkomst, hvis skaden ikke var indtruffet, med den indkomst, hun eller han beregnes til at kunne få efter skaden. Livrenten er forskellen mellem indkomsterne, men kan aldrig blive højere end 7,5 prisbasisbeløb pr. år.

Plejetilskud til funktionshæmmede

I alle de nordiske lande kan familier modtage økonomisk støtte fra det offentlige til pleje af et fysisk eller psykisk sygt barn i hjemmet. Regelsættene varierer noget mellem landene, men formålet med ordningerne er det samme, nemlig at gøre det økonomisk muligt for familier at have barnet boende hjemme ved at få dækket de ekstraudgifter, som barnets funktionshæmning medfører.

Voksne med funktionsnedsættelse, som bor i eget hjem, kan også få tilskud. De enkelte lande har også lidt forskellige regler på dette område. Der kan ydes støtte til hjælpemidler, som er nødvendige for, at den pågældende kan udøve et erhverv eller afhjælpe den pågældendes lidelse, eller som kan lette den daglige tilværelse i hjemmet.

I flere af landene ydes der blandt andet tilskud til køb af og/eller tilpasning af bil eller andet motordrevet køretøj.

Serviceydelser til funktionshæmmede

Institutioner, hjemmehjælp m.v. for funktionshæmmede

I alle landene findes der særlige boliger for personer med nedsat funktionsevne. Det kan være:

1. Plejehjem/sygehjem
2. Beskyttede boliger/servicelejligheder/kollektivboliger

Tabel 6.3.10 Personer under 65 år som modtager hjemmehjælp

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
	2013	2013	2013	2013	2012	2013
Modtagere af hjemmehjælp under 65 år i alt	22.634	40	6.840	2.719	33.516	15.600
Modtagere af hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen 18-64 år	0,5	0,1	0,2	1,0	0,8	0,2

Kilde: FO, Almanamálaráðið; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

- 1 Hjemmehjælp til beboere i eget hjem bortset fra serviceboliger. Modtagere i pct. af aldersgruppen 18-64 år pr. januar 2014
- 2 Modtagere i pct. Af aldersgruppen 18-66 år
- 3 Inklusive beboere i serviceboliger som modtager praktisk bistand (hjemmehjælp). Omfatter modtagere der modtager både hjemmesygepleje og praktisk bistand og modtagere som blot modtager praktisk bistand. Modtagere der kun modtager hjemmesygepleje er ikke inkluderet
- 4 Omfatter beboere i egen bolig som pr. 30. september i året 1. oktober 2012 havde fået tildelt hjemmehjælp. Cifrene er afrundet og korrigeret, ikke alle kommuner indrapportere tal

Tabel 6.3.11 Personer under 65 år, som bor på institution eller i servicebolig

	Danmark ¹⁾	Færøerne ²⁾	Finland	Island	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Under 65 år i alt	14.342	159	20.942	888	22.428	28.850
I pct. af aldersgruppen 18-64 år	0,4	0,5	0,5	0,4	0,5	0,4

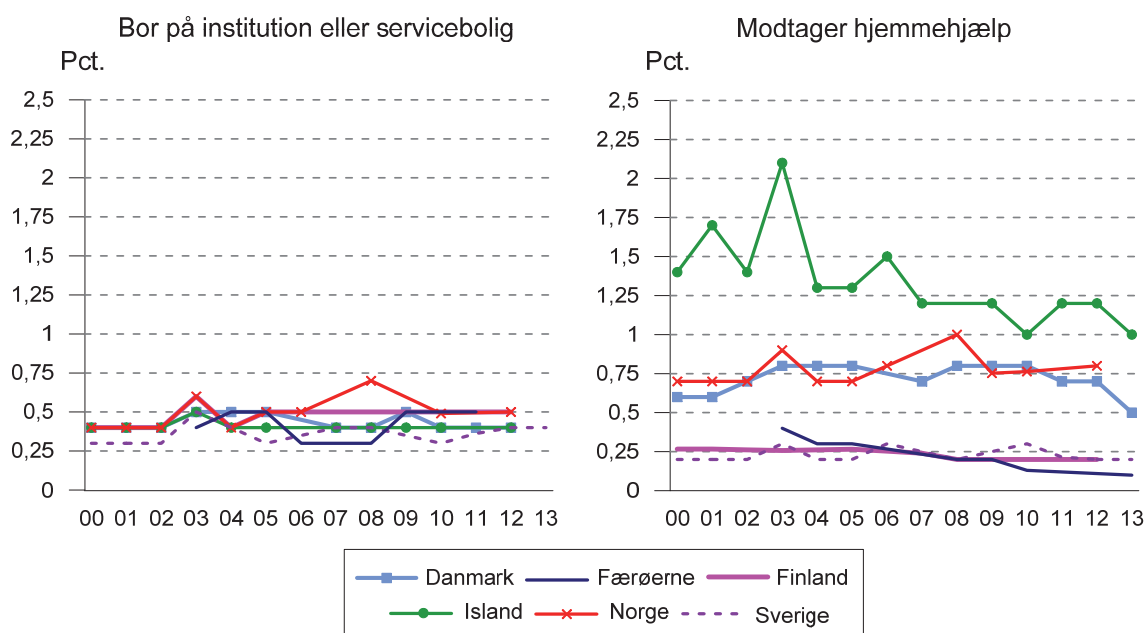
Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almanamálaráðið; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

- 1 Omfatter beboere på plejehjem, beskyttede boliger, plejeboliger, friplejeboliger samt botilbud (botilbud anvender aldersgruppen under 67 år). Modtagere i pct. af aldersgruppen 18-64 år pr. oktober 2012
- 2 Modtagere i pct. Af aldersgruppen 18-66 år
- 3 Oplysningerne gælder beboere i boliger til pleje- og omsorgsformål og indlagte på institution i aldersgruppen 0-66 år
- 4 Personer med permanent ophold og korttidsophold 30. september i året i institutioner eller serviceboliger. Cifrene er afrundet og korrigeret, ikke alle kommuner indrapportere tal

I samtlige lande ydes der hjemmehjælp til funktionshæmmede. Hjælpens omfang bestemmes ud fra individuelle behov og varierer fra nogle få timer om måneden til flere timer pr. dag. Hjælpen er et kommunalt anliggende og udføres af kommunalt eller privat ansatte.

Som tidligere nævnt er statistikken om hjemmehjælp i de nordiske lande vanskelig at sammenligne. Mens tallene for Danmark, Færøerne, Finland, Norge og Sverige er statusopgørelser, er de islandske data oplysninger om, hvor mange der modtog hjælp i løbet af året.

Figur 6.3.4 Personer, som bor på institution eller i servicebolig, samt personer der modtager hjemmehjælp i pct. af aldersgruppen 18-64 år, 2000-2013



Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI Institutet för hälsa och välfärd, Institutionsvård och boendeservice inom socialvården; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

Støtteordninger og fritidsaktiviteter

I de nordiske lande tilbydes funktionshæmmede forskellige typer støtteordninger og aktiverende foranstaltninger i enten kommunalt eller privat regi. Udbuddet af service og aktiviteter varierer fra land til land og fra kommune til kommune. Der føres ingen sammenlignelig statistik, der kan belyse omfanget af denne indsats.

Støtteordninger tager navnlig sigte på, at funktionshæmmede kan forblive længst muligt i eget hjem. De enkelte serviceordninger indbefatter bl.a. madudbringning, telefonkæder eller alarmer, der kan tilkalde hjælp, besøgsordning, fysio- og ergoterapi, hår- og fodpleje, havearbejde og snerydning. Desuden findes der ordninger med tøjvask og indkøb. Der er ikke centralt fastsatte regler for betaling, men normalt opkræves der betaling for madudbringning, fodpleje og havearbejde. I alle landene findes såkaldte dagforanstaltninger, der henvender sig til forskellige målgrupper, eksempelvis personer med psykisk funktionsnedsættelse, for at give hjælp i form af revalidering, beskæftigelse og fællesskab.

Derudover findes befordringstjeneste, en trafikservice for ældre og funktionshæmmede personer, som har svært ved at benytte offentlige transportmidler eller i det hele taget at færdes på egen hånd.

Personlig assistance

I alle de nordiske lande kan personer med svære funktionshæmninger få økonomisk hjælp til personlig assistance og hjælp til den daglige livsførelse.

I Danmark kan personer med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne få tilskud til ansættelse af hjælpere til pleje, overvågning og ledsagelse i forbindelse med erhvervsarbejde, uddannelse eller efter- og videreuddannelse i forbindelse med job eller ledighed.

Derudover kan kommunen yde 15 timers ledsagelse om måneden til personer under 67 år, der ikke kan færdes alene på grund af betydeligt og varigt nedsat funktionsevne. Personer, der er visiteret til 15 timers ledsagelse om måneden ved det fyldte 67. år, bevarer denne ret efter det fyldte 67. år. Kommunen kan desuden yde hjælp i form af en særlig kontaktperson til personer, der er døvblinde, og sørge for tilbud om støtte- og kontaktperson til personer med sindslidelser.

På Færøerne har børnepasningsbehovet hos familier med funktionshæmmede børn, hvis behov ikke kan dækkes i de almindelige daginstitutioner, været løst ved ansættelse af personlige støttepersoner. Støttepersonerne har samtidig bl.a. en aflastningsopgave i forhold til familien og dækker derfor et mere omfattende behov end det, en traditionel daginstitution kan tilbyde.

Personer mellem 18 og 66 år med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne kan få tilkendt personlig hjælp og støtte. Målsætningen er, at den funktionshæmmede skal have mulighed for at leve et selvstændigt og aktivt liv. Den funktionshæmmede og støttepersonen fastlægger i fællesskab en formålssætning med støtten, som beskriver en handlingsplan mht. indholdet i støttetimerne.

I Finland kan kommunerne fremme en svært funktionshæmmed persons livsførelse i eget hjem ved at give et økonomisk tilskud til at aflønne personlige hjælpere. Tilskuddet er tiltænkt svært funktionshæmmede, der i stor udstrækning har behov for andres hjælp i dagliglivets forhold. Behovet for hjælp og støtte skal fastlægges af en læge og hvis nødvendigt desuden af en anden ansat i social- og sundhedsvæsenet. I 2013 var 15.200 personer omfattet af ordningen.

I Island kan der også tilkendes personlig hjælp med dagliglivets funktioner.

Der kan desuden gives personlig hjælp til personer, der har behov for at bryde en social isolation. Endelig kan familier med funktionshæmmede børn modtage aflastning af en anden familie, der passer barnet/børnene, almindeligvis en til to weekender om måneden.

I Norge skal alle kommuner tilbyde ordningen med brugerstyret personlig assistance.

Det, som præger ordningen, er, at modtageren af hjælpen fungerer som arbejdsleder for hjælperen. Brugeren kan også vælge at være arbejdsgiver og derved påtage sig et større ansvar for organiseringen og indholdet i hjælpen i forhold til egne be-

hov. Fra 2006 blev ordningen med brugerstyret personlig assistance udvidet til også at omfatte brugere, som ikke kan varetage arbejdsgiver rollen alene.

Desuden findes der en forsøgsordning med funktionsassistenter for funktionshæmmede i arbejde. Disse skal give praktisk hjælp i arbejdstiden til personer som har stærk fysisk funktionsnedsættelse. Målsætningen er, at svært bevægelseshæmmede skal have mulighed for at få et normalt arbejde, hvis for de tidligere har været på arbejdsmarkedet.

I Sverige har personer ret til personlig assistance, hvis de på grund af stort varigt funktionsbesvær har behov for hjælp med den personlige hygiejne, måltider, påklædning eller kommunikation med andre (såkaldte grundlæggende behov). Der kan også ydes hjælp for andre behov til livsførelse, hvis de ikke kan tilgodeses på anden måde. I begrebet personlig assistance forudsættes det, at det skal være en personlig støtte, der giver den funktionshæmmede øgede muligheder for et selvstændigt liv. Hjælp og støtte skal være tilgængelig på forskellige tider af døgnet og tilbydes af et begrænset antal personer. Personlig assistance gives i form af støtte fra en personlig assistent eller i form af økonomisk tilskud til at ansætte en sådan assistent. Kommunerne dækker udgifterne for op til 20 timers hjælp pr. uge. Hvis der er behov for mere end 20 timers hjælp pr. uge, dækker staten udgifterne for de timer, der overstiger 20. I 2013 var der ca. 16.000 personer, der modtog personlig assistance.

Revalidering

I alle lande findes der særlige institutioner til optræning, arbejdsprøvning og omskoling af funktionshæmmede og andre erhvervshæmmede. Der er endvidere indrettet beskyttede værksteder for funktionshæmmede, som ikke kan fastholde beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked.

I Danmark har personer med nedsat arbejdsevne mulighed for optræning, arbejdsprøvning, beskyttet beskæftigelse m.v. på revalideringsinstitutioner og beskyttede værksteder. Personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen har desuden mulighed for ansættelse hos private eller offentlige arbejdsgivere i fleksjob og skånejob med løntilskud. Fleksjob gives til personer, der ikke modtager social pension, mens skånejob gives til førtidspensionister. I 2013 var 62.000 personer i fleksjob.

Ledige personer, som er visiteret til fleksjob, og personer, som bliver ledige efter ansættelse i et fleksjob, kan efter nærmere regler modtage ledighedsydelse. I 2013 modtog 30.000 personer ledighedsydelse.

På Færøerne tilbydes personer med nedsat arbejdsevne at deltage i arbejdsprøvning, optræning, efteruddannelse, arbejde på beskyttede værksteder m.v. på en revalideringsinstitution. Revalideringsinstitutionen tilbyder også kortere faglige uddannelser. Desuden kan personer med varige begrænsninger i arbejdsevnen ansættes hos private eller offentlige arbejdsgivere med løntilskud.

I Finland er det det offentlige sundhedsvæsen samt Folkepensionsanstalten, der tilbyder størsteparten af den medicinske revalidering. Folkepensionsanstalten tilbyder også arbejdsprøvning. Arbejdspensionsanstalterne iværksætter revalidering for at forhindre, at en person bliver uarbejdsdygtig eller for at forbedre den pågældendes arbejds- og erhvervsevne, samt for at lette tilbagegangen til arbejdslivet. Ulykkes- og trafikforsikrin-

gen tilbyder desuden revalidering til deres egne klienter. Krigsveteraner kan også gennemgå revalidering, hvor krigsinvalidere tilbydes revalidering mindst hvert andet år.

Med overførelse af tjenester for folk med handicap fra stat til kommune i år 2011 i Island er ansvaret for arbejdsdeltagelse hos mennesker med handicap flyttet fra Statens Specielle Tjenester til Arbejdsetaten. Før 2011 var Statens Specielle Tjenester ansvarlige for beskyttet beskæftigelse på arbejdsmarkedet og for beskyttede værksteder for folk med handicap. Nu ligger ansvaret hos Arbejdsetaten, ligesom for andre borgere. Personer med nedsat arbejdsevne kan få tilpasset sin arbejdssituation efter specielle behov. Samtidigt er det muligt at låne forskellige tekniske hjælpemidler fra Hjælpemiddel-Centralen hos Trykdeetaten.

I Norge er det Arbejds- og velfærdsetaten, der har ansvaret, når det gælder tiltag, som skal forsøge at få de funktionshæmmede aktiveret på arbejdsmarkedet. Målet med erhvervsrettet revalidering er at sætte helbreds-mæssige udsatte arbejdssøgere og arbejdstagere i stand til at få og beholde et arbejde på ordinære vilkår. Personer med nedsat arbejdsevne kan få tilpasset sin arbejdssituation efter specielle behov. Samtidigt er det muligt at låne forskellige tekniske hjælpemidler fra hjælpemiddelcentralerne.

Personer med forskellige funktionshæmninger får behandling og vejledning ved et antal optræningsinstitutioner. Funktionshæmmede uden tilknytning til arbejdsmarkedet kan også låne hjælpemidler til gøremål i dagliglivet.

I Sverige har personer med nedsat arbejdsevne mulighed for at deltage i forskellige arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger via arbejdsformidlingen. En person, der på grund af en funktionshæmning ikke kan få arbejde på det regulære arbejdsmarked, kan gennem arbejdsformidlingen få ansættelse i et Samhallföretag. Ved rekruttering prioriteres personer med psykiske og intellektuelle funktionshæmninger samt personer med flere funktionsnedsættelser.

Udgifter til og finansiering af ydelser for funktionshæmmede

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til funktionshæmmede

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre, funktionshæmmede. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Når det gælder kontantydelse pr. capita til de funktionshæmmede, anvender Norge mest, hvilket skyldes, at medicinsk revalidering medregnes under revalidering. I de øvrige lande er revalidering opført under sygdomme (inkluderet i sygedagpengene).

Ændringer i de sociale udgifter til funktionshæmmede fra 2011 til 2012

I Danmark steg udgifterne fra 2011 til 2012 med 100 mio. DKK, svarende til en vækst på 0,1 pct. Stigningen vedrørte serviceydelser, som steg med 528 mio. DKK, svarende til en vækst på 2,1 pct. Omvendt faldt udgifterne til kontantydelse, som faldt med 428 mio. DKK, svarende til et fald på 0,9 pct.

På Færøerne forekom en mindre reduktion i udgiften fra 2011 til 2012 på 1,2 pct., svarende til 6 mio. kr. Reduktionen er et resultat af generelle besparelser på serviceområdet, modsvarende en mindre stigning i udgiften til kontantydelse.

I Finland steg udgifterne til funktionshæmmede med 0,3 pct. målt i faste priser. De samlede udgifter til kontantydelse faldt med 2,4 pct. Udgifterne til serviceydelser steg med 5,6 pct.

I Island steg udgifterne til funktionshæmmede med 13,5 pct. fra 2011-2012 målt i faste priser, hvor kontantydelse steg med 15 pct., og udgifterne til serviceydelser steg med 7,9 pct. Kontantydelse udgjorde 80 pct. af de totale udgifter til funktionshæmmede. Grundpension steg med 0,5 pct. mens tillægspension steg med 49 pct.

I Norge øgedes udgifterne til de funktionshæmmede med 4,5 pct. fra 2011 til 2012 målt i faste priser. Kontantydelse steg med 4,5 pct. og udgifterne til serviceydelser steg med 4,5 pct. Kontantydelse udgjorde 88,0 pct. af de totale udgifter til funktionshæmmede.

I Sverige faldt udgifterne til funktionshæmmede fra 2011 til 2012 med 0,8 pct. målt i faste priser. Kontantydelse faldt med 6,4 pct. mens serviceydelser steg med 3,4 pct. Årsagen til, at udgifterne falder er, at Syge- og Aktivitetserstatning falder, hvilket den har gjort i mange år. Dette skyldes, at Syge- og Aktivitetserstatning er blevet tidsbegrænset, og at tildelingen er blevet mere restriktiv.

Tabel 6.3.12 Udgifter til og finansiering af pensioner, andre kontantydelse og service til funktionshæmmede 2012, i national valuta

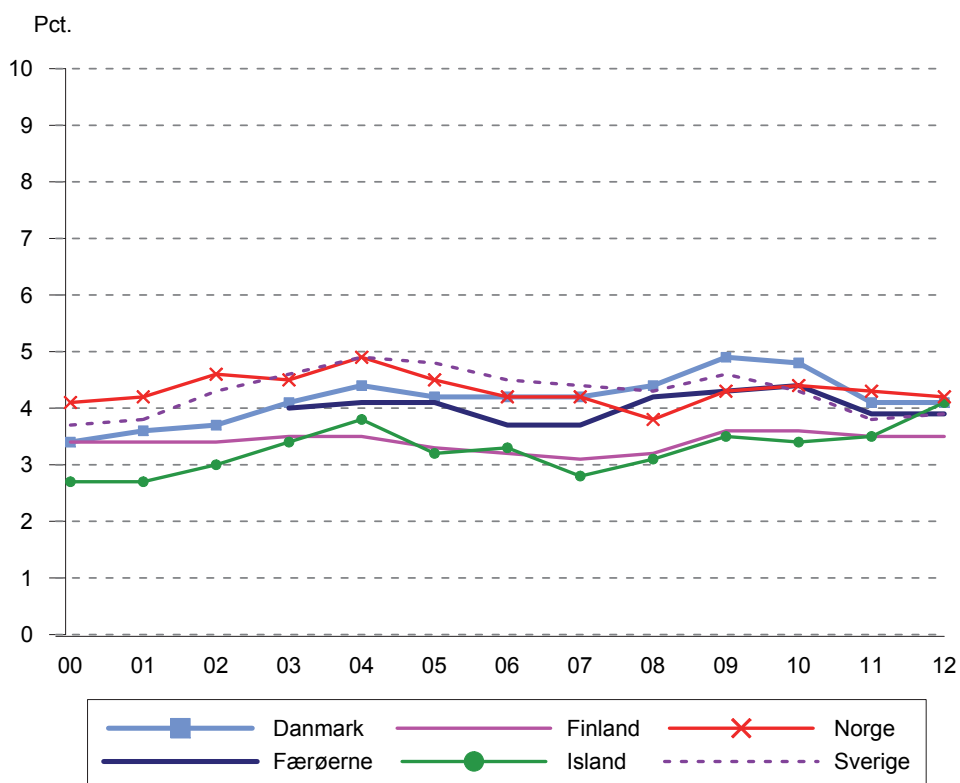
	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Førtidspensioner	263.635	224	3.505	54.975	66.894	50.982
Heraf:						
a. Grund-/mindstepension	41.683	224	743	33.642	24.945	13.289
b. Tillægs-/arbejdspension	.	.	2.752	21.333	35.074	32.041
c. Supplerende pension	6.724	5.652
B. Tilbagetrædelsespension pga. nedsat arbejdsevne	.	.	10	.	.	.
C. Plejebidrag	.	.	555	.	3.432	4.017
D. Tilskud til økonomisk integration af funktionshæmmede	2.055	.	158	.	36.239	1.078
E. Øvrigt	5.029	16	160	.	136	.
Kontantydelse i alt	48.767	250	4.378	54.975	106.701	56.077
<i>Serviceydelse, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	10.511	149	168	11.499	1.215	24.046
B. Hjælp til udførelse af dagliglivsfunktioner	5.442	29	626	101	5.528	39.264
C. Revalidering	.	72	626	.	6.253	5.486
D. Øvrigt	9.733	36	963	2.424	1.644	12.582
Serviceydelse i alt	25.686	286	2.383	14.024	14.640	81.378
Udgifter i alt, mio.	74.453	536	6.761	68.999	121.341	137.455
Udgifter i pct. af BNP	0,3	3,9	3,5	4,1	4,2	3,9
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	94,5	93,9	53,6	55,4	32,8	66,0
- Arbejdsgivere	5,5	4,3	32,7	36,4	40,0	33,7
- Forsikredes præmier og særskatter	0,0	1,8	13,7	8,2	27,1	0,4
<i>Ændringer 2011-2012 i 2012-priser</i>						
- Mio.	101	-6	18	8.205	5.213	-1.112
- Pct.	0,1	-1,2	0,3	13,5	4,5	-0,8

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Institutet för hälsa ock välfärd; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå

Tabel 6.3.13 Udgifter til kontantydelse til funktionshæmmede i KKP/capita og pr. pensionist 2012

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse pr. capita	809	481	662	974	1.684	501
Førtidspension pr. førtidspensionist	110.808	12.093	11.013	17.446	17.280	10.832
Serviceydelse pr. capita	426	550	360	249	231	728
Samlede ydelse til funktionshæmmede pr. capita	1.235	1.031	1.022	1.223	1.915	1.229

Figur 6.3.5 Udgifter til pensioner, andre kontantydelse og service til funktionshæmmede 2000-2012, i pct. af BNP



Kilde: DK, Danmarks Statistik; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå

Egenbetaling

Egenbetaling for ophold på institutioner, funktionshæmmede og for hjemmehjælp foregår efter forskellige regelsæt i de nordiske lande.

Betingelserne for egenbetaling for ophold på institutioner for funktionshæmmede fastsættes centralt (statsligt) i Danmark, Færøerne, Finland, Island og Norge, men decentralt (kommunalt) i Sverige.

I Danmark får beboere på botilbud m.v. udbetalt pension og må heraf selv betale for de ydelser, de modtager som led i opholdet. Det drejer sig for eksempel om husleje, kost, frisør og vask. Derimod skal de ikke betale for pleje og rengøring. Den varige hjemmehjælp er gratis. Derimod betales der for den midlertidige hjemmehjælp afhængigt af indkomsten.

På Færøerne betaler beboere på plejehjem og i bofællesskaber husleje efter centralt fastsatte regler.

I Finland er egenbetalingen for langtidspleje afhængig af patientens indtægt. Den kan højst udgøre 85 pct. af nettoindkomsten, og der skal mindst være 99 EUR per måned til personligt forbrug. I 2011 udgjorde egenbetalingen for institutionsophold 9 pct. af de samlede udgifter. For kontinuert hjemmepleje kan der opkræves en passende månedsafgift, som bestemmes af ydelsens kvalitet og omfang samt modtage-

rens betalingsevne og husstandens størrelse. Egenbetalingen for hjemmehjælp er afhængig af husstandens indkomst. Egenbetalingen udgjorde ca. 15 pct. af de samlede udgifter til hjemmehjælp i 2011.

I Island findes der ikke institutioner for funktionshæmmede, men forskellige typer af beskyttede boliger og samboformer. Beboerne betaler selv husleje og andre tjenester, som i år 2011 blev kommunens ansvar. For Norge, se afsnit om egenbetaling under Udgifter til og finansiering af ydelser til ældre kap. 6.2.

I Sverige har kommunerne en stor frihed til selv at bestemme egenbetalingens størrelse inden for omsorgen for ældre og funktionshæmmede. Der findes også en maksimal egenbetaling inden for ældreomsorgen, men kommunerne har stor frihed til at sætte egenbetalingens størrelse inden for disse rammer.

6.4 Efterlevende

Tabel 6.4.1 Udgifter til efterlevende i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2011

Danmark	0,0	Belgien	2,1	Italien	2,6	Slovakiet	0,9
Færøerne	0,2	Bulgarien	0,9	Letland	0,3	Slovenien	1,7
Finland	0,9	Cypern	1,3	Litauen	0,5	Spanien	2,3 ¹⁾
Island	0,6	Estland	0,1	Luxemburg	2,0	Storbritannien	0,1 ¹⁾
Norge	0,3	Frankrig	1,8	Malta	1,7	Tjekkiet	0,7
Sverige	0,5	Grækenland	2,3	Polen	1,9	Tyskland	2,0
		Holland	1,2	Portugal	1,8	Ungarn	1,3
		Irland	0,5	Rumænien	0,7	Østrig	1,9

1 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts; FO, Almanamálaráðið

Pensioner til enker og enkemænd

Kvindens øgede deltagelse i arbejdslivet og ændringer i indkomstfordelingen mellem mænd og kvinder har medvirket til at efterlevendepension har fået mindre betydning. I Danmark og på Færøerne er enke- og enkemandspension afskaffet, men på Færøerne gives der enkepension gennem førtidspensionssystemet. Man skal have været gift for at modtage denne ydelse. Pensionister kan, ved tab af ægtefælle, få udbetalt en kortvarig efterlevelsespension, svarende til 3 måneders pension. Antallet af modtagere af efterlevelsespension opgøres ikke særskilt. Til ikke-pensionister i Danmark kan der udbetales efterlevelseshjælp, hvis samleveren dør. Efterlevelseshjælpen er indtægts- og formueafhængig og ydes som et engangsbeløb.

I Finland kan der gives familiepension til efterlevende ægtefælle, hvor ægteskabet er indgået før den efterlevende var fyldt 65 år, og som har eller har haft børn med den afdøde. Hvis der ikke var børn i ægteskabet, forudsættes det, at ægteskabet var indgået før end den efterladte fyldte 50 år, samt ægteskabet har varet mere end 5 år. Der kan også ydes efterladte-pension indenfor arbejdspensionssystemet. Tilsvarende regler gælder også for personer i et registreret parforhold.

I Island er enkepensionen afskaffet som grundpension, men udbetales stadigvæk fra arbejdspensionssystemet. I Norge og Sverige hænger retten til efterlevendepension sammen med den efterladdes muligheder for at forsørge sig selv.

I Norge gives der pension til efterlevende ægtefælle og i visse tilfælde samlevende. Der kan også gives pension til efterlevende, hvis de enten tidligere har været gift med hinanden eller har haft et fælles barn. I Sverige bortfalder den nuværende enkepension på langt sigt for de fleste efterladte. I det gamle system var det en forudsætning, at man var gift senest i 1989 for at få tilkendt enkepension. I Finland, Norge og Sverige har enker og enkemænd ret til at få udbetalt efterlevendepension i form af grund-/garanteret mindstepension og tillægs-/arbejdspension.

Tabel 6.4.2 Pensionister 18-64/66 år, der modtager lovfastsatte enke/ enkemandspension i 2000-2013

	Finland ¹⁾		Island ²⁾		Norge ³⁾		Sverige ⁴⁾	
	M	K	M	K	M	K	M	K
2000	7.945	46.292	1.459	2.176	2.001	25.086	1.617	53.254
2005	9.128	40.586	1.974	2.570	2.124	22.085	2.314	46.210
2010	8.778	34.368	1.831	2.137	2.265	19.210	2.056	33.232
2012	7.914	30.010	1.889	2.105	1.973	17.517	1.987	28.116
2013	7.505	28.021	1.853	16.680	2.001	25.761

Kilde: FI, Pensionskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun rikisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

- 1 Enker/enkemænd over 64 år kan få tilkendt enkepension i form af arbejds-pension. Antallet af enkepensionister over 64 år var 192.524 kvinder og 31.811 mænd i 2013
- 2 Kun pensionister i alderen 16-65 år der får udbetalt arbejds-pension
- 3 Eksklusiv enker og enkemænd, der modtog uførepension
- 4 Omfatter enkepension for personer under 65 år samt omstillingspension og særlig pension til efterlevende. Efterlevendepension var indkomstprøvet fra 1997-2002

Tabel 6.4.3 Gennemsnitligt udbetalt i lovfastsat enke-/enkemandspension (før skat) pr. måned 2013

	KR/EUR			KKP-Euro		
	Mænd	Kvinder	Alle	Mænd	Kvinder	Alle
Færøerne	6.096	7.409	7.095	566	688	658
Finland ¹⁾	214	612	552	172	492	444
Norge	5.477	8.466	8.167	424	656	632
Sverige ²⁾	7.189	5.473	5.597	608	463	473

Kilde: FO, Almanamálaráðið; FI, Pensionskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

- 1 Gennemsnitligt udbetalt beløb pr. december
- 2 Gennemsnitsbeløb pr. december 2013 for pensionsmodtagere under 65 år i form af enkepension, omstillingspension og særlig pension til efterlevende fra såvel grundpension som indkomstbaseret pension

Grund-/garanteret mindstepensionen ophører i forbindelse med, at den efterladte får ret til alderspensionens grund-/garanteret mindstepension.

Endvidere bortfalder grund-/garanteret mindstepensionen, hvis den efterladte får tilkendt førtidspension. Pension udbetales til den efterladte i form af tillægs-/arbejds-pension eller evt. supplerende pensioner.

I Norge findes der regler for tillægspension i Folketrygdens alders- og uførepensionssystemer for efterladte. De modtager den højeste ydelse af egen tillægspension, eller 55 pct. af summen af egen og afdødes optjente tillægspension. I nogle af landene gives der også hjælp til begravelse.

Børnepension

I samtlige lande er der indført børnepension i form af grundpension og tillægs-/arbejdspension. Børnepension ydes til børn under 18 år, hvis den ene eller begge forældre er døde.

I Danmark og på Færøerne er der tale om et særligt børnetilskud til forældreløse børn og til børn, hvor kun én af forældrene lever.

I Finland og Island kan der gives børnepension indtil det fyldte 21. år, hvis barnet/den unge er under uddannelse, mens det i Sverige er til og med juni måned det år, barnet fylder 20 år.

Island gives der et fast beløb fra de offentlige myndigheder, der udbetales til de, der forsørger børnene, men pensionen varierer fra arbejdsmarkedspensionsfondene. Hvis begge forældre er døde udbetales det dobbelte beløb. Arbejdspensionsfonden udbetaler også børnepensionen til forsørgerne.

I Norge gives der børnepension til barnet er fyldt 18 år. Hvis begge forældre er døde og barnet er under uddannelse, kan pensionen gives indtil barnet er fyldt 20 år. Børnepension, der gives grundet uddannelse eller erhvervstræning til unge i alderen 18-20 år udbetales efter loven om socialhjælp.

I Danmark, på Færøerne, Norge og Sverige kan der desuden ydes børnepension i form af supplerende pension, hvis den afdøde var medlem af en sådan pensionsordning.

Tabel 6.4.4 Børn, der modtager børnepension i form af grundpension og/eller tillægs-/arbejdspension, i alt 2000-2013¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ²⁾	Norge	Sverige
<i>Antal børn, der modtager børnepension</i>						
2000	17.278	201	28.476	1.300	14.074	29.570
2005	23.700	179	25.694	1.375	14.075	32.333
2010	20.100	140	22.506	1.529	13.525	28.934
2012	18.843	136	21.147	1.505	13.157	26.738
2013	18.417	172	20.407	1.499	12.967	25.987
I pct. af børn i den berettigede alder	1,5	1,0	1,6	1,9	1,15	1,1

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamáráððið; FI, Pensionskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

1 Berettigede var børn af enker og enkemænd

2 Kun grundpension

Tabel 6.4.5 Det gennemsnitlige månedlige lovfastsatte beløb i børnepension før skat 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island ¹⁾	Norge ²⁾	Sverige
KR/EUR	1.247	1.074	361	24.230	2.589	2.609
KKP-Euro	116	100	290	133	200	221

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FO, Almannamálaráðið; FI, Pensionskyddscentralen ock Folkpensionsanstalten; IS, Tryggingastofnun ríkisins; NO, Arbeids- og velferdsdirektoratet; SV, Pensionsmyndigheten

1 Det gennemsnitlige udbetalte beløb pr. måned fra det offentlige i år 2010

2 Det gennemsnitlige udbetalte beløb pr december

Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende

Forskelle og ligheder i de sociale udgifter til efterlevende

I det følgende beskrives forskelle og ligheder i udgifterne til ældre efterlevende. Hvis intet andet er nævnt, foretages sammenligningen i KKP pr. capita.

Når det gælder de efterlevende anvender Finland mest og Danmark og Færøerne mindst.

Ændringer i de sociale udgifter til efterlevende fra 2011 til 2012

I Danmark steg udgifterne til efterlevende med 3 mio. DKK fra 2011 til 2012. Udgifterne går stort set kun til begravelseshjælp.

På Færøerne forekom ingen væsentlig ændring i udgifterne fra 2011 til 2012, men det giver alligevel et samlet fald i udgifterne på 4,5 pct.

I Finland faldt udgifterne til efterlevende med 0,2 pct. målt i faste priser, hvad gør det til det eneste område, hvor de sociale udgifter er faldet. Udgifterne til kontantydelse faldt også med 0,2 pct. Udgifterne til serviceydelser faldt med 12,4 pct.

I Island faldt udgifterne til efterlevende med 0,5 pct. målt i 2011 priser.

I Norge faldt udgifterne til de efterlevende med 0,6 pct. fra 2011 til 2012. Kontantydelse faldt med 0,7 pct., mens udgifterne til serviceydelser faldt med 0,6 pct. Kontantydelse udgjorde 97,8 pct. af de totale udgifter til efterlevende.

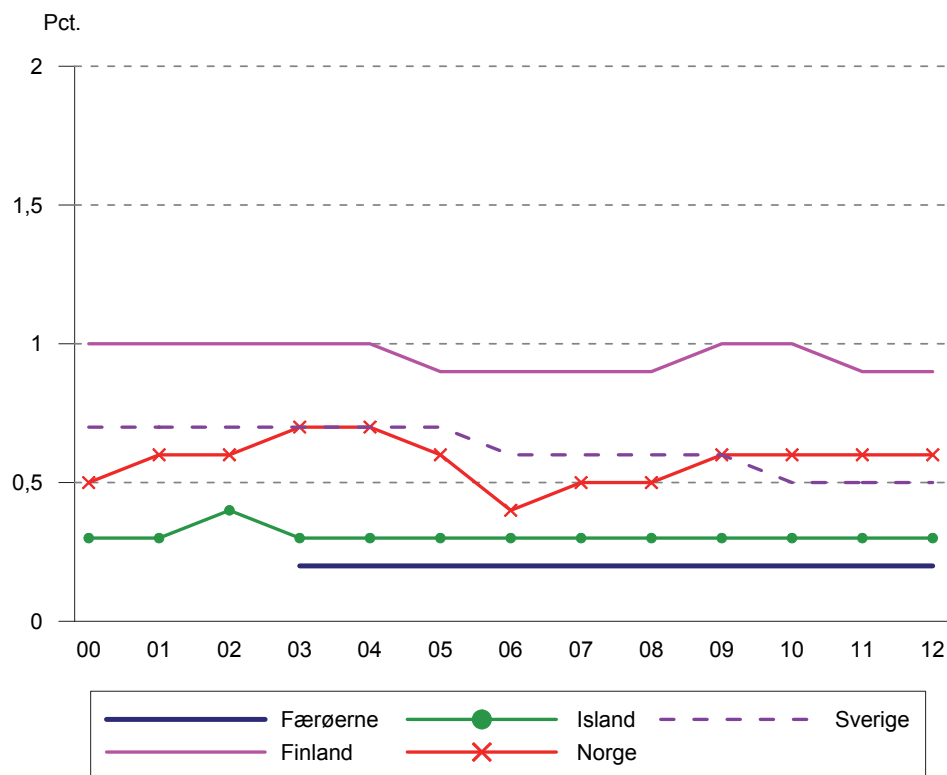
I Sverige, hvor udgifterne til efterlevende kun består af kontantydelse, faldt udgifterne fra 2011 til 2012 med 3,0 pct. målt i faste priser.

Tabel 6.4.6 Udgifter til og finansiering af ydelser til efterlevende 2012, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Pensioner til efterladte	2	19	1.705	10.150	7.537	16.131
Heraf:						
a. Grund-/mindstepension	-	-	33	321	1.361	725
b. Tillægs-/arbejdspension	-	-	1.655	9.829	1.033	14.533
c. Supplerende pension	2	19	17	-	5.254	873
B. Ydelser ved dødsfald	-	-	34	98	160	-
C. Øvrigt	-	2	-	-	7	-
Kontantydelse i alt	2	21	1.740	10.248	7.704	16.131
- Pr. capita (KKP)	0	40	263	182	122	144
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Begravelseshjælp	141	2	4	-	-	-
B. Øvrigt	-	-	-	-	173	-
Serviceydelser i alt	141	2	4	-	173	-
Udgifter i alt, mio.	143	23	1.744	10.248	7.877	16.131
Udgifter i pct. af BNP	0,0	0,2	0,9	0,6	0,3	0,5
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	100,0	4,3	5,6	1,4	17,4	3,5
- Arbejdsgivere	0,0	63,8	71,1	65,0	60,9	93,7
- Forsikredes præmier og særskatter	0,0	31,9	23,3	33,6	21,7	2,8
<i>Ændringer 2011-2012 i 2012-priser</i>						
- Mio.	2,6	-1	-4	-53	-49	-496
- Pct.	1,9	-4,5	-0,2	-0,5	-0,6	-3,0

Kilde: DK, Danmarks Statistik; IS, Hagstofa Islands

Figur 6.4.1 Udgifter til ydelser til efterlevende 2000-2012, i pct. af BNP



Kilde: DK, Danmarks Statistik; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå

Kapitel 7

Boligydelser

I dette kapitel præsenteres antal husholdninger, som modtager boligstøtte, både børnefamilier og pensionister, samt størrelsen på udbetalingerne.

Tabel 7.1 Udgifter til boligydelser i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2011

Danmark	0,7	Belgien	0,2	Italien	0,0	Slovakiet	0,0
Færøerne	.	Bulgarien	0,0	Letland	0,1	Slovenien	0,0
Finland	0,5	Cypern	1,0	Litauen	0,0	Spanien	0,2 ¹⁾
Island	1,5	Estland	0,0	Luxemburg	0,3	Storbritannien	1,5 ²⁾
Norge	0,2	Frankrig	0,8	Malta	0,2	Tjekkiet	0,1
Sverige	0,4	Grækenland	0,4	Polen	0,1	Tyskland	0,6
		Holland	0,4	Portugal	0,0	Ungarn	0,4
		Irland	0,6	Rumænien	0,0	Østrig	0,1

1 Estimerede data

2 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT, Database for Social Protection Expenditure and Receipts

Boligstøtte til familier

I alle landene med undtagelse af Færøerne ydes der boligstøtte til såvel familier med børn som til familier uden børn. I alle de nordiske lande er formålet med boligstøtte at sikre, at personer med lav indtægt og høje boligudgifter har gode og trygge boligforhold. Ordningerne varierer meget fra land til land.

I Danmark gives støtten kun til familier, som bor i lejet bolig.

I Island gives der støtte til familier, som bor i lejet bolig, men også familier, der bor i egen bolig, hvor der ved tildelingen tages hensyn til familiens indkomst og størrelse af boliggæld. I de øvrige lande kan boligstøtte også gives til familier, som bor i egen bolig. Ved tildelingen tages der bl.a. hensyn til familiens indkomst, boligudgiftens størrelse og antallet af børn i husstanden.

I Norge er der én boligstøtteordning, der omfatter alle med undtagelse af studenter og personer i militær eller civil tjenestepligt, som har egne ordninger for boligstøtte. Støtte bliver givet både til de, som bor i lejebolig og til boligejere.

Tabel 7.2 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til familier, 2013

	Danmark ¹⁾	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KR/EUR</i>					
Parfamilier					
- med børn	1.932	378	35.177	3.172	2.415
- uden børn	733	233	26.331	2.656	859
Enlige					
- med børn	2.387	394	54.634	2.734	2.371
- uden børn	570	233	30.350	2.213	876
<i>Gennemsnitlig boligstøtte pr. måned pr. familie i KKP-Euro</i>					
Parfamilier					
- med børn	179	304	193	246	204
- uden børn	68	187	144	206	73
Enlige					
- med børn	221	317	299	212	200
- uden børn	53	187	166	171	74

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Försäkringskassan

1 April 2013 (ikke-pensionister)

2 Gennemsnitlig udbetaling i december 2013

3 Den gennemsnitlige boligstøtte i december 2012 til familier i lejet bolig i Reykjavik kommune

Ud over boligstøtten kan der også gives et økonomisk tilskud, som helt eller delvis dækker indskuddet, således at personer med dårlig økonomi kan anskaffe sig en hensigtsmæssig og rimelig bolig.

I Danmark er der fra 2008 og frem en stigning i antallet af boligsikringsmodtagere. Årene 2008 og frem har i et vist omfang været præget af finanskrisen. Konjunkturtilbageslaget - og formodentligt også det meget store udbud af udlejede, private ejerboliger - har betydet en stigning i antallet af modtagere.

I Finland i 2000'erne har små årlige variationer i tallene været forårsaget af den økonomiske sikkerhed samt af ændringer i regelsættene. Antallet af modtagere var lavest i 2008. På grund af den økonomiske afmatning i 2009 blev det almene boligtilskud søgt i højere grad end tidligere. I løbet af år 2010 og 2011 blev situationen udjævnet. Da det bliver mere almindeligt at bo alene, og indkomstniveauet for visse enlige befolkningsgrupper svækkes, er andelen af personer, som bor alene og får boligstøtte, øget på bekostning af børnefamilierne.

Tabel 7.3 Husholdninger, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 2000-2013

	Danmark	Finland	Island ¹⁾	Norge	Sverige
2000					
Gifte og samboende par	33.619	33.359	780	5.360	50.016
- med børn	21.284	25.559	417	4.954	47.622
- uden børn	12.335	7.800	363	406	2.394
Par, % af alle parhusholdninger	..	3
Enlige	136.051	136.993	3.681	17.982	195.368
- med børn	61.700	50.184	1.296	15.725	161.548
- uden børn	74.351	86.809	2.385	2.257	33.820
Enlige, % af alle enlige	..	-
2005					
Gifte og samboende par	31.727	24.245	1.285	6.135	51.437
- med børn	16.320	19.198	728	5.435	47.150
- uden børn	15.407	5.047	557	700	4.287
Par, % af alle parhusholdninger	..	2	2
Enlige	168.906	130.569	8.704	22.434	223.829
- med børn	71.570	43.330	2.912	14.670	164.620
- uden børn	97.336	87.239	5.792	7.764	59.209
Enlige, % af alle enlige	..	14	22
2010					
Gifte og samboende par	36.131	23.526	1.607	10.322	53.964
- med børn	15.856	17.852	1.094	8.063	49.768
- uden børn	20.275	5.674	513	2.259	4.196
Par, % af alle parhusholdninger	..	2	2
Enlige	167.336	140.628	13.088	46.946	183.535
- med børn	63.268	40.855	3.773	16.659	126.724
- uden børn	104.068	99.773	9.315	30.287	56.811
Enlige, % af alle enlige	..	14	27
2012					
Gifte og samboende par	42.779	25.254	1.617	9.191	53.134
- med børn	18.731	18.983	1.122	6.993	49.638
- uden børn	24.048	6.271	495	2.198	3.496
Par, % af alle parhusholdninger	..	2	2	..	3
Enlige	174.160	155.411	12.543	50.694	179.668
- med børn	63.213	42.893	3.762	16.993	123.049
- uden børn	110.947	112.518	8.781	33.701	56.619
Enlige, % af alle enlige	..	16	26	..	5
2013					
Gifte og samboende par	46.341	27.172	2.012	10.000	57.606
- med børn	20.221	20.350	1.431	7.560	54.155
- uden børn	26.120	6.822	581	2.440	3.451
Par, % af alle parhusholdninger	..	3	3	..	3
Enlige	176.430	165.102	13.433	50.999	187.321
- med børn	63.167	44.030	3.974	17.022	128.585
- uden børn	113.263	121.072	9.459	33.977	58.736
Enlige, % af alle enlige	..	17	29	..	5

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

1 Tal kun for familier, der bor i lejet bolig

2 Det eksakte antal husholdninger der modtog boligstøtte i 2012 er 231.605. En del husholdninger kan have fået tilkendelsen i løbet af året og er derfor ikke medtaget

I Sverige udbetales boligydelsen fortløbende som et foreløbigt tilskud baseret på den indkomst, ansøgeren selv oplyser. Det endelige beløb fastsættes ud fra en beregning for hvert kalenderår. Boligydelserne udbetales til børnefamilier og unge uden børn. Hvor stort det foreløbige bidrag er, afhænger først og fremmest af indkomst. Boligudgifter, beliggenhed og familiens størrelse påvirker også ydelsen. Boligydelserne består af tre dele. Den ene del er boligudgifterne, den anden del er et særskilt tilskud for hjemmeboende børn, og den tredje del er et ungdomsbidrag, som betales til de, der har børn, som ikke længere bor hjemme. Reglerne om indkomstafstemning blev indført i 1997. Siden da har mønstret været, at færre husstande modtager boligstøtte end i de tidligere år. Dette ændredes i 2010, da der var en stigning i antal husstande, der modtog boligstøtte. Stigningen i antal husstande med boligstøtte er især unge, mens antallet af børnefamilier med boligydelse stadigvæk falder. Imidlertid blev det samlede antal familier, der modtager boligstøtte, øget i 2013.

Boligstøtte til pensionister

I alle de nordiske lande med undtagelse af Færøerne gives der boligydelse til pensionister. Størrelsen af boligydelsen er afhængig af pensionistens indkomst, huslejens størrelse m.v. Boligstøtte til pensionister er skattefrie i alle landene med undtagelse af Island.

Tabel 7.4 Pensionister, der modtog boligstøtte ved udgangen af årene 2000-2013

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige
<i>2000</i>				
Pensionistpar	61.577	13.013	4.271	..
Enlige pensionister	269.161	139.451	78.547	..
Samlet antal husholdninger	330.738	152.464	82.818	..
Samlet antal pensionister	..	163.223	..	458.337
Samlet antal pensionister, % af alle pensionister
<i>2005</i>				
Pensionistpar	57.918	12.043	2.664	..
Enlige pensionister	278.466	150.141	72.404	..
Samlet antal husholdninger	336.384	162.184	75.068	..
Samlet antal pensionister	..	171.643	..	429.533
Samlet antal pensionister, % af alle pensionister	..	14,4
<i>2010</i>				
Pensionistpar	53.231	10.970	2.547	13.807
Enlige pensionister	280.573	161.468	62.996	231.240
Samlet antal husholdninger	333.804	172.438	65.543	245.047
Samlet antal pensionister	..	179.319	..	382.698
Samlet antal pensionister, % af alle pensionister	..	14,2
<i>2012</i>				
Pensionistpar	52.833	10.447	2.488	14.879
Enlige pensionister	280.746	167.245	55.840	238.595
Samlet antal husholdninger	333.579	177.692	58.328	253.474
Samlet antal pensionister	..	184.186	..	381.923
Samlet antal pensionister, % af alle pensionister	..	14,2
<i>2013</i>				
Pensionistpar	51.774	10.405	2.383	15.223
Enlige pensionister	278.810	170.821	50.411	238.797
Samlet antal husholdninger	330.584	181.226	52.794	254.020
Samlet antal pensionister	..	187.675	..	393.607
Samlet antal pensionister, % af alle pensionister	..	14,2

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Folkpensionsanstalten; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Försäkringskassan

- 1 Fra 2003 inkl. nye førtidspensionister med boligstøtte efter de nye regler som følge af førtidspensionsreformen fra 1. januar 2003. Opgørelser i april måned
- 2 Alders- og invalidepensionister
- 3 Inklusive 135.976 personer i 2005, 138.232 i 2007, 137.475 i 2009, 127.214 i 2010, 122.847 i 2011 og 117 440 i 2012 med syge/aktivitetsydelse

I Danmark kan boligstøtten også gives til pensionister i egen bolig (ejerbolig og andelsboliger) dog kun i form af lån efter 1. juli 2008. Der ydes desuden varmetillæg i form af personlige tillæg efter pensionsloven til dækning af varmeudgifter. Der gives både støtte til alders - og førtidspensionister på gammel ordning. Pensionister, der anvises en ældrebolig af kommunen, modtager boligstøtte på særligt favorable vilkår.

I Finland kan der gives boligstøtte på grund af alder, eller når man er berettiget til pension. For pensionister, der har en lav indkomst, betales der boligstøtte, uanset om de bor i egen eller lejet bolig. Der tages desuden hensyn til opvarmningsudgifter og udgifter til vand, hvis de ikke indgår som en del af huslejen. Den boligudgift, der kan godkendes pr. år, er afhængig af boligens beliggenhed og familiens størrelse. Siden 2008 har man adskilt boligstøtten til pensionister som en egentlig ydelse, hvilket vil sige, at det ikke længere er en del af grundpensionen.

Tabel 7.5 Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned til pensionister, 2013

	Danmark ¹⁾	Finland	Norge	Sverige
Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for pensionistpar				
- KR/EUR	2.228	194	2.422	2.590
- KKP-Euro	207	156	188	219
Den gennemsnitlige boligstøtte pr. måned for enlige pensionister				
- KR/EUR	2.832	213	1.671	..
- KKP-Euro	263	171	129	..

Kilde: DK, Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integration og Sociale Forhold; FI, Folkpensionsanstalten; NO, Statistisk sentralbyrå; SV, Pensionsmyndigheten

1 Omfatter folke- og førtidspensionister. Faktisk udbetaling 1. april 2013 til familier med 2 henholdsvis 1 voksne

I Island kan der gives et tillæg til grundpensionen til personer, der bor alene. Ydelsen er ikke knyttet direkte til boligudgiften, men gives hovedsageligt til pensionister, der bor alene og har en lav indkomst.

I Norge kan alle personer med pension eller trygd få boligstøtte. I Sverige gives der boligstøtte til alderspensionister, personer med syge- /aktivitetsydelse og til personer, der modtager enke-/enkemandspension, og som har lav indkomst. Boligstøtten tildeles efter ensartede principper i hele landet.

Udgifter til og finansiering af boligydelser

Forskelle og ligheder i sociale udgifter til boligydelser

Der er markante forskelle på, hvor meget landene anvender til boligydelser målt i KKP pr. capita. Island anvender mest, mens Norge anvender mindst. Både i Danmark, Finland og Sverige spiller boligydelserne en væsentlig rolle for pensionister med lave pensionsindtægter, men især i Sverige findes der også mange enlige forsørgere med lave indkomster, som modtager boligstøtte. I Finland udbetales boligydelser siden

2008 som en egentlig ydelse, hvilket vil sige, at det ikke længere er en del af grundpensionen.

Ændringer i de sociale udgifter til boligydelse fra 2011 til 2012

I Danmark steg udgifterne til boligydelse fra 2011-2012 med 167 mio. DKK svarende til 1,3 pct.

I Finland steg udgifterne til boligydelse med 4,8 pct. målt i faste priser. Stigningen skyldtes hovedsagelig en forhøjning af den generelle boligstøtte.

I Island faldt udgifterne til boligydelse med 20,9 pct. i 2011 priser, deraf faldt udgifter til ydelser til personer, som bor i egen bolig, med 24,7 pct. Udgifter til ydelser til personer, som bor i lejet bolig, faldt med 5,6 pct.

I Norge faldt udgifterne til boligydelse med 5,0 pct. målt i faste priser. Der har været en nedgang i udgifterne til de, som bor i lejet bolig med 9,5 pct., og de som bor i egen bolig med 20,0 pct. Udgifterne til de, som bor i lejet bolig, udgør 62,1 pct. af de totale udgifter.

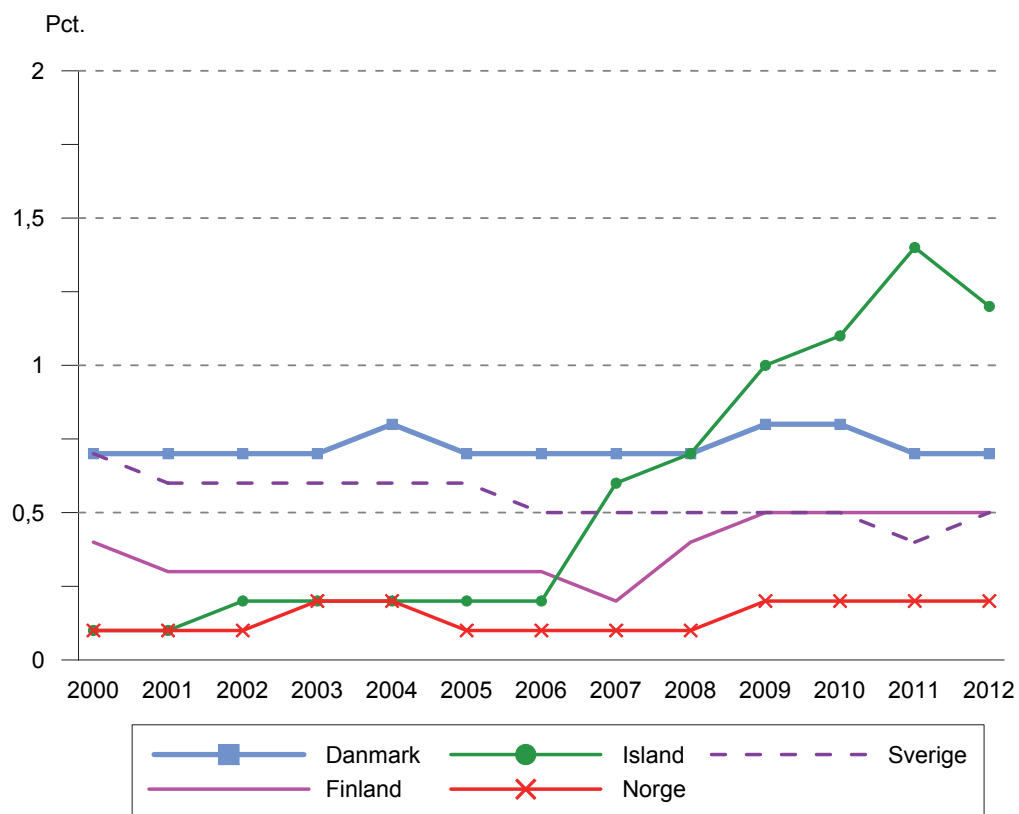
I Sverige steg udgifterne til boligstøtte 6,7 pct. målt i faste priser. Udgifterne steg med 3,0 pct. til de ældre og steg med 10,3 pct. til familier.

Tabel 7.6 Udgifter til og finansiering af boligydelse 2012, i national valuta

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Serviceydelser, mio.</i>					
A. Ydelser til personer, der bor i lejet bolig	13.180	1.009	4.648	2.644	16.869
a. Heraf ældre	9.426	179	-	401	7.949
B. Ydelser til personer, der bor i egen bolig	-	38	15.019	477	-
a. Heraf ældre	-	12	-	141	-
Serviceydelser i alt	13.180	1.048	19.667	4.259	16.869
Udgifter i alt, mio.	13.180	1.048	19.667	4.259	16.869
Udgifter i alt pr. capita, KKP-Euro	219	158	349	67	151
Udgifter i pct. af BNP	0,7	0,5	1,2	0,1	0,5
<i>Finansieret af (pct.)</i>					
- Det offentlige	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
- Arbejdsgivere	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
- Forsikrede præmier og særskatter	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Ændringer 2011-2012 i 2012-priser</i>					
- Mio.	167	48	-5.203	-225	1.066
- Pct.	1,3	4,8	-20,9	-5,0	6,7

Kilde: DK, Danmarks Statistik; IS, Hagstofa Islands

Figur 7.1 Udgifter til boligydelse i pct. af BNP 2000-2012



Kapitel 8

Andre sociale ydelser

I dette kapitel beskrives regler for udbetaling af socialhjælp samt modtagere i forskellige befolkningsgrupper. Her beskrives også øvrige ydelser som ikke er nævnt tidligere.

I de foregående kapitler er der givet en beskrivelse af sociale ydelser, som gives i forbindelse med definerede sociale begivenheder og målgrupper. I en række tilfælde indtræffer der imidlertid sociale begivenheder, som ikke kan inkluderes i de tidligere kapitler. Omfanget af disse ydelser lader sig kun vanskeligt sammenligne landene imellem, både når det gælder EU eller de nordiske lande.

Tabel 8.1 Udgifter til andre sociale formål i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge, 2011

Danmark	1,1	Belgien	0,7	Italien	0,1	Slovakiet	0,4
Færøerne	0,5	Bulgarien	0,2	Letland	0,3	Slovenien	0,6
Finland	0,8	Cypern	1,6	Litauen	0,8	Spanien	0,2 ¹⁾
Island	0,6	Estland	0,1	Luxemburg	0,5	Storbritannien	0,2 ¹⁾
Norge	0,7	Frankrig	0,8	Malta	0,3	Tjekkiet	0,3
Sverige	0,7	Grækenland	0,7	Polen	0,2	Tyskland	0,1
		Holland	2,2	Portugal	0,3	Ungarn	0,1
		Irland	0,3	Rumænien	0,2	Østrig	0,3

1 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT: Database for Social Protection Expenditure and Receipts; FO, Almanamálaráðióð

Særlige forhold i de enkelte lande

En række særlige forhold i de nordiske lande gør det vanskeligt statistisk at sammenligne landenes data i dette kapitel.

I Danmark, på Færøerne og i Island kan ikke-forsikrede arbejdsløse, som ikke har ret til dagpenge, under visse betingelser modtage socialhjælp i tilfælde af arbejdsløshed, mens ikke-forsikrede arbejdsløse i Finland og Sverige får udbetalt en særlig arbejdsmarkedsydelse efter arbejdsmarkedslovgivningen, og ofte også supplerende social hjælp. I Norge er arbejdsløshedsforsikringen obligatorisk således, at alle, som bliver arbejdsløse og opfylder kravet om tidligere indkomst, har ret til dagpenge, jf. kapitel 4.

I alle landene henregnes socialhjælpen til særskilt lovgivning.

I alle landene findes der en række særlige ydelser, der er placeret under Andre sociale ydelser. Det kan for eksempel være hjælp til flytning i Danmark, støtte til værnepligtige i Finland, hjælp til medborgere i udlandet og hjælp til afholdelse af enkeltudgifter.

I alle de nordiske lande kan lønmodtagere få udbetalt løn fra særlige garantifonde, såfremt arbejdsgiveren går konkurs og ikke er i stand til at afholde lønudgiften til de ansatte.

Kontante ydelser

Socialhjælp

I samtlige nordiske lande er det muligt at få socialhjælp, når alle øvrige former for hjælp ved indkomstbortfald eller i andre sociale situationer er udelukket. Hjælpen, der i alle landene er indkomstprøvet, er således den sidste hjælp, der ydes i det sociale system. Den gives dels som erstatning for anden indkomst dels som supplement ved meget lav indkomst. Der kan også ydes Socialhjælp til andre formål, som for eksempel tandbehandling, sygdomsbehandling, briller, udstyr i hjemmet samt udgifter til flytning.

Hjælpen til andre formål er behovsprøvet og ydes efter behov til dækning af leveomkostninger med undtagelse af Island, hvor hjælpen gives, hvis indkomsten falder under et vist niveau. I alle landene undtagen Færøerne er socialhjælpen afhængig af husstandens indtægter.

I Danmark, på Færøerne og i Island er socialhjælpen skattepligtig. I Finland, Norge og Sverige udbetales den som en skattefri ydelse.

I Danmark afhænger størrelsen af socialhjælpen (kontanthjælpen) blandt andet af kontanthjælpsmodtagerens alder og forsørgelsespligt over for børn. Størrelsen af kontanthjælp afhænger eksempelvis af, om man er over eller under 25 år.

Formue og indtægt påvirker også kontanthjælpen. Det er ikke muligt at få kontanthjælp, hvis man selv eller éns ægtefælle har formue. Kommunen ser dog bort fra beløb på op til 10.000 kroner per person.

Det er muligt at modtage kontanthjælp, hvis der er indtruffet en social begivenhed, fx sygdom, arbejdsløshed eller samlivsophør.

Hvis man søger om kontanthjælp alene på grund af arbejdsløshed, skal man stå til rådighed for arbejdsmarkedet. At stå til rådighed betyder, at man skal møde op til de samtaler, som kommunen indkalder til, at man tager imod de rimelige tilbud om aktivering eller arbejde, som kommunen giver, og at man aktivt selv søger arbejde. Hvis man ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet, bliver man omfattet af sanktioner. Kommunen kan give forskellige former for sanktioner, der nedsætter kontanthjælpen.

På Færøerne er hjælp efter forsorgsloven opdelt i forbigående hjælp og varig hjælp. Forbigående hjælp ydes, når der indtræffer sociale begivenheder så som sygdom, skilsmisse eller svigtende arbejdsmuligheder. Varig hjælp ydes i tilfælde af, at en person har varig behov for hjælp til egen og families ophold uden dog at være berettiget til ydelser efter pensionsloven. Forbigående hjælp ydes afhængig af alder, samlivsform og forsørgelsespligt med beløb, der er fastsat i procent af dagpengeydelsen ved sygdom. Enlige med forsørgelsespligt modtager højeste ydelse (90 pct. af dagpengeydelsen), og personer under 25 år, der bor hos forældre, modtager laveste

ydelse (13 % af dagpengeydelsen). Varig hjælp ydes med beløb svarende til 60 pct. af dagpengeydelsen ved sygdom.

I Finland fastsætter regeringen hvert år størrelsen af socialhjælpens (udkomststødets) grundbeløb, men det er kommunerne, der står for udbetalingen. Ydelsen kan udbetales, hvis andre sociale ydelser er forsinkede. Kommunerne kan også udbetale forebyggende socialhjælp for i god tid at hjælpe personer med indkomstproblemer. Hvis en person vægrer sig ved at modtage et anvist arbejde eller undervisning et antal gange, kan socialhjælpen reduceres med 20 eller 40 pct.

I Island er det kommunerne, der er forpligtiget til at udbetale socialhjælp til de, der ikke kan forsørge sig selv. Velfærdsministeriet har udarbejdet retningslinjer for, hvad der skal tages hensyn til ved udbetalingen, men grundbeløbets størrelse fastsættes ikke af staten.

I Norge er der udarbejdet statslige, vejledende retningslinjer for udmålingen af støtten, der omfatter udgifterne til de løbende, daglige udgifter til opretholdelse af livet. De statslige retningslinjer er et vejledende udgangspunkt for de skøn, som kommunerne skal udøve. Skønnet tager udgangspunkt i alle ansøgerens indtægter og økonomiske rettigheder samt alle nødvendige udgifter til at opretholde livet. Der er ingen reguleret øvre grænse for ydelsens størrelse. Ydelsen kan også gives i form af lån. De sociale myndigheder kan i særlige tilfælde yde økonomisk bistand til personer, der har behov for hjælp for at kunne overvinde eller tilpasse sig en vanskelig livssituation, hvor vilkårene for socialhjælp ellers ikke er opfyldt. Der kan stilles en række vilkår over for personer, som modtager socialhjælp. Vilkaere skal først og fremmest bidrage til, at modtageren af ydelsen forbedrer sin egen situation og muligheden for at forsørge sig selv, ved at møde til vejledningssamtaler, søge relevante job, deltage på erhvervsrettede kurser og/eller deltage i uddannelses- og oplærings-tiltag eller andre aktiviteter. Personer i den erhvervsaktive alder med væsentlig nedsat arbejds- og indtægtsevne har efter lov om sociale tjenester i Arbejds- og velfærdsforvaltningen ret til deltagelse i et kvalificeringsprogram kombineret med en kvalificeringsydelse. Retten til kvalificeringsprogrammet med tilhørende ydelse forudsætter, at man ikke har ret til ydelser efter folketrygdeloven eller arbejdsmarkedsloven, hvilket indebærer, at den primære målgruppe er de, der har socialhjælp som hovedindtægtskilde. Ydelsen er ikke indkomstprøvet, men kvalificeringsydelsen er skattepligtig og udgør årligt to gange folketrygdens grundbeløb¹ for personer over 25 år. Personer under 25 år får 2/3 af fuld ydelse. Ydelsen justeres årlig. Som et supplement kan der ydes et børnetillæg pr. arbejdsdag. Deltagelse i et kvalificeringsprogram kan besluttes for op til et år med et års forlængelse og yderligere 6 måneders forlængelse i særlige tilfælde. Programmet skal være på fuld tid, individuelt tilpasset og kan blandt andet indeholde motiverings-, oplærings-, behandlings- og arbejdsmarkedsforanstaltninger med det formål at kvalificere den pågældende til arbejdslivet.

I Sverige skal socialhjælpen, som benævnes ”økonomisk bistand”, opfylde to formål, hvis behovet ikke kan tilgodeses på anden måde. Den skal dels sikre familien et rimeligt økonomisk niveau dels virke forebyggende og revaliderende. Det er nor-

¹ For forklaring af grundbeløbet se bilag 2, Norge

malt, at kommunerne tilbyder arbejdsløse socialhjælpsmodtagere arbejdsforberedende foranstaltninger. Personer, der er i stand til at arbejde, men som ikke søger arbejde eller tager imod et tilbud om arbejde eller tilsvarende, mister for det meste retten til økonomisk bistand. Regeringen fastsætter hvert år rigsnormer for sædvanlige leveomkostninger for eksempel til levnedsmidler, tøj og forbrugsvarer. Til sædvanlige leveomkostninger medregnes også husleje og transport.

Ved beregningen af socialhjælps størrelse tages der hensyn til modtagerens samlede indtægter såsom underholdsbidrag, børnetilskud, boligydelse m.v. Hvis boligydelsen for eksempel stiger med 200 SEK pr. måned, reduceres socialhjælpen tilsvarende. Ligesom i Norge findes der ingen øvre grænse, og den økonomiske bistand kan også gives med tilbagebetalingspligt, eksempelvis når en person venter på en indkomst, der gør det muligt at betale tilbage.

Tabel 8.2 Regler for tildeling af socialhjælp 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
De nationale betegnelser for ydelser, der er omfattet af denne tabel	Kontanthjælp	Forsorgarhjælp	Utkomststöd		Økonomisk sosialhjælp	Socialbidrag
Udbetales socialhjælpen med de samme beløb i hele landet?	Ja	Ja	Ja ³⁾	Nej ⁴⁾	Nej ⁵⁾	Nej ⁶⁾
Udbetales socialhjælpen individuelt fastsat af kommunen?	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Har boligudgifternes størrelse indflydelse på størrelsen af socialhjælpen	Nej ¹⁾	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Er socialhjælpen skattepligtig?	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej
Kan socialhjælpen gives som et supplement til andre sociale ydelser?	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Kan socialhjælpen gives som et supplement til lønindkomster?	Nej ²⁾	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja

Kilde: DK, Beskæftigelsesministeriet; FO, Almanamálaráðið; IS, Hagstofa Islands; SV, Socialstyrelsen

- 1 Størrelsen af selve kontanthjælpen er uafhængig af huslejens størrelse. Kontanthjælpsmodtagere med høje nettoboligudgifter modtager en særlig støtte, for eksempel når huslejen mv. efter fradrag af boligstøtte overstiger nærmere fastsatte grænsebeløb
- 2 Socialhjælp (kontanthjælpen) kan ikke generelt ydes som supplement til lav lønindkomst. Udbetaling af kontanthjælp forudsætter, at der er indtruffet en social begivenhed i form af for eksempel arbejdsløshed eller samlivsophør
- 3 Der beregnes hvert år en "rigsnorm" som kommunerne forholder sig til når socialhjælpen udmåles, jfr. teksten. Kommunerne kan desuden udbetale en såkaldt forebyggende socialhjælp individuelt
- 4 Der udarbejdes to typer statslige vejledende retningslinjer som et udgangspunkt for de skøn kommunerne skal udøve. I 2013 var maksimumsbeløbet for enlige over 18 år 163.635 ISK og for samboende 245.453 ISK i Reykjavík kommune. Indtægter i den måned der søges samt måneden før fratrækkes beløbet med undtagelse af børne- og boligudgifter
- 5 Der er udarbejdet statslige vejledende retningslinjer som et udgangspunkt for de skøn som kommunerne skal udøve
- 6 Regeringen fastsætter hvert år en gældende rigsnorm for hele landet for de helt grundlæggende behov. Derudover kan man modtage socialhjælp for rimelige huslejeudgifter og visse andre opståede behov

Ækvivalent disponibel indkomst og kompensationsgrader ved modtagelse af socialhjælp

Tabel 8.3-8.6 viser den ækvivalente kompensationsgrad for forskellige familietyper ved modtagelse af socialhjælp i pct. af indkomst ved arbejde fordelt på AW. Kompensationsgraderne er efter skat, betaling af daginstitution og husleje. Figur 8.1 og 8.2 viser udviklingen i kompensationsgrader over de seneste år. Kompensationsgraden er højest i Danmark, men den falder i alle landene med stigende AW.

Tabel 8.7 viser den ækvivalente disponible indkomst ved modtagelse af socialhjælp fordelt på familietyper. Den ækvivalente disponible indkomst er efter skat, betaling af daginstitution og husleje. Det beløb, som enlige og par har at leve for, når de er på socialhjælp, varierer noget mellem de nordiske lande, hvor beløbet er størst i Danmark og på Færøerne og mindst i Sverige. Det skal dog bemærkes, at det kun er i Danmark, på Færøerne og i Island, at ikke-forsikrede modtager socialhjælp ved arbejdsløshed. I Norge er alle principielt forsikrede ved ledighed, jf. kapitel 4, men kompensationsgrader angives alligevel for en person, som af en eller anden grund ikke er forsikret mod ledighed. I Finland og Sverige får ikke-forsikrede en særlig ydelse, der kan suppleres med socialhjælp. I tabel 8.7 er det dog de personer, der kun modtager socialhjælp.

Tabel 8.3 Kompensationsgrad efter skat og husleje for en enlig uden børn ved modtagelse af socialhjælp i pct. af disponibel indkomst ved arbejde, 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
AW 50%	64	48	49	44	12	47
AW 75%	46	34	32	32	6	28
AW 100%	34	26	24	26	4	20
AW 125%	27	21	20	21	3	13

Tabel 8.4 Kompensationsgrad ved modtagelse af socialhjælp efter skat, betaling af daginstitution og husleje for et par med to børn, som begge modtager socialhjælp i pct. af disponibel indkomst ved arbejde, 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
AW 50%; AW 75%	66	63	53	36	16	43
AW 75%; AW 100%	44	47	39	29	10	29
AW 100%; AW 125%	37	37	31	22	8	23

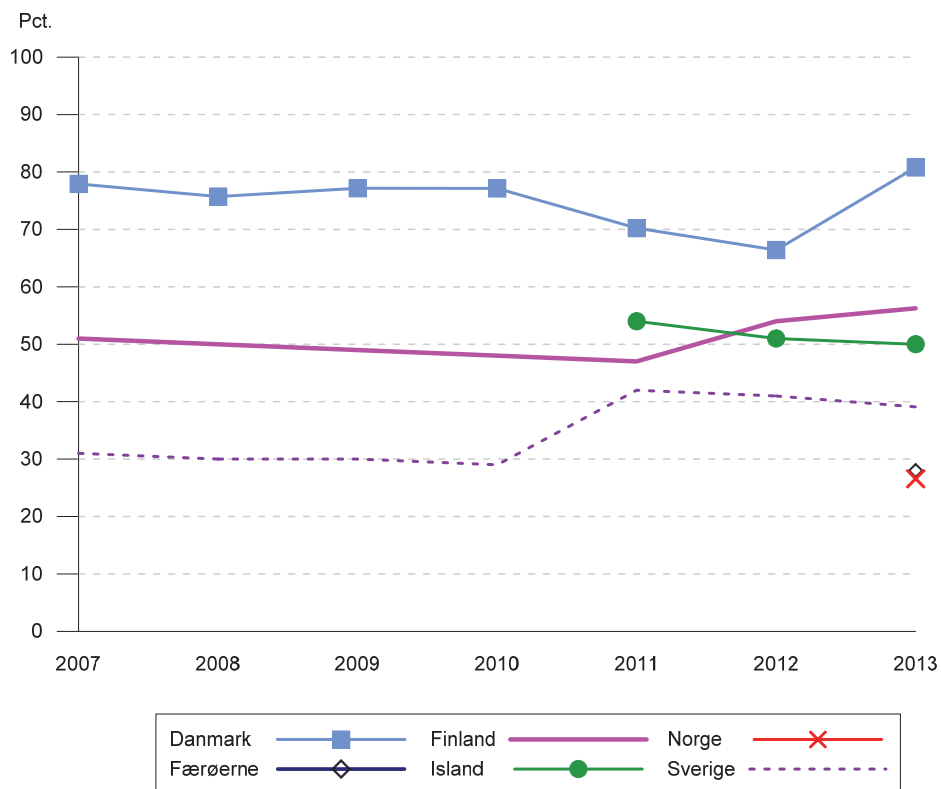
Tabel 8.5 Kompensationsgrad efter skat, betaling af daginstitution og husleje for en enlig med 1 barn ved modtagelse af socialhjælp i pct. af disponibel indkomst ved arbejde, 2013

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
AW 50%	107	37	66	62	47	54
AW 75%	81	28	56	50	27	39
AW 100%	63	25	44	42	19	29
AW 125%	51	20	36	40	15	24

Tabel 8.6 Kompensationsgrad ved modtagelse af socialhjælp efter skat og betaling af husleje for et par uden børn, hvor begge er i arbejde i pct. af disponibel indkomst ved arbejde, 2013

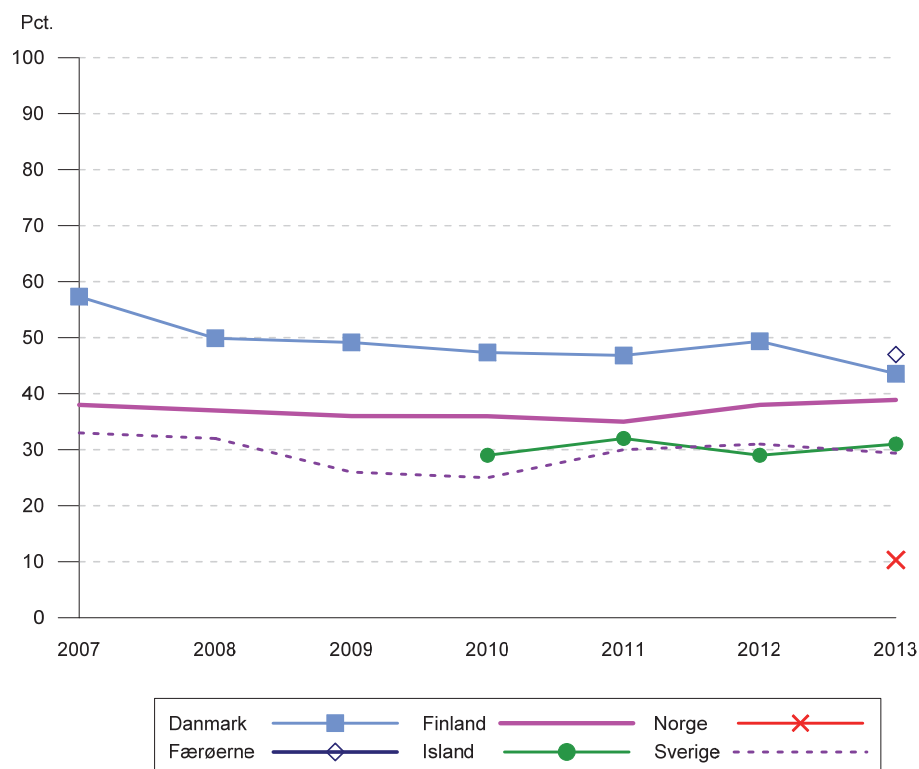
	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
AW 50%; AW 75%	37	44	28	33	15	25
AW 75%; AW 100%	34	33	21	25	11	17
AW 100%; AW 125%	26	26	17	20	8	13

Figur 8.1 Kompensationsgrad for en enlig med et barn ved modtagelse af socialhjælp, AW 75 pct. 2007-2013



1 AW 75 pct. anvendes som standardmål for enlige ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring.

Figur 8.2 Kompensationsgrad for et par med to børn, som begge modtager socialhjælp, AW 75/100 pct. 2007-2013



1 AW 75 pct. / 100 pct. anvendes som standardmål for par ved illustrering af kompensationsgrader i denne bog. Se afsnittet om indkomstfordeling i kapitel 2 for forklaring.

Tabel 8.7 Ækvivalent disponibel indkomst pr. måned efter skat, betaling for daginstitution og husleje ved modtagelse af socialhjælp (december) 2013

	Danmark ¹⁾	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kroner/Euro</i>						
Enlig med 1 barn	8.806	8.245	635	105.405	2.804	4.400
Enlig uden børn	5.592	8.170	477	76.280	854	3.880
Par med 2 børn	7.744	8.260	661	76.925	1.797	5.214
Par uden børn	7.106	7.907	541	89.624	3.011	4.240
<i>KKP-Euro</i>						
Enlig med 1 barn	817	765	511	578	217	372
Enlig uden børn	519	758	384	418	66	328
Par med 2 børn	719	766	532	421	139	441
Par uden børn	659	734	435	491	233	358

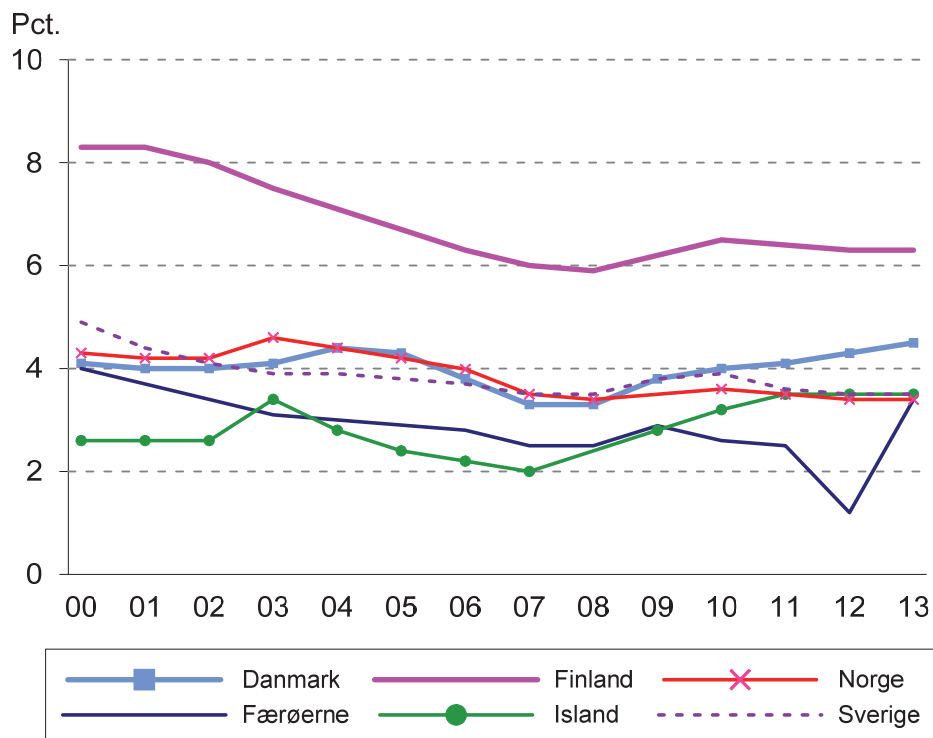
1 Ydelsen er den samme som til ikke forsikrede arbejdsløse, men i denne beregning er husleje medregnet som en udgift

Tabel 8.8 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i tusinder og i pct. af befolkningen i berettiget alder¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
	2013	2013	2012	2013	2012	2013
I tusinder	200	1	276	8,7	134	271
I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover	4,5	3,4	6,3	3,5	3,4	3,5

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV Socialstyrelsen

1 Tællingsenheden er alle personer i alderen 18 år og derover. Børn tælles ikke med. Ægtepar, som får socialhjælp, men hvor hjælpen udbetales i den ene af ægtefællernes navn, tælles som to personer. I Sverige og Island tælles hjemmeboende børn over 18 år også med som bistandsmodtagere. De svenske cifre er inkl. Flygtninge

Figur 8.3 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året i pct. af befolkningen 16/18 år og derover 2000-2013¹⁾

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; NO, Statistisk Sentralbyrå

1 Tællingsenheden er alle personer i alderen 18 år og derover. Børn tælles ikke med. Ægtepar, som får socialhjælp, men hvor hjælpen udbetales i den ene af ægtefællernes navn, tælles som to personer. I Sverige og Island tælles hjemmeboende børn over 18 år også med som bistandsmodtagere. De svenske cifre er inkl. Flygtninge

Tabel 8.9 Personer 16/18 år og derover som modtager socialhjælp i alt og i pct. af befolkningen på opførelsesdatoen 2000-2013

	Danmark	Færøerne ¹⁾	Finland ¹⁾	Island ²⁾	Norge ³⁾	Sverige ⁴⁾
<i>I alt</i>						
2000	..	430	147.824	1.841	63.732	..
2005	..	447	124.882	1.794	68.843	135.565
2010	87.250	429	137.410	2.608	59.134	163.686
2012	105.372	437	138.924	3.147	58.032	154.537
2013	108.420	517	..	3.309	..	154.775
<i>I pct. af befolkningen i alderen 16/18 år og derover</i>						
2000	..	1,3	3,7	0,9	1,9	..
2005	..	1,3	3,0	0,8	1,9	1,9
2010	2,0	1,2	3,2	1,1	1,6	2,2
2012	2,4	1,2	3,2	1,4	1,5	2,0
2013	2,4	1,8	..	1,4	..	2,0

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

- 1 Tal opgjort i november
- 2 Gennemsnitligt antal personer i husholdninger som modtager socialhjælp per måned
- 3 Fra og med 2003 inkluderer tallene modtagere af introduktionsydelsen, således at tal før og efter 2003 ikke er direkte sammenlignelige
- 4 Personer fra det fyldte 18. år i husholdninger med socialhjælp som modtog hjælp i november måned. Mellem 1993 og 2011 indgik introduktionsydelse ifølge loven om introduktionsydelse til flygtninge og visse udlændinge i statistikken over økonomisk bistand. Fra og med 2012 er opgørelsen af økonomisk bistand eksklusiv introduktionsydelse

Tabel 8.10 Personer, der modtog socialhjælp i løbet af året fordelt efter alder, i alt og i pct. af aldersgruppen, 2013

	Modtagere		Modtagere i pct. af aldersgruppen			
	I alt	18-24 år	25-39 år	40-54 år	55-64 år	65+ år
<i>Danmark</i>						
Modtagere i alt	200.209
Nytilkomne i alt	60.434
<i>Færøerne</i>						
Modtagere i alt	994	6,8	4,6	2,3	1,8	2,3
Nytilkomne i alt
..						
Modtagere i alt	275.719	14,1	8,6	6,8	4,6	1,4
Nytilkomne i alt	76.299	5,0	2,2	1,5	1,1	0,6
<i>Island</i>						
Modtagere i alt	8.745	6,9	5,5	2,8	1,6	0,6
Nytilkomne i alt	4.080	3,3	2,7	1,3	0,7	0,2
<i>Norge</i>						
Modtagere i alt	133.643	5,7	5,2	3,7	1,8	0,4
Nytilkomne i alt	48.677	2,6	1,9	1,2	0,6	0,2
<i>Sverige²⁾</i>						
Modtagere i alt	271.365	7,6	5,1	3,7	2,5	0,5
Nytilkomne i alt	78.092	2,5	1,5	0,9	0,5	0,3

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

- 1 2012
- 2 Nytilkomne omfatter kun personer med et komplet personnummer. Mellem 1993 og 2011 indgik introduktionsydelse ifølge loven om introduktionsydelse til flygtninge og visse udlændinge i statistikken over økonomisk bistand. Fra og med 2012 er opgørelsen af økonomisk bistand eksklusiv introduktionsydelse

Tabel 8.11 Familier, der har modtaget socialhjælp i løbet af året i pct. af alle familier efter familietyper

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige ¹⁾
	2013	2012	2013	2012	2013
<i>Familier efter familietype (pct.)</i>					
Enlige mænd	6,8	13,6	19,4	6,8	10,1
- med børn	9,5	16,0	17,7	5,6	22,3
- uden børn	9,3	13,6	19,4	6,9	7,3
Enlige kvinder	5,8	10,1	13,9	5,9	8,9
- med børn	21,0	25,3	24,3	14,0	7,8
- uden børn	4,3	8,2	8,9	4,3	9,0
Giftte/samboende par	4,3	3,0	0,8	2,4	1,9
- med børn	6,2	4,7	1,2	3,2	2,7
- uden børn	2,9	2,0	0,5	1,8	1,0
<i>I alt</i>	6,3	8,0	6,5	4,4	5,7
- med børn	8,8	8,7	5,5	3,8	..
- uden børn	5,4	7,8	7,1	4,8	..

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialstyrelsen

1 Kun husholdninger, hvor den registrerede er mellem 18-64 år. Det samlede antal husholdninger er beregnet

Tabel 8.12 Antal modtagere af socialhjælp 5 og 10 år tidligere, der stadig modtog Socialhjælp i 2012

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge ³	Sverige
<i>Modtagere af socialhjælp i 2007, som stadig modtog socialhjælp i 2012</i>						
1.000	44.403 ¹⁾	58	103.238	..	39.848	..
Procent af modtagere i 2012	22	6	37	..	35	..
<i>Modtagere af socialhjælp i 2002, som stadig modtog socialhjælp i 2012</i>						
1.000	.. ²⁾	19	61.773	..	28.434	..
Procent af modtagere i 2012	..	2	22	..	25	..

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almanamálaráðið; NO, Statistisk sentralbyrå

1 Årstal 2008/2013

2 Registrerede data for 2003 bygger på familiekomplekser og ikke på individdata

3 5 og 10 år tidligere, men ikke nødvendigvis i sammenhængende år

Hjælp til flygtninge i Norden

De fem nordiske lande har alle tiltrådt Genève-konventionen om ret til politisk asyl/flygtningestatus for personer, der på grund af race, nationalitet, politisk opfattelse eller særligt socialt tilhørsforhold forfølges i deres hjemland. Ud over disse grunde kan man i de nordiske lande også få tildelt opholdstilladelse af humanitære grunde. I samtlige lande kan personer, der opnår asyl, få opholdstilladelse til deres nære slægtninge, hvilket benævnes familiesammenføring.

Det er fælles for de nordiske lande, at der er opbygget et socialt sikkerhedsnet og indført en række foranstaltninger til integration af de flygtninge, landene modtager. Reglerne herfor varierer dog en del fra land til land.

I Danmark modtager asylansøgere kost, logi og lommepenge under opholdet på et asylcenter. Kommunerne varetager integrationsindsatsen overfor nyankomne flygtninge og andre udlændinge, der har pligt til et 3-årigt integrationsprogram, som omfatter kursus i samfundsforståelse, danskundervisning og aktive tilbud. Udlændingene omfattes af integrationsprogrammet modtager kontanthjælp. Staten refunderer 50 pct. af kommunernes udgifter til kontanthjælpen under det 3-årige integrationsprogram og yder desuden en række tilskud til dækning af kommunernes udgifter.

På Færøerne er flygtningepolitik et dansk anliggende. Den danske udlændingelov er implementeret på Færøerne. Det er udlændingemyndigheden i Danmark, der er øverste ansvarlige myndighed på området, og som træffer beslutninger i sager om asyl og opholdstilladelse på Færøerne. Beslutningerne træffes dog i samråd med de Færøske myndigheder. Disse sager er meget sjældne på Færøerne, og hidtil har der været år imellem hver ansøgning om asyl eller opholdstilladelse af humanitære årsager.

I Finland skal asylansøgere indkvarteres på et flygtningecenter, og under ansøgningsprocessen tilgodeses ansøgenes vitale behov så som indkvartering, socialhjælp samt nødvendig sundhedsservice. Ligeledes kan der gives tolkebistand og retshjælp ved ansøgningen. Desuden etableres der studier, og efter 3 måneder har ansøgerne ret til at arbejde uden for centret. Asylansøgere kan også selv sørge for en bolig, men da får de ingen betaling.

Asylansøgere får 30 pct. mindre i socialhjælp end de, der bor i landet, da de modtager en del ydelser fra centret. Socialhjælpen er skattefri. Hvis en person har behov for sprogundervisning, kan udbetalingen reduceres med 20 pct. Asylansøgere er ikke sygeforsikret og modtager heller ikke børnetilskud eller boligydelse. Staten betaler en del af kommunens udgifter, ligesom staten kan refundere visse ydelser så som tolkebistand.

I Island modtager flygtninge socialhjælp fra modtagelsestidspunktet, som staten betaler de første 12 måneder.

I Norge får asylansøgere og flygtninge, som befinder sig i en statslig asylmodtagelse, udbetalt en underholdsydelse efter særlige regler, som gælder for personer i sådanne modtagelser. For personer, der har fået endelig afslag på asylansøgningen, bliver ydelsen reduceret. Asylansøgere kan også få undervisning i norsk i op til 250 timer i den periode, de befinder sig i en asylmodtagelse. Ordningen gælder ikke for

personer over 18 år, som er omfattet af Dublin-proceduren, dvs. personer, som skal returneres til første asylsland og få asylsagen behandlet der. Staten giver en rimelig dækning af de gennemsnitlige merudgifter, som kommunerne har ved bosættelse og integration af flygtninge og personer med ophold på et humanitært grundlag de fem første år af deres opholdstid. Socialhjælp til flygtninge gives efter loven om sociale tjenester i arbejds- og velferdsforvaltningen på samme måde som til alle andre socialhjælpsmodtagere.

Nyankomne flygtninge, personer som har fået opholdstilladelse af humanitære grunde og familiesammenførte, som har behov for grundlæggende kvalificering, har ret og pligt til at deltage i et individuelt tilrettelagt opkvalificeringsprogram med en varighed af op til 2 år. Programmet skal være helårligt og på fuld tid. Deltagelsen giver ret til en ydelse på to gange folketrygdens grundbeløb². Deltagere under 25 år modtager 2/3 af støtten. Ydelsen er skattepligtig. Programmet skal indeholde oplæring i norsk, samfundskundskab og andre foranstaltninger som en forberedelse på senere at deltage i videre oplæring eller i arbejdslivet. Der kan som et supplement til ydelsen gives supplerende socialhjælp efter de gældende regler.

I Sverige indførtes loven om etableringsforanstaltninger for visse nyankomne indvandrere i december 2010. Loven omfatter ny-ankomne i den arbejdsdygtige alder samt forældreløse nyankomne i alderen 18-19 år. Når en ny ankommen ankommer til en kommune, skal arbejdsformidlingen have en etableringssamtale, som skal munde ud i en etableringsplan. Denne skal maksimalt omfatte 24 måneder. Etableringsplanen skal beskrive de aktiviteter, som den nyankomne skal deltage i for at komme i arbejde hurtigst muligt. På arbejdsformidlingen får den nyankomne hjælp af en såkaldt etableringskontaktperson, og det er den nyankomne selv, som vælger kontaktpersonen. Under oprettelse af etableringsplanen er etableringsydelsen 231 SEK per dag, fem dage om ugen. Ydelsen øges til 308 SEK, når den ny-ankomne deltager i de aktiviteter, som findes i planen.

Etableringsydelsen ydes af staten, og den nyankomne får samme ydelse uanset hvor i landet den nyankomne bor. I visse tilfælde kan etableringsydelsen suppleres med yderligere støtte. Etableringsydelsens størrelse fastsættes af arbejdsformidlingen og udbetales af Forsikringskassen, mens de supplerende ydelser fastsættes og udbetales af Forsikringskassen.

Kommunerne får også fortsat kompensation fra staten, da de har et fortsat stort ansvar for nyankomnes etablering. Kommuner får dels en grundydelse og dels en schablon-ydelse. Disse ydelser skal dække omkostningerne med hensyn til bolig, samfundsorientering og tolk.

For tiden udgøres de fleste af asylansøgerne eller flygtningene i de nordiske lande af personer, der er ankommet til landets grænse med anmodning om asyl. I statistikken indgår der både personer, som er ankommet til landenes grænser og har anmodet om asyl uden at blive afvist, og konventionsflygtninge.

² For forklaring af grundbeløbet se bilag 2, Norge

Tabel 8.13 Antal modtagne flygtninge, eksklusiv familiesammenføringer, som har fået opholdstilladelse i de nordiske lande 2000-2013

	Danmark	Finland ¹⁾	Island	Norge ²⁾	Sverige
2000	5.156	1.167	31	6.800	10.546
2005	1.147	1.347	2	3.999	7.332
2010	2.124	2.534	10	6.831	12.241
2012	2.583	2.351	9	7.185	18.791
2013	3.840	2.577	25	7.903	22.443

Kilde: DK, Udlændingestyrelsen; Fi, Inrikesministeriet, Arbets- och näringsministeriet, Migrationsverket; IS, Utlendingastofnun; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialdepartementet

- 1 Kvoteflygtninge, asylansøgere som har fået positiv afgørelse og asylansøgere som har fået opholdstilladelse (inklusive opholdstilladelse bevilget på grund af humanitær eller alternativ beskyttelse) (f.eks. eksklusiv familiesammenføringer)
- 2 Personer, der er bevilget ophold efter ansøgning om asyl og overførelsesflygtninge (kvoteflygtninge) som er antaget kommet til landet.

Tabel 8.14 Antal ansøgninger om asyl 2000-2013

	Danmark	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	10.347	3.170	25	10.843	16.303
2005	1.283	3.574	87	5.402	17.530
2010	5.115	4.018	44	10.064	31.819
2012	6.184	3.129	120	9.785	43.887
2013	7.540	3.238	361	11.983	54.259

Kilde: DK, Udlændingestyrelsen; Fi, Inrikesministeriet, Arbets- och näringsministeriet, Migrationsverket; IS, Utlendingastofnun; NO, Statistisk Sentralbyrå; SV, Socialdepartementet

Serviceydelser

I dette afsnit omtales kun serviceydelser, der ikke retter sig mod en bestemt sektor. Det drejer sig først og fremmest om tilbud til misbrugere. Tilbuddene gives inden for såvel sygehussektoren som i det sociale bistandssystem.

I samtlige nordiske lande findes der endvidere en række serviceforanstaltninger, som ikke henvender sig direkte til nogen af de tidligere omtalte målgrupper. Det kan dreje sig om uspecificerede serviceydelser fra de sociale kontorer, krisehjælp, krisecentre for voldsramte kvinder, forsorgshjem, herberger m.v. for hjemløse og andre, der har særlige sociale vanskeligheder, og som har behov for midlertidige boligtilbud.

Behandling for alkohol- og narkotikamisbrug

Behandling af misbrugere foregår blandt andet på særlige institutioner for misbrugere. Der findes både institutioner for alkoholmisbrugere og institutioner for misbrugere af euforiserende stoffer. En del af disse institutioner er private, men har driftsoverenskomst med det offentlige. I alle landene foregår en del af behandlingen inden for det psykiatriske behandlingssystem.

Det er også muligt at få ambulante behandling, og i flere af landene arbejdes der for at inddrage familien og det sociale netværk i behandlingen.

I både Danmark, Finland og Sverige kan der iværksættes tvangsbehandling, hvis misbrugeren selv eller personer i dennes omgivelser er truet på livet. I Norge kan

personer tvangsanbringes på en institution i op til 3 måneder til undersøgelse og tilrettelæggelse af behandling. Også gravide misbrugere kan tvangsanbringes på en institution og holdes tilbage under hele graviditeten, hvis misbruget er af en sådan karakter, at det er overvejende sandsynligt at barnet bliver født skadet, og at andre hjælpeforanstaltninger ikke er tilstrækkelige.

Det er vanskeligt at opgøre omfanget af misbrugere og behandlingen af dem, da misbrugsbehandlingen statistisk ikke kan udskilles fra den øvrige somatiske og psykiatriske behandling. I Danmark var 16.200 i stofmisbrugsbehandling i 2011.

Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser

Udgifter til andre sociale ydelser er størst i Norge og Danmark og mindst på Færøerne målt i KKP pr. capita.

De relativt høje udgifter i Danmark skyldes, at ikke-forsikrede, som ikke har ret til arbejdsløshedsdagpenge, modtager kontanthjælp. I Finland og Sverige modtager disse personer en kontant arbejdsmarkedsstøtte, som kan suppleres med socialhjælp, hvis der er behov herfor. En stor del af udgifterne til socialhjælp i Finland og Sverige er supplerende ydelser til arbejdsløse. Desuden spiller antallet af modtagne flygtninge og asylansøgere en rolle, idet disse i alle lande modtager socialhjælp eller en anden indkomsterstattende ydelse. Endelig findes der også visse forskelle mellem landene i, hvorvidt misbrugere behandles på særlige institutioner eller inden for den almindelige somatiske og psykiatriske behandling.

Ændringer i udgifterne til andre sociale ydelser fra 2010 til 2012

I Danmark steg udgifterne fra 2011-2012 med 807 mio. DKK svarende til en vækst på 4,3 pct.

På Færøerne er der i perioden fra 2011 til 2012 ikke forekommet nogen væsentlig ændring af udgiften til socialhjælp.

I Finland steg udgifterne til andre sociale ydelser med 7,2 pct. målt i faste priser. De samlede udgifter til kontantydelse steg med 7,0 pct. Stigningerne skyldtes delvis en forhøjelse af socialhjælpen. Udgifterne til serviceydelser steg med 7,5 pct.

I Island faldt udgifterne til andre sociale ydelser med 5,5 pct. i 2012-priser, hvor kontantydelse faldt med 9,2 pct., mens serviceydelserne er næsten uændrede.

I Norge steg udgifterne til andre sociale formål med 4,1 pct. fra 2011 til 2012, målt i faste priser. Udgifterne til kontantydelse steg med 2,0 pct., og udgifterne til serviceydelser steg med 5,5 pct. Udgifterne til serviceydelser udgjorde 60,5 pct. af de totale udgifter.

I Sverige faldt udgifterne til andre sociale ydelser med 1,8 pct. Kontantydelse faldt med 6,5 pct., og udgifterne til omsorg steg med 10,2 pct. Det er frem for alt udgifter til socialhjælp samt udgifter til institutioner, der bidrager til stigningen.

Tabel 8.15 Udgifter til og finansiering af andre sociale ydelser 2012, i national valuta

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Kontantydelse, mio.</i>						
A. Indkomsterstøttede/ supplerende ydelser	12.582	50	683	5.159	7.124	10.675
a. Heraf socialhjælp	-	34	663	4.064	4.818	10.675
B. Anden hjælp	3.036	-	190	838	924	656
Kontantydelse i alt	15.618	50	874	5.997	8.048	11.331
<i>Serviceydelser, mio.</i>						
A. Institutioner m.v.	1.027	4	151	-	2.238	4.194
B. Rehabilitering og behandling af misbrugere	1.301	10	209	996	5.829	5.627
C. Øvrigt	1.737	2	359	3.321	4.394	3.387
Serviceydelser i alt	4.065	17	719	4.317	12.461	13.208
Udgifter i alt, mio.	19.683	67	1.593	10.315	20.509	24.539
Udgifter i pct. af BNP	1,1	0,5	0,8	0,6	0,7	0,7
<i>Finansieret af (pct.)</i>						
- Det offentlige	96,2	100,0	97,7	75,5	98,0	100,0
- Arbejdsgivere	3,8	0,0	2,3	23,6	1,1	0,0
- Forsikredes præmier og særskatter	0,0	0,0	0,0	0,9	0,8	0,0
<i>Ændringer 2011-2012 i 2012-priser</i>						
- Mio.	807	-1	108	-602	810	434
- Pct.	4,3	-1,5	7,2	-5,5	4,1	1,8

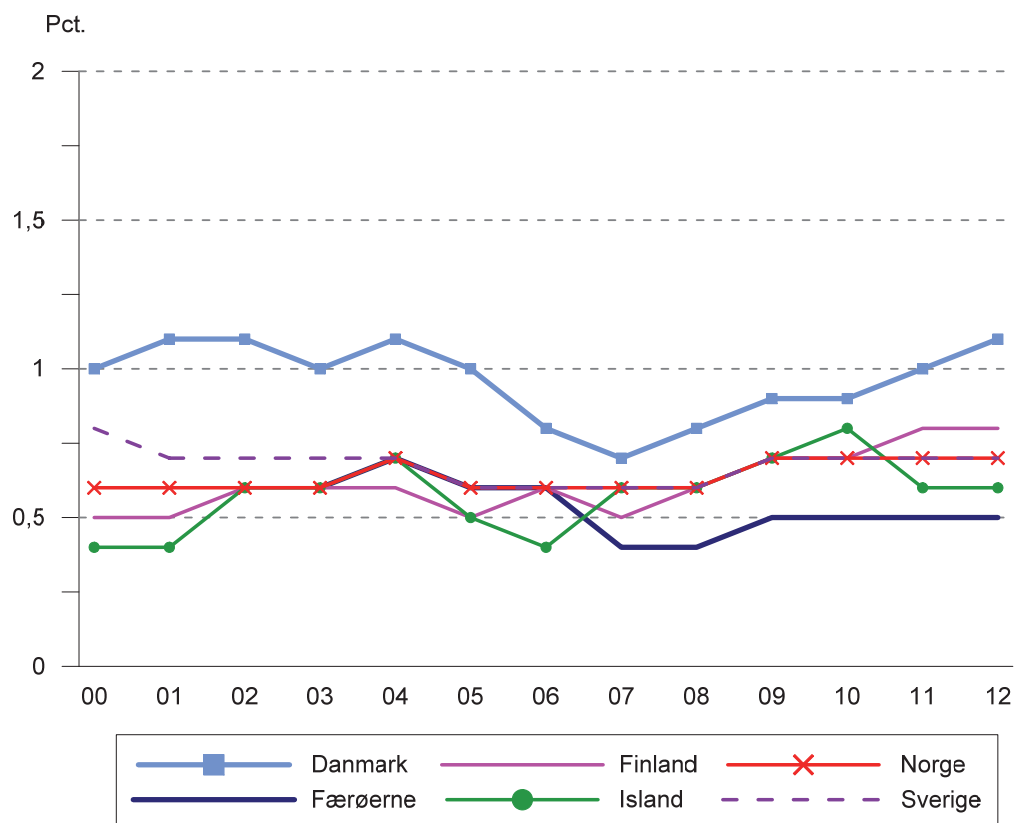
Kilde: DK, Danmarks Statistik; IS, Hagstofa Islands

Tabel 8.16 Udgifter til andre sociale ydelser i KKP/capita 2012

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Kontantydelse i alt	259	96	132	106	127	101
Serviceydelser i alt	67	32	109	77	197	118
Andre sociale ydelser i alt	327	128	241	183	324	219

Kilde: FI, Institutet för hälsa och välfärd; IS, Hagstofa Islands

Figur 8.4 Udgifter til andre sociale ydelser 2000-2012, i pct. af BNP



Kapitel 9

De sociale udgifter

Efter i de foregående kapitler at have beskrevet de sociale trykkesystemer, gives der i dette kapitel en samlet fremstilling af de sociale udgifter. Som det beskrives i bilag 1, følger den nordiske sociale udgiftsstatistik EUROSTAT's opgørelsesmetode.

De nordiske landes og EU's udgifter til sociale formål, målt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og målt pr. capita i KKP-Euro fordelt på funktioner, fremgår af de to første tabeller.

Tabel 9.1 Udgifter til sociale formål i pct. af BNP i EU, Færøerne, Island og Norge 2011

Danmark	34,3	Belgien	30,4	Italien	29,7	Slovakiet	18,3
Færøerne	29,8	Bulgarien	17,7	Letland	15,1	Slovenien	25,0
Finland	30,0	Cypern	22,8	Litauen	17,0	Spanien	26,0 ¹⁾
Island	25,0	Estland	16,1	Luxemburg	22,5	Storbritannien	28,0 ¹⁾
Norge	25,1	Frankrig	33,4	Malta	18,7	Tjekkiet	20,4
Sverige	29,7	Grækenland	30,2	Polen	19,1	Tyskland	29,4
		Holland	32,3	Portugal	26,5	Ungarn	22,1
		Irland	30,2	Rumænien	16,4	Østrig	29,8

1 Foreløbige data

Kilde: EUROSTAT, Database for Social Protection Expenditure and Receipts; FO, Almannamálaráðið

Tabel 9.2 Udgifter pr. indbygger til sociale ydelser fordelt på hovedgrupper i EU, Island og Norge, 2011, KKP-Euro

	Familier og børn	Arbejdsløs hed	Sygdom	Ældre, funktions- hæmmede og efterlevende	Bolig- ydelser	Andre sociale ydelser	Total
Danmark	1.204,5	527,8	2.024,1	5.382,2	208,6	0,0	14.785,1
Finland	928,7	585,5	2.125,3	4.319,1	146,7	0,0	10.522,0
Island	819,0	453,5	2.445,5	2.874,3	422,5	0,0	7.905,8
Norge	1.337,3	291,9	3.284,6	5.391,1	71,4	13,2	17.919,6
Sverige	955,7	354,9	2.301,2	4.993,2	137,7	0,0	12.070,9
Belgien	665,1	1.092,9	2.461,5	4.046,6	67,8	125,7	10.146,3
Bulgarien	227,1	71,4	537,6	1.202,0	1,4	15,0	927,4
Cypern	466,9	280,1	1.176,4	2.668,9	223,8	25,8	4.782,8
Estland	345,9	82,2	780,3	1.548,2	8,8	0,0	1.962,8
Frankrig	726,9	584,1	2.526,1	4.576,4	229,2	90,7	10.331,7
Grækenland	365,1	438,2	1.524,4	3.360,3	73,7	8,2	5.662,8
Holland	388,5	470,1	3.493,3	4.619,0	124,5	125,2	11.578,2
Irland	992,9	951,1	3.721,7	2.301,8	126,3	11,2	10.516,6
Italien	354,8	209,4	1.822,0	4.917,7	5,8	131,2	7.900,1
Letland	119,4	75,5	335,2	1.001,7	15,7	0,3	1.039,3
Litauen	295,4	97,2	787,1	1.523,8	0,4	54,2	1.742,2
Luxemburg	2.148,9	694,8	3.319,7	6.408,7	170,5	22,5	18.136,0
Malta	253,6	111,0	1.159,6	2.330,2	39,1	0,0	3.009,7
Polen	237,8	51,0	763,5	2.210,6	10,2	2,0	1.847,6
Portugal	227,9	257,9	1.175,2	2.975,2	0,5	217,2	4.298,6
Rumænien	181,6	33,1	513,9	1.282,3	2,7	0,8	1.061,9
Slovakiet	345,5	165,4	1.062,1	1.826,1	:	5,3	2.327,6
Slovenien	456,2	168,4	1.620,8	2.768,0	2,0	13,7	4.409,6
Spanien	319,0	865,0	1.621,6	3.014,3	53,8	2,0	5.842,4
Storbritannien	430,7	172,7	2.128,1	3.537,6	389,9	161,3	7.641,3
Tjekkiet	245,4	149,4	1.322,0	2.338,2	30,6	0,0	3.025,4
Tyskland	990,9	414,6	2.969,1	4.300,2	199,4	28,4	9.389,9
Ungarn	504,5	146,9	1.116,9	2.165,1	71,6	:	2.281,2
Østrig	917,2	488,1	2.409,5	5.411,6	46,7	68,1	10.608,8

Redegørelsen for de sociale udgifter er opdelt i fire afsnit: Først redegøres der for udviklingen i de sociale udgifter fra 2000 til 2011, dernæst belyses de sociale udgifters formål, efterfulgt af finansieringen af de samlede sociale udgifter. Til sidst belyses beskatningens betydning for de samlede sociale udgifter.

Udviklingen i de sociale udgifter 2000-2012

I de følgende tabeller fremgår udviklingen i de sociale udgifter i alt og pr. indbygger, i løbende og faste priser, samt i forhold til bruttonationalproduktet (BNP) og i købekraftspariteter (KKP-Euro) siden 2000. Det skal bemærkes, at alle landene nu anvender ESA95/ SNA93-klassifikationen ved opgørelsen af BNP, hvilket har medført korrektioner af bruttonationalproduktet.

Tabel 9.3 Sociale udgifter i alt og pr. indbygger 2000-2012

	Sociale udgifter		Sociale udgifter pr. indbygger		Sociale udgifter pr. indbygger i alderen 16-64 år	
	I løbende priser Mio. KR/EUR	I 2012-priser Mio. KR/EUR	I løbende priser KR/EUR	I 2011-priser KR/EUR	I løbende priser KR/EUR	I 2012-priser KR/EUR
Danmark						
2000	373.495	466.046	69.978	87.318	104.962	130.971
2005	467.251	529.395	86.273	97.747	130.478	147.832
2010	583.628	595.185	104.007	106.067	164.218	167.470
2012	631.799	631.799	113.082	113.082	177.851	177.851
Færøerne						
2003	2.447	2.804	51.060	58.504	80.670	92.431
2005	2.709	3.023	56.145	62.658	88.134	98.358
2010	3.884	3.905	80.058	80.491	129.514	130.214
2012	3.900	3.900	80.844	80.844	131.486	131.486
Finland						
2000	33.142	40.017	6.403	7.731	9.567	11.552
2005	42.001	47.671	8.006	9.087	12.003	13.623
2010	54.645	56.538	10.211	10.565	15.692	16.236
2012	60.017	60.017	11.085	11.085	17.328	17.328
Island¹⁾						
2000	131.390	249.255	467.324	886.541	717.535	1.361.206
2005	222.271	344.076	751.260	1.162.950	1.135.291	1.757.430
2010	377.070	392.274	1.191.604	1.239.653	1.810.104	1.883.092
2012	428.144	428.144	1.334.962	1.334.962	2.049.202	2.049.202
Norge¹⁾						
2000	360.341	444.827	80.237	99.049	123.766	152.784
2005	463.983	525.229	100.358	113.605	152.870	173.049
2010	647.016	654.533	133.587	135.139	203.905	206.274
2012	732.993	732.993	146.056	146.056	225.609	225.609
Sverige						
2000	674.658	805.962	76.043	90.843	118.252	141.267
2005	855.600	950.572	94.755	105.273	145.075	161.178
2010	1.016.094	1.046.228	107.916	111.116	169.553	174.581
2012	1.081.117	1.081.117	113.570	113.570	179.771	179.771

1 De stiplede linjer ved Norge og Island viser brud i tidsserien. Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de sociale udgifter. Dette har medført, at de sociale udgifter fra 2001/2006 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002/2007 og senere

Tabel 9.4 Sociale udgifter i forhold til bruttonationalproduktet 2000-2012

	BNP, mio. KR/EUR	Sociale udgifter i pct. af BNP	Indeks for sociale udgifter målt i forhold til BNP (2000 = 100) ¹⁾
Danmark			
2000	1.293.964	28,9	100
2005	1.551.967	30,1	104
2011	1.791.518	34,3	119
2012	1.825.582	34,6	120
Færøerne			
2003	8.582	28,5	100
2005	10.039	27,0	95
2011	13.254	29,5	103
2012	13.650	28,6	100
Finland			
2000	132.272	25,1	100
2005	157.162	26,7	106
2011	189.489	29,9	119
2012	192.350	31,2	124
Island			
2000	683.748	19,2	100
2005	1.026.718	21,6	113
2011	1.631.969	24,9	130
2012	1.699.401	25,2	131
Norge			
2000	1.510.866	23,8	100
2005	2.154.573	21,5	90
2011	2.749.963	25,2	106
2012	2.908.924	25,2	106
Sverige			
2000	2.196.764	30,7	100
2005	2.670.547	32,0	104
2011	3.499.914	29,4	96
2012	3.549.709	30,5	99

Kilde: Eurostat

1 For Færøerne er indeks år 2003. De stiplede linjer ved Norge og Island viser brud i tidsserien. Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de sociale udgifter. Dette har medført, at de sociale udgifter fra 2001/2006 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002/2007 og senere

Tabel 9.5 Sociale udgifter pr. indbygger 2000-2012 (KKP-Euro i 2012-priser)¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
2000	8.353	5.633	6.244	5.299	7.777	7.859
2005	9.350	6.033	7.339	6.951	8.920	9.107
2010	9.879	7.708	8.246	7.122	10.489	9.336
2012	10.484	7.495	9.073	7.587	11.570	9.668

1 De stiplede linjer ved Norge og Island viser brud i tidsserien. Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de sociale udgifter. Dette har medført, at de sociale udgifter fra 2001/2006 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002/2007 og senere

De sociale udgifter efter art og formål

De sociale ydelser fordeles efter art i kontantydelse og serviceydelser. Ved ydelseernes fordeling efter formål foretages opdelingen efter, hvilke sociale behov eller risici ydelsen primært er bestemt til at afhjælpe. Fordelingen af de sociale udgifter efter ydelsens formål er ret stabil i det enkelte land. Ny lovgivning og ændringer i det sociale mønster har dog givet anledning til forskydninger i fordelingerne. Sammenligningen landene imellem viser nogle forskelle i fordelingen af de sociale udgifter efter formål. Baggrunden herfor hænger i nogen grad sammen med forskelle i de enkelte landes prioritering af ydelser til forskellige formål.

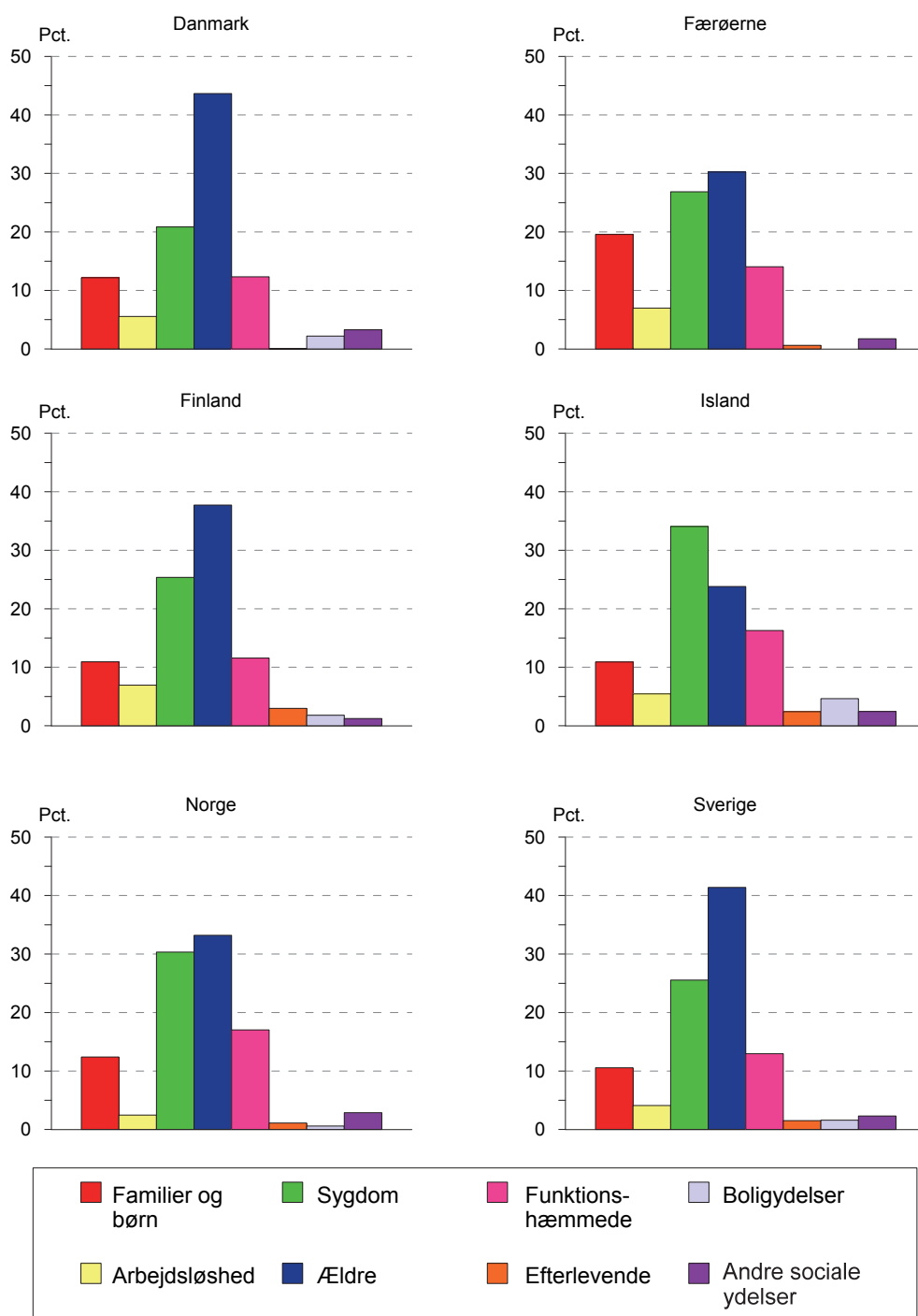
Tabel 9.6 De sociale udgifter procentvis fordelt efter hovedgrupper 2000-2012¹⁾

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>2000</i>						
Familier og børn	13,1	..	12,5	11,7	12,8	9,8
Arbejdsløshed	10,5	..	10,4	1,3	2,7	6,5
Sygdom	20,2	..	23,8	39,2	34,3	27,4
Ældre	38,0	..	31,8	28,5	29,6	37,3
Funktionshæmmede	12,0	..	13,9	13,9	16,4	12,2
Efterlevende	-		4,0	2,6	1,2	2,2
Boligydelser	2,4	..	1,5	0,7	0,5	2,1
Andre sociale ydelser	3,7	..	2,1	2,1	2,6	2,4
I alt	100,0	..	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2005</i>						
Familier og børn	12,9	19,0	11,6	13,9	12,1	9,8
Arbejdsløshed	8,6	4,5	9,3	1,8	2,7	6,2
Sygdom	20,7	28,0	25,9	34,8	32,2	24,3
Ældre	37,5	29,8	33,7	28,6	29,5	38,3
Funktionshæmmede	14,4	15,8	12,9	15,1	19,1	15,4
Efterlevende	-	0,5	3,6	2,6	1,2	2,2
Boligydelser	2,4	.	1,1	1,0	0,6	1,8
Andre sociale ydelser	3,4	2,5	2,0	2,3	2,6	2,0
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2010</i>						
Familier og børn	12,4	19,3	11,0	12,9	12,5	10,4
Arbejdsløshed	7,5	7,5	8,2	6,8	3,2	4,5
Sygdom	22,5	27,8	25,3	35,3	31,7	24,9
Ældre	37,7	28,3	36,0	21,1	30,5	40,4
Funktionshæmmede	14,9	14,8	12,1	14,1	17,4	14,2
Efterlevende	-	0,6	3,2	2,4	1,1	1,7
Boligydelser	2,3	.	1,7	4,4	0,7	1,5
Andre sociale ydelser	2,7	1,7	2,4	3,1	3,0	2,4
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<i>2012</i>						
Familier og børn	12,2	19,6	10,9	10,9	12,4	10,6
Arbejdsløshed	5,5	7,0	6,9	5,5	2,5	4,1
Sygdom	20,9	26,9	25,4	34,1	30,3	25,5
Ældre	43,7	30,2	37,7	23,8	33,2	41,4
Funktionshæmmede	12,3	14,0	11,6	16,3	17,0	13,0
Efterlevende	-	0,6	3,0	2,4	1,1	1,5
Boligydelser	2,2	.	1,8	4,6	0,6	1,6
Andre sociale ydelser	3,3	1,7	1,2	2,4	2,9	2,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå

1 De stiplede linjer ved Norge og Island viser brud i tidsserien. Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de sociale udgifter. Dette har medført, at de sociale udgifter fra 2001/2006 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002/2007 og senere

Figur 9.1 Sociale udgifter procentvis fordelt efter hovedgrupper, 2012



Tabel 9.7 Sociale udgifter efter art og formål i pct. af BNP 2012

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier og børn</i>						
Kontantydelse	1,6	2,6	1,6	1,1	1,2	1,5
Serviceydelser	2,4	2,9	1,7	1,6	1,8	1,7
I alt	4,0	5,5	3,3	2,7	3,0	3,2
<i>Arbejdsløshed</i>						
Kontantydelse	1,3	2,0	1,8	1,3	0,4	0,9
Serviceydelser	0,5	-	0,3	0,1	0,2	0,3
I alt	1,8	2,0	2,1	1,4	0,6	1,2
<i>Sygdom</i>						
Kontantydelse	1,0	0,5	1,3	1,5	2,3	1,2
Serviceydelser	5,9	7,1	6,4	7,0	5,1	6,4
I alt	6,9	7,5	7,7	8,5	7,4	7,6
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse	12,2	1,4	10,3	5,5	6,1	10,0
Serviceydelser	2,2	2,5	1,2	0,5	2,0	2,3
I alt	14,4	8,5	11,5	5,9	8,1	12,4
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse	2,7	1,8	2,3	3,2	3,7	1,6
Serviceydelser	1,4	2,1	1,2	0,8	0,5	2,3
I alt	4,1	3,9	3,5	4,1	4,2	3,9
<i>Efterlevende</i>						
Kontantydelse	-	0,2	0,9	0,6	0,3	0,5
Serviceydelser	0,0	0,0	0,0	-	0,0	-
I alt	0,0	0,2	0,9	0,6	0,3	0,5
<i>Boligydelser</i>						
Serviceydelser	0,7	.	0,5	1,2	0,1	0,5
I alt	0,7	.	0,5	1,2	0,1	0,5
<i>Andre sociale ydelser</i>						
Kontantydelse	0,9	0,4	0,5	0,4	0,3	0,3
Serviceydelser	0,2	0,1	0,4	0,3	0,4	0,4
I alt	1,1	0,5	0,8	0,6	0,7	0,7
<i>Kontantydelse i alt</i>	19,6	8,8	18,6	13,6	14,3	16,1
<i>Serviceydelser i alt</i>	13,4	14,7	11,8	11,4	10,2	13,8
<i>Sociale udgifter i alt¹⁾</i>	33,1	23,5	30,4	24,9	24,5	29,9

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå

1 De sociale udgifter i alt er i denne tabel uden administrationsudgifter

Tabel 9.8 Sociale udgifter, procentfordeling efter art og formål 2012

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
<i>Familier og børn</i>						
Kontantydelse	40	48	48	41	41	47
Serviceydelser	60	52	52	59	59	53
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Arbejdsløshed</i>						
Kontantydelse	71	100	87	95	64	76
Serviceydelser	29	0	13	5	36	24
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Sygdom</i>						
Kontantydelse	14	6	16	18	31	16
Serviceydelser	86	94	84	82	69	84
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Ældre</i>						
Kontantydelse	85	70	89	92	76	81
Serviceydelser	15	30	11	8	24	19
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Funktionshæmmede</i>						
Kontantydelse	66	47	65	80	88	41
Serviceydelser	34	53	35	20	12	59
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Efterlevende</i>						
Kontantydelse	1	91	100	100	98	100
Serviceydelser	99	9	0	0	2	0
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Boligydelser</i>						
Serviceydelser	100	.	100	100	100	100
I alt	100	.	100	100	100	100
<i>Andre sociale ydelser</i>						
Kontantydelse	79	75	55	58	39	46
Serviceydelser	21	25	45	42	61	54
I alt	100	100	100	100	100	100
<i>Kontantydelse i alt</i>	58	47	61	54	58	54
<i>Serviceydelser i alt</i>	42	53	39	46	42	46
<i>Sociale udgifter i alt¹⁾</i>	100	100	100	100	100	100

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå

Finansiering af de sociale udgifter

Til at belyse finansieringen af de sociale udgifter i den nordiske statistik medtages den direkte finansiering af ydelser og de løbende indbetalinger til sociale fonde. I modsætning til tidligere medtages renter og andre formueindtægter nu i den sociale udgiftsstatistik. Rente- såvel som formueindtægter forekommer især i de fonde, der opbygges til sikring af pensioner, men også i andre sociale forsikringsordninger. Dette belyses nærmere i næste afsnit.

Fordelingen af løbende bidrag efter finansieringskilder

Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter fordeles i den nordiske statistik efter de kilder, der bidrager til de enkelte ydelser, dvs. det offentlige, arbejdsgivere, de sikredes præmier og særskatter samt renter og formueindtægter (anden finansiering). Som nævnt i Bilag 1 er de sociale udgifter opgjort netto, således at investeringer m.v. og borgernes egenbetaling for sociale ydelser ikke medregnes.

Finansieringen af de sociale trykkesystemer i de nordiske lande har mange lighedspunkter, men der er også store forskelle.

Kontantydelse, som er indkomstrelaterede, finansieres i Finland og Sverige via arbejdsgiver- og arbejdstagerafgifter, men grundforsikringen finansieres via statsudgifter. Det er kommunerne, der spiller den største rolle, når det gælder finansieringen af serviceydelserne. Selv i det dette tilfælde spiller staten dog en betydelig rolle gennem de generelle, ikke formålsbestemte, statstilskud.

Det offentliges (stat, regioner, amter og kommuners) direkte finansiering af de sociale kontantydelse varierer fra ca. 81,7 pct. på Færøerne til ca. 16 pct. i Sverige. Både i Finland, Norge og Sverige er de største bidragsydere til de sociale kontantydelse arbejdsgiverne, mens sikredes præmier og særskatter udgør den største part i Danmark. Det offentliges direkte finansiering af serviceydelserne varierer fra 99,9 pct. på Færøerne til 87,7 pct. i Sverige (jfr. tabel 9.10).

I Danmark, Finland og Sverige har regionerne ansvaret for hospitalssektoren. På Færøerne, i Norge og Island er det staten, der har ansvaret for hospitalssektoren. I de fleste nordiske lande er det kommunerne, der har det daglige ansvar for serviceydelserne så som børnepasning, børne- og ungdomsforsorg, sundhedsvæsenet samt pleje og omsorg for ældre og funktionshæmmede.

I Danmark er det kommunerne, der har ansvaret for administrationen af kontantydelse, mens det i de andre lande er forsikringsinstitutionernes eller et anliggende for de statslige myndigheder.

Alle nordiske lande har høje ambitioner på det sociale område, hvilket medfører, at finansieringen omfatter meget store beløb med både store makroøkonomiske og statsfinansielle betydning.

Skattekvoterne, det vil sige summen af de direkte og indirekte skatter som andel af BNP, er generelt set høj og blandt de højeste i verden.

Til trods for de store fællestræk, findes der dog også betydelige forskelle landene imellem.

Her skal det nævnes, at Finland og Sverige i højere grad end de øvrige lande anvender arbejdsgiverafgifter til finansieringen af de kontante socialydelser. Over halvdelen af kontantydelseerne finansieres i disse to lande gennem arbejdsgiverafgifter. Arbejdstagernes andel er højest i Danmark. Kommunernes bidrag til finansieringen af kontantydelseerne er generelt begrænset. Det er højest i Danmark, hvor staten ikke refunderer kommunernes udgifter til kontantydelseer fuldt ud.

Når det gælder finansieringen af den sociale service, er den vigtigste forskel byrdefordelingen mellem stat og kommuner. Dette afspejler statstilskuddenes rolle for finansieringen, og i hvilken udstrækning disse er generelle eller øremærkede. I Danmark og Sverige, hvor statstilskuddene hovedsageligt er generelle, finansierer kommuner langt hovedparten af serviceudgifterne. I Finland, som har en høj andel af sektorvise statstilskud, er statens andel af finansieringen betydeligt højere.

Fordelingen af løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter i årene 2000-2009 fremgår af figur 9.1. Anden finansiering består hovedsageligt af afkast fra pensionsfondene.

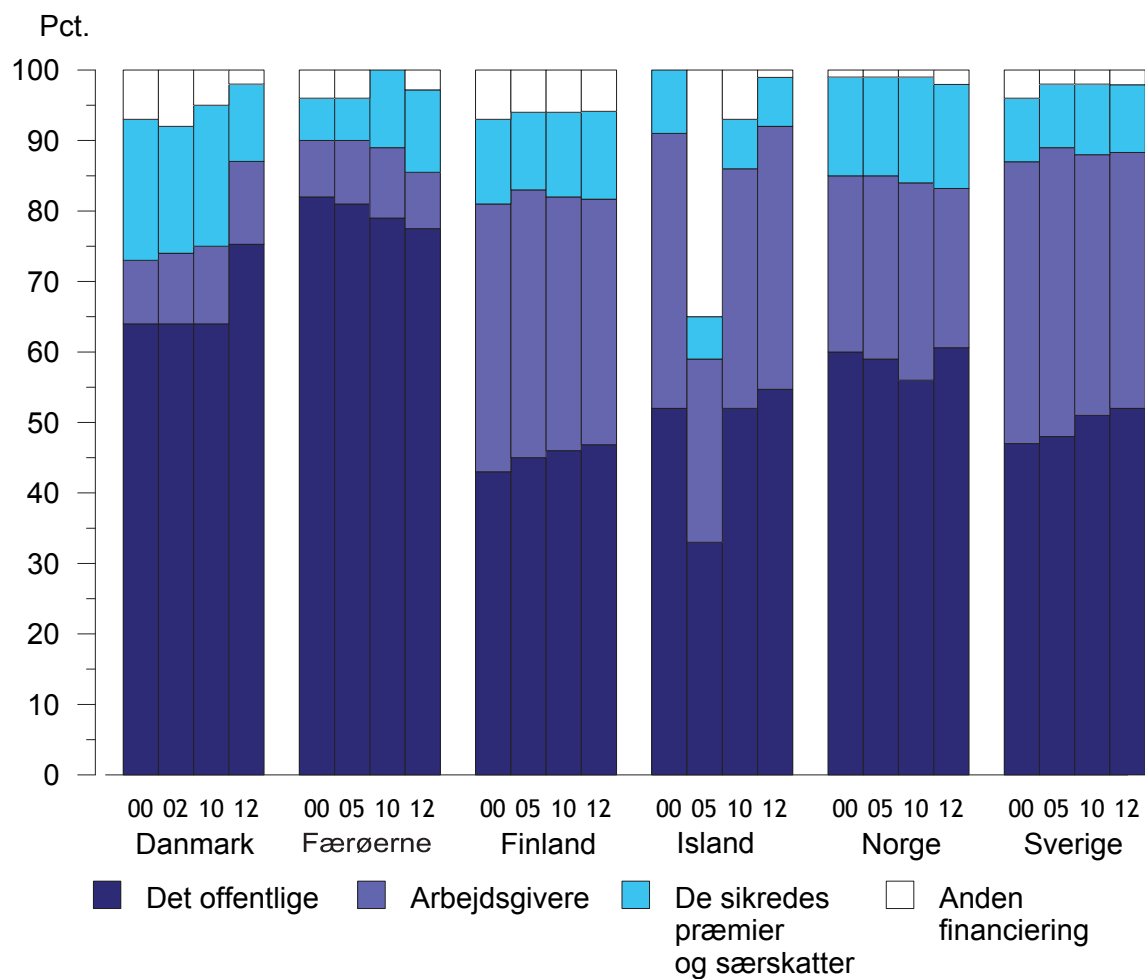
Tabel 9.9 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter, procentvis fordelt på det offentlige, arbejdsgiverne, de sikredes præmier og særskatte samt anden finansiering 2000-2012¹⁾

	Det offentlige i alt	Arbejdsgivere	De sikredes præmier og særskatte	Anden finansiering	I alt
<i>Danmark</i>					
2000	64	9	20	7	100
2005	63	10	18	8	100
2011	74	12	12	2	100
2012	75	12	11	2	100
<i>Færøerne</i>					
2003	82	8	6	4	100
2005	81	9	6	4	100
2011	79	10	11	1	100
2012	77	8	12	3	100
<i>Finland</i>					
2000	43	38	12	7	100
2005	44	38	11	6	100
2011	46	35	12	7	100
2012	47	35	12	6	100
<i>Island</i>					
2000	51	39	9	-	100
2005	33	26	6	35	100
2011	55	35	7	3	100
2012	55	37	7	1	100
<i>Norge¹⁾</i>					
2000	60	24	14	1	100
2005	58	26	14	1	100
2011	56	27	15	2	100
2012	61	23	15	2	100
<i>Sverige</i>					
2000	47	40	9	4	100
2005	48	41	9	2	100
2010	53	36	10	2	100
2012	52	36	10	2	100

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå

1 De stiplede linjer ved Norge og Island viser brud i tidsserien. Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de sociale udgifter. Dette har medført, at de sociale udgifter fra 2001/2006 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002/2007 og senere

Figur 9.2 Løbende bidrag til finansiering af de sociale udgifter 2000, 2005, 2010 og 2012



Tabel 9.10 Finansiering af de sociale udgifter, i pct. 2012

	Det offentlige i alt	Heraf staten	Arbejdsgivere (bidrag og præmier)	Sikrede (præmier og særskatter)	Anden finansiering	I alt
<i>Danmark</i>						
Kontantydelse, i alt	60,6	47,6	19,3	16,8	3,3	100,0
Serviceydelser, i alt	100,0	55,9	-	-	-	100,0
<i>Færøerne</i>						
Kontantydelse, i alt	66,5	58,9	11,1	15,0	7,3	100,0
Serviceydelser, i alt	94,3	75,8	-	5,7	-	100,0
<i>Finland</i>						
Kontantydelse, i alt	23,1	21,9	59,0	17,9	-	100,0
Serviceydelser, i alt	90,2	40,1	3,8	6,0	-	100,0
<i>Island</i>						
Kontantydelse, i alt	23,3	20,8	63,0	11,9	1,8	100,0
Serviceydelser, i alt	99,1	73,3	0,9	0,0	0,0	100,0
<i>Norge</i>						
Kontantydelse, i alt	28,3	26,6	44,3	23,9	3,5	100,0
Serviceydelser, i alt	92,8	43,4	4,1	2,9	0,1	100,0
<i>Sverige</i>						
Kontantydelse, i alt	23,3	20,8	63,0	11,9	1,8	100,0
Serviceydelser, i alt	99,1	73,3	0,9	0,0	0,0	100,0

Kilde: DK, Danmarks Statistik; FO, Almannamálaráðið; IS, Hagstofa Íslands; NO, Statistisk Sentralbyrå

Bloktilskud og statsrefusioner til kommuner og amtskommuner

Kommunerne i de nordiske lande har ansvaret for administrationen af en vis del af de sociale ydelser.

Kommunerne, regionerne og amtskommunerne modtager et bloktilskud og/eller refusion fra staten. Bloktilskuddet kan enten gives uden bindinger eller være øremærket til bestemte formål. Bloktilskud kan for eksempel beregnes efter antallet af indbyggere og deres aldersfordeling eller efter beskatningsgrundlaget i den enkelte kommune.

Statsrefusioner kan i lovgivningen være fastsat som procentandele af kommunernes udgifter eller som faste beløb. Statsrefusioner kan også beregnes som forskellen mellem udgifter og bidrag fra anden side, herunder kommunernes bidrag.

I Danmark er det kommunerne, der administrerer hovedparten af de sociale kontantydelse og i første omgang afholder udgifterne hertil, hvorefter de får hel eller delvis refusion for udgifterne fra staten. I de øvrige nordiske lande administreres de sociale sikringsydelser hovedsagelig af statslige eller andre centrale organer.

Fonde til pensionsformål

De indbetalinger, der finansierer de sociale udgifter, anvendes normalt til løbende udbetalinger i løbet af året, men især inden for pensionsområdet også til opbygning af fonde.

Hensigten med fondene kan være at garantere, at der er midler til rådighed til dækning af fremtidige udbetalinger (præmiereservesystemer). Opbygning af fonde kan også forekomme i fordelingsystemer (hvor udgifterne i princippet skal dækkes af årets indbetalinger) med det formål at skabe en buffer til udjævning af variationer i ind- og udbetalinger over tid.

I Norge finansieres de sociale udgifter, inkl. tillægspensioner, løbende over de offentlige budgetter, og udgifterne er derfor ikke medtaget i Tabel 9.11. Folketrygdefonden, der er en uafhængig, offentlig fond, medvirker ikke direkte ved finansieringen af folketrygdens løbende driftsudgifter.

Tabel 9.11 Størrelsen af fonde til pensionsformål pr. december 2012
Mia. KR/EUR

	Grundpension/ Garanteret mindstepension	Tillægspension/ arbejdspension	Supplerende pension
<i>Danmark¹⁾</i>	.	1.148	.
<i>Finland</i>	0,1	160	11
<i>Island</i>	.	2.394.949	.
<i>Sverige</i>	.	1.058	.

Kilde: DK, ATP Finanstilsynet; FI, Pensionskyddscentralen og Folkpensionsanstalten; IS, Hagstofa Islands; SV, Statistiska Centralbyrån

1 Tillægspension omfatter ATP (2013) og den særlige pensionsopsparing (2012), men er eksklusiv lønmodtagernes dyrtidsfond

Skatteregler og beskatningens indflydelse på de sociale udgifter

Sociale kontantydelse kan enten være skattefrie eller skattepligtige. I alle landene er det af stor betydning, om ydelserne er skattefrie eller skattepligtige, da beskatningsgraden er relativt høj. De beskattede kontantydelsers andel af samtlige kontantydelse er i de senere år vokset i alle fem lande. Der er dog væsentlige forskelle mellem landene. De største skattefrie kontantydelse gives til familier og børn. Andre sociale ydelser (socialhjælpen) er skattepligtige i Danmark og Island, men beskattes ikke i de øvrige nordiske lande. Boligydelser er i følge ESSPROS-klassifikationen serviceydelse.

For at vurdere betydningen af disse forskelle har både OECD og EUROSTAT udviklet forskellige metoder til at opgøre de sociale udgifter netto.

I OECD's beregninger af de sociale udgifter netto er både de direkte og indirekte skatter fratrukket de sociale udgifter. Tilsvarende er beregnede værdier af skattefradrag af sociale årsager lagt til. For at undgå dobbeltberegninger er de

skattelettelser, der gives ved en lavere beskatning og derved allerede er indregnet, ikke medtaget.

Der tilbagestår adskillige metodiske og praktiske spørgsmål i forhold til beregningerne af de sociale udgifter netto.

EU's beregninger er baseret på de sociale udgifter minus direkte skatter, jf. figur 9.2. Indirekte skatter indgår ikke i beregningerne. Af figuren fremgår, at det er Frankrig, der har de højeste sociale udgifter efterfulgt af Sverige, og at Letland har de laveste.

I alle de europæiske lande er de sociale udgifter netto mindre end i den traditionelle opgørelse af de sociale udgifter. Dog er der betydelige forskelle mellem de europæiske lande.

I Tabel 9.12 er medtaget beskatningsprocenterne inklusiv de sociale afgifter for en enlig uden børn med en gennemsnitlig lønarbejders løn (75). Oplysningerne er hentet fra typetilfælde 0 og 1 til 6 (se bilag 1).

Når det gælder fødselsdagpengene, drejer oplysningerne sig om en enlig uden andre børn end den nyfødte.

Tabellen illustrerer de forskelle, der er mellem landene i beskatning både af løn og sociale ydelser. Island, der generelt set har den laveste beskatning på lønindkomster, har stort set ingen skat på sociale ydelser. Tilsvarende findes der også i de øvrige lande en betydeligt lavere beskatning på flere af ydelserne og især pensionerne. Tabellen giver ikke en uddybende forklaring på beskatningens betydning for de sociale ydelser, men er med til at illustrere effekten deraf.

Størstedelen af de sociale kontantydelse er skattepligtige i de nordiske lande.

I flere af de øvrige OECD-lande bliver en væsentlig del af kontantydelse ikke beskattet, eller der findes lempelige beskatningsregler for denne type af indkomster. Lavere sociale kontantydelse bliver på den måde kompenseret gennem skattesystemet.

I adskillige lande gives der også skattelettelse af sociale årsager i stedet for direkte kontantydelse. For eksempel vil skattelettelse for børn modsvare børnetilskud.

I de nordiske lande er der meget få skattefradrag af sociale årsager.

I tillæg til den direkte beskatning betaler modtagerne af sociale kontantydelse også indirekte skat gennem deres forbrug, hvor der er betydelige forskelle mellem landene. Den traditionelle måde at belyse de sociale udgifter på tager ikke hensyn til disse forskelle i beskatningen.

Tabel 9.12 Skatteprocent og sociale afgifter af løn og sociale ydelser, pr. måned, for en enlig AW 75 pct. uden børn 2013, i KKP EUR

	Danmark	Færøerne	Finland	Island	Norge	Sverige
Løn						
Brutto	2.333	1.871	2.121	1.759	2.368	2.109
Netto	1.527	1.145	1.579	1.294	1.765	1.598
Skat i pct.	25	34	18	22	18	16
Disponibel indkomst i procent af brutto	65	61	74	74	75	76
Dagpenge ved graviditet og fødsel						
Brutto	1.643	1.871	1.525	877	2.368	1.637
Netto	1.111	1.145	1.168	784	1.846	1.149
Skat i pct.	26	34	22	6	14	22
Disponibel indkomst i procent af brutto	68	61	77	89	78	70
Dagpenge ved arbejdsløshed						
Brutto	1.594	1.496	1.226	990	1.477	1.231
Netto	1.059	943	952	849	1.181	900
Skat i pct.	27	32	21	9	12	19
Disponibel indkomst i procent af brutto	66	63	78	86	80	73
Dagpenge ved sygdom						
Brutto	1.610	1.628	1.427	.	2.368	1.633
Netto	1.212	1.014	1.118	.	1.752	1.147
Skat i pct.	22	33	22	.	18	22
Disponibel indkomst i procent af brutto	75	62	78	.	74	70
Alderspension 65 år						
Brutto	1.470	.	1.143	.	1.171	1.187
Netto	1.051	.	971	.	1.144	878
Skat i pct.	28	.	14	.	2	26
Disponibel indkomst i procent af brutto	72	.	85	.	98	74
Alderspension 67 år						
Brutto	1.624	1.011	1.288	1.421	1.319	1.385
Netto	1.167	906	1.059	1.134	1.231	1.074
Skat i pct.	28	9	17	19	5	22
Disponibel indkomst i procent af brutto	72	90	82	80	93	78
Førtidspension						
Brutto	1.753	1.414	1.026	.	1.316	1.350
Netto	1.220	1.210	900	.	1.231	984
Skat i pct.	30	13	11	.	4	27
Disponibel indkomst i procent af brutto	70	86	88	.	94	73
Socialhjælp						
Brutto	1.004	1.115	776	1.004	763	736
Netto	775	758	776	936	763	736
Skat i pct.	24	32		8		
Disponibel indkomst i procent af brutto	77	68	100	93	100	100

Tabel 9.13 Beskatning af kontantydelse 2012

	Sociale udgifter, mio. KR/EUR	Heraf kontantydelse, mio. KR/EUR	Skattefrie kontantydelse i pct. af alle kontantydelse	Skattepligtige kontantydelse i pct. af alle kontantydelse
	1.	2.	3.	4.
<i>Danmark</i>				
I. Familier og børn	73.479	29.213	68,3	31,8
II. Arbejdsløshed	33.455	23.714	2,5	97,5
III. Sygdom	125.929	18.249	-	100,0
IV. Ældre	263.635	222.965	-	100,0
V. Funktionshæmmede	74.453	48.767	4,4	95,6
VI. Efterlevende	143	2	-	100,0
VII. Boligydelser	13.180	-
VIII. Andre sociale ydelser	19.683	15.618	7,7	92,3
IX. Bogførte udgifter til administration	27.843
I alt I.-IX.	631.799	358.529	6,7	93,3
<i>Finland</i>				
I. Familier og børn	6.388	3.061	52,1	47,9
II. Arbejdsløshed	4.057	3.545	-	100,0
III. Sygdom	14.836	2.441	-	100,0
IV. Ældre	22.055	19.727	0,2	99,8
V. Funktionshæmmede	6.761	4.378	12,7	87,3
VI. Efterlevende	1.744	1.740	1,7	98,3
VII. Boligydelser	1.048	-	-	-
VIII. Andre sociale ydelser	1.593	874	72,8	27,2
IX. Bogførte udgifter til administration	1.536	-	-	-
I alt I.-IX.	60.017	35.766	7,8	89,4
<i>Island</i>				
I. Familier og børn	46.218	19.156	49,2	50,8
II. Arbejdsløshed	23.149	21.954	4,9	95,1
III. Sygdom	144.436	25.324	0,7	99,3
IV. Ældre	100.922	92.641	-	100,0
V. Funktionshæmmede	68.999	54.975	4,1	95,9
VI. Efterlevende	10.248	10.248	2,3	97,7
VII. Boligydelser	19.667	19.667	85,2	14,8
VIII. Andre sociale ydelser	10.315	5.997	-	100,0
IX. Bogførte udgifter til administration	4.189	-
I alt I.-IX.	428.144	249.963	12,0	88,0

Tabellen fortsættes

Tabel 9.13, fortsat

	Sociale udgifter, mio. KR/EUR	Heraf kontantydelse, mio. KR/EUR	Skattefrie kontantydelse i pct. af alle kontantydelse	Skattepligtige kontantydelse i pct. af alle kontantydelse
	1.	2.	3.	4.
<i>Norge¹⁾</i>				
I. Familier og børn	88.240	36.229	48,8	51,2
II. Arbejdsløshed	17.584	11.334	-	100,0
III. Sygdom	216.169	66.481	-	100,0
IV. Ældre	236.505	178.594	-	100,0
V. Funktionshæmmede	121.341	106.701	3,3	96,7
VI. Efterlevende	7.877	7.704	0,1	99,9
VII. Boligydelser	4.259	-	-	100,0
VIII. Andre sociale ydelser	20.509	8.048	59,9	40,1
IX. Bogførte udgifter til administration				
I alt I.-IX.	712.484	415.091	6,3	93,7
<i>Sverige</i>				
I. Familier og børn	111.961	53.035	50,4	49,6
II. Arbejdsløshed	43.649	33.321	-	100,0
III. Sygdom	270.907	44.312	-	100,0
IV. Ældre	439.138	355.793	0,2	99,8
V. Funktionshæmmede	137.455	56.077	2,3	97,7
VI. Efterlevende	16.131	16.131	-	100,0
VII. Boligydelser	16.869	-	-	-
VIII. Andre sociale ydelser	24.539	11.331	100,0	-
IX. Bogførte udgifter til administration	20.468	-
I alt I.-IX.	1.081.117	570.000	7,0	93,0

Kilde: DK, Danmarks Statistik; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå

1 Fra 2011 er Bidragsforskud til børn inkluderet de skattefrie ydelser. Disse er ikke inkluderet i tidligere beregninger til trods for, at de er skattefrie

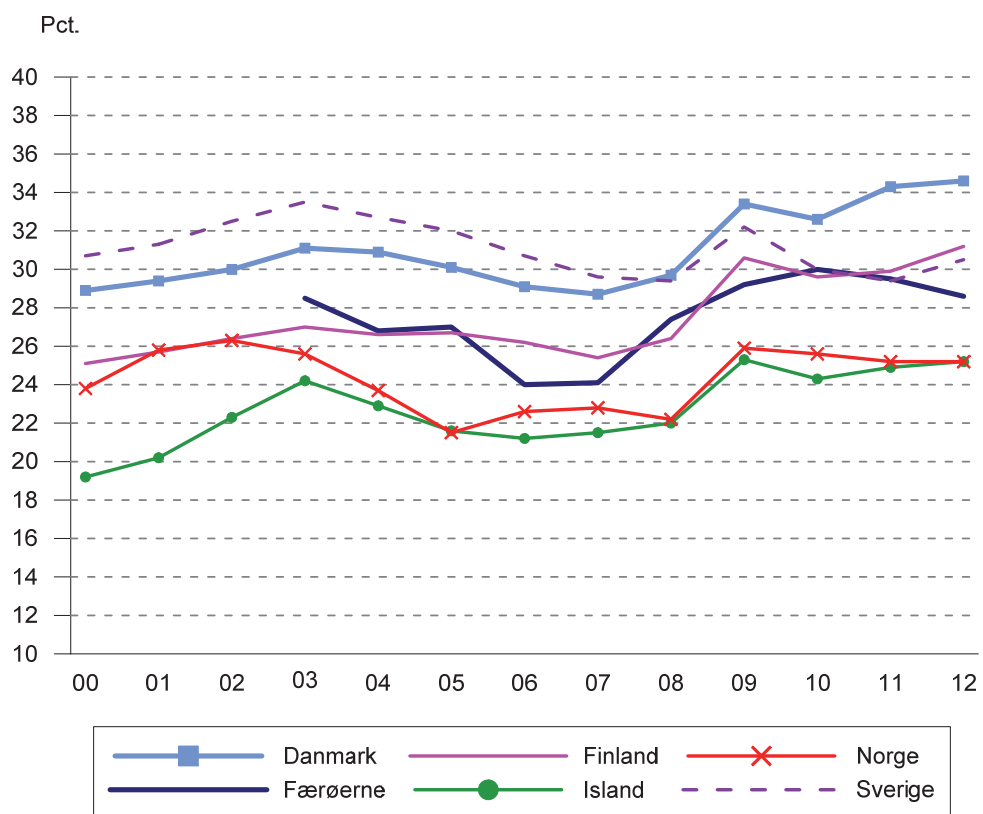
Tabel 9.14 Skattefrie og skattepligtige kontantydelse i alt samt i forhold til BNP 2000-2012¹⁾

	Skattefrie kontantydelse			Skattepligtige kontantydelse		
	I alt, mio. KR/EUR	I pct. af BNP	I pct. af samtlige kontantydelse	I alt, mio. KR/EUR	I pct. af BNP	I pct. af samtlige kontantydelse
<i>2000</i>						
Danmark	23.737	2,0	11,0	199.950	19,0	91,0
Finland	2.601	3,0	13,0	18.599	19,0	87,0
Island	5.672	2,0	15,0	57.501	8,0	85,0
Norge	23.736	2,0	14,0	178.615	14,0	86,0
Sverige	32.695	2,0	9,0	352.586	19,0	91,0
<i>2005</i>						
Danmark	25.970	2,0	9,0	250.079	16,0	91,0
Finland	2.730	1,7	11,0	23.001	14,6	89,0
Island	8.719	0,9	8,1	99.440	9,7	91,9
Norge	26.444	1,4	10,0	243.125	12,5	90,0
Sverige	34.379	1,0	7,2	455.309	17,0	92,8
<i>2011</i>						
Danmark	24.992	..	7,0	323.634	..	93,0
Finland	2.795	2,0	8,0	30.955	17,0	92,0
Island	34.774	1,9	13,5	203.059	12,0	86,5
Norge	25.804	1,0	7,0	369.197	14,0	93,0
Sverige	40.217	1,2	7,4	501.747	15,1	92,6
<i>2012</i>						
Danmark	23.894	1,3	6,7	334.635	18,3	93,3
Finland	2.856	1,5	7,8	32.910	17,1	89,4
Island	29.926	1,8	12,0	220.037	12,9	88,0
Norge	26.063	0,9	6,3	389.028	13,4	93,7
Sverige	39.922	1,1	7,0	530.078	14,9	93,0

Kilde: DK, Danmarks Statistik; IS, Hagstofa Islands; NO, Statistisk Sentralbyrå

1 Tal før og efter 2001 kan ikke sammenlignes for Norge

Figur 9.3 Sociale udgifter i pct. af bruttonationalproduktet 2000-2012



Bilag 1

Metode

Dette bilag indeholder først en mere udførlig metodebeskrivelse, som omtalt i kapitel 1. Dernæst kommer definition på beregningen af typetilfælde, herunder ækvivalens beregningen og formål med kompensationsgrad samt en oversigt over de anvendte modtagergrupper, der indgår i typetilfældeberegningen i publikationen.

Desuden indeholder bilaget beskrivelse af beregning af indkomstfordeling, som anvendt i kapitel 2 samt en opgørelse af købekraftspariteten, som anvendes til sammenligning af sociale ydelser gennem hele publikationen.

Afgrænsning

Både i de tidligere udgaver af Social tryghed i de nordiske lande og i ESSPROS bygger statistikken på, at den primært skal omfatte samtlige offentlige indkomstoverførsler og serviceforanstaltninger, som har til formål at sikre borgerne i visse, nærmere bestemte situationer og mod følgerne af visse typer sociale begivenheder. Endvidere indgår også ordninger, som er obligatoriske for større grupper som følge af kollektive aftaler eller overenskomster.

Statistikken vedrører de løbende driftsudgifter. Som hovedregel medtages investeringsudgifter og skattelettelser ikke.

Finansiering

Indtægter eller bidrag til finansiering af de sociale udgifter er fordelt på midler, der stammer fra det offentlige, fra arbejdsgivere og fra forsikrede personer eller husholdninger. Indtægterne anvendes til løbende udbetalinger i årets løb, men i visse tilfælde også til opbygning af fonde, som skal bidrage til at sikre fremtidige udbetalinger. Efter behov og regler dækker fondsmidler også løbende udbetalinger.

Afkast fra fonde i form af rente- og formueindtægter forekommer først og fremmest på pensionsområdet. Når der sker overførsler til fonde, og når fondsmidler er medgået til finansiering af de løbende sociale udgifter, angives disse med nettobeløb i udgiftsstatistikken.

Ydelser fra det offentlige, som kun er beregnet til egne ansatte betragtes som ydelser fra arbejdsgiver. Visse ydelser fra arbejdsgivere til egne ansatte, for eksempel dagpenge i en vis del af sygeperioden, betragtes som værende finansieret af arbejdsgiver, selvom ydelserne i andre forbindelser betragtes som en del af de ansattes løn.

Borgernes egenbetaling (brugerbetaling) for sociale ydelser er ikke medregnet i tabellerne over de sociale udgifter. Afkast af fast ejendom indgår som en del af finansieringen efter ESSPROS' opgørelsesmetode.

Administrationsudgifter

Administrationsudgifterne er i denne rapport anført i én samlet post. I princippet er det kun udgifter til den direkte administration af de sociale udgifter, som medtages. Det er dog ikke i alle tilfælde muligt at udskille administrationsudgifterne fra de øvrige løn- og driftsudgifter.

Fastprisberegninger

Ved omregning til faste priser er der anvendt konsumprisindekset, som hentes fra Nordisk Statistisk Årbog.

Typetilfælde

Beregningerne, der foretages i forbindelse med typetilfælde, sigter mod at gøre de landespecifikke oplysninger så sammenlignelige som mulig landene imellem.

Beregningerne giver et billede af, hvordan indkomstniveauerne ser ud for personer, der er på offentlig forsørgelse - typetilfælde I-VII - sammenlignet med en situation med lønindkomst - typetilfælde 0 - i de nordiske lande. På grundlag heraf beregnes kompensationsgrader for forskellige niveauer af indkomst fra 50 pct. op til 125 pct. af lønnen for en gennemsnitlig lønarbejder (den såkaldte AW-løn, se nedenfor).

Til at forestå beregningerne for typetilfældene og indkomstfordelingen er der nedsat en særlig arbejdsgruppe, som har ansvaret for dette.

De typetilfældeberegninger, som ligger til grund for tabeller og figurer om compensation ved indkomstbortfald, bliver løbende revideret med hensyn til antallet af familietyper.

Der er således ved beregningerne af den disponible indkomst medtaget både boligstøtte og betaling for dagpasning af børn. Da størrelsen af såvel boligstøtte som daginstitutionsbetaling er afhængig af indkomsten, spiller dette en væsentlig rolle for compensationen i forbindelse med de sociale begivenheder, som indgår i typetilfældeberegningerne.

Ved typetilfældet vedrørende socialhjælp opgøres den disponible indkomst også efter, huslejen er betalt.

Siden 2004 har OECD (Færøernes Statistik for Færøerne) anvendt lønnen for en AW (gennemsnitlig lønarbejder), idet udviklingen i de fleste OECD-lande har gjort, at lønnen til en APW (gennemsnitlig produktiv lønarbejder) ikke er det bedste grundlag for at foretage sammenlignelige studier.

På NOSOSKO's hjemmeside findes der for 2004 kompensationsberegninger for både for AW og APW.

Beregningerne skal ske på et så aktuelt regel- og lovgrundlag som mulig, hvorfor der er valgt de regelsæt, der var gældende i 2013. OECD's AW'er findes kun for 2012, hvorfor landene, bortset fra Færøerne, har opdateret OECD's 2012 AW'er til 2013 priser ved at anvende de nationale lønindekser, jf. følgende oversigt:

Konstruktion af AW for 2013

		AW 2012	Lønindeks 2013	AW 2013
Danmark	DKK	386.500	1,01	390.365
Færøerne	DKK	308.665	1,04	322.539
Finland	EURO	39.936	1,04	41.334
Island	ISK	4.392.000	1,11	4.872.000
Norge	NOK	453.000	1,04	470.900
Sverige	SEK	387.960	1,03	399.211

Kilden for Færøerne er Hagstova Føroya, der beregner AW-tal hvert år

De vigtigste forudsætninger for beregningerne af typetilfælde er gennemgået nedenfor:

Arbejdsgiverens omkostninger

For bedre at kunne belyse den samlede beskatning i de nordiske lande i form af såvel indkomstskat som sociale bidrag er arbejdsgiverens omkostninger, dvs. bruttolønnen plus arbejdsgiverens lovpligtige sociale bidrag, medtaget. Der er derfor udarbejdet to opgørelser over nettoindkomsten (dvs. bruttolønnen minus indkomstskat og lønmodtagerens sociale bidrag) i forhold til "bruttoindkomst": Dels nettoindkomst i forhold til arbejdsgiverens omkostninger, dels nettoløn i forhold til selve bruttolønnen. Som et supplement er nettoindkomsten efter huslejebetaling også medtaget for at kunne beregne typetilfælde for socialhjælp.

For Danmarks vedkommende kan arbejdsgivernes lovpligtige sociale bidrag ikke beregnes. Det skønnes dog, at de for en lønmodtager med en løn svarende til AW udgør i størrelsesordenen 1½ pct. af lønnen. Dette skøn er alene anvendt i typetilfælde 0 for enlige med en løn svarende til AW. I beregningen af de laveste AW-værdier er socialhjælp ikke indregnet, selvom de pågældende med en sådan indkomst ville være berettiget dertil.

Skattebetaling

Der er anvendt gennemsnitlige skatteprocenter på landsplan, dvs. de gennemsnitlige kommunale skatteprocenter, inkl. de gennemsnitlige kirkeskatteprocenter samt den statslige skattedel.

Bruttoindkomsten

Bruttoindkomsten er den rene lønindkomst og inkluderer for eksempel ikke børnetilskud og boligstøtte.

Disponibel indkomst

Den disponible indkomst beregnes som bruttoindkomst plus børnetilskud og boligstøtte, fratrukket indkomstskat, sociale bidrag for lønmodtagerne og betaling for daginstitution. Lønmodtagernes sociale bidrag omfatter for Danmarks, Finlands og Sveriges vedkommende også bidrag til den frivillige arbejdsløshedsforsikring i form af kontingent til arbejdsløhedskassen. Derimod er der ikke medtaget fagforeningskontingenter i beregningerne.

De disponible indkomster er beregnet på årsbasis, både for lønmodtagere i beskæftigelse og i forbindelse med modtagelse af forskellige sociale ydelser. Beregningsmæssigt er det således forudsat, at de pågældende personer modtager de sociale ydelser hele året, selvom dette i nogle tilfælde, som ved for eksempel fødselsdagpenge, ikke er muligt. De angivne indkomster pr. måned er disse årsbeløb divideret med 12.

Ækvivalent disponibel indkomst

For at gøre den disponible indkomst sammenlignelig mellem husstande af forskellig størrelse er det almindeligt, at man dividerer husstandens disponible indkomst med en ækvivalensvægt. I denne publikation anvendes den såkaldte modificerede OECD-skala. Den anvendes desuden i EU-SILC.

I denne skala gives vægten 1 til den første voksne person i husstanden og vægten 0,5 til følgende voksne personer i husstanden. Børn i alderen 0-13 år gives vægten 0,3 mens ældre børn får vægten 0,5.

Dette medfører, at for et par med to små børn bliver ækvivalensvægten $1+0,5+0,3+0,3 = 2,1$

Hvis husholdningens årlige disponible indkomst er 500.000 kroner, bliver den ækvivalente disponible indkomst:

$$500.000/2,1 \approx 238.000 \text{ kroner}$$

Kompensationsgrad

Kompensationsgraden udtrykker den indkomst, man får efter en social hændelse (fx indkomst i form af arbejdsløshedsdagpenge ved arbejdsløshed) i forhold til den indkomst, man ville have haft ved arbejde, hvis den sociale hændelse ikke var indtruffet. Indkomsten måles som ækvivalent disponibel indkomst, og kompensationsgraden udtrykkes i pct.

Kompensationsgrad = $100 * \text{Ækvivalent disponibel indkomst efter hændelsen} / \text{ækvivalent disponibel indkomst før hændelsen}$

Børnenes alder og benyttelse af daginstitution

Børnetilskuddets størrelse og betaling for daginstitution er beregnet ud fra følgende familietyper:

- Enlig med et 0-årigt barn, dvs. en nyfødt i typetilfælde I.
- Enlig med 1 barn: Barnet er 5 år, dvs. et barn som er i daginstitution.
- Par med 2 børn: ét barn på 5 år og ét barn på 8 år, dvs. ét barn som er i daginstitution og ét barn der går i skole, men som stadig har behov for pasning efter skoletid.

Betaling for daginstitution er så vidt muligt beregnet på grundlag af gennemsnitlige takster og betalingsregler på landsplan. I Norge er benyttet satserne i Oslo, på Færøerne på baggrund af satserne i Tórshavn og i Island satserne i Reykjavik. For Finlands vedkommende er det forudsat, at også andre børn i førskolealderen kun anvender deltidspasning.

I alle typetilfældene er det forudsat, at børnene er i daginstitution. Det gælder dog ikke den nyfødte i typetilfælde I. Med hensyn til børnetilskud er der ud over selve børnetilskuddene til enlige og parfamilier med børn også medregnet børnebidrag til enlige med børn svarende til størrelsen af de bidrag, som det offentlige udbetaler forskudsvis, jf. Kapitel 3.

Boligudgifter og boligstøtte

Det er forudsat, at familierne i alle tilfælde bor i en lejet bolig. Størrelsen af boligudgiften/huslejen afhænger kun af familietyperne, men er uafhængig af indkomstens størrelse. Boligudgiften omfatter selve huslejen og ved beregningen af typetilfælde om socialhjælp udgifter til varme.

Det har ikke været muligt at fastsætte størrelsen af huslejen for de enkelte familietyper på en ensartet måde for alle landene. I nogle lande er huslejen fastsat på grundlag af skøn over størrelsen af udgifterne til lejeboliger for den enkelte familietype og opgørelser af den gennemsnitlige husleje pr. kvadratmeter på landsplan. I andre lande er den baseret på survey data over huslejer for forskellige familietyper inden for bestemte kommunegrupper.

Med undtagelse af typetilfælde om socialhjælp er huslejen for de enkelte familietyper alene anvendt til at beregne størrelsen af en eventuel boligstøtte, mens selve huslejen ikke er medtaget ved beregningen af den disponible indkomst, med undtagelse af typetilfælde 0 (som et supplement) og typetilfælde om socialhjælp. Husleje i Island i disse tilfælde bygger på data, som kun dækker Reykjavik. For Norge er der for boligudgifter/husleje benyttet statistik for Oslo i første kvartal 2011. Der er her antaget, at huslejen er afhængig af størrelsen på familien.

Boligstøtten er anslået ved hjælp af en boligstøttekalkulator fra Husbanken. Der er her også antaget satser som i Oslo.

Oversigt over typetilfældene, 2013

De forskellige typetilfælde, der anvendes i publikationen, ses i nedenstående tabel.

	Enlig med et barn	Enlig uden børn	Par med 2 børn	Par uden børn
Typetilfælde 0 Indkomst og skat i typetilfælde for AW	Enlig med 1 barn. 50 pct., AW 75 pct., AW 100 pct. og AW 125 pct.	Enlig uden børn. AW 50 pct., AW 75 pct., AW 100 pct. og AW 125 pct.	Par med 2 børn. AW 50/75 pct., AW 75/100 pct. og AW 100 /125 pct.	Par uden børn. AW 50/75 pct., AW 75/100 pct. og AW 100 /125 pct.
Typetilfælde I Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med fødsel	Enlig på dagpenge med et nyfødt barn, set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 50 pct., AW 75 pct., AW 100 pct. og AW 125 pct.	.	Par med 2 børn (5 og 8 år) ud over den nyfødte, hvor den person der havde den laveste indkomst er på dagpenge, set i forhold til et par med 2 børn (5 og 8 år), hvor de voksne begge er i arbejde. AW 50/75 pct., AW 75/100 pct. og AW 100/125 pct.	Par med et nyfødt barn, hvor den person, der har den laveste indkomst er på dagpenge, set i forhold til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde. AW 50/75 pct., AW 75/100 pct. og AW 100/125 pct.
Typetilfælde II Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for forsikrede	Enlig på arbejdsløshedsdagpenge med et barn set i forhold til en enlig med et barn i arbejde. AW 50 pct., AW 75 pct., AW 100 pct. og AW 125 pct.	Enlig på arbejdsløshedsdagpenge uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 50 pct., AW 75 pct., AW 100 pct. og AW 125 pct.	Par med 2 børn (5 og 8 år), hvor den person der havde den laveste indkomst er på arbejdsløshedsdagpenge set i forhold til et par med 2 børn (5 og 8 år), hvor de voksne begge er i arbejde. AW 50/75 pct., AW 75/100 pct. og AW 100/125 pct.	Par uden børn, hvor den person, der har den laveste indkomst er på arbejdsløshedsdagpenge set i forhold til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde. AW 50/75 pct., AW 75/100 pct. og AW 100/125 pct.
Typetilfælde III Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med arbejdsløshed for ikke-forsikrede	.	Enlig på kontanthjælp uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 50 pct., AW 75 pct., AW 75 pct., AW 100 pct. og AW 125 pct. Det er forudsat er vedkommende er fyldt 30 år	.	.
Typetilfælde IV Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med sygdom	.	Enlig på sygedagpenge uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW pct.	.	.

Tabellen fortsættes

Tabellen fortsat

	Enlig med et barn	Enlig uden børn	Par med 2 børn	Par uden børn
Typetilfælde V Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med alderspension	.	Enlig på alderspension uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 0 (forudsat at vedkommende aldrig har været på arbejdsmarkedet), AW 50 pct., AW 75 pct., AW 100 pct. og AW 125 pct. (forudsat at vedkommende har været på arbejdsmarkedet i 40 år)	.	.
Typetilfælde VI Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med førtidspension	.	Enlig på førtidspension uden børn (pensionsalder 50 år) set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 0 (forudsat at vedkommende aldrig har været på arbejdsmarkedet), AW 50 pct., AW 75 pct., AW 100 pct. og AW 125 pct. (forudsat at vedkommende har været på arbejdsmarkedet i mindst 25 år)	.	.
Typetilfælde VII Erstatningsniveau i typetilfælde i forbindelse med socialhjælp	Enlig på socialhjælp med et barn set i forhold til en enlig med et barn i arbejde. AW 0 pct.	Enlig på socialhjælp uden børn set i forhold til en enlig uden børn i arbejde. AW 0 pct.	Par med 2 børn (5 og 8 år), hvor den person der havde den laveste indkomst er på socialhjælp set i forhold til et par med 2 børn (5 og 8 år), hvor de voksne begge er i arbejde. AW 0 pct. Der er ydermere forudsat, at begge hverken modtager løn fra erhvervsarbejde eller andre indkomsterstøttende ydelser	Par uden børn, hvor den person, der har den laveste indkomst er på socialhjælp set i forhold til et par uden børn, hvor de voksne begge er i arbejde. AW 0 pct. Begge modtager hverken løn fra erhvervsarbejde eller andre indkomsterstøttende ydelser

Beregninger over indkomstfordelingen

Beregningsgrundlaget for tabellerne om indkomstfordeling og relativ risiko for fattigdom er følgende:

EU-SILC's definitioner:

Den første EU-SILC survey kom i 2004 med indkomstdata for 2003, og der er nu tilgængelige data for 2007-2011 for indkomstårene 2008 til 2012.

Der indsamles data i surveys for personer 16 år og ældre, der lever i private husholdninger.

Personer med risiko for fattigdom er defineret som den procentandel af befolkningen med en ækvivalent disponibel indkomst under 60 pct. af medianen.

For hver person er den ækvivalente disponible indkomst defineret som hans/hendes husholdnings disponible indkomst divideret med husholdningens ækvivalensvægt.

Husstandens samlede disponible indkomst er udregnet ved at sammenlægge al personlig indkomst fra husstandens medlemmer plus anden indkomst på husstands niveau. Husstandens disponible indkomst divideres med deres ækvivalensvægt, og dermed fås et mål på den økonomiske standard, som gør husstande med forskellige sammensætninger af voksne og børn mere sammenlignelige.

Den disponible indkomst er husstandens samlede indkomst efter beskatning inklusiv sociale overførselsindkomster, og ifølge EUROSTAT's definitioner er kapitalafkast ikke inkluderet i den disponible indkomst.

Andre indkomster så som renter og dividender er inkluderet. Kapitalindkomster som følge af bl.a. salg af aktier og obligationer er ikke inkluderet. Sociale indkomstoverførsler dækker førtids-, alders- og efterlevende pension og andre familieydelser, børnefamilieydelser, dagpenge ved graviditet og fødsel, bidragsforskud, boligydelse og andre sociale ydelser. Beregnede renteindtægter på boliger er først medtaget fra 2007 for indkomståret 2006, for Danmarks vedkommende var de dog allerede medtaget tidligere.

Beregning af indkomstfordeling på Færøerne foretages af Hagstova Føroya efter samme metode som beskrevet her.

Husstande

En husstand består af personer, som lever sammen og er fælles om husstandsøkonomien. EU-SILC medtager ikke personer, der bor på institutioner/plejehjem, fængsler m.v. En husstand kan også bestå af andre familietyper.

Enlige

Enlige husstande består af en voksen (over 17 år) samt evt. børn, som bor på samme adresse uanset barnets alder.

Samboende

Samboende består af 2 voksne (over 17 år) og evt. børn, som bor på samme adresse, uanset barnets alder. Husstande med mere end 2 voksne er også medtaget i denne gruppe.

Børn

Aldersgrænsen for afhængige børn er fastsat til personer under 16 år (0-16). Personer i alderen 17-24 år, som er økonomisk inaktive og som bor i samme husstand som mindst en forælder, tælles også som et afhængigt barn.

Købekraftspariteter

Købekraftspariteter (KKP) defineres som den valutaomregningsfaktor, der svarer til købekraften i de enkelte valutaer. Det betyder, at et vist beløb, når det omregnes fra forskellige valutaer ved hjælp af KKP-faktorer, vil kunne købe den samme mængde varer og tjenesteydelser i alle landene.

KKP-beregningerne er dels anvendt ved sammenligning af de sociale udgifter og dels ved sammenligninger af kompensationsgraderne for forskellige sociale begivenheder.

Købekraftspariteter (KKP) for de nordiske lande 2012 og 2013

	KKP 2012	KKP 2013
Danmark	10,18	10,78
Færøerne	10,18	10,78
Finland	1,22	1,24
Island	185,52	182,51
Norge	11,61	12,91
Sverige	11,41	11,83

KKP-beregningerne i denne publikation er i KKP-Euro (EU 27=1) for det private konsum. Der er anvendt 2013-estimer. Man udarbejder ikke et selvstændigt KKP for Færøerne, derfor anvendes det danske KKP i publikationen, da man anvender samme valuta i begge lande

Mulighederne for at sammenligne Norden med andre

I indledningen til de enkelte kapitler er der en tabel over de sociale udgifter på de respektive områder set i relation til BNP.

Når de sociale udgifter i Norden sammenlignes med andre EU-lande skal man være klar over, at de sociale kontantydelse for det meste er skattepligtige i de nordiske lande, mens en del af disse ydelser i de øvrige EU-lande er skattefrie. Desuden findes der i flere lande skattelettelse (fradrag) for børnefamilier, men disse beløb medregnes ikke som sociale udgifter.

Det skal desuden bemærkes, at grænserne mellem social- og uddannelsessektoren varierer mellem landene. Således er der en meget tidligere skolestart i flere europæiske lande, hvorfor udgifterne til pasning af førskolebørn er vanskelig at sammenligne.

OECD og EUROSTAT arbejder på at få udviklet modeller til beregning af de sociale nettoudgifter (efter skat), jf. Figur 9.2.

Det skal bemærkes, at OECD's opgørelser over udgifter til sundhedsvæsenet afviger væsentligt fra de opgørelser, som findes i ESSPROS systemet og i denne publika-

tion. Mens der i ESSPROS gøres bestræbelser på at få så nøjagtige oplysninger om udgifterne til den sociale service til ældre og funktionshæmmede som muligt, er størsteparten af dette i OECD's opgørelser i A System of Health Accounts medregnet som sundhedsudgifter. Dertil kommer, at udgifterne i ESSPROS opgøres netto, mens OECD's opgørelser er bruttoudgifter (det vil sige inkl. investeringer, egenbetaling m.v.).

Øvrigt

Norge og Island er fra og med henholdsvis 2002 og 2007 gået over til at anvende nationalregnskabet som grundlag for beregningerne af de sociale udgifter. Dette har medført, at de sociale udgifter fra 2001/2006 og tidligere ikke er helt sammenlignelige med tallene for 2002 /2007og senere. I 2004-udgaven var der en nærmere beskrivelse af dette for Norge.

Bilag 2

Grundlaget for reguleringen af de sociale ydelser

DANMARK: Alle overførselsindkomster og visse andre satser reguleres årligt pr. 1. januar med en satsreguleringsprocent, som afspejler årslønsudviklingen på arbejdsmarkedet, dog med en reduktion hvis lønudviklingen overstiger 2 pct. Den årlige regulering med satsreguleringsprocenten omfatter således satserne for bl.a. sociale pensioner, syge-, barsels- og arbejdsløshedsdagpenge, efterløn, kontanthjælp, revalidering, børnetilskud og boligydelse. De forskellige beløb, der indgår i grundlaget for beregningerne af de forskellige ydelser og støtte, reguleres ligeledes med satsreguleringsprocenten. Boligsikring reguleres med stigningen i forbrugerprisindekset. Tilsvarende gælder for børne- og ungedydelse, der normalt reguleres med, hvad der svarer til stigningen i forbrugerprisindekset to år forud for kalenderåret. Fra 2011-2013 er børne- og ungedydelsen gradvist blevet reduceret med 5 pct.

Arbejdsløshedsdagpengenes maksimale beløb reguleres med satsreguleringsprocenten. For personer, der får individuelle dagpenge under maksimumsbeløbet, reguleres beregningsgrundlaget for de individuelle dagpenge (dvs. den tidligere løn) med satsreguleringsprocenten. Dagpengene udgør herefter 90 pct. af det nye beregningsgrundlag. Modtagere af individuelle dagpenge under maksimumsbeløbet får således også reguleret deres ydelse pr. 1. januar.

Syge- og barselsdagpengenes maksimale beløb bliver ligeledes reguleret med satsreguleringsprocenten. For personer, der får mindre end det maksimale beløb, og hvor dagpengene således udgør 100 pct. af deres tidligere løn, sker der en regulering af dagpengene, i det omfang lønnen hos de pågældendes arbejdsgivere reguleres, typisk i henhold til overenskomsten.

Reguleringen er fastsat dels i en lov om en satsreguleringsprocent dels i de enkelte love om de forskellige kontantydelse m.v. Reguleringsprocenten beregnes på grundlag af ændringen i årslønnen for arbejdere og funktionærer i året to år forud for det år, reguleringsprocenten vedrører, set i forhold til året tre år forud. Reguleringsprocenten for 2013 er således fastsat på grundlag af ændringen i årslønnen fra 2010 til 2011. Såfremt ændringen i årslønnen er højere end 2,3 pct., reduceres satsreguleringsprocenten med 0,3 pct. Hvis ændringen i årslønnen er højere end 2 pct. men mindre end 2,3 pct., reduceres satsreguleringsprocenten med den del, der ligger ud over 2 pct. (dvs. med mellem 0 og 0,3 pct.). Et beløb svarende til reduktionen overføres til satsreguleringspuljen, som anvendes til foranstaltninger på social-, sundheds- og arbejdsmarkedsområderne med henblik på at forbedre vilkårene for modtagere af overførselsindkomster og svage grupper.

FÆRØERNE: Reguleringen af de sociale ydelser har baggrund i en særskilt lov, som fastsætter den årlige regulering. Reguleringen sker pr. 1. januar i året. Loven omfatter pensioner, pensionstillæg, særlige tillæg til pensionister og børnebidrag. Undtaget er dog alderspensionens grundbeløb, som ikke reguleres.

Forsorgsydelser er fra og med 2013 fastsat efter kriterier for alder, samliv og forsørgelsespligt, og reguleres efter gældende sats for dagpenge ved sygdom.

Arbejdsløshedsdagpenge, sygedagpenge, dagpenge ved graviditet m.v. reguleres i forhold til lønudviklingen på det private arbejdsmarked, der typisk fastsættes 1. maj hvert år.

FINLAND: De sociale ydelser reguleres på følgende måde:

Arbejdsløshedsdagpenge, socialhjælp og grund/mindstepensionen reguleres en gang årligt efter det forrige års konsum prisindex.

Arbejdspensionen forhøjes årligt. For 20 procents vedkommende i forhold til lønudviklingen og for 80 procents vedkommende i forhold til konsumpriserne.

Desuden reguleres optjening og pengebeløb i optjeningsafhængig pension til niveauet for det år man går på pension, ved hjælp af en lønkoefficient, hvor lønændringer vægtes med 80 procent, og prisstigninger vægtes med 20 procent. Også eksempelvis indkomstgrænser i forbindelse med sygedagpenge og fødselsdagpenge reguleres årligt efter denne lønkoefficient.

Fra og med den 1. marts 2011 knyttede man minimumsydelserne (sygedagpenge, moderskabs-, faderskabs- og forældredrydelserne og revalideringsydelsen,) børnetilskud og støtte til privat pasning af børn til folkepensionsindekset.

ISLAND: Alle sociale ydelser reguleres årligt pr 1. januar i forhold til løn- og prisudviklingen i reguleringsprocenten. De ydelser, der er omfattet er grundpensionen til alders og førtidspensionister, arbejdsløshedsdagpenge, de offentlige sygedagpenge og fødselsdagpenge for de personer, der er udenfor erhverv. Desuden reguleres indkomstgrænsen for grund- og førtidspensionen i forhold til lønudviklingen fra 1. september hvert år.

Arbejdspensionen bliver reguleret efter konsumprisindekset.

NORGE: Alderspensionen fra folketrygden beregnes med udgangspunkt i folketrygdens grundbeløb. Som et led i pensionsreformen er der fra 2011 indført nye reguleringsbestemmelser for folketrygdens grundbeløb og pensioner. Grundbeløbet fastsættes af Kongen og reguleres årligt fra 1. maj i overensstemmelse med væksten i indtægt for de erhvervsaktive. Grundbeløbet pr. 1. maj 2013 er 85.245 NOK. Til grund for bestemmelsen lægges forventet lønudvikling i reguleringsåret, justeret for eventuelle afvigelser mellem forventet og faktisk lønudvikling sidste to år. Der gennemføres drøftelser mellem regeringen og pensionisternes, de funktionshæmmede og de faglige organisationer om grundlaget for reguleringen. Alderspensioner reguleres først med indtægtsudviklingen (grundbeløbet), og fra denne sum fratrækkes 0,75 pct. når pensionsydelsen ligger tilstrækkeligt over mindsteniveauet. Satserne for mindste pensionsniveau reguleres i overensstemmelse med indkomstudviklingen og justeres derefter for effekten af levealdersjusteringen for 67-årige i reguleringsåret.

Uførepension (førtidspensionen) beregnes med udgangspunkt i tidligere pensionsgivende indtægt og folketrygdens grundbeløb.

Den midlertidige folketrygdydelse kaldet arbejdsavklaringspenger beregnes ud fra modtagernes tidligere pensionsgivende indtægt. Ydelsen reguleres årligt i tråd med ændringerne i folketrygdens grundbeløb.

Udbetaling af sygedagpenge reguleres ikke i løbet af sygdomsperioden. Sygedagpengene reguleres dermed ikke, hvis der sker ændringer i den sygemeldtes lønniveau eller grundbeløb i sygedagpengeperioden.

Indtægtsgrundlaget for fastsættelse af dagpenge ved arbejdsløshed fastsættes for hele perioden ved overgangen til dagpenge ved arbejdsløshed og ændres ikke ved ændringer i det generelle indtægtsniveau i samfundet.

Økonomisk socialhjælp er en behovsprøvet ydelse. Ydelsen udmåles konkret og individuelt. Der er givet statslige vejledende retningslinjer for udmåling til støtte til livsophold (økonomisk socialhjælp) til voksne og børn i forskellige aldersgrupper. Disse bliver vurderet og revideret årligt af departementet.

SVERIGE: De ydelser, der er et supplement til arbejdsindkomster eller en forlængelse af disse (så som pensioner), er oftest automatisk reguleret i forhold til prisudviklingen. Det er prisbasisbeløbet, der anvendes for reguleringen for mindstepensionen. Niveaue på pensionerne og loftet på syge- og forældreforsikringerne (syge- og forældredagpenge) er vigtige eksempler på ydelser, som reguleres af prisbasisbeløbet.

Ydelser, der er behovsprøvet reguleres ofte på en anden måde.

Når det gælder rigsnormen for Socialbidraget (socialhjælpen), bliver der af regeringen årligt taget beslutning om regulering med udgangspunkt i prisændringer og Konsumentverkets (Forbrugerstyrelsen) beregning over, hvad forskellige familietyper behøver til forsørgelse. I systemet er der indarbejdet muligheder for at tage hensyn til forandrede forbrugsmønstre m.v.

Boligydelserne er fastsat i faste beløb og ydes i relation til givne indkomster. De ændres kun efter politisk beslutning. Det samme gælder bidragsforskuddet.

Børnetilskuddet er et generelt tilskud, der til trods for dette ikke reguleres i forhold til prisudviklingen, men reguleres kun i forhold til en politisk beslutning.

Bilag 3

Den nordiske socialpolitik

Den nordiske velfærdsmodel

Den nordiske velfærdsmodel kan karakteriseres på følgende måde:

1. Den offentlige velfærdspolitik er omfattende. Velfærdspolitikken omfatter social sikring, social service, sundhed, uddannelse, bolig, beskæftigelse mv. med det formål at sikre de mest basale behov.
2. Statens involvering har været stærk på alle politikområder. De politiske foranstaltninger for at opnå fuld beskæftigelse har været baseret på både makroøkonomisk politik, socialpolitik og en aktiv arbejdsmarkedspolitik, hvor arbejdsmarkedets parter spiller en betydelig rolle.
3. De nordiske velfærdsystemer er baseret på en høj grad af universalisme forstået på den måde, at alle borgere har ret til basal social tryghed og service uafhængigt af deres position på arbejdsmarkedet. Universalismen har bidraget til en bred folkelig støtte til velfærdspolitikken.
4. Indkomstsikringen er baseret på to elementer: I de fleste ordninger er der en indkomstuafhængig grundsikring og en indkomstafhængig ydelse for dem, der har været på arbejdsmarkedet. Sammenlignet med andre industrialiserede lande spiller de offentlige indkomstoverførsler en betydelig rolle, hvorfor de sociale udgifters andel af BNP har været høj. Offentlig finansiering af overførselsindkomster har været betydelig og skatteniveauet har derfor været højt.
5. De nordiske lande kan endvidere karakteriseres som servicestater, hvor betydning af det lokale demokrati er stor. Social- og sundhedsservicen er finansieret gennem skatter uden høj brugerbetaling, hvor målsætninger er, at alle borgere får opfyldt deres behov. Servicen bliver ydet af de lokale og regionale myndigheder (kommuner og regioner/amter) og bliver for det meste også produceret af disse.
6. Indkomstfordelingen er relativt lige. Både i form af lønspredning og disponible indkomster har de nordiske lande en lav indkomstmulighed sammenlignet med andre lande. Der er ingen dybe kløfter mellem forskellige indkomstgrupper og som følge heraf har fattigdom og forskelle i levestandard været relativt begrænset.
7. Ligestilling mellem kønnene er et grundlæggende princip i de nordiske velfærdsstater. I de nordiske lande har kvinder en høj beskæftigelsesfrekvens og i de fleste familier er der to forsørgere. Socialpolitiske foranstaltninger er baseret på individuelle rettigheder, således at kvinder ikke er økonomisk afhængige af deres ægtefælle.

Selvom de grundlæggende principper for de nordiske velfærdstater stadigvæk er gældende er der i nogle lande stigende tendens hen imod anvendelse af brugerbetaling, i stedet for at finansiere alle velfærdsydelser gennem skatter. Fondsdannelser til finansiering af pensioner får ligeledes en større og større betydning.

Organiseringen af den nordiske socialpolitik

DANMARK: Der er et tredelt administrationssystem i Danmark (stat, regioner og kommuner). Skattesystemet er todelt, idet det kun er staten og kommunerne, der kan opkræve skatter.

Folketinget og regeringen har det overordnede ansvar for lovgivningen og tilrettelæggelsen af socialpolitikken, mens kommunerne og regionerne administrerer og udbetaler langt hovedparten af de sociale ydelser.

Det er de kommunale myndigheder, som har ansvaret for den største del af de sociale kontantydelse så som pensioner, sygedagpenge, revalidering, boligydelse, ydelser til flygtninge samt socialhjælpen. Kommunerne afholder udgifterne i første omgang, mens de efterfølgende bliver helt eller delvist refunderet af staten. For en række af ydelserne gælder der, at administrationen og udbetalingen heraf varetages af Udbetaling Danmark (UDK).

Kommunerne er ansvarlige for beskæftigelsesindsatsen i forhold til virksomhederne, de forsikrede ledige og de øvrige målgrupper (modtagere af kontanthjælp, revalidering, sygedagpenge mv.).

Administration og udbetaling af arbejdsløshedsdagpenge foretages af de frivillige arbejdsløsheds-kasser.

Kommunerne er også ansvarlige for og administrerer den største del af den sociale service så som dagtilbud, døgninstitutionerne og forebyggende foranstaltninger for børn og unge, botilbud til funktionshæmmede og socialt udsatte grupper samt pleje og omsorg for ældre og funktionshæmmede (hjemmesygepleje, hjemmehjælp, plejehjem mv.). Udgifterne finansieres af den kommunale beskatning og bloktilskud fra staten.

Regionerne har det daglige ansvar for sundhedsvæsenet, hvilket omfatter driften af hospitalerne samt administration af ydelser fra sygesikringen, herunder udbetaling af ydelser til de praktiserende læger og tandlæger, samt tilskud til medicin. Regionernes udgifter finansieres af bloktilskud fra staten og kommunale bidrag på sundhedsområdet.

FÆRØERNE: Der er et todelt skatte- og administrativt system på Færøerne (hjemmestyret og kommuner). Hjemmestyret har det overordnede ansvar for lovgivningen og har også ansvaret for administration og udbetaling af hovedparten af de sociale ydelser samt hovedparten af den sociale service. Tilsvarende gælder for sundhedsområdet, hvor drift og administration er udlagt til en række myndigheder.

Kommunerne har ansvaret for dagtilbud til børn samt visse forsorgsydelser. Endvidere betaler kommunerne en mindre del af udgifterne til kommunelæger, skolelæger, sundhedsplejersker, hjemmesygeplejersker m.v.

Arbejdsløshedsforsikringen finansieres af arbejdsmarkedets parter og administreres af en bestyrelse sammensat af repræsentanter for arbejdsmarkedet. Barselsforsikringen og den solidariske arbejdsmarkedspension finansieres tilsvarende af arbejdsmarkedets parter. Ordningerne administreres selvstændigt, medens skattemyndighederne administrerer udbetaling af begge ydelser.

I 1995 trådte en rammelov i kraft, der betød at sociale ydelser skulle administreres af de færøske myndigheder. Sociale ydelser blev herefter knyttet til bloktilskuddet, hvor det tidligere havde været baseret på refusionsordninger. Den efterfølgende færøske sociallovgivning kunne dermed tilpasses særlige færøske forhold, og danske myndigheders tilsynspligt på området kunne ophøre.

FINLAND: Det er regeringen, der har det overordnede ansvar for lovgivningen i Finland. Beskatningssystemet er todelt (stat og kommuner) mens der er et tredelt administrativt system (stat, regioner og kommuner).

Pensionssystemet består af to dele. En arbejdspension og en folkepension. Arbejdspensionen er arbejds- og forsikringsbaseret, mens folkepensionen gives til alle borgere i landet, der enten kun har en lille eller ingen arbejdspension. Den private sektors arbejdspensioner administreres af de private pensionselskaber.

Kommunerne har ansvaret for såvel sundheden som den sociale service, som ydes til alle borgere i kommunerne. Det offentlige sundhedsvæsen bliver suppleret med private udbydere af sundhedsydelser, hvor udgifterne til dette delvist er dækket af den offentlige sygesikring.

Kontantydelse i forbindelse med arbejdsløshed består dels af en optjeningsrelateret ydelse og dels af et basisbeløb. De fleste lønmodtagere er dækket af arbejdsløshedsforsikringen og disse er berettiget til den optjeningsbaserede ydelse.

ISLAND: Der er et todelt skatte og administrativt system i Island (stat og kommuner). Staten har det overordnede ansvar for lovgivningen og herunder beslutninger og ansvar for socialpolitikken. Staten har også ansvaret for den største del af den sociale service, så som hospitaler, sundhedscentre (det primære sundhedsvæsen) samt hjemmesygeplejen.

Kommunerne har ansvaret for hjemmehjælpen og institutioner og omsorg for børn og unge og fra 2011 for funktionshæmmede. I et samarbejde med staten har kommunerne også ansvaret for service til de ældre.

Når det gælder indkomstoverførsler (sociale kontantydelse og pensioner) deler staten ansvaret delvist med arbejdsmarkedets parter. Pensionerne er delvist administreret af den statslige socialstyrelse (grundydelse) og delvist af en uafhængig pensionsfond (arbejdsmarkedspensionerne), der er administreret af bidragsyderne (de ansatte og arbejdsgiverne).

Arbejdsløshedsforsikringen er administreret af staten, mens størstedelen af ydelserne ved sygdom kommer fra løn under sygdom.

Det er kommunerne, der har ansvaret for socialhjælpen.

NORGE: Der er et tredelt administrativt og politisk system i Norge (stat, amter og kommuner) og det samme gælder for det sociale område.

Størstedelen af de sociale indkomstoverførsler (kontantydelse ved arbejdsløshed, sygedagpenge, revalideringsydelse (arbejdsavklaringspenge) og pensioner) varetages af staten gennem folketrygden.

Folketrygden er finansieret gennem bidrag fra arbejdstagere, arbejdsgivere og staten. Arbejdsgivernes bidrag er afhængig af, hvilken regional zone virksomheden befinder sig i (i alt er der 5 zoner).

Kommunerne administrerer og har ansvaret for socialhjælpen, det primære sundhedsvæsen, hjemmehjælpen og hjemmesygeplejen samt institutionerne for såvel børn og unge som ældre og funktionshæmmede.

Staten har overtaget ansvaret for hospitalsvæsenet, hvilket har medført, at der kun er et mindre ansvarsområde tilbage i amterne.

SVERIGE: Der findes et tredelt administrativt system i Sverige (stat, amter og kommuner). Staten har ansvaret for de fleste indkomstoverførsler, så som sygedagpenge, forældreydelse, arbejdsløshedsdagpenge samt arbejdsskadeforsikringen, der administreres af Arbejdsløshedskassen Sverige. Størsteparten af pensionerne kommer fra pensionsfondene og er administreret af bidragsyderne. Amterne har ansvaret for hospitalerne og det meste af det primære sundhedsvæsen (sundhedscentre). Kommunerne har ansvaret for hjemmehjælpen, hjemmesygeplejen, socialhjælpen samt institutioner og omsorg til såvel børn og unge som ældre og funktionshæmmede.

Bilag 4

Yderligere information

Yderligere statistiske oplysninger om de nordiske landes sociale tryghedssystemer kan fås fra de enkelte statistikproducenter i de respektive lande.

Nedenfor gives oplysninger om, hvor man kan henvende sig, med henblik på at få mere information.

DANMARK

Danmarks Statistik
www.dst.dk

Sundhedsstyrelsen
www.sst.dk

SFI - Det Nationale Forskningscenter for
Velfærd
www.sfi.dk

Beskæftigelsesministeriet
www.bm.dk

Udbetaling Danmark
www.udbetalingdanmark.dk

Arbejdsmarkedets Tillægspension
www.atp.dk

Ministeriet for Børn, Ligestilling, Integra-
tion og Sociale Forhold www.sm.dk

Ankestyrelsen
www.ast.dk

Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekrutte-
ring
www.sfr.dk

FÆRØERNE

Almannamálaráðið
(Socialministeriet)
www.amr.fo

Hagstova Føroya (Færøernes Statistik)
www.hagstova.fo

FINLAND

Folkpensionsanstalten
www.kela.fi

(THL) Institutet for helse og velfærd
www.thl.fi

Pensionsskyddscentralen
www.etk.fi

Social och hälsovårdsministeriet
www.stm.fi

Statistikcentralen
www.stat.fi

Arbets- och näringsministeriet
www.tem.fi

ISLAND

Hagstofa Íslands (Islands Statistik)
www.statice.is

Vinnumálastofnun (Arbejdsdirektoratet)
www.vinnumalastofnun.is

Landssamtök Lífeyrissjóða
(De faglige pensionsfondsforbund)
www.ll.is

Velferðarráðuneytið
(Velferdsministeriet)
www.velferdarraduneyti.is

NORGE

Statistisk sentralbyrå
www.ssb.no

Arbeids- og velferdsdirektoratet
www.nav.no

SVERIGE

Socialdepartementet
www.regeringen.se

Försäkringskassan
www.forsakringskassan.se

Inspektionen för
arbetslöshetsförsäkringen, IAF
www.iaf.se

Pensionsmyndigheten
www.pensionsmyndigheten.se

Tryggingastofnun Ríkisins
(Direktoratet for socialforsikring)
www.tr.is

Arbejds- og sosialdepartementet
www.regjeringen.no/asd

Socialstyrelsen
www.sos.se

Statistiska centralbyrån
www.scb.se

Skolverket
www.skolverket.se

Publikationer udgivet af NOSOSKO efter 2000

Tilbagevendende publikationer

Nososko udgiver hvert år *Social tryghed i de nordiske lande* (engelsk version *Social Protection in the Nordic Countries*). Derudover er der udgivet et antal temapublikationer, som findes herunder.

Nordic/Baltic Social Protection Statistics 2000

Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 19:03. København 2003

Sustainable Social and Health Development in the Nordic Countries. Seminar 27th May 2003, Stockholm. Nordic Social-Statistical Committee no. 22:03. Copenhagen 2003

Sustainable Social and Health Development in the Nordic Countries. Seminar 6th April 2006, Oslo. Nordic Social-Statistical Committee no. 29:06. Copenhagen 2006

Ålderspensionssystem i Norden. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 34:08. København 2008

Old-age Pension Systems in the Nordic Countries. Nordic Social-Statistical Committee no. 35:09. Copenhagen 2009

Opmuntrer de nordiske systemer 60-74-årige til at arbejde? Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 38:09. København 2009

Do the Nordic Welfare Systems Encourage the 60-74-Year-Olds to Work? Nordic Social-Statistical Committee no. 39:10. Copenhagen 2010

Udfordringer for den nordiske velferdsstaten. Sammenlignbare indikatorer
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 41:10. Copenhagen 2009

Challenges to the Nordic Welfare State. Comparable Indicators.
Nordisk Social-Statistical Committee no. 42:10. Copenhagen 2010

Ungdomsarbejdsledighed i Norden - En studie av rettigheter og tiltak for unge arbeidssøkere. Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 47:11. København 2011

Youth Unemployment in the Nordic Countries - A Study on the Rights of and Measures for Young Jobseekers. Nordic Social-Statistical Committee no. 50:11. Copenhagen 2011

Udfordringer for den nordiske velferdsstaten. Sammenlignbare indikatorer. 2. udgave
Nordisk Socialstatistisk Komité nr. 52:13. Copenhagen 2013

Challenges to the Nordic Welfare State. Comparable Indicators.
Nordisk Social-Statistical Committee no. 54:13. Copenhagen 2013